

IVANOV
ŠEMIĆSKI
JANOV

KOMANDOVANJE
JEDINICAMA
U BOJU

БИБЛИОТЕКА ДОМА ЈНА - БЕОГРАД	
СИРНЯ- туре	III-1a-329 пр. 1
Изв. Бр.	1701

VOJNA BIBLIOTEKA

INOSTRANI PISCI

KNJIGA SEDAMDESET PRVA

UREĐIVAČKI ODBOR

general-pukovnik Srećko MANOLA, general-pukovnik u penziji Božo LAZAREVIĆ, general-potpukovnik Boško ĐURIČKOVIĆ, viceadmiral Bogdan PECOTIĆ, general-potpukovnik Mirko BULOVIĆ, general-potpukovnik u penziji Vekoslav KOLB, general-major avijacije Nikola LEKIĆ, vazduhoplovnotehnički pukovnik Miroslav BORAS, tehnički pukovnik dipl. inž. Mihajlo KOKOLJEVIĆ, pešadijski pukovnik Milan GLUMAC, pešadijski pukovnik Zdravko ĐUKOVIC (odgovorni urednik)

VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD
BEOGRAD
1967.

БИБЛИОТЕКА
ДОМА ЈНА — БЕОГРАД

СИГНУ-

ТУРК

ИМЕ-

Е.

И-Л-389 пр. 1

1701

IVANOV
ŠEMANSKI
JANOV

KOMANDOVANJE JEDINICAMA U SAVREMENOM OPŠTEVOJNOM BOJU

ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА ВЈ

БЕОГРАД

СОР. III-10-3891

инв. бр. 21222

NASLOV DELA U ORIGINALU

Д. А. ИВАНОВ, П. В. ШЕМАНСКИЙ, В. Г. ЯНОВ

УПРАВЛЕНИЕ ВОЙСКАМИ
В СОВРЕМЕННОМ
ОБЩЕВОЙСКОВОМ БОЮ

Preveo s ruskog
Pukovnik Metodije Kotevski

Военное издательство
Министерства обороны СССР
Москва, 1964

S A D R Ž A J

	Str.
Napomene sovjetske redakcije	7
UVOD	9
G l a v a 1. S U Š T I N A I P R I N C I P I K O M A N D O V A N J A J E D I N I C A M A	11
Opšti pojam komandovanja jedinicama	11
Savremeni zahtevi kojima treba da udovolji komandovanje jedinicama	18
Principi komandovanja jedinicama	25
Organzi komande	34
G l a v a 2. T E H N I Č K A S R E D S T V A K O M A N D O V A N J A J E D I N I C A M A	46
Savremeni zahtevi kojima treba da udovolje tehnička sredstva komandovanja i njihova klasifikacija	46
Sredstva veze	48
Sredstva izvidanja i informisanja	52
Sredstva za obradu informacija	54
Sredstva za registrovanje i predstavljanje situacije	55
Komandno-štabna vozila	55
Sredstva kompleksne automatizacije procesa komandovanja jedinicama	57
G l a v a 3. O R G A N I Z A C I J A K O M A N D N I H M E S T A I V E Z E	62
Namena i sastav komandnih mesta	62
Raspored komandnih mesta	65
Razmeštaj ljudstva i tehničkih sredstava na komandnim mestima	69
Premeštanje komandnih mesta	73
Organizacija veze	77
G l a v a 4. P R I K U P L J A N J E I P R O U Č A V A N J E P O D A T A K A O S I T U A C I J I	87
Sadržaj podataka o situaciji, neophodnih u procesu komandovanja jedinicama	87
Načini prikupljanja i proučavanja podataka o situaciji	90
Metodika izrade osnovnih taktičkih proračuna	97
Referisanje i informisanje o situaciji	108
G l a v a 5. D O N O Š E N J E I O F O R M L J A V A N J E O D L U K E Z A B O J	115
Sadržaj odluke i zahtevi kojima treba da udovolji metod njenog donošenja	115
Metod donošenja odluke	125
Shvatanje borbenog zadatka	125
Procena situacije i donošenje odluke	128
Procena neprijatelja i zemljišta u rejonu njegovog rasporeda od strane komandanta 3. msb	135

Procena vlastitih jedinica i zemljišta od strane komandanta	143
3. msb	— — — — —
Procena suseda od strane komandanta 3. msb	147
Opšti zaključci komandanta 3. msb iz procene situacije	150
Oformljavanje odluke	151
G l a v a 6. PRENOŠENJE KOMANDANTOVE ODLUKE ZA BOJ POT- ČINJENIMA I ORGANIZOVANJE SADEJSTVA JEDINICA	154
Zahtevi kojima treba da udovolji prenošenje odluke potči- njenima	154
Načini prenošenja odluke potčinjenima	158
Organizovanje i održavanje sadejstva jedinica	167
G l a v a 7. ODRŽAVANJE VISOKOG MORALA JEDINICA U BOJU	173
Značaj i osnovni izvori visokog morala jedinica	173
Putevi i načini održavanja visokog morala jedinica u boju	181
G l a v a 8. OBEZBEDENJE BORBENIH DEJSTAVA JEDINICA	195
Opšte odredbe	— — — — —
Organizovanje i sprovodenje izviđanja	195
Organizovanje i sprovodenje zaštite jedinica od oružja za ma- sovno uništavanje	196
Borba protiv neprijateljskih radio-elektronskih sredstava	201
Osiguranje	— — — — —
Maskiranje	— — — — —
Služba regulisanja saobraćaja	203
Inžinerijsko obezbeđenje	— — — — —
Pozadinsko obezbeđenje	204
Topogeodetsko obezbeđenje	— — — — —
Hidrometeorološko obezbeđenje	205
G l a v a 9. KONTROLA	206
Zadaci i metodi kontrole	— — — — —
Organizovanje i sprovodenje kontrole	209
G l a v a 10. NEKA PITANJA PRIPREME OFICIRSKIH KADROVA IZ OBLASTI KOMANDOVANJA JEDINICAMA	213
Opšti zahtevi	— — — — —
Primena osnovnih principa obuke i vaspitanja u pripremi ofi- cira za komandovanje jedinicama	225
Mogućnost upotrebe tehničkih sredstava u pripremi i izvođenju grupnih zanimanja iz komandovanja jedinicama	227
Osnovne osobенosti izvođenja zanimanja pri obradi konkretnih tema iz komandovanja jedinicama	232
ZAKLJUČAK	239
	246

NAPOMENE SOVJETSKE REDAKCIJE

U delu se izlažu opšte teorijske postavke i daju praktična uputstva o sprovođenju najvažnijih mera koje se odnose na komandovanje jedinicama u savremenom opštевojnom boju, a razmatraju se i neka pitanja pripreme oficirskih kadrova u vezi sa komandovanjem jedinicama. Knjiga je napisana na osnovu istraživanja razvoja sredstava oružane borbe, taktike i organizacije jedinica, kao i iskustva Sovjetske i inostranih armija u prošlim ratovima. Pri tome je najviše pažnje posvećeno praksi komandovanja nižim taktičkim jedinicama.

Knjigu su napisali:

Uvod i 3, 5, 7. i 9. glavu — kandidat vojnih nauka, docent, pukovnik D. A. Ivanov.

Glavu 2, 4, 8. i 10. i zaključak — kandidat vojnih nauka, docent, pukovnik P. V. Šemanskij.

Glavu 1. i 6. — kandidat vojnih nauka, docent, general-major V. G. Janov (4. deo 1. glave i 1. deo 6. glave) i pukovnik P. V. Šemanskij.

Knjiga je namenjena oficirima i generalima kopnene vojske.

U V O D

Iskustvo iz prošlih ratova potvrđuje da uspeh borbenih dejstava, pored ostalog, u odlučujućoj meri zavisi od kvaliteta komandovanja jedinicama. Bilo je mnogo primera u prošlosti kada su dobro opremljene vojske pretrpele poraz samo zbog nedostatka umešnog rukovođenja komandanata i štabova. I obratno, slabije opremljene, ali vešto vodene jedinice često su odnosile pobedu nad nadmoćnjim neprijateljem.

Proučavanje borbenog iskustva, takođe, pokazuje da su komandovanje jedinicama oduvek odlikovala dva uzajamno povezana obeležja: stepen razrade teorije komandovanja i veština komandnog sastava da stvaralački primeњuje tu teoriju u praksi, tj. u konkretnoj borbenoj situaciji. Teorija i praksa komandovanja jedinicama, pri tome, nisu bile uvek iste, već su se razvijale pod uticajem promena borbenih sredstava, ličnog sastava i organizacije jedinica, i zavisno od karaktera i načina izvođenja borbenih dejstava.

Na razvoj komandovanja jedinicama uticale su mnoge objektivne tendencije, od kojih su najvažnije: neprestano povećavanje obima i menjanje sadržaja preduzimanih mera u komandovanju jedinicama, skraćivanje vremena za sprovođenje ovih mera, povećavanje zahteva u odnosu na komandovanje jedinicama i stepen osposobljenosti komandanata (komandira) i štabova, stalno usavršavanje tehničkih sredstava komandovanja, poboljšavanje organizacijsko-formacijske strukture organa komande i metoda njihovog rada.

U današnjim uslovima ove tendencije ne samo što su se održale, već se i najošttriјe ispoljavaju, jer je opremanje

jedinica raketno-nuklearnim oružjem i drugim borbenim sredstvima izazvalo u vojnoj misli i, posebno, u karakteru borbenih dejstava dubok revolucionarni preokret. U vezi s tim u teoriji i praksi komandovanja jedinicama pojavili su se mnogi složeni problemi, čije je uspešno rešavanje jedan od najvažnijih zadataka vojnonaučne misli.

Imajući u vidu stećeno borbeno iskustvo i savremeni stepen razvoja vojne misli, u ovoj knjizi je učinjen pokušaj da se popularno izlože osnovi komandovanja jedinicama u opštevojnem boju. Pri tome su obuhvaćena samo najvažnija pitanja ove teme, široke po obimu i raznovrsne po sadržaju. Struktura knjige je proizašla iz potrebe da se obezbede unutrašnje jedinstvo i postupna obrada pitanja koja obuhvata komandovanje jedinicama.

U početku se razmatra suština i izlažu opšti principi komandovanja jedinicama. Zatim se daje kratka karakteristika organa komandi i tehničkih sredstava komandovanja. Posle toga se osvetljava organizacija komandnih mesta i veze, kao i sadržaj i metodi razrade mera koje se odnose na komandovanje jedinicama u boju, a od kojih su najvažnije: prikupljanje i proučavanje podataka o situaciji, donošenje odluke, postavljanje zadataka jedinicama i organizacija njihovog sadejstva, održavanje visokog morala ličnog sastava, svestrano obezbeđenje borbenih dejstava, kontrola pripremanja jedinica za boj i izvršavanja zadataka. Na kraju se daju neke preporuke u vezi sa metodičkom obučavanja starešina i štabova u rukovođenju jedinicama.

Teoretski stavovi, izloženi u knjizi, ilustrovani su i potkrepljeni taktičkim primerima iz iskustva prošlih ratova. Pri tome su organizacija savremenih jedinica i taktičke norme date orijentirno.

Glava prva

SUŠTINA I PRINCIPI KOMANDOVANJA JEDINICAMA

Opšti pojam o komandovanju jedinicama

Pre prelaska na obradu elemenata komandovanja jedinicama treba se ukratko osvrnuti na rukovođenje uopšte, kao na jedan od oblika ljudske delatnosti. To će pomoći da se dublje shvati suština procesa koji se istražuje.

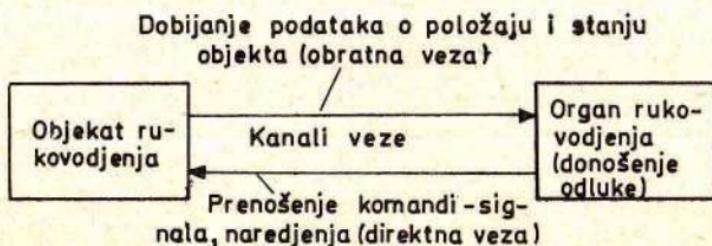
Pod rukovođenjem uopšte obično se podrazumeva svestan, ka određenom cilju usmeren i organizovan uticaj čoveka ili grupe ljudi na neki predmet.

Svesnost i usmerenost ka određenom cilju ma kog procesa rukovođenja objašnjava se time što u društvenom životu »deluju ljudi koji poseduju svest i postupaju smisljeno ili pod uticajem strasti, težeći ka određenim ciljevima. Ovde se ništa ne radi bez svesne namere, bez željenog cilja«¹.

Organizovanost, tj. plansko rukovođenje ma kojim procesom, naročito onim u kome učestvuјe kolektiv, predstavlja objektivnu nužnost, jer bez plana, bez organizovanog početka nemoguće je usaglasiti delovanje ljudi, niti se može zamisliti usmeravanje njihovih napora radi postizanja predviđenog zajedničkog cilja. Svesnost i usmerenost ka određenom cilju u rukovođenju podrazumeva, pre svega, planski rad i precizno shvatanje ne samo onoga što treba ostvariti, već i kako, kada i kojim sredstvima to postići. Odsustvo plana delovanja neizbežno vodi stihijnosti, neorganizovanosti i u krajnjoj liniji opasnosti da se cilj ne postigne.

¹ К. Маркс и Ф. Энгельс, Соч., т. 21, стр. 306.

Da bi se ostvarilo ma kakvo rukovođenje neophodno je da zato postoji odgovarajući sistem, koji se, uprošćeno, sastoji od organa rukovođenja, objekta rukovođenja i kanala veze (sl. 1).

Sl. 1 — Načelna šema organizacije sistema rukovođenja

Pri funkcionisanju ovog sistema organ rukovođenja, pošto od prepostavljenog organa dobije zadatak ili ga sam postavi, prikuplja potrebne podatke o položaju i stanju objekta i o sredini koja ga okružuje, donosi odluku kojom određuje cilj i način dejstva i izdaje odgovarajuće komande (signale, naređenja), odnosno postavlja zadatak objektu rukovodenja. Ovaj prima i realizuje te komande, dok organ koji rukovodi, dobijanjem novih podataka o dejstvima i stanju objekta, kontroliše tok procesa i, prema potrebi, utanačuje ili donosi novu odluku i izdaje objektu nove komande. Kanali veze obezbeđuju primanje i predaju informacija (podataka i komandi) između organa i objekta rukovođenja.

Suština svakog procesa rukovođenja, dakle, sastoji se u tome što organ rukovođenja neprekidno prati situaciju, donosi razložnu odluku i postavlja zadatke izvršiocima te odluke.

Kao što se vidi, svaki proces rukovođenja predstavlja zatvoren ciklus i ima tri faze koje se neprestano ponavljaju: dobijanje podataka o položaju i stanju objekta; doношење ili dopunjavanje odluke od strane organa rukovođenja; izdavanje komandi (signala, naređenja), tj. postavljanje konkretnih zadataka objektu rukovođenja. Rad organa rukovođenja u ovom procesu karakterišu, takođe, tri uzajamno povezane strane: stvaralačka — obuhvata, pre svega, donošenje odluke; organizatorska — odnosi se na neprekidno rukovođenje dejstvima objekta rukovođenja

u toku realizacije odluke; tehnička — predviđa obavljanje neophodnih tehničkih poslova i upotrebu raznih tehničkih sredstava u procesu rukovođenja. Zbog toga su pojmovi »komandovanje« i »rukovođenje« u principu identični i izražavaju jedan te isti oblik ljudske delatnosti.

Najvažnija od navedene tri strane delatnosti organa rukovodenja je stvaralačka, koja je usko povezana sa doноšenjem odluke, jer objekat rukovođenja dejstvuje na osnovu odluke i od toga koliko ona odgovara situaciji u mnogome zavisi uspeh poduhvata. Zbog toga, na svako rukovođenje treba gledati, pre svega kao na veštinu koja se izražava u sposobnosti da se utvrdi realan cilj dejstva, koji proistiće iz situacije, i odrede najbolji putevi i sredstva za njegovo ostvarenje. Ovo, svakako, ne umanjuje značaj organizatorskog i tehničkog rada organa rukovođenja, utoliko više što i ovaj rad iziskuje stvaralaštvo i sposobnost tog organa da mobilise ljude za postizanje određenog cilja, da ih poveže zajedničkim interesima, da pravilno usmeri i organizuje njihova dejstva i znalački upotrebi tehnička sredstva u procesu rukovođenja. Uspeh svakog posla zavisi, pre svega, od ljudi koji su ovladali tehnikom. Zbog toga, u osnovi svakog rukovođenja mora uvek da bude rukovođenje ljudima, uzimajući pri tome u obzir stepen njihove sposobnosti i moralnog stanja, njihove potrebe i navike, psihologiju i dr.

Zadržali smo se ukratko na opštem pojmu rukovođenja, kao jednom od oblika ljudske delatnosti, u nameri da se čitaocima obrati pažnja na potrebu izučavanja opštih zakonitosti i principa, kao i filozofskih, pravnih i psiholoških osnova ovog procesa. Poznavanje ovih osnova pomoći će da se dublje shvati suština komandovanja jedinicama u boju i da se dođe do najracionalnijih metoda praktičnog rada komandanata i štabova. To postaje još uverljivije ako se ima u vidu da se mnogi opšti stavovi o rukovođenju u potpunosti odnose i na komandovanje jedinicama.

U procesu komandovanja jedinicama u boju takođe se teži određenom cilju i funkcioniše konkretni sistem, koji se sastoji od organa komande (štab na čelu sa komandan-tom), objekta komandovanja (potčinjene jedinice ili pojedine vrste borbene tehnike) i raznih kanala veze.

Bilo bi, međutim, pogrešno ako se ne bi uočila i principijelna razlika između komandovanja jedinicama u boju i rukovodenja uopšte, kao i komandovanja jedinicama u mirnim uslovima. Ova razlika je izražena, pre svega, u cilju komandovanja i u uslovima za postizanje tog cilja.

Krajnji cilj koji se želi postići komandovanjem jedinicama u boju sastoji se u tome da se određena neprijateljska grupacija uništi uz najmanje vlastite gubitke. Ali i neprijatelj, u odnosu na naše jedinice, teži takvom cilju. Zbog toga je boj veoma složen dvostrani proces oružane borbe, čiji ishod može biti samo jedan — poraz ili pobeda. U boju je ljudstvo jedinica stalno izloženo životnoj opasnosti i od njega se traži ogromno naprezanje fizičkih i moralnih snaga. To i stvara osnovne teškoće u komandovanju, jer komandantima i štabovima nameće ogromnu odgovornost za život mnogobrojnih ljudi i, u isto vreme, od njih zahteva posebno visoke kvalitete morala i volje, kao i primenu svojevrsnih postupaka i metoda komandovanja. U takvim uslovima veština komandovanja jedinicama sastoji se prvenstveno u sposobnosti da se stvore povoljni uslovi za dejstvo vlastitih jedinica i nametne svoja volja neprijatelju sa ciljem da se on konačno uništi. S tim u vezi maršal Sovjetskog Saveza M. N. Tuhačevski u svoje vreme je istakao: »I boj i operacija nastaju razvijanjem složenog procesa koji karakteriše oružano suprotstavljanje protivničkih strana. Taj proces i stvara teškoće u komandovanju bojem. U suštini, svojim dejstvima stvarno rukovodi samo ona strana koja obezbeduje njihov razvoj shodno svome planu, što znači da bi stvarno rukovođenje bojem moralo obuhvatiti rukovođenje celokupnim procesom boja, odnosno ne samo svojim dejstvima, već u određenoj meri i dejstvima protivnika, koja su mu nametnuta vlastitim dejstvima... Veština rukovođenja bojem zahteva da se shvati taj složeni protivrečni proces².

Otuda u vojnoj misli su izvršene korenite revolucionarne promene, koje su bitno uticale na tu stranu komandovanja jedinicama. Raketsko-nuklearno oružje i druga nova borbena sredstva u rukama komandanata i štabova znatno su povećali njihove mogućnosti i omogućili im da efika-

² М. Н. Тухачевский, Новые вопросы войны. „Военно-исторический журнал“. № 2, 1962, стр. 73.

snije utiću na tok boja, da brzo menjaju odnos snaga i sredstava u svoju korist, da za sebe stvaraju povoljnu situaciju, a da neprijatelju nameću svoju volju i da ga prisiljavaju da dejstvuje na mestu, u vreme i na način koji su najpovoljniji za njihove jedinice. Međutim, da bi se ove mogućnosti pretvorile u stvarnost, od komandanata i štabova se zahteva, znatno više umešnosti nego ranije, naročito ako se ima u vidu da i protivnik poseduje nuklearno oružje i da su se uslovi komandovanja jedinicama bitno izmenili.

Po svojoj spoljnoj formi i unutrašnjem sadržaju, komandovanje jedinicama u savremenom boju je veoma složeno i raznovrsno. Da bi se postigao konačan cilj komandovanja — održavanje stalne borbene gotovosti vlastitih jedinica i uništenje neprijatelja — komandanti i štabovi treba u rukovođenju jedinicama da ostvaruju čitav niz složenih mera, koje se uslovno mogu podeliti u dve velike grupe.

Prvu grupu sačinjavaju mere koje su neposredno vezane za organizaciju boja. Tu spadaju: neprekidno prikupljanje i proučavanje podataka o situaciji i otkrivanje namera neprijatelja; pravovremeno donošenje komandantove odluke za boj i njeno dopunjavanje u toku boja; postavljanje borbenih zadataka jedinicama i organizovanje i neprekidno održavanje njihovog međusobnog sadejstva. Ove mere zauzimaju centralno mesto u komandovanju, a najvažnija među njima je donošenje komandantove odluke za boj, jer se na osnovu nje odvijaju sva borbena dejstva jedinica i od nje, ukoliko ona odgovara situaciji, umnogome zavisi uspeh boja.

Drugu grupu sačinjavaju mere usmerene na sprovođenje komandantove odluke i stvaranje povoljnih uslova za dejstvo vlastitih jedinica. Prema gledištima prihvaćenim u mnogim savremenim armijama u ove mere se ubrajaju: sprovođenje političkog rada u jedinicama; pripremanje jedinica za borbena dejstva; organizovanje i sprovođenje izviđanja; organizovanje i ostvarivanje zaštite jedinica od oružja za masovno uništavanje, kao i maskiranjâ, osiguranja, službe regulisanja saobraćaja, inžinjerijskog, materijalnog, tehničkog, sanitetskog, topogeodetskog i hidrometeorološkog obezbeđenja; organizovanje komandnih mesta

i veze; neprekidna kontrola dejstava i pružanje pomoći jedinicama u izvršavanju borbenih zadataka.

Svaka od navedenih mera, kako iz prve tako i iz druge grupe, može se raščlaniti na niz pojedinačnih mera koje neposredno zavise od konkretnih uslova situacije, vida boja i karaktera borbenog zadatka koji jedinica izvršava. Tako, na primer, da bi se samo organizovalo izviđanje ili regulisanje saobraćaja potrebno je da se sprovedu mnoge mere, počev od shvatanja zadatka i komandantove zamisli pa sve do obezbeđenja izviđačkih jedinica i organa za regulisanje saobraćaja svim što je neophodno za izvršavanje njihovih zadataka.

Nas, međutim, sada zanima ne samo spoljna strana, i jednostavno nabranjanje mera koje se odnose na komandovanje, već njihov unutrašnji sadržaj, njihova suština. Analizirajući proces komandovanja sa tih pozicija, zapaža se da sve te mere, bez obzira na njihovu zapaženu raznovrsnost, imaju bitne zajedničke crte: organizovanje i sprovođenje svake od tih mera neizbežno su vezani sa proučavanjem neophodnih podataka o situaciji, donošenjem odluke i postavljanjem zadataka izvršiocima. Na primer, prilikom organizovanja izviđanja, zaštite jedinica od oružja za masovno uništavanje, inžinjerijskog ili materijalnog obezbeđenja borbenih dejstava, komandant i štab proučavaju podatke o situaciji, određuju mere za konkretan vid obezbeđenja (polazeći od zamisli boja i borbenih zadataka jedinica) i postavljaju zadatke odgovarajućim izvršiocima.

S tim se susrećemo i prilikom rukovanja pojedinim vrstama oružja, samo s tom razlikom što se ovde, umesto postavljanja zadataka izvršiocima, koriste odgovarajući pribori i uređaji za upravljanje. Tako, prilikom navođenja protivavionske rakete na cilj operator stalno prati položaj cilja i rakete i zavisno od toga donosi odluku, unosi potrebne korekcije u putanju leta rakete i pomoći uređaja daje odgovarajuće komande pokretnim stabilizatorima za upravljanje. Kod automatskog navođenja rakete uređaji i računari vrše upravo te iste funkcije u skladu sa programom koji je izradio čovek.

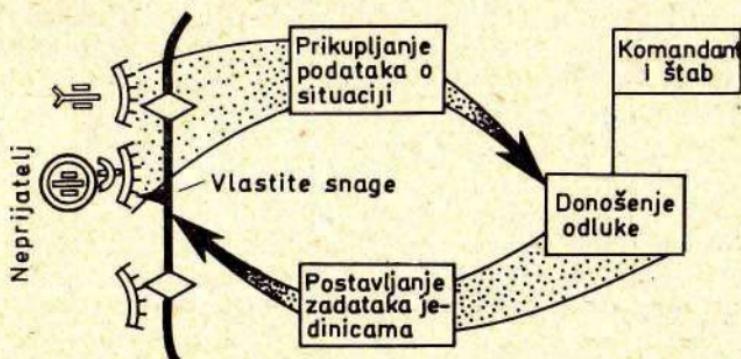
Ove iste osnovne elemente ćemo sresti i pri razmatranju kontrole dejstava jedinica. Kontrola, takođe, ne sadrži ništa drugo već upravo dobijanje raznim načinima

podataka o stvarnom stanju i dejstvima jedinica, donošenje odluke i postavljanje zadataka potčinjenima radi oticanja uočenih nedostataka. Samim tim potčinjenima se ukazuju pomoći u rukovođenju jedinicama.

Prema tome, može se zaključiti da prikupljanje i proučavanje podataka o situaciji, donošenje i dopunjavanje odluke i postavljanje zadataka izvršiocima prožimaju svu stvaralačku, organizatorsku i tehničku aktivnost svakog komandanta i štaba u rukovođenju jedinicama. Van toga se ne može zamisliti ni jedna od mnogobrojnih mera komandovanja. Otuda one čine osnovni sadržaj suštinu svakog procesa komandovanja jedinicama u boju (sl. 2).

Ovaj zaključak ima veliki praktičan značaj. On nam ukazuje na glavnu kariku u dugom i složenom lancu mera u komandovanju jedinicama pa, prema tome, i na osnovni pravac u pripremanju starešina i štabova svih stepena za komandovanje jedinicama.

Praksa je potvrdila da *tamo gde komandiri, komandanti, štabovi i sve druge starešine, svaki u svom delokrugu rada, uvek poznaju situaciju, u pravi čas donose pravilnu odluku, dopunjaju je i zadatke brzo prenose izvršiocima*, komandovanje jedinicama u celini odgovara postavljenim zahtevima. Zbog toga je potrebno da se u pripremanju komandira, komandanata i štabova za komandovanje jedinicama u borbenim uslovima posebna pažnja poklanja njihovoj umešnosti da temeljito proučavaju situaciju, brzo donose realnu odluku i pravovremeno postavljaju zadatke jedinicama.

Sl. 2 — Načelna šema procesa komandovanja jedinicama u boju

Savremeni zahtevi kojima treba da udovolji komandovanje jedinicama

Istorija ratne veštine pokazuje da sadržaj i uslovi komandovanja jedinicama nisu bili nepromenljivi. U zavisnosti od razvijanja sredstava oružane borbe, kvaliteta borbenog morala i stepena obučenosti ličnog sastava, načina vođenja i karaktera borbenih dejstava jedinica i njihove organizacione strukture, stalno se povećavao obim mera u komandovanju, skraćivali su se rokovi za njihovo sprovođenje i komplikovali su se opšti uslovi u kojima su komandanti i štabovi svih stepena rukovodili jedinicama. U vezi s tim komandovanje jedinicama je moralno udovoljavati sve većim zahtevima, što je izazvalo potrebu da se neprekidno usavršavaju tehnička sredstva komandovanja i poboljšava stepen obučenosti i organizaciona struktura organa komandi, kao i metodi rada komandanata i štabova.

Na komandovanje jedinicama naročito su uticale suštinske promene u naoružanju, organizaciji i karakteru borbenih dejstava jedinica do kojih je došlo poslednjih godina.

Opremanje mnogih savremenih armija nuklearnim oružjem i drugom novom tehnikom izazvalo je potrebu da komandanti i štabovi, pored zadataka koje su ranije rešavali, preduzimaju i takve nove i značajne mere u komandovanju jedinicama, kao što su izviđanje i neodložno uništenje neprijateljskih sredstava za masovno uništavanje, zaštita svojih jedinica od dejstva tih sredstava, obezbeđenje iznenadnog i efikasnog nanošenja nuklearnih udara vlastitim raketnim jedinicama i avijacijom i brze eksploatacije rezultata tih udara ostalim svojim snagama, organizacija savlađivanja zone radiološke, hemijske i biološke kontaminacije, kao i zona rušenja. I pitanja sadejstva jedinica moraju se rešavati na nov način. Osnovno u sadržaju sadejstva sada predstavlja usaglašenost upotrebe konvencionalnih borbenih sredstava i dejstava opštevojnih jedinica sa nanošenjem nuklearnih udara. Danas su, kao nikada ranije, donošenje odluke i organizacija sadejstva jedinica vezani za izradu mnogih složenih taktičkih proračuna.

Znatno se povećao obim i izmenio kvalitet sadržaja podataka o situaciji, neophodnih komandantu i štabu u

praksi rukovođenja, što je posledica znatnog proširenja zona borbenih dejstava, povećanja dubine borbenih zadataka i promena u naoružanju i organizaciji jedinica. Povećala se i dubina borbenih poredaka jedinica; u njihovom sastavu pojavili su se novi elementi.

Stoga komandanti i štabovi svih stepena sada moraju da prikupljaju podatke o situaciji na kudikamo većem, nego ranije, prostoru i o većem broju neprijateljskih i vlastitih jedinica i vatreñih sredstava. Pri tome, najveću pažnju treba posvetiti pravovremenom dobijanju tačnih podataka o neprijateljskim sredstvima za masovno uništavanje i rezervama, naročito tenkovskim, čija je uloga u boju sada znatno porasla, tako da od njihovog razbijanja u mnogome zavisi uspeh izvršenja borbenog zadatka.

U novim uslovima promenio se sadržaj, povećao obim i porastao značaj političkog rada u jedinicama. Veći značaj su doatile i mere pozadinskog i inžinjerijskog obezbeđenja borbenih dejstava jedinica i organizacija službe regulisanja saobraćaja i osiguranja. Postala je složenija organizacija i održavanje neprekidne veze sa jedinicama, naročito u uslovima kada neprijatelj masovno stvara radio-smetnje i nanosi nuklearne udare po jedinicama i komandnim mestima.

U svim savremenim armijama znatno je skraćeno vreme za pripremu borbenih dejstava. Dok se u godinama drugog svetskog rata komandantima jedinica svih stepena za pripremu boja davalо, načelno, po nekoliko dana, sada će se to vreme često računati časovima, a ponekad i minutima. Štaviše, nisu isključeni ni takvi uslovi u kojima neće uopšte ni biti takozvanog pripremnog perioda borbenih dejstava u čistom vidu, već će jedinice, pokrenute na uzbunu, stupati u boj neposredno iz marša ili dobijati novi zadatak u toku izvršavanja prethodnog. U tim uslovima komandanti i štabovi organizovaće boj bukvalno u pokretu.

Prema gledištim prihvaćenim u većini armija, među kojima i u armiji SAD³, borbena dejstva u savremenom ratu odlikuju se izuzetnom odlučnošću i pokretljivošću, visokim tempom, iznenadnošću i čestim i naglim promenama situacije. Ona se izvode po pravcima, neprekidno

³ „О современных операциях“. Воениздат, М., 1962.

danju i noću, po svakom vremenu i na svakom zemljишtu. U ovim uslovima posebna briga komandanata i štabova biće: obezbeđenje nanošenja iznenadnih udara neprijatelju; organizovanje brzog prikupljanja jedinica na znak uzbune i obezbeđenje njihovog prelaska iz jednog vida boja u drugi; brzo razvijanje jedinica iz marševskih po-redaka u evolucione i borbene i obratno; održavanje stalne vatrenе prevlasti nad neprijateljem; vešto kombinovanje vatre i manevra radi brzog izbijanja jedinica u neprijateljsku pozadinu i konačnog uništenja neprijatelja posle nuklearnih udara.

Uporedo s tim, treba imati u vidu i okolnost da će se mere u vezi sa komandovanjem jedinicama često morati preduzimati u uslovima kada će se potčinjene jedinice nalaziti u teškoj situaciji. Kao posledica nuklearnih udara, veliki gradovi i veća naseljena mesta biće razrušeni i obuhvaćeni požarom, goreće šume i usevi, obrazovaće se ogromne razrušene, poplavljene i radiološki kontaminirane zone. Posle nuklearnih udara neprijatelja, potčinjene jedinice mogu biti podvrgnute napadu krupnih snaga njegove avijacije, tenkova i motorizovane pešadije i pretrpeti znatne gubitke. Organizaciona celina jedinica može da bude narušena, a veza s njima — prekinuta. U takvim uslovima biće veoma teško da se komandovanje jedinicama drži u svojim rukama.

Dalji razvitak borbene tehnike i promene u organizaciji i načinima vođenja borbenih dejstava učiniće komandovanje jedinicama još složenijim. Osobito snažan uticaj na fizionomiju boja, a time i na komandovanje jedinicama, ispoljiće promene (koje se predviđaju u inostranim armijama) kao što su: opremanje jedinica nuklearnim oružjem vrlo velike i male snage i laserima, povećanje dometa i manevarskih sposobnosti raketa, povećanje mogućnosti za transport jedinica vazdušnim putem, povećanje njihove vatrenе moći i samostalnosti, korišćenje kosmičkih sredstava za izviđanje, vezu, navigaciju i prenošenje nuklearnih projektila do cilja, opremanje jedinica novim oklopnim transporterima i drugim borbenim pešadijskim vozilima, kao i usavršavanje klasičnog oružja i tehničkih sredstava komandovanja.

Imajući u vidu sve ove promene u naoružanju, organizaciji i karakteru borbenih dejstava jedinica može se konstatovati da će osnovni zahtevi kojima treba da udovoli komandovanje biti nepokolebljivost, elastičnost, visoka operativnost, neprekidnost i tajnost. Ovi zahtevi su međusobno nerazdvojno povezani, uzajamno se dopunjaju i svi zajedno izražavaju neophodne kvalitete volje i organizatorske sposobnosti komandanta i štaba. Iako su, prema svojoj formi (nazivu), ovakvi zahtevi bili postavljeni pred komandovanje i ranije, ipak su se njihov sadržaj i uslovi izvršenja sada bitno izmenili.

Nepokolebljivost u komandovanju sastoji se u donošenju smeće odluke i upornom nastojanju komandanta da se tačno i pravovremeno izvrši postavljeni zadatak, ma koliko situacija bila složena.

Težnja ka pobedi i rešenost da se neprijatelj uništi, moraju biti sprovedeni do kraja. Takva rešenost rađa i razvija energiju kod celokupnog ljudstva jedinica. Zbog toga je komandir (komandant) obavezan da svim svojim ponašanjem ulije potčinjenim istu takvu rešenost i uverenost u uspeh. Pri sprovođenju odluke u život komandir (komandant) treba da ispolji snažnu volju, hrabrost, prisegnost, strogost, odlučnost i smelost, a često i sposobnost da rizikuje. On ne sme da se odrekne donete odluke čim nađe na prve teškoće, tim više što će se na teškoće sada nailaziti prilično često.

U isto vreme komandovanje jedinicama treba da bude elastično. Nepokolebljivost u komandovanju ne znači da komandant treba slepo i tvrdoglavo da se pridržava ranije donete odluke. Valja imati u vidu da su još u prošlim ratovima podaci o neprijatelju bili obično nepotpuni i da se borbena dejstva, i pored sposobnosti komandanata da predvide razvoj situacije, nikada nisu odvijala potpuno tačno prema ranije razrađenom planu. U savremenim, pak, uslovima, usled obostrane upotrebe nuklearnog oružja i povećanih manevarskih mogućnosti jedinica, nepotpunost podataka i nagle promene u situaciji biće češće i zakonite pojave. Zbog toga, u komandovanju jedinicama stvar ne treba predstavljati tako, niti biti uveren da će donošenjem odluke i izdavanjem odgovarajućih zapovesti sve ići glatko i nekako automatski. Naprotiv, komandirima, koman-

dantima i štabovima posle organizacije boja predstoji još odgovorniji zadatak — sprovesti u život donetu odluka. I u ovome se od njih zahteva isto takva snažna volja da bi se, s jedne strane, nepokolebljivo sprovedla u život doneta odluka i, s druge, da se pri tome ne bude tvrdoglav, da se pravovremeno unose izmene u prihvaćenoj odluci ili čak doneše nova, ako to nalaže konkretno nastala situacija.

Elastičnost u komandovanju ogleda se u sposobnosti komandanta da pravovremeno reaguje na promene u situaciji, da brzo vrši izmene u ranijoj ili donosi novu odluku, postavlja jedinicama nove zadatke, utiče na tok boja svim snagama i sredstvima koji mu stoje na raspolaganju i da u dатој situaciji pronalazi najefikasnije načine dejstava i metode rukovođenja jedinicama.

Visoka operativnost u komandovanju, odnosno brzina i pravovremenošć u radu komandanata i štabova u rukovođenju jedinicama, bila je neophodna i ranije. U savremenim uslovima, međutim, ona dobija kvalitativno novi značaj, jer je faktor vreme u rukovođenju jedinicama postao jedan od odlučujućih i sada od njega u mnogome zavisi uspeh borbenih dejstava. To je uslovljeno posedovanjem nuklearnog oružja kod trupa obeju zaraćenih strana, povećanom vatrenom i udarnom moći jedinica, visoko manevarskim karakterom borbenih dejstava, čestim i naglim promenama situacije, kao i skraćivanjem vremena za pripremu borbenih dejstava i povećanjem uloge iznenađenja. Uspešno rukovođenje jedinicama u ovakvim uslovima mogućno je samo u tom slučaju, ako komandanti i štabovi cene svaki minut i ako se sve mere komandovanja — naročito prikupljanje podataka o situaciji, donošenje odluke i prenošenje borbenih zadataka izvršiocima — ostvaruju u minimalnim rokovima. Dok je ranije, na primer, kada su jedinice u napadu postizale tempo od 15 do 20 kilometara na dan i marševale peške brzinom od 4 do 5 kilometara na čas, komandantu i štabu bilo dovoljno da dobijaju uopštene podatke o situaciji prosečno svakih jedan do dva sata i da približno toliko vremena troše na donošenje odluke i postavljanje zadataka izvršiocima, sada se stanje u tome korenito izmenilo. Usled ogromnih vatrenih mogućnosti jedinica i visoko manevar-

skog karaktera borbenih dejstava, sada se zahteva da komandiri, komandanti i štabovi svih stepena stalno imaju tačne podatke o situaciji, brzo reaguju na njene promene i odmah prenose komandantovu odluku izvršiocima. U protivnom, doneta odluka neće odgovarati stvarnoj situaciji.

Ali, to je samo jedna strana operativnosti u komandovanju. Druga njena strana sastoji se u potrebi da se situacija dobro poznae, a isto tako da se precizno vrše proračuni, donose odluke i postavljaju zadaci jedinicama. Nije teško uvideti da i manje grške u komandovanju mogu sada izazvati teške posledice.

Odluka nepromišljeno i na brzu ruku doneta, bez dublje procene situacije i tačnih proračuna, neće izdržati ni prvi sudar sa realnom stvarnošću i ne samo da neće biti korisna, već će biti i štetna. Zbog toga su brzopletost i operativnost u komandovanju nespojivi pojmovi.

Prema tome, komandovanje jedinicama iziskuje, u prvom redu, visoku operativnost, brzinu, a u isto vreme i tačnost misli i delovanja svakog komandira (komandanata) i oficira štaba. Nesigurnost, sporost i greške u radu u savremenim uslovima su, više nego ikada, nedopustivi.

Neprekidnost komandovanja ogleda se u sposobnosti komandanta i organa komande da: neprekidno održavaju vezu sa jedinicama, uvek poznaju situaciju, stalno rukovode dejstvima potčinjenih i ispoljavaju uticaj na tok borbenih dejstava.

Komandant i štab ne smeju čak ni za kratko vreme da ispuste iz svojih ruku rukovođenje dejstvima potčinjenih, dok potčinjeni moraju stalno da osećaju to rukovođenje. Iskustvo velikog otadžinskog rata nas uči da ispuštanje komandovanja jedinicama redovno dovodi do poraza. Da ne bi došlo do toga, potrebno je voditi računa i o drugoj strani neprekidnosti komandovanja, tj. o primenjivanju takvih oblika i metoda rada koji obezbeđuju da potčinjeni tačno izvršavaju svoje borbene zadatke, čak i u uslovima privremenog gubitka veze sa prepostavljenim starešinom. Ovo je utoliko važnije što će gubitak veze, usled neprijateljskih nuklearnih udara, očigledno biti česta pojava, koja se neće moći uvek otkloniti, čak i pri kompleksnoj upotrebi različitih sredstava veze. Da

bi se u tim uslovima obezbedilo neprekidno komandovanje jedinicama i uspešno izvršenje borbenog zadatka, važno je da potčinjene starešine i štabovi poznaju i duboko shvataju opštu situaciju i osnovnu zamisao pretpostavljenog, da u okviru te zamisli ispoljavaju razumnu inicijativu, ne čekajući naređenja pretpostavljenog komandanta i da budu spremni da preuzmu komandovanje višim jedinicama, u slučaju da komandno mesto pretpostavljenog bude onesposobljeno.

Tajnost komandovanja jedinicama sastoji se u tome da se od neprijatelja prikriju sve mere koje se odnose na pripremu i izvođenje borbenih dejstava.

Značaj tajnosti komandovanja danas, u poređenju sa ranijim, takođe je porastao. To je uslovljeno uvođenjem u naoružanje nuklearnog oružja, povećanim mogućnostima neprijatelja, naročito za prisluškivanje radio-saobraćaja radio-izviđanjem, povećanim manevarskim mogućnostima jedinica, kao i ulogom iznenadenja u postizanju uspeha u boju.

Može se, prema tome, zaključiti da je, u poređenju sa ranijim, komandovanje u savremenom opštevojnom boju znatno složenije i da su višestruko povećani zahtevi u pogledu nepokolebljivosti, elastičnosti, operativnosti, neprekidnosti i tajnosti u komandovanju.

Uporedo s tim, kako praksa pokazuje, udovoljiti ovim zahtevima, koji se postavljaju pred komandovanje jedinicama u savremenim visokomanevarskim borbenim dejstvima, predstavlja veoma složen problem. Da bi se on rešio potrebno je:

— u rukovođenju jedinicama strogo se pridržavati određenih principa komandovanja, imajući u vidu nove uslove vođenja borbenih dejstava;

— opremiti organe komandi odgovarajućim tehničkim sredstvima i obezbediti da se ona umešno koriste;

— usavršiti strukturu organa komandi i poboljšati praktičnu stranu organizacije komandnih mesta;

— bitno poboljšati metode rada komandira, komandanata i štabova, oslanjajući se na upotrebu nove tehnike i znatno podići nivo njihove obučenosti.

Sve ove mere su nerazdvojno povezane jedna s drugom i treba ih sprovoditi jednovremeno, jer ni jedna od njih, uzeta posebno, ne može dovesti do željenog rezultata.

Principi komandovanja jedinicama

Konkretan sadržaj i tok rada komandanata i štabova u procesu rukovođenja jedinicama u svakom pojedinom slučaju zavisi od karaktera dobijenog borbenog zadatka, raspoloživog vremena za organizaciju boja, nivoa obučenosti, stepena popunjenošti i tehničke opremljenosti štabova i jedinica, kao i od drugih uslova. Pa ipak, ovoj su delatnosti svojstveni neki opšti principi.

Pod principima komandovanja jedinicama treba podrazumevati osnovne rukovodeće principe koje su komandanti i organi komandi dužni da sprovode u svakoj situaciji. Ti principi nisu rezultat subjektivnih sudova pojedinih lica. Oni proističu iz fizionomije savremenog opštevojnog boja i zahteva kojima treba da udovolji komandovanje jedinicama. Zbog toga, oni dobijaju snagu objektivne nužnosti i njihovo zapostavljanje može dovesti do narušavanja komandovanja. Preciznije rečeno, poštovanje ovih principa u praksi rada komandanata i štabova je jedan od osnovnih uslova da se ispune zahtevi komandovanja. U tome je, u stvari, i izražena uzajamna povezanost zahteva i principa. Između ovih pojmove ne postoji oštra granica.

Analiza iskustva prošlih ratova i promene do kojih je došlo poslednjih godina u naoružanju, organizaciji i karakteru borbenih dejstava omogućuju da se zaključi da opšte principi komandovanja sačinjavaju: jednostarešinstvo, centralizacija i predviđanje.

Jednostarešinstvo se smatra jednim od najvažnijih principa izgradnje oružanih snaga uopšte i komandovanja jedinicama u borbenim uslovima posebno.

Suština jednostarešinstva, kao principa komandovanja, sastoji se u tome da isključivo komandant (komandir) može komandovati potčinenim jedinicama na osnovu prava koja mu daju zakoni sovjetske države, propisanih pravilima i naređenjima viših starešina.

Objektivnu nužnost principa jednostarešinstva u rukovođenju ma kojim procesom u kome učestvuje kolektiv

naučno je dokazao i obrazložio V. I. Lenjin. U svom radu »Naredni zadaci sovjetske vlasti« on je ukazao da jednostarešinstvo potiče iz same prirode svakog procesa u kome se udružuju naporci mnogih ljudi i koji zahteva bezuslovno i najstrože jedinstvo volje, koje usmerava na zajednički rad stotine, hiljade i desetine hiljada ljudi. Obezbediti takvo jedinstvo volje može se samo u uslovima bespovornog potčinjavanja volje hiljada jednoga.

Lenjin je naročito podvlačio potrebu za jednostarešinstvom u izgradnji oružanih snaga i komandovanju jedinicama u borbi. On je učio: »Odsustvo odgovornosti koje se prikriva pozivanjem na kolegijalnost je najopasnije zlo koje preti svakom ko nema veliko iskustvo u praktičnom kolegijalnom radu, i koje u vojsci gotovo uvek neizbežno vodi katastrofi, haosu, panici, mnogovlašću, porazu⁴.

U savremenim uslovima, u vezi sa promenama u naoružanju i karakteru borbenih dejstava jedinica, značaj jednostarešinstva je još više porastao. Jednostarešinstvo treba da obezbedi efikasnu primenu novih borbenih sredstava, operativno i sigurno komandovanje jedinicama i čvrstu vojničku disciplinu ličnog sastava u toku izvođenja visokomanevarskih borbenih dejstava uz obostranu upotrebu nuklearnog oružja.

Jednostarešinstvo u Sovjetskoj armiji izgrađeno je na partijskoj osnovi, što pretpostavlja visoku političku svest svakog komandanta (komandira) i dosledno sprovođenje u život politike KPSS. Rukovodeća uloga KPSS u obučavanju i vaspitanju ličnog sastava armije, moralno-političko jedinstvo vojnika, podoficira, oficira i generala i pravdni karakter ratova koje će biti prinuđena da vodi sovjetska država protiv agresora, obezbeđuje to jednostarešinstvo. Tako jedinstvo nije bilo, niti može biti ni u jednoj armiji buržoaskih zemalja zbog toga što u njima postoje klasne protivrečnosti između vojnika i oficira, kao i zbog osvajačkog i tuđeg interesima radnih ljudi karaktera većine ratova koje vode te zemlje.

Princip jednostarešinstva je naročito jasno izražen u tome što jedino komandant (komandir) snosi punu i ličnu odgovornost u komandovanju potčinjenim jedinicama i za uspešno izvršavanje borbenih zadataka od strane potčinje-

⁴ В. И. Ленин. Соч., т. 29. стр. 403—404.

nih, kao i u tome što samo on ima pravo da donosi odluku za boj, koja predstavlja osnovu komandovanja. Zbog toga se na komandne dužnosti u nas postavljaju najbolji među najboljim oficirima.

Viševekovna istorija ratne veštine potvrđuje da je za donošenje odluke za boj od osobitog značaja čvrsta i nepokolebljiva volja komandanta (komandira). Njegova neuverenost i kolebljivost, težnja za dugim savetovanjima i saslušavanjem opširnih i ponekad protivrečnih predloga mnogih pomoćnika i oficira štaba su nedopustivi: to neizbežno povlači za sobom neorganizovanost, pometnju, utrošak mnogo vremena na donošenje odluke i, u krajnjoj liniji, može zbuniti komandanta (komandira), pogotovo ako on nema dovoljno iskustva u rukovodjenju jedinicama.

To je, međutim, samo jedna strana jednostarešinstva, koja nikako ne znači da u komandovanju jedinicama komandiri i komandanti mogu da zanemare kolektiv, da ne vode računa o njegovom mišljenju. Lenjin je, zahtevajući strogo pridržavanje principa jednostarešinstva, u isto vreme više puta upozoravao na opasnost da se ono jednostrano shvati i primeni i pretvoriti u golo administriranje. On je učio da se ne može uspešno rukovoditi ni jednim procesom bez oslanjanja na stvaralaštvo i inicijativu kolektiva.

Druga strana principa jednostarešinstva u komandovanju jedinicama sastoji se, dakle, u potrebi da se umešno kombinuje ovaj princip sa inicijativom i stvaralaštvom kolektiva, kao što su partijske i komsomolske organizacije, zatim štab i drugi organi komande. Ova se potreba oseća naročito oštro u savremenom boju zbog povećanog obima zadataka u vezi sa komandovanjem jedinicama, velikog skraćivanja vremena za njihovo izvršavanje i sve složenijih opštih uslova u kojima se odvija rukovođenje jedinicama. Donošenje odluke za boj, organizovanje sadejstva i svestrano obezbeđenje borbenih dejstava jedinicama u savremenom ratu nerazdvojno je povezano sa izradom složenih taktičkih proračuna i mnogobrojnim pojedinostima situacije. Sem poznavanja osnova opštevojnog boja, donošenje odluke zahteva da se poznaju i principi ustrojstva i borbene mogućnosti raznovrsne ratne tehnike jedinica.

Praksa pokazuje da sam komandant, čak i kada bi posedovao temeljna znanja i iskustvo, pa i talenat, ni fizički nije u stanju da kvalitativno reši sva pitanja komandovanja jedinicama za vreme koje mu u savremenim uslovima стоји na raspolaganju za pripremu boja i u okolnostima kada se ovaj vodi visokim tempom. Taj zadatak on može uspešno da reši samo ako se oslanja na potpuno jedinstven kolektiv oficira štaba i drugih organa komande.

Ako komandant rešava samo najvažnija, čvorna pitanja u rukovođenju jedinicama, to je u savremenim uslovima najcelishodniji način usklađivanja principa jednostarešinstva sa inicijativom i stvaralaštvom kolektiva. Obaveza komandanta i njegovo isključivo pravo mora da bude donošenje odluke za boj, jer su u tome naročito potrebni njegova čvrsta volja i stvaralaštvo. Tu odluku, međutim, ne treba preopterećivati raznovrsnim merama obezbeđenja. Komandant svojom odlukom za boj treba da odredi osnovnu zamisao borbenih dejstava, borbene zadatke potčinjenim jedinicama, raspodelu snaga i sredstava i način sadejstva jedinica. Ovim pitanjima on mora da se bavi u toku borbenih dejstava, tj. da: pravovremeno unosi izmene ili nanovo stvara (ako ga na to primorava situacija) svoju zamisao, postavlja jedinicama dopunske ili nove borbene zadatke, vrši preraspodelu snaga i sredstava, precizira način održavanja sadejstva i samim tim ispoljava svoj neposredan uticaj na tok boja.

Što se tiče mnogobrojnih mera obezbeđenja borbenih dejstava jedinica komandant može da se ograniči na najvažnije od njih i ukaže samo na ono što je najbitnije i najpotrebnije. Međutim, to bitno neće uvek biti isto. U nekim slučajevima komandant će biti prinuđen da se lično najneposrednije pozabavi pitanjem snabdevanja jedinica gorivom, u drugim — sanitetskim obezbeđenjem, itd. Komandantova veština i treba da se ogleda u tome da u svakoj konkretnoj situaciji zna da pronađe glavnu kariku, čijim će rešenjem obezbediti uspešno izvršenje borbenog zadatka.

Sva ostala pitanja borbenog obezbeđenja jedinica mogu i treba da rešavaju zamenici komandanta, načelnik štaba i drugi oficiri komande. Prema tome, neophodno je da se znatno poveća njihova uloga i odgovornost u ko-

mandovanju jedinicama. Nužno je da se iz prakse rukovodenja isključi, nasleđena iz vremena kulta ličnosti, podela službenih lica na odgovorne i neodgovorne. Svaki oficir mora biti odgovoran za zadatak koji mu je postavljen. To se, svakako, u prvom redu odnosi na načelnike rodova i službi svih stepena. Oni, posebno, moraju imati pravo da na osnovu komandantove odluke za boj pripremaju odluke o odgovarajućim vrstama obezbeđenja borbenih dejstava i, pošto ih komandant odobri, da postavljaju zadatke potčinjenim izvršiocima i snose odgovornost za njihovo sprovođenje, čime se postiže bezuslovno i kvalitetnije sprovodenje u delo komandantove volje.

Iskustva sa vežbi pokazuju da je bojazan od postojanja nekoliko istovremenih odluka neosnovana. Potrebno je samo uočiti razliku između komandantove odluke za boj i odluke, na primer, načelnika štaba za organizaciju službe regulisanja saobraćaja. Nesagledavanje ove razlike i nastojanje komandanta da po starom sve sam rešava neizbežno dovodi do narušavanja komandovanja sa svim njegovim posledicama. Ne može se primenjivati princip jednostarešinstva onako kako se to radilo pre 30 i 40 godina, ne uzimajući u obzir revolucionarne promene do kojih je došlo u vojnoj misli poslednjih godina. Svaki starešina danas mora da bude starešina u pravom smislu i ne sme da čeka, pošto mu komandant sve ukaže i razjasni, šta i kako treba da radi. Upravo su tako i postupali mnogi komandanti i štabovi na vežbama poslednjih godina. Ova prva iskustva treba da budu potvrđena zvaničnim stavovima, jer se pravilna teorija nikako ne može izmisliti, već samo izvući iz sredine koja nas okružuje. Sem toga, starešine treba temeljito pripremati za ispunjavanje svoje uloge. Potrebno ih je obučavati da sa stanovišta svojih funkcionalnih dužnosti znalački shvataju zadatku, cene situacije i donose pravilnu odluku o odgovarajućoj vrsti obezbeđenja, stalno vodeći računa o tome da *pravo donošenja odluke za boj ima komandant i samo komandant*.

To što je rečeno, svakako, ne znači da komandant može da stoji sasvim po strani od rešavanja pitanja sestranih obezbeđenja borbenih dejstava i da za to snosi odgovornost. Komandant neprekidno rukovodi radom

štaba i, prema potrebi, može u svako doba da se umeša u njegovu delatnost i da mu o važnijim pitanjima daje odgovarajuća uputstva. Sem toga, njemu pripada pravo da odobrava odluke potčinjenih iz određenih sektora i da u te odluke unosi potrebne korekcije.

Takvo postavljanje stvari ni malo ne umanjuje ulogu komandanta u komandovanju jedinicama, ne menja tu ulogu, niti krši princip jednostarešinstva. To samo omogućava da se ovaj princip racionalno primeni u praksi, da se on razumno i skladno kombinuje sa inicijativom, iskustvom i stvaralaštvom funkcionera u organima komandi. To, takođe, dozvoljava da se štedi vreme i kvalitetnije sprovode mere obezbeđenja borbenih dejstava, s obzirom na to što odgovarajuće starešine imaju mogućnosti i vremena da duboko proniknu u sve pojedinosti situacije, da sve temeljito proračunaju i procene i da na delu, a ne na rečima, ispolje inicijativu i stvaralaštvo. Komandant, sa svoje strane, ima mogućnosti da temeljito prouči situaciju i donese najpravilniju odluku za boj.

Lice koje organizuje rad štaba i drugih organa komande na obezbeđenju borbenih dejstava i rukovođenju jedinicama uopšte jeste načelnik opštevojnog štaba, jer je on uvek upućen u sve pojedinosti situacije, kao i u komandantove odluke i namere.

Takvo rukovođenje, međutim, zahteva da se načelnik štaba koristi pravima prvog zamenika komandanta. Poznato je da se svako rukovođenje i svaka organizovana delatnost bilo kog vojnog organizma zasniva na bezuslovnom potčinjavanju jednog lica drugom, kada prvo naređuje, a drugo bez pogovora izvršava dobijeno naređenje. Da bi obezbedio sprovođenje komandantove odluke o uslovima vođenja nuklearnog rata načelnik štaba će od rođova vojske i službi često morati da zahteva izvršavanje zadataka koji su vezani sa ranije nepoznatim teškoćama, čak i sa samopožrtvovanjem (dejstva u zonama sa visokim radioaktivnim zračenjem, borba sa desantima, odbijanje napada nadmoćnijih tenkovskih snaga neprijatelja, itd). Očigledno je da načelnik štaba vrlo često neće biti u stanju da postavlja takve zahteve drugim načelnicima, koji mu nisu administrativno potčinjeni i čiji su uzajamni odnosi postavljeni na principu dobrovoljnog uzajamnog

razumevanja. Intervencija komandanta u takvim slučajevima, takođe, neće biti uvek mogućna, jer će on biti zauzet rukovođenjem jedinicama koje vode teške bojeve sa neprijateljem.

Prema tome, povećanje uloge, prava i odgovornosti načelnika štaba nije izazvano formalnom, već objektivnom potrebom. Pomenuta mera će doprineti jačanju jednostarešinstva i poboljšanju komandovanja jedinicama u celini.

Sa principom jednostarešinstva nerazdvojno je povezan i princip *centralizacije komandovanja*. Pa ipak, ova dva principa ne mogu se poistovjećivati.

Suština centralizovanog komandovanja sastoji se u tome da viša komanda objedinjuje dejstva potčinjenih jedinica i usmerava njihove napore na bazi jedinstvenog plana radi postizanja opšteg cilja boja. Pri tome viši starešina ne samo što postavlja zadatke svojim potčinjenim, već im ukazuje i na načine izvršavanja tih zadataka, a snagama i sredstvima kojima raspolaže utiče i na tok borbenih dejstava.

Pitanje centralizacije komandovanja jedinicama u oružanim snagama vodećih armija rešavalo se različito na raznim istorijskim etapama, u zavisnosti od naoružanja, organizacije i karaktera borbenih dejstava jedinica, stepena osposobljenosti i iskustva komandnih kadrova, i drugih uslova. Pri tome, ukoliko su borbena dejstva bila manje pokretljiva, utoliko je komandovanje jedinicama bilo u većoj meri centralizovano.

Princip centralizacije komandovanja ostaje na snazi i danas. Međutim, prilikom njegove primene u praksi treba imati u vidu promene do kojih je došlo u vojnoj misli u posleratnim godinama.

S jedne strane, učestvovanje u savremenom boju brojnih i različitih rodova vojske i specijalnih jedinica sa svojom raznovrsnom borbenom tehnikom zahteva da, kao i ranije, viši starešina centralizovano objedinjuje njihove napore i neprekidno usaglašava njihova dejstva u interesu izvršavanja opšteg borbenog zadatka. Čvrsta centralizacija komandovanja danas je potrebna naročito u rešavanju pitanja upotrebe moćnih vatrenih borbenih sredstava. Poštovanje principa centralizacije u tome omogućava pret-

postavljenom starešini da efikasno i, u isto vreme, ekonomično upotrebljava ta sredstva, da odlučno utiče na tok boja, brzo prenosi težište s jednog pravca na drugi i uskladjuje dejstva svih angažovanih u boju snaga i sredstava sa vatrenim i nuklearnim udarima, kao i njihova međusobna dejstva.

S druge strane, veća, nego ranije, pokretljivost borbenih dejstava u savremenim uslovima, kraće vreme za pripremu boja, njegov neravnopravni tok, dejstva jedinica po pravcima i njihova povećana vatrena moć iziskuju da se centralizovano rukovođenje najtešnje kombinuje sa davanjem potčinjenim komandantima veće samostalnosti i više mogućnosti za ispoljavanje inicijative i stvaralaštva u izvršavanju svojih zadataka. Ovo se posebno odnosi na ukazivanje potčinjenima načina izvršavanja dobijenih borbenih zadataka.

Konkretno rešavanje ovog pitanja, odnosno stepena samostalnosti i inicijative potčinjenih u uslovima centralizovanog komandovanja uvek će zavisiti od situacije. Uopšte gledano, neophodno je da prepostavljeni starešina ukaze potčinjenom na način izvršavanja dobijenog zadatka samo kada ima vremenskih mogućnosti i kada je to stvarno potrebno zbog interesa više komande. Tako, na primer, svaki komandant, radi što potpunijeg usklađivanja napora svih jedinica u napadu, može ukazati nekom od potčinjenih komandanata (komandira) gde da nanese glavni udar ili kako da ostvari manevar snagama i sredstvima pri zauzimanju važnog čvora neprijateljske odbrane koji je na spoju sa susedom, itd. U svim ostalim slučajevima potčinjenom treba ostaviti potpunu samostalnost u izboru načina izvršavanja dobijenog borbenog zadatka, utoliko pre što pitčinjeni uvek ima veće mogućnosti od prepostavljenog da uzme u obzir sve pojedinosti konkretnе situacije i brzo reaguje na njene promene. U uslovima savremene opremljenosti jedinica vatrenim sredstvima i visokomanevarskih borbenih dejstava, uloga lične inicijative i samostalnosti potčinjenih je znatno porasla, naročito u toku boja. Zanemarivanje ove činjenice i nepotrebno jačanje centralizacije u komandovanju neizbežno dovodi do toga da prepostavljeni počinje da se bavi sitnicama, da odlučuje umesto potčinjenog, zakašnjava u

reagovanju na promene u situaciji i samim tim veštački usporava dejstva jedinica. Zatim, to podriva samopouzdanje kod potčinjenih i navikava ih da pasivno čekaju naredenja odozgo. Potrebno je uočiti jedan značajan psihološki momenat u komandovanju jedinicama. Oficir, oduševljen i najboljim zamislama ali lišen prava da ispoljava inicijativu, postepeno gubi rezervu energije, postaje ravnodušan i počinje da radi iz straha, a ne po savesti. Takva praksa u rukovođenju tuđa je duhu sovjetskih ljudi, koje odlikuje visoka aktivnost, inicijativa i stvaralaštvo.

Svaka inicijativa potčinjenih, prirodno, mora biti razumna i usmerena na traženje najboljih načina i puteva za postizanje opšteg cilja boja, koji je postavio viši komandant. Za takvu inicijativu sposobni su samo oficiri obrazovani, odlučni i jake volje. Zbog toga su prepostavljene starešine dužne da posvećuju posebnu pažnju negovanju tih osobina kod potčinjenih. Treba se, isto tako, brinuti i o tome da potčinjeni jasno sagledavaju situaciju i shvataju zamisao pretpostavljenog i da im se pravovremeno daju pojačanja u snagama i sredstvima; bez toga potčinjenima je teško, a ponekad i nemoguće da ispolje razumnu inicijativu i samostalnost u radu.

Predviđanje, kao jedan od osnovnih principa komandovanja jedinicama sastoji se u sposobnosti komandanta i štaba da unapred predvide eventualne promene u situaciji i verovatni tok predstojećih borbenih dejstava. Ovaj princip zauzima značajno mesto u teoriji i praksi rukovođenja jedinicama, jer se bez predviđanja ne može odneti pobeda nad neprijateljem.

Potreba za predviđanjem potiče iz same suštine oružane borbe, u kojoj svaka od strana nastoji da svim mogućim merama prikrije svoju zamisao, postigne iznenadenje i uništi protivničke snage. Iz tih razloga u ratu ne može nikada biti suvišnih podataka o neprijatelju, već naprotiv, njih uvek nedostaje, a neki od njih su nedovoljno pouzdani, pa čak i lažni. Nedostatak podataka, međutim, ne oslobođa komandanta obaveze da pravovremeno doneše razložnu odluku za boj.

U savremenim uslovima, u vezi sa uvođenjem nuklearnog oružja u jedinice i novim karakteristikama boja, porasla je uloga predviđanja, a njegov opseg se znatno

proširio. Pred komandantima i štabovima svih stepena u pogledu predviđanja danas su iskrslji novi zadaci: otkriti grupisanje snaga neprijatelja i mogućni način upotrebe njegovih sredstava za masovno uništavanje; proceniti uticaj tih sredstava na moral i borbenu sposobnost jedinica, kao i na prohodnost zemljišta; prognozirati radiošku i hemijsku situaciju; otkriti mogućnu zamisao dejstva raznovrsnih rezervi neprijatelja, itd. Ubuduće, sa pojavom novih borbenih sredstava i daljim povećanjem zamaha boja uloga predviđanja će, očigledno, još više rasti.

Mogućnost predviđanja bazira na umešnosti komandanata i štabnih oficira da se koriste dijalektičkim metodom mišljenja, na njihovoj sposobnosti da pravilno analiziraju situaciju i u njoj nalaze ono što je najvažnije, kao i na poznavanju osnova opštevojnog boja. Veština predviđanja je, prema tome, dokaz opštег taktičkog majstorstva i zrelosti oficira. Sermoga toga, pravilno predviđanje se ne može zamisliti bez tačnih proračuna, dobro organizovanog izviđanja, bez solidnog poznavanja tehnike, organizacije jedinica i taklike neprijatelja, jer je bez toga nemogućno prognozirati razvoj predstojećih dejstava, predvideti sve teškoće koje mogu iskrasnuti prilikom izvršavanja borbenog zadatka i odrediti smernice za savlađivanje tih teškoća. Stoga, predviđanje nema ničeg zajedničkog sa pogadanjem.

Međutim, treba imati u vidu da je predviđanje toka borbenih dejstava veoma teško. Kao što je već napomenuto, komandant i štab se ne mogu orientisati na to da će se boj uvek odvijati prema ranije utvrđenom planu. Naprotiv, oni su dužni da uvek polaze od, za njih, najtežih uslova, da računaju sa mogućnošću naglih promena situacije i da, s obzirom na to, budu spremni da dopune, pa čak i izmene ranije donetu odluku.

Sprovođenje nabrojanih principa komandovanja je, prema tome nerazdvojno povezano sa stvaralaštvom i dobrom organizacijom rada komandanta i njemu potčinjenih organa.

Organi komande

Jedinicama u boju rukovodi komandant (komandir), oslanjajući se na potčinjene organe komande. Sastav tih

organu u raznim jedinicama je različit. Tako, na primer, u vodu i četi, zbog njihove relativno male jačine, mere u pogledu komandovanja jedinicama sprovodi jedno lice — komandir. On nema potčinjene organe komande. U borbi komandir obrazuje samo malobrojnu čeliju (grupu) od nekoliko vojnika — kurira, koji dostavljaju njegova na-ređenja i prenose njegove komande (signale) nižim starešinama, osmatraju bojište i obavljaju druge pomoćne poslove.

U bataljonu stvar stoji drukčije. U njemu već postoji omanji štab i pojedini referenti, koji pomažu komandantu u sprovođenju mera u pogledu moralno-političkog vaspitanja ljudstva, kao i materijalnog, tehničkog i sanitetskog obezbeđenja potčinjenih jedinica. Što se tiče viših jedinica, organi njihovih komandi u svim savremenim armijama su znatno većeg sastava i imaju razvijeniju organizaciju. U armiji SAD, na primer, komandant divizije ima čitav aparat koji se sastoji od više zamenika komandanta i štaba, sastavljenog od opštег i specijalnog dela; u specijalni deo ulaze načelnici rodova vojske i službi različitih smerova i sektora rada. Ukoliko je vojna organizacija višeg stepena, utoliko je i aparat komande složeniji i razvijeniji. U takvim jedinicama delatnost u određenim sektorima ne obavljaju pojedinci već grupe (odeljenja, odseci, štabovi), na koje se komandant u svom rukovođenju jedinicama oslanja i koje su, prema tome, organi komande.

Komandant i njemu potčinjeni organi komande (pojedini referenti) imaju strogo određene funkcije u rukovođenju jedinicama u boju.

Komandant snosi punu odgovornost za borbenu i političku obuku potčinjenih jedinica, za njihovu disciplinu i moralno-političko stanje, za stanje oružja, borbene tehnike i transporta. On odgovara za uspeh jedinica u izvršavanju borbenih zadataka. Kao isključivo odgovoran, komandant obavlja najvažniji zadatak i ima velika prava. Kao što je već pomenuto, jedino komandant (komandir) ima pravo da donosi odluku za boj, koja predstavlja osnovu komandovanja i zakon za potčinjene.

Obaveze komandanta se, međutim, ovim ne iscrpljuju. One su znatno šire i raznovrsnije. Posle donošenja odluke

on utvrđuje način prenošenja zadataka izvršiocima: zavisno od vremena kojim raspolaže, komandant lično postavlja zadatke svim potčinjenim jedinicama ili samo onim koje imaju najvažniju ulogu u predstojećem boju. On organizuje sadejstvo jedinica i daje osnovna uputstva za razradu mera obezbeđenja borbenih dejstava.

U skladu sa odlukom komandanta i pod njegovim rukovodstvom odvija se sav rad njemu potčinjenih organa komande i jedinica. Komandant prati da li potčinjeni tačno i na vreme izvršavaju postavljene zadatke i stalno se brine o njima. On nastoji da, zavisno od mogućnosti, lično opšti sa potčinjenima, kako bi na licu mesta ustanovio u kojoj su meri oni obezbeđeni svim neophodnim za borbu i život i ukazao im pomoć svim raspoloživim snagama i sredstvima. Zajedno sa potčinjenima komandant podnosi sve teškoće borbenog života. Takvo opštenje povećava autoritet komandanta i izaziva prema njemu ljubav i poštovanje potčinjenih.

Komandant, međutim, ne sme da se bavi sitnicama i tutorstvom prema potčinjenima. Njima se ostavljaju široke mogućnosti da u izvršavanju postavljenih zadataka ispolje stvaralačku i razumnu inicijativu i odaberu najbolje načine dejstva. Prepostavljeni komandant ne sme da preuzima dužnosti potčinjenih komandanata (komandira); on je dužan lično da komanduje samo onim snagama i sredstvima koje ima na neposrednom raspolaganju.

Odgovornost komandanta za uspešno izvršenje zadataka u savremenom boju je sve veća. Uporedo s tim, proces rada komandanta je postao znatno složeniji, a njegova fizička i umna opterećenost je povećana. Velika odgovornost i široka prava, koja ima komandant, postavljaju ogromne zahteve u pogledu stepena njegove sposobnosti. On mora temeljito da vlada raznovrsnim vojnim znanjima i da ume da ih vešto primenjuje u praksi rukovođenja jedinicama u konkretnim uslovima. Njegova znanja ne smeju biti ograničena dostignutim stepenom razvoja vojne misli; on je obavezan da sagleda tendencije njenog razvitka i da bude novator u iznalaženju najboljih oblika i načina obučavanja i vaspitavanja potčinjenih i njihove pripreme za izvršavanje borbenih zadataka.

Zbog sve većeg obima mera koje se tiču rukovođenja jedinicama u savremenom boju i osetnog skraćivanja vremena za njihovu razradu, komandantu je, znatno više nego ranije, potrebna neposredna pomoć potčinjenih organa komande. Ovi su pozvani da obezbede najpovoljnije uslove za plodonosan rad komandanta, da maksimalno vode računa o njegovom vremenu, da imaju u vidu složene uslove njegovog rada, stepen naprezanja i psihičko opterećenje.

Štab je osnovni organ rukovođenja jedinicama. Njegova je dužnost da prikuplja i proučava podatke o situaciji i da komandantu priprema i izlaže proračune koji su mu neophodni za donošenje odluke za boj. Da bi potčinjeni dobili više vremena za pripremu borbenih dejstava, štab im izdaje prethodna naređenja. Na osnovu komandantove odluke štab detaljno planira borbena dejstva, radi potrebnih dokumenta, prenosi borbene zadatke izvršiocima i obezbeđuje skladno i neprekidno sadejstvo između jedinica.

Sem toga, štab ima zadatak da razradi mere obezbeđenja borbenih dejstava u pogledu izviđanja, zaštite jedinica od oružja za masovno uništavanje i dr. On organizuje komandna mesta i vezu sa jedinicama i kontroliše pripreme potčinjenih za boj i njihovo izvršavanje zadataka. Ništa manje nije važan i zadatak štaba u vezi sa uopštavanjem iskustva iz proteklog boja, i prenošenjem i korišćenjem tog iskustva za unapređivanje pripreme jedinica i rukovođenja njihovim borbenim dejstvima.

Tako štab neposredno učestvuje u razradi svih mera rukovođenja jedinicama. Ovim se i objašnjava vodeća uloga štaba u odnosu na druge organe komande. On nije organ komande koji je vezan za jedan rod vojske ili jednu službu. Njegove funkcije i prava podjednako se odnose na sve rodove vojske i specijalne jedinice, potčinjene komandantu. Zbog toga se on i naziva opštevojnim štabom. Na osnovu komandantove odluke opštevojni štab obezbeđuje usaglašeno dejstvo svih rodova vojske i specijalnih jedinica, usmeravajući njihove napore na izvršenje opštег borbenog zadatka.

Obim i sadržaj zadataka koji stoje pred štabom uslovljavaju njegov sastav, organizacionu strukturu i raspodelu rada između oficira u štabu. Sastav i struktura štabova u

taktičkim jedinicama savremenih armija su prilično raznovrsni, ali imaju i mnogo zajedničkog. Organizacija i rad svakog štaba postavljeni su shodno funkcionalnim nadležnostima. Svaki oficir štaba u boju izvršava strogo određene dužnosti, predviđene zvaničnim pravilima (instrukcijama), koje se prema potrebi dopunjaju ili preciznije određuju, zavisno od konkretnih uslova.

Osnovna funkcija u štabu pripada načelniku štaba. On organizuje i usmerava rad štaba, usklađuje ga sa delatnošću ostalih organa komande i odgovara za kvalitet ove aktivnosti u boju. Načelnik štaba mora uvek da poznaje situaciju, da predviđa promene do kojih može doći i da bude spreman da, u vezi s tim, izloži komandantu svoje zaključke i predloge za odluku. On nastoji da i njegovi potčinjeni oficiri poznaju situaciju, da uvek na vreme izvršavaju svoje obaveze u vezi sa obezbeđenjem komandovanja jedinicama, a u prvom redu one koje komandantu obezbeđuju donošenje odluke za boj ili njeno dopunjavanje u toku borbenih dejstava.

Načelnik štaba organizuje da borbeni zadaci blagovremeno stignu do potčinjenih, u čemu i lično učestvuje, pomaze komandantu u organizaciji sadejstva jedinica i prati kako se ono ostvaruje u toku borbenih dejstava. On organizuje razradu mera za svestrano obezbeđenje borbenih dejstava jedinica, posvećujući pri tome pažnju izviđanju neprijatelja i zemljišta i zaštiti jedinica od oružja za masovno uništavanje.

Zavisno od vremena kojim se raspolaže za pripremu borbenih dejstava, načelnik štaba organizuje izradu neophodnih borbenih dokumenata, dajući jasna i konkretna uputstva oficirima štaba. Posebnu pažnju poklanja organizaciji komandnih mesta i održavanju neprekidne veze sa potčinjenim jedinicama.

Načelnik štaba je neposredni organizator kontrole. On sam i preko oficira štaba proverava izvršavanje svih komandantovih zapovesti i naređenja. Proveravajući da li su odluke i dejstva potčinjenih komandanata (komandira) u skladu sa odlukom svog komandanta, načelnik opštevojnog štaba, u slučajevima kada ne sme biti odlaganja, samostalno preduzima mere da usmeri dejstva komandanata potčinjenih jedinica, unoseći izmene u njihove odluke,

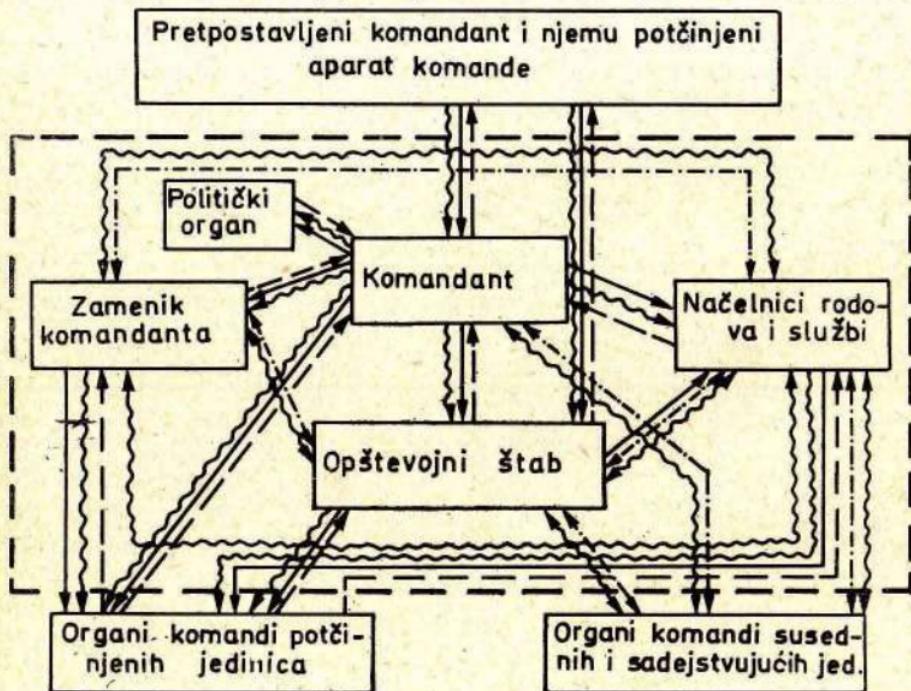
s čim upoznaje svog komandanta. Načelnik štaba ima pravo da zahteva od svih organa komande, neposredno potčinjenih komandantu, da dostave podatke, izveštaje i dokumenta, neophodna komandantu ili štabu. On rukovodi i delatnošću štabova potičinjenih jedinica, zahtevajući od njih da savesno rade i podnose izveštaje (referate) u predviđenim rokovima.

Načelnik štaba rukovodi razradom mera za borbenu obuku, obezbeđujući stalno učešće štaba i drugih starešina komande u sprovođenju tih mera. On neposredno učestvuje u proučavanju iskustava borbenih dejstava i preduzima mere da se ona na vreme prenesu jedinicama. Sem toga, načelnik štaba rukovodi topogeodetskim obezbeđenjem jedinica, kontroliše snabdevenost jedinica topografskim kartama (planovima, fotografskim snimcima) i drugim dokumentima koji olakšavaju proučavanje zemljišta. On, takođe, kontroliše rad pozadine i drugih službi.

Načelnik štaba je najbliži pomoćnik komandanta, njegova »desna ruka«. Samo on ima pravo da u ime komandanta izdaje potčinjenim jedinicama sva naređenja, usmerena da se obezbedi izvršenje komandantove odluke i dobijenog borbenog zadatka. Njegova su naređenja za izvršioce obavezna, isto onako kao i lična komandantova naređenja i uputstva. Zbog toga, od sloge u radu komandanta i načelnika štaba umnogome zavisi stanje komandovanja jedinicama u celini.

Celokupni rad štaba organizuje se i odvija u tesnoj saradnji sa zamenicima komandanta i ostalim načelnicima koji rukovode rešavanjem samo uskog kruga specijalnih zadataka, vezanih za oživotvorenje komandantove odluke, u skladu sa kojim oni razraduju i ostvaruju mere iz svog delokruga rada. Uzajamni odnosi opštevojnog štaba s njima, kao i organima prepostavljene i potčinjenih komandi, sadejstvujućih jedinica i suseda, zasnivaju se na tesnoj povezanosti i saradnji u radu (sl. 3). Ti odnosi počivaju na jedinstvenom i pravilnom shvatanju dobijenog borbenog zadatka i komandantove odluke, na pravovremenom i tačnom uzajamnom informisanju o situaciji, na zajedničkoj razradi najvažnijih mera u vezi sa rukovođenjem jedinicama. U isto vreme, veliki značaj imaju i zdravi, drugarski i prijateljski odnosi između oficira u organima komande, zasnovani na principima partijnosti i poslovnosti.

Rad organa komande na izvršavanju dobijenih zadataka mora biti temeljno organizovan. Načelnici pojedinih organa komande obavezni su da sa načelnikom štaba usklađuju osnovna pitanja i naređenja koja se odnose na upotrebu potčinjenih jedinica, kao i mera koje su oni predviđeli za obezbeđenje komandantove odluke. Oni drže načelnika štaba u kursu svih mera koje sprovode, informišu ga o svim podacima o situaciji, vezanim za dejstva i potrebe potčinjenih rodovskih i specijalnih jedinica, a učestvuju i u razradi najvažnijih mera koje opštevojni štab preduzima u vezi sa planiranjem i obezbeđenjem borbenih dejstava. Opštevojni štab, sa svoje strane, pravovremeno ih informiše o situaciji, saopštava im u potrebnom obimu

LEGENDA:

- ← Pravo postavljanja zadataka (izdavanja naredjenja)
- ↔ Izveštavanje o izvršavanju zadataka (naredjenja) i o situaciji
- ↔ Zajednička razrada mera
- ↔ Informisanje o situaciji

Sl. 3 — Međusobni odnosi organa komande (prema prihvaćenim gledištima u savremenim armijama)

komandantovu odluku i zadatke rodovskih i specijalnih jedinica u boju, organizuje s njima vezu i angažuje ih za kontrolu sprovođenja komandantovih zapovesti i za pružanje praktične pomoći jedinicama, prema planu koji razrađuje opštevojni štab.

Na taj način, u osnovi međusobnih odnosa štaba i ostalih načelnika organa komande leži princip poslovne saradnje, pri čemu lični i sektorski interesi moraju biti potčinjeni opštim interesima, usmerenim na uspešno rukovođenje jedinicama.

Odnosi štaba sa političkim organima takođe se zasnivaju na praktičnom i poslovnom usklađivanju svih pitanja, vezanih za jačanje borbene gotovosti i sprovođenje zajedničkih mera na planu razvijanja nepokolebljivosti, izdržljivosti i čvrste vojničke discipline celokupnog ličnog sastava.

Opštevojni štab je dužan da redovno obaveštava političke organe o karakteru predstojećih borbenih dejstava, i o njihovom toku, o stanju vlastitih jedinica i o drugim činiocima koji iziskuju odgovarajući partijsko-politički rad. Štab obezbeđuje da se jedinicama prenesu sva uputstva političkih organa i aktivno učestvuje u sprovođenju mera za učvršćivanje moralno-političkog stanja jedinica. Sa svoje strane politički organ informiše štab o moralno-političkom stanju jedinica, svojih i neprijateljskih, kao i stanovništva i sadejstvuje sa štabom u razradi i sprovođenju mera za obezbeđenje neprekidnog i tajnog komandovanja jedinicama.

Pravilni uzajamni odnosi štaba sa prepostavljenim i potčinjenim štabovima, kao i sa štabovima suseda i sadejstvujućih jedinica u mnogome utiču na njegov uspešan rad.

Opštevojni štab je obavezan da rukovodi potčinjenim štabovima, ali ne da se meša u nadležnost njihovih načelnika, već da kod ovih obezbedi preciznost, skladnost i organizovanost u radu. On mora da nastoji na tome da potčinjeni štabovi sve zapovesti i naređenja izvršavaju tačno i u predviđenim rokovima.

Potčinjeni štabovi su obavezni da na vreme dostavljaju prepostavljenom štabu podatke o neprijatelju, o toku priprema, početku i razvijanju borbenih dejstava, o stanju

potčinjenih jedinica, stepenu njihove popunjenošti i obezbeđenosti, kao i sve druge izveštaje koje zahteva pretpostavljeni štab; oni treba i bez opomene da izveštavaju pretpostavljeni štab o naređenjima koja su dobili lično od komandanta, kao i o važnim naređenjima dobijenim od štaba.

Odnosi sa štabovima susednih i sadejstvjujućih jedinica zasnivaju se na tesnoj poslovnoj saradnji, koja je izražena u zajedničkoj razradi mera koje se odnose na sadejstvo i obezbeđenje borbenih dejstava, kao i u uzajamnom obaveštavanju o situaciji.

Sastav, organizacioni oblici i tehnička opremljenost organa komandi nisu uvek isti. Na raznim etapama istorije ratova oni su trpeli suštinske izmene, izazvane uglavnom uticajem novih sredstava borbe na fizionomiju borbenih dejstava i rukovođenje jedinicama. Kako su borbena dejstava i rukovođenje jedinicama bivali sve složeniji, tako su se povećavali obim i raznovrsnost sadržaja zadataka koje je izvršavao štab, a isto tako je rasla i njegova uloga u rukovođenju jedinicama.

Bilo je, takođe, nastojanja da se izrade najbolji organizacioni oblici štabova i metodi njihove pripreme i delatnosti u boju.

Ovaj proces usavršavanja štabova i drugih organa komandi nastavlja se u svim velikim armijama i danas, jer svi priznaju da njihova postojeća organizacija ne odgovara u potpunosti odlikama savremenog boja.

Imajući u vidu iskustvo poslednjih ratova, pojavu kvalitativno novih borbenih sredstava, naročito nuklearnog oružja, i promene u karakteristikama boja do kojih je došlo pod uticajem tih sredstava, u savremenim armijama traže se najbolji putevi usavršavanja opštevojnih štabova i drugih organa komandi. Pri tome se najveća pažnja posvećuje smanjivanju njihovog sastava, na račun opremanja novim tehničkim sredstvima, automatizacije i mehanizacije radnog porcesa oficira, uprošćavanja organizacione strukture, znatnog smanjivanja pomoćnog osoblja, itd.

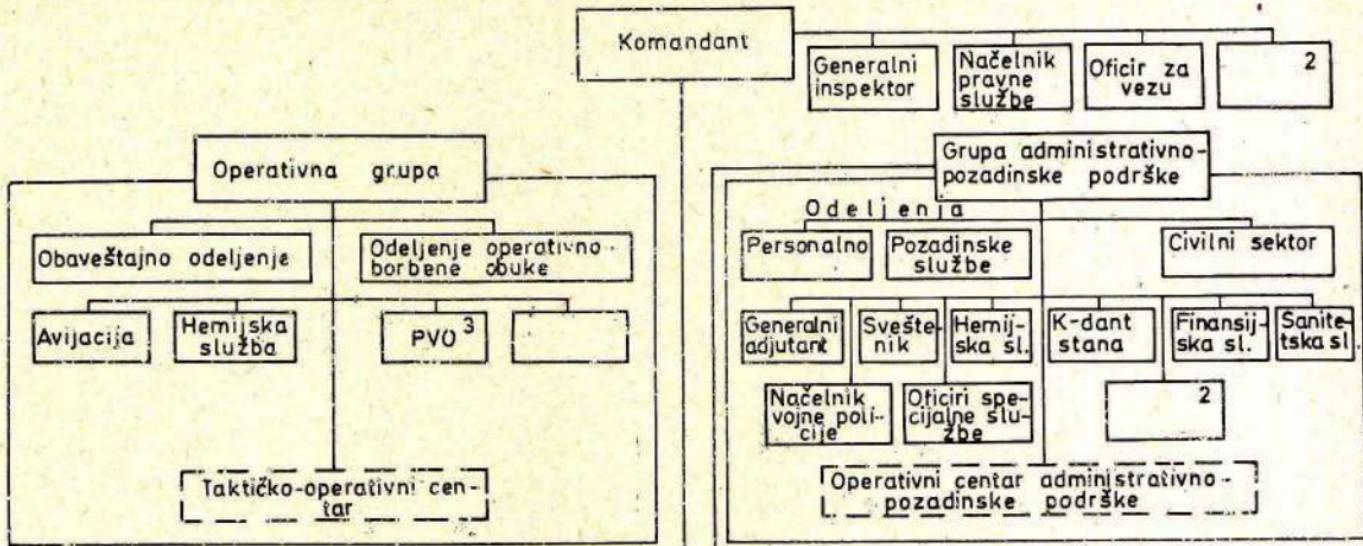
Sudeći prema inostranim izvorima, postoji različita gledanja na usavršavanje organizacione strukture organa komandi. Najradikalnija od njih svode se na tvrđenje da

je celishodno maksimalno uprostiti organizaciju tih organa. Posebno se predlaže da se jednovrsne delatnosti organa komande objedine u radne grupe prema dvema osnovnim funkcijama: operativnoj i za obezbeđenje⁵ (sl. 4). Time se u opštevojnoj višoj taktičkoj jedinici stvara jedinstven organ komande koji se sastoji od operativne grupe i grupe za administrativno-pozadinsku podršku. Svaka od ovih grupa formira se od starešina odgovarajućeg sektora rada, na čelu sa načelnikom koji je neposredno potčinjen komandantu jedinice. Načelnik operativne grupe, zbog posebnog značaja zadataka koje rešava njegova grupa, smatra se prvim načelnikom. Njemu je, pored ostalih obaveza, povereno i da usklađuje rad sa administrativno-pozadinskom grupom, kao i da izdaje naređenja o operativnim pitanjima koja se odnose na razradu komandantove odluke. Načelnik administrativno-pozadinske podrške odgovara za razradu i ostvarivanje mera u vezi sa osiguranjem i odbranom pozadinskog rejona, kao i otklanjanjem posledica nuklearnog napada. On rukovodi jedinicama administrativno-pozadinske podrške i istovremeno je načelnik pozadinskog rejona.

Postoje i druga gledanja i projekti o organizaciji organa komande. Svi su oni sračunati na to da se u radu ovih organa obezbedi veća operativnost i da se štabovi učine manje glomaznim i pokretljivijim. U tom pravcu traže se racionalni putevi i načini sposobljavanja starešina u organima komande, jer od toga u prvom redu zavisi stanje rukovođenja jedinicama.

Pred oficire sovjetskih oružanih snaga, kao predstavnika sovjetske, najprogresivnije države u svetu, postavljaju se visoki zahtevi. Komandanti i oficiri organa komandi treba da poseduju visok borbeni moral, da budu primerni u sprovođenju principa moralnog kodeksa graditelja socijalizma. Oni treba uvek da primenjuju lenjinski stil rada, čije su osnovne karakteristike: nesebična odanost delu komunizma i svojoj socijalističkoj otadžbini, partijnost i stroga principijelnost, jedinstvo teorije i prakse, stalna veza sa masama, vera u njihove snage i očinska briga za ljude, veština da se temeljito i trezveno proceni situacija, uoči ono što je u njoj najvažnije i nađe izlaz iz svakog

⁵ Časopis »Military review«, br. 2/1960. godine, str. 52—69.

1. Veći deo odeljenja (sa načelnikom službe) - u operativnoj grupi, u grupi administrativno-pozadinske podrške - samo predstavnici
2. Nova odeljenja koja se stvaraju zavisno od situacije
- 3 Proširuju se u slučaju potrebe

Sl. 4 — Perspektivna varijanta organizacije štaba više taktičke jedinice (prema gledištu armije SAD)

teškog stanja, smelost izražavanja misli, novatorstvo u radu, lična skromnost, pravičnost i čestitost.

Profesionalna vojna obuka svakog oficira treba da se zasniva na sigurnom poznavanju osnova marksizma-lenjinizma, na dubokom shvatanju naše ratne doktrine, kao i pitanja vojne nauke i onih promena do kojih je došlo u karakteristikama i načinima vođenja borbenih dejstava pod uticajem novih sredstava oružane borbe. Podjednako je potrebno poznavanje pogleda neprijatelja na vođenje borbenih dejstava u uslovima upotrebe sredstava za masovno uništavanje, kao i osnova takvih nauka kao što su: radio-elektronika, kibernetika, matematika, fizika, hemija, logika, psihologija i pravo. Sem toga, neophodna su specijalna znanja u vezi sa komandovanjem jedinicama, poznavanjem njihove suštine, njihovih principa i metoda, i tehničkih sredstava komandovanja.

Takva teoretska priprema oficira čini osnovu njihove uspešne praktične delatnosti u rukovođenju jedinicama. Ona im pomaže da postanu majstori svoga posla, da rade stvaralački i inicijativno, da ne čekaju »iscrpna« uputstva pretpostavljenog starešine o svakom, čak i manje važnom pitanju.

Uporedo s tim svaki oficir mora da bude prožet osećanjem visoke odgovornosti za tačno izvršavanje svojih službenih obaveza i za skladan rad celog kolektiva organa komande. Osnovu ovoga rada treba da sačinjava živa organizatorska delatnost neposredno u jedinicama, usmerena na obučavanje i vaspitanje ličnog sastava i obezbeđenje, izvršavanja dobijenog borbenog zadatka i u najsloženijoj situaciji. Broj i obim dokumenata koje razrađuje štab treba obavezno da se svede na neophodnu meru. Ako se neka mera može ostvariti ličnim dodirom sa potčinjenim ili razgovorom preko sredstava veze, komandant i štab treba da se zadovolje beleženjem ovih razgovora u radne sveske i da se odlučno odreknu izrade borbenog dokumenta o tome. Samo najvažnije usmene zapovesti i naređenja, kojima se potčinjenom postavlja borbeni zadatak, mogu se posle toga izdati i pismeno.

U radu komandanata i oficira štabova od naročitog je značaja umešno korišćenje raznih tehničkih sredstava komandovanja.

Glava druga

TEHNIČKA SREDSTVA KOMANDOVANJA JEDINICAMA⁶

Savremeni zahtevi kojima treba da udovolje tehnička sredstva komandovanja i njihova klasifikacija

U svim savremenim armijama se smatra da se danas uspešno komandovanje jedinicama ne može ni zamisliti bez umešne primene raznovrsnih tehničkih sredstava od strane organa komande. Ta sredstva predstavljaju materijalnu bazu komandovanja i od njihovog stanja i umešne primene zavisi efikasnost upotrebe sredstava oružane borbe i organizaciona struktura i metodi rada organa komande.

Korenite promene do kojih je došlo u fizionomiji savremenog opštevojnog boja postavile su pred tehnička sredstva komandovanja principijelno nove operativno-taktičke zahteve. Prema usvojenim gledištima u savremenim armijama ta sredstva moraju, posebno, da obezbede:

— brzo obaveštavanje jedinica o borbenoj uzbuni i sigurno komandovanje jedinicama u toku njihovog dovođenja u borbenu gotovost;

— neprekidno komandovanje jedinicama na maršu i u toku vođenja visokomevarskih borbenih dejstava i u najsloženijoj situaciji: kad neprijatelj nanosi nuklearne udare po komandnim mestima, kad se ova nalaze u pokretu i daleko od jedinica, u vreme prelaska s jednog na drugo

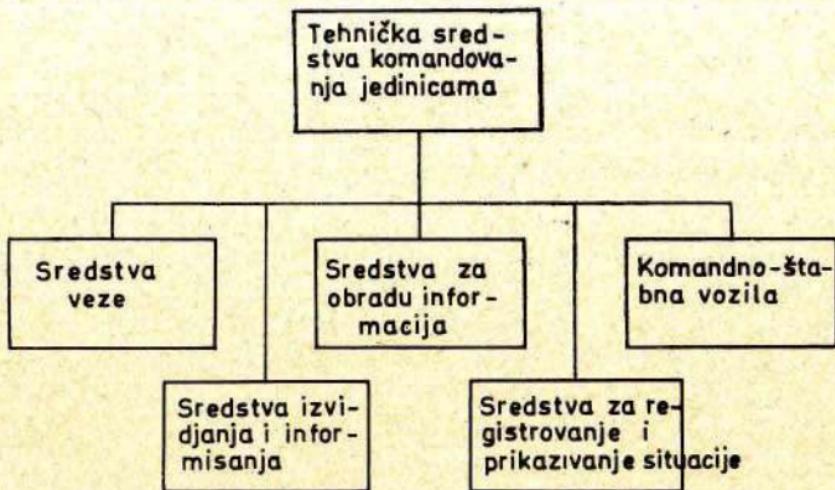
* Ova glava je napisana na osnovu materijala iz inostrane štampe.

komandno mesto i u uslovima intenzivnih radio-smetnji koje stvara neprijatelj;

— brzo prikupljanje i obradu podataka o situaciji i njihovo unošenje na kartu;

— brzo izvođenje raznih taktičkih proračuna, neophodnih komandantu za donošenje odluke;

— brzo oformljavanje komandantove odluke i njen prenošenje izvršiocima;

Sl. 5 — Klasifikacija savremenih tehničkih sredstava komandovanja

— visoku pokretljivost komandnih mesta;

— zaštitu ljudstva organa komandi od neprijateljske vatre i primarnog nuklearnog zračenja i udobnosti rada i normalan odmor oficira.

Razume se da se sprovođenje svih ovih zahteva ne može zamisliti ako se raspolaže samo jednom vrstom tehnike. Otuda se u svim armijama smatra da je neophodan kompleks različitih tehničkih sredstava.

Dostignuća savremene nauke i tehnike, naročito radio-elektronike, i uspesi industrije omogućili su da se u posleratnom periodu u mnogim armijama, u poređenju sa stanjem u drugom svetskom ratu, bitno poboljša tehnička opremljenost organa komandi.

Tehnička sredstva kojima danas raspolažu vodeće armije u svetu, zavisno od namene i principa na kojima su izrađena, mogu se uslovno, svrstata u pet grupa (sl. 5):

sredstva veze; sredstva izviđanja i informisanja; sredstva za obradu informacija; sredstva za registrovanje i prikazivanje situacije; komandno-štabna vozila.

Na tome se, međutim, vojnotehnička misao ne zaustavlja. U armijama najrazvijenijih zemalja smatra se nužnom razrada principijelno nove tehničke baze komandovanja jedinicama — sredstava za kompleksnu automatizaciju procesa komandovanja jedinicama, uz korišćenje elektronskih računskih mašina.

Sredstva veze

U kompleksu tehničkih sredstava komandovanja sredstva veze u svim savremenim armijama zauzimaju vodeće mesto, jer od stanja veze prvenstveno zavisi ostvarivanje savremenih zahteva u komandovanju jedinicama.

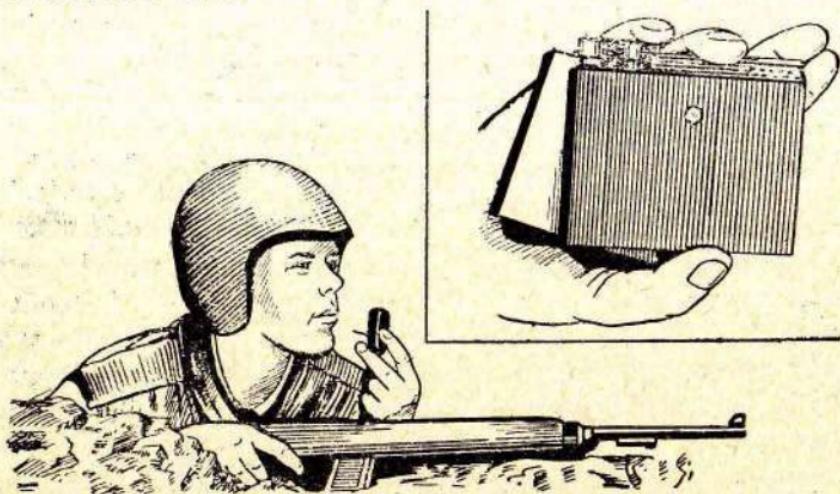
Sredstva veze su: radio, radio-relejna i žična sredstva, kompleti sredstava veze i pokretna sredstva.

Radio-sredstva, koja u toku izvodenja visokomanevarskih borbenih dejstava imaju izvesne prednosti, postala su osnovna sredstva veze.

Sredstva radio-veze koja se primenjuju u taktičkim jedinicama obično se sastoje iz primopredajnih radio-stаница i prijemnika i rade u opsegu kratkih i ultrakratkih talasa. Prema podacima inostrane štampe ova sredstva obezbeđuju vezu na daljini do 50, odnosno 80 km. Taj domet se, međutim, u savremenim uslovima već smatra nedovoljnim, naročito za vezu sa jedinicama na maršu i sa izviđačkim organima. Pored toga, ističu se i drugi nedostaci postojećih radio-sredstava: radio-stanice su raznih tipova, njihove antene su teške i glomazne, radio-saobraćaj se može lako ometati, nedostaju sredstva mehanizacije i automatizacije za razvijanje stanica, a vozila na kojima su one ugrađene nisu dovoljno pokretljiva. Sve to znatno otežava organizaciju i održavanje neprekidne veze, čini komandna mesta glomaznim, dovodi do gomilanja velikog broja vozila sa radio-uredajima, omogućava neprijatelju da ometa radio-saobraćaj i da otkrije i uništi komandna mesta⁷.

⁷ Američki časopisi: »Armor«, mart—april/1961. i »Military review«, april/1960.

Da bi se otklonili ovi nedostaci, u daljem usavršavanju radio-sredstava nastoji se da se jedinice opreme malim univerzalnim radio-stanicama sa većim opsegom frekvencija, koje mogu da rade dupleksno i u pokretu i to tako da im domet u taktičkim jedinicama dostiže 100 do 150 kilometara i više.

Sl. 6 — Male i minijaturne radio-stanice

U svim inostranim armijama velika pažnja se poklanja smanjenju dimenzija i težine radio-stanica time što se umesto elektronskih cevi upotrebljava tehnika poluprovodnika i mikrominijsaturnih delova, a ubuduće i lasera. U tom pogledu već je dosta postignuto, o čemu svedoči, na primer, činjenica da u armijama SAD, Japana, Zapadne Nemačke i drugih zemalja postoje radio-stanice i prijemnici malih dimenzija, ugrađeni u šlemu vojnika ili takvi da se mogu nositi u džepu (sl. 6).

Radio-stanice veće snage ugrađuju se u lako pokretna komandno-štabna vozila i postavljaju neposredno pored radnih mesta komandanata i oficira štaba ili se opremaju uređajima za daljinsko upravljanje i razmeštaju podalje od komandnih mesta, čime se postiže njihovo bolje maskiranje i veća pokretljivost.

Sve radio-stanice i prijemnici opremaju se uređajima za tajnu predaju i optičkim ili zvučnim indikatorima poziva, što obezbeđuje tajnost i operativnost komandovanja,

znatno olakšava oficirima da sami koriste radio-stanice i omogućava da se smanji broj radista⁸.

Radio-relejna sredstva se u svim savremenim armijama, takođe, smatraju veoma važnim sredstvom u sistemu veza, jer ona u sebi kombinuju mnoge pozitivne osobine radio i žične veze. Međutim, i ova sredstva imaju nedostataka, od kojih je najvažniji njihov mali domet. Imajući u vidu ovaj nedostatak, preduzimaju se mere da se proizvedu nove stanice sa većim opsegom frekvencija i povećanim dometom, sposobne da rade ne samo u mestu već i u pokretu. To će omogućiti njihovu upotrebu za vezu sa taktičkim jedinicama koje izvršavaju najvažnije zadatke u toku izvođenja visokomanevarskih borbenih dejstava.

Žična sredstva veze, iako su svoju ulogu ustupila drugim sredstvima, nisu u potpunosti izgubila svoj značaj. U većini armija predviđa se upotreba žičnih sredstava, uglavnom, u obrani, u rejonima prikupljanja i za unutrašnju vezu na komandnim mestima, kada ova nisu u pokretu.

Žične veze se usavršavaju u tome što se široko uvode nove vrste kablova i upotrebljavaju novi uređaji za postavljanje kablovskih linija.

Komplet sredstava veze namenjen je za organizovanje centara veze i sada se sastoji od telefonskih i telegrafskih aparata i stanica, pojačavača, uređaja za povezivanje radio-relejnih i žičnih linija, izvora za napajanje i druge tehnike.

Prema predviđanju, dalje usavršavanje ovih sredstava u savremenim armijama treba da se ostvaruje uvođenjem automatizovanih i automatskih uređaja, kao i fototelegrafskih i televizijskih aparata.

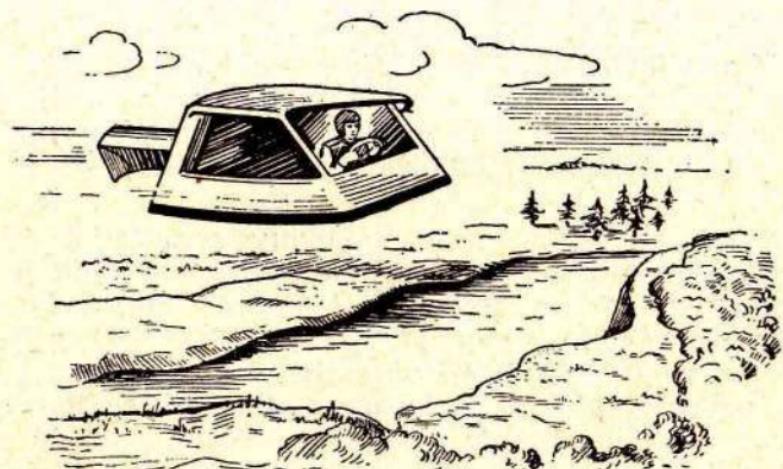
Prema podacima inostrane štampe od posebnog su značaja fototelegrafski aparati, čija će upotreba znatno ubrzati razmenu grafičkih i drugih dokumenata među štabovima. Smatra se da za taktičke jedinice fototelegrafski aparat treba da bude malih dimenzija i težine, jednostavan

⁸ М. Уорли. Новое в армии США. Воениздат, 1959, стр. 229—232. Vojni časopis SR Nemačke »Wehrkunde«, januar 1961.

za rukovanje i da može raditi u pokretu i na svakom kanalu veze (radio, radio-relejnom, žičnom).

Pokretna sredstva veze, bez obzira na pojavu novih sredstava, takođe nisu izgubila svoj značaj. Smatra se da od ovih najviše perspektive imaju helikopteri i lako pokretljivi automobili, opremljeni sredstvima veze. Oni znatno olakšavaju komandovanje jedinicama na maršu, u susretnoj borbi u drugim manevarskim oblicima borbenih dejstava. Radi se, takođe, na stvaranju letećih automobila (sl. 7), konvertoplana i druge lake vazduhoplovne tehnike za individualnu i kolektivnu upotrebu.

U tesnoj povezanosti sa sredstvima veze u armiji SAD se predviđa upotreba uređaja za tajnu predaju⁹, koji pred-

Sl. 7 — Leteći automobil

stavljuju svojevrsne sastavne delove sredstava veze. Među ovim uređajima posebno značajan se smatra automatski uređaj za tajnu predaju, jer se bez njega, čak i u uslovima postojanja najsavršenijih sredstava veze, ne može obezbediti tajnost i visoka operativnost u komandovanju jedinicama. Zbog toga se uvođenje uređaja za tajnu predaju

⁹ Isto, str. 229.

smatra jednom od najvažnijih mera da se komandovanje bitno unapredi. Najvrednijim se, pak, smatra uredaj za tajnu predaju telefonskih saopštenja putem radija.

Sredstva izviđanja i informisanja

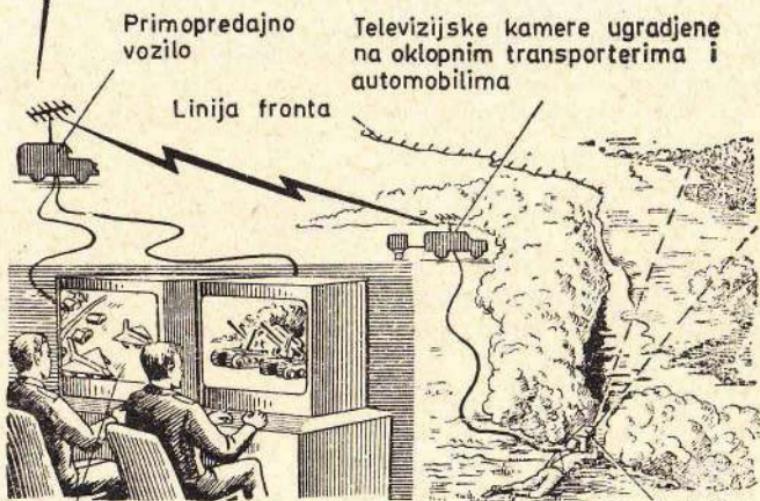
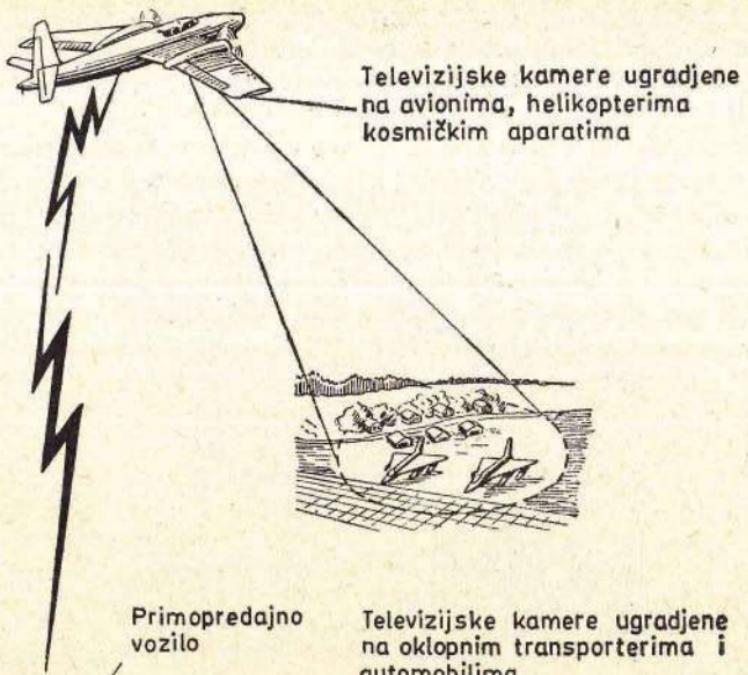
U tehnička sredstva izviđanja i informisanja danas se ubrajaju sredstva za radio, radarsko, fotografsko, radio-loško, hemijsko i meteorološko izviđanje, kao i razni pribori za osmatranje. Najveći broj ovih sredstava u inostranim armijama nalazi se u naoružanju raketnih, artiljerijskih, vazduhoplovnih, inžinjериjskih i hemijskih taktičkih jedinica. Prikupljene podatke ovim sredstvima opštevojni štab dobija od odgovarajućih načelnika rodova vojske i službi i viših štabova.

U armiji SAD velika pažnja se poklanja razradi i korišćenju televizijskih uređaja za izviđanje sa zemlje i iz vazduha¹⁰. Pri tome bi se podaci na komandnim mestima opštevojnih taktičkih jedinica dobijali preko prijemnika (sl. 8).

Prema podacima inostrane štampe, rezultati ispitivanja eksperimentalnih uzoraka televizijskih uređaja za izviđanje, ugrađenih na avionima, helikopterima i oklopnim transporterima daju osnova da se pretpostavi da će njihova upotreba znatno olakšati i ubrzati rad komandanta i štabova na dobijanju podataka o neprijatelju, svojim jedinicama i zemljištu. Smatra se da je u ovom pogledu najefikasniji televizijski uređaj, ugrađen na helikopterima i avionima. Ubuduće će i infracrvena, magnetometrijska i druga nova tehnika imati široku primenu u izviđanju.

U nižim jedinicama (četama i bataljonima, izviđačkim grupama i patrolama) armije SAD i drugih zemalja predviđaju se razni automatizovani predajnici i uređaji za radio-loško i hemijsko izviđanje, koji bi omogućili da se putem radija automatski predaju koordinate mesta na kome se nalaze jedinice, stepen radiološke i hemijske kontaminacije i drugi podaci o situaciji (sl. 9). Takođe se smatraju neophodnim predajnici za automatsko utvrđivanje koordi-

¹⁰ Журнал „Техника и вооружение“, № 11, 1963, стр. 90—93.

Televizijski prijemnici na komandnim mestima

Televizijski prijemnici na komandnim mestima

Sl. 8 — Načelna šema izviđanja i osmatranja toka borbenih dejstava pomoći televizije (prema gledištu armije SAD)

nata i jačine nuklearnih eksplozija. Sve ovo, zajedno sa drugim sredstvima, omogućice da se u velikoj meri poveća operativnost u prikupljanju i proučavanju podataka o situaciji.

Sl. 9 — Lakoprenosni ručni predajnik informacija

Sredstva za obradu informacija

Osnovna namena ovih sredstava je da obezbede brzu obradu prikupljenih podataka o situaciji, kao i izradu proračuna, potrebnih komandantu da doneše odluku ili da je dopuni u toku boja.

U armiji SAD u ova sredstva ubrajaju se, pre svega, specijalne elektronske mašine. Prema podacima inostrane štampe ove su mašine na vežbama, organizovanim poslednjih godina, znatno (do 80%) ubrzale izradu operativno-taktičkih proračuna koji se odnose na kretanje i pregrupisavanje jedinica, na upotrebu nuklearnog i konvencionalnog oružja, kao i na snabdevanje jedinica municijom, gorivom, namirnicama i drugim materijalnim sredstvima¹¹. U te svrhe primenjuju se i razni računski lenjiri, tablice, grafikoni i nomogrami.

¹¹ Američki časopis »Elektronic«, juni/1959.

Sredstva za registrovanje i predstavljanje situacije

Složenost savremenog opštevojnog boja ne dopušta komandantu i oficirima štaba da zapamte sav tok borbenih dejstava, mnoštvo orijentira i raznovrsnih cifarskih podataka. Zbog toga se javlja potreba da se rezultati organizacije i toka borbenih dejstava registruju u odgovarajućim borbenim dokumentima. Komandantima i štabovima u tome pomažu razna tehnička sredstva: uređaji za registrovanje zvuka, mnogobrojni aparati i mašine za umnožavanje tekstualnih i grafičkih dokumenata, foto i heliografski uređaji za kopiranje.

U taktičkim jedinicama će od svih sredstava najširu primenu naći, očigledno, uređaji za registrovanje zvuka (magnetofoni i diktafoni) koji omogućuju registrovanje svih (izdatih lično ili preko tehničkih sredstava veze) naređenja i izveštaja. To će umnogome smanjiti broj i obim pisanih borbenih dokumenata i omogućiti štabovima da posvete veću pažnju neposrednom organizovanju rada u jedinicama. Od posebnog značaja biće elektronske automatske pisaće mašine, koje otkucavaju tekst neposredno sa glasa (po diktatu).

Kao pomoćna sredstva u izradi borbenih dokumenata mogu se koristiti i razni šabloni, obrasci, lenjiri, karte premazane lakom i sa celuloidnim navlakama, štambilji i hemijske i koturaste olovke sa uslovnim znacima.

Kako se predviđa, u armiji SAD će se ubuduće, naročito pri širokom uvođenju elektronskih računskih mašina u jedinice, tekuća situacija pratiti preko elektronskih i elektrificiranih ekrana, prijemnog stola i televizijskih prijemnika.

Komandno-štabna vozila

U komandno-štabna vozila u inostranim armijama ubrajaju se vozila specijalno namenjena i opremljena svim neophodnim za rad komandanata i oficira organa komande. Ova vozila nisu nikakva posebna tehnička sredstva komandovanja, niti prevozna sredstva za oficire, već svojevrsni tehnički kompleks na kome bazira komandovanje u savremenom boju.

Komandno-štabna vozila moraju, pre svega:

— da budu opremljena takvim tehničkim sredstvima koja oficirima omogućuju rukovođenje jedinicama neposredno sa njihovih radnih mesta, bez obzira da li se vozilo kreće ili stoji u mestu;

— da imaju veliki radijus i visoku pokretljivost, ne manju od pokretljivosti transportnih sredstava i borbenih vozila jedinica;

— da štite ljudstvo i posade od neprijateljske vatre i primarnog radioaktivnog zračenja.

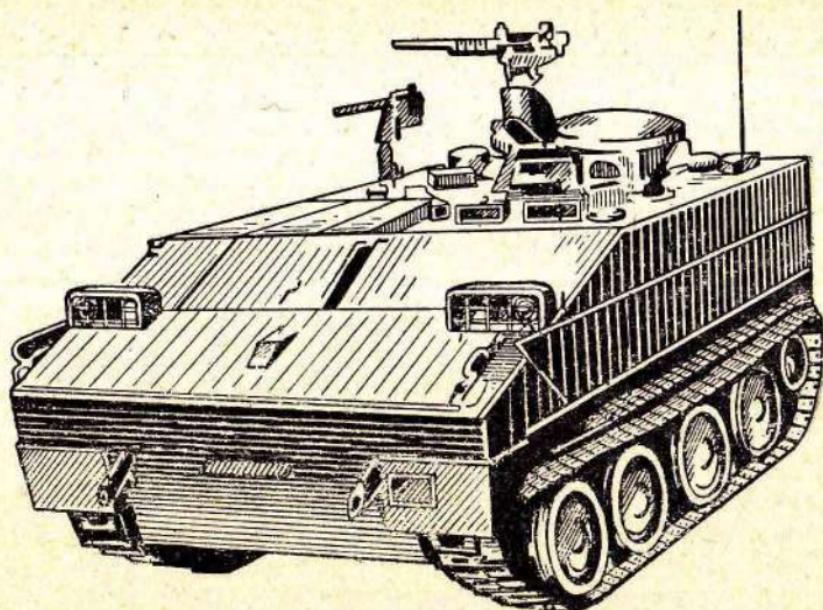
Prema podacima inostrane štampe ovim zahtevima najviše odgovara komandno-štabno vozilo sa šasijom oklopog transporterera — točkaša ili guseničara, koje, osim radnih mesta za oficire, ima i sredstva radio i radio-relejne veze ili uređaje za daljinsko upravljanje tim sredstvima, pribor za osmatranje, kao i drugu tehniku. Takva vozila predstavljaju osnovu savremenog pokretnog komandnog mesta i koriste se, uglavnom, pri rukovođenju jedinicama u toku borbenih dejstava. Smatra se da su najvažniji modeli ovakvih vozila u armiji SAD amfibijski gusenični oklopni transporteri M-114 (sl. 10) i M-112. Dva oklopna transporterera M-112, čiji se prednji delovi otvaraju i međusobno povezuju, omogućuju, na primer, da se za deset minuta razvije komandno mesto sa prostorijom dužine 10,5 metara¹².

Za rad i odmor oficira u mestu (u toku pripreme boja, razmeštaja jedinica u rejonima prikupljanja i dr) koriste se specijalno opremljeni štabni autobusi. U te svrhe se upotrebljavaju i razne konstrukcije koje se sklapaju.

Helikopteri, opremljeni radio-stanicama i drugom potrebnom tehnikom, imaju veliku perspektivu u komandovanju jedinicama. Takvi helikopteri su neophodni naročito pri komandovanju jedinicama za vreme marša, u susretnoj borbi, kao i u toku izvođenja borbenih dejstava na teškoprehodnom ili kontaminiranom zemljištu¹³.

¹² Američki časopis »Army times«, oktobar/1963.

¹³ Američki časopis »Military review«, juli/1961.

*Sl. 10 — Amfibijski gusenični oklopni transporter M-114
(armije SAD)*

Sredstva kompleksne automatizacije procesa komandovanja jedinicama

U većini inostranih armija se smatra da upotreba nابrojanih tehničkih sredstava, iako je od velikog značaja, ne rešava u potpunosti problem komandovanja jedinicama. Zbog toga su, sem postojeće tehnike, neophodna i savršenija sredstva — sredstva kompleksne automatizacije procesa komandovanja, među kojima centralno mesto zauzimaju elektronske računske mašine.

Prema prihvaćenim gledištima u armiji SAD sredstva kompleksne automatizacije omogууju da se znatno poveća operativnost rukovođenja, najefikasnije iskoriste mogućnosti jedinica, naročito raketno-nuklearnog oružja, i olakša rad komandanta i štabova svih stepena u rukovođenju jedinicama.

U tom smislu se u armiji SAD, počev od 1953. godine, na širokom frontu razrađuje automatizovani sistem rukovođenja kopnenim snagama. Najzanimljiviji je sistem

»fildejta«, koji obuhvata komandovanje svim jedinicama, počev od najnižih (pešadijskih četa) do onih koje dejstvuju na čitavom vojištu (sl. 11). Razrada ovog sistema treba da bude gotova 1970. godine.

Predviđa se da niže taktičke jedinice imaju predajnike informacija (sl. 9) koji predstavljaju svojevrsni do-datak sredstvima veze i omogućuju da se pomoću tastature složi tekst izveštaja, šifruje, a zatim prenese na komandno mesto prepostavljenog starešine.

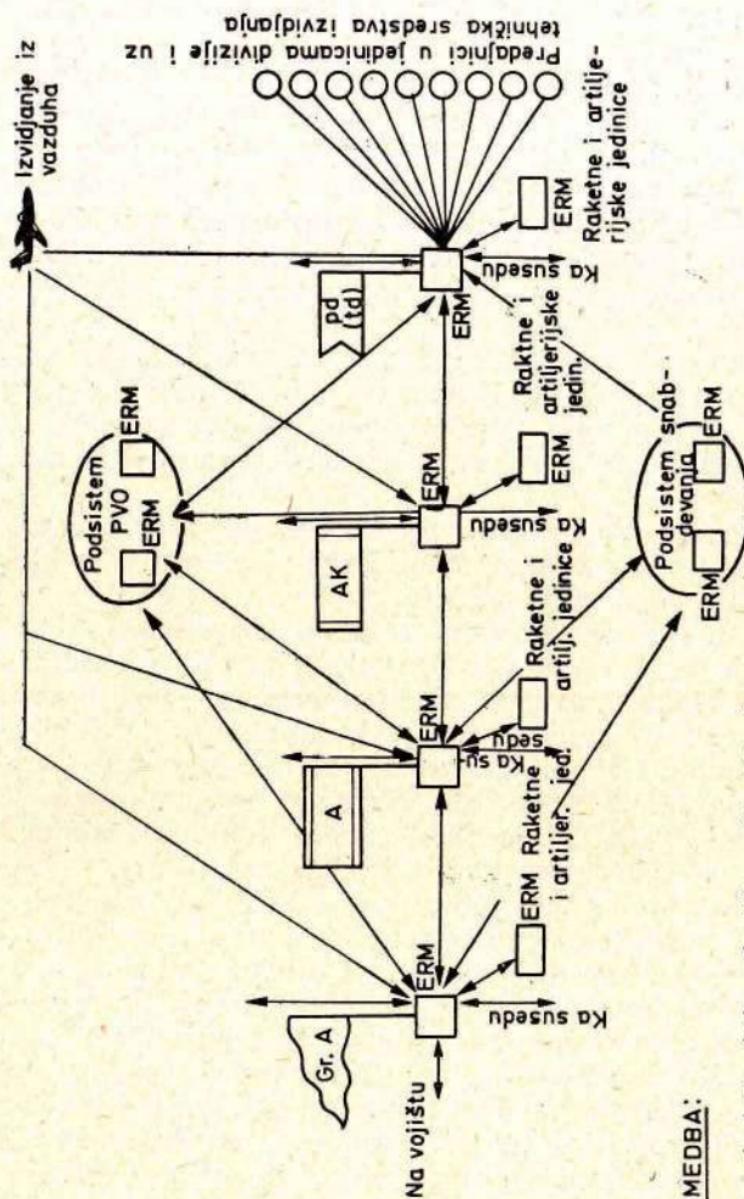
U štabovima viših taktičkih i operativnih jedinica stvaraju se komandni centri, opremljeni pokretnom elektronskom računskom mašinom, automatskom radio-telefonskom stanicom, sredstvima video-veze, televizijskim, radio i radarskim uređajima i drugim sredstvima. Osnovnim tipovima elektronskih računskih mašina smatraju se prenosne mašine »mobidik« i »bejsikpak«, čija se upotreba predviđa u armiji i diviziji.

Za rešavanje specijalnih zadataka, u sklopu opštег automatizovanog sistema stvaraju se podsistemi, na primer, izviđački podsistem »BFS«, podsistem PVO »misajl monitor«, podsistem snabdevanja »mas« i dr.

Amerikanci smatraju da će sva ova sredstva omogućiti automatizaciju najvažnijih i najtežih poslova u procesu komandovanja jedinicama: prikupljanje, obradu i prenošenje podataka o nuklearnim udarima, o radiološkoj, hemijskoj i meteorološkoj situaciji, kao i o rasporedu i dejstvima jedinica; izradu proračuna i prognoziranje radiološke situacije; prenošenje zadataka izvršiocima. Ovim sredstvima se obezbeđuje i automatska razmena osnovnih podataka o situaciji unutar komandnog mesta i očigledno praćenje tekuće situacije na raznim ekranima. Njihovom primenom, kako se predviđa, povećaće se efikasnost upotrebe novih sredstava oružane borbe i otkloniti osnovni nedostatak postojećeg sistema komandovanja jedinicama, koji se ogleda u slaboj produktivnosti štabova u prikupljanju, obradi i prenošenju informacija, kao i u izradi operativno-taktičkih proračuna¹⁴. Pri tome se brojno stanje ljudstva u organima komande, očigledno, neće smanjiti, već će samo doći do neke njihove reorganizacije.

¹⁴ Američki časopis »Elektronics«, juni/1959.

Amerikanci su razradili nekoliko varijanti formacijske strukture organa komande i postupno ih proveravaju na eksperimentalnim vežbama.

PRIMEDBA:

1. Pored elektronskih računarskih mašina (ERM) na komandnim mestima se koriste radio-i radio-relejne stanice, televizijski i radarski uređaji i druga tehnička.
 2. Pored pokazanih na šemii, automatizovani sistem može obuhvatiti i podсистеме izviđanja, sa-dejstva, protivelektronskog obezbedjenja, meteorološke službe i dr.

Sl. 11 — Načelna šema automatizacije komandovanja jedinicama (armija SAD)

Sl. 11 — Načelna šema automatizacije komandovanja jedinicama (armija SAD)

Uporedo s tim automatizacija zahteva uključivanje specijalista u formaciju organa komande radi eksploracije i održavanja nove tehnike.

Amerikanci smatraju da će se opremanje organa komande sredstvima automatizacije odraziti i na metod rada odgovornih starešina. Mnoge funkcije komandanata i oficira štabova će se izmeniti, a neke će, očigledno, nestati, kao na primer, ručno šifrovanje saopštenja. Otpašće potreba za upotrebotom glomaznih karata, jer će najnoviji podaci o situaciji moći svakog trenutka da se vide na ekrantu pomoću pritiska na dugme. Umesto opširnih pismenih zapovesti i pregleda predavače se kratka naredjenja i izveštaji u vidu signala, komandi, ekrанизovanih šema i sl.¹⁵.

Upotreba sredstava kompleksne automatizacije utiče i na metod rada komandanata i oficira štabova; on će se, kako se predviđa, izgrađivati postepeno, uporedo sa sticanjem iskustva u korišćenju tih sredstava na vežbama jedinica.

U tome se sastoje osnovne tendencije usavršavanja tehničkih sredstava komandovanja jedinicama prema gledištima nekih inostranih armija.

Zamašan rad na poboljšanju tehničkih sredstava komandovanja sprovodi se i u Sovjetskoj armiji. CK KPSS i sovjetska vlada, starajući se neumorno o učvršćivanju borbene moći oružanih snaga, sva najnovija dostignuća sovjetske nauke i tehnike, naročito radio-elektronike, usmeravaju na to da u slučaju izbijanja rata, ukoliko ga otpočnu imperialisti, obezbede našim komandantima i štabovima uspešno rukovođenje jedinicama.

Međutim, opremanje jedinica ma kakvom, čak i najsvršenijom automatizovanom tehnikom, uopšte neće umanjiti ulogu čoveka — komandanta i oficira štaba u rukovođenju jedinicama. Naprotiv, ta uloga će rasti, jer će oficiri u svojim rukama imati savršeniju tehniku. Ministar odbrane Sovjetskog Saveza R. J. Malinovski u vezi s tim je istakao: »... neka elektronska računska mašina hiljadu puta brže operiše brojevima-velikanima, čovek je vlasnik i gospodar svih tehničkih sredstava, a ne njihov sluga«¹⁶.

¹⁵ Američki časopis »Military review«, juli/1961.

¹⁶ Р. Я. Малиновский. Бдительно стоять на страже мира. Воениздат, 1962, стр. 28.

Nova tehnika iziskuje još viši stepen pripremljenosti. Zbog toga je najvažniji uslov usavršavanja komandovanja jedinicama povećanje svestrane obučenosti oficira, a time i poboljšanje metoda rada komandanata i njihovih organa u procesu rukovođenja pomoću novih tehničkih sredstava. To se u prvom redu odnosi na tako važne mere u vezi sa komandovanjem jedinicama, kao što su: prikupljanje i proučavanje podataka o situaciji, donošenje i oformljavanje odluke za borbu, njeno dostavljanje izvršiocima i organizovanje sadejstva i svestranog obezbeđenja jedinica.

Glava treća

ORGANIZACIJA KOMANDNIH MESTA I VEZE

Namena i sastav komandnih mesta

Komandna mesta predstavljaju centre sa kojih se u boju rukovodi potčinjenim jedinicama. Na komandnim mestima se nalaze odgovorna lica komande sa tehničkim sredstvima, potrebnim za rukovođenje i prevoženje i jedinice za zaštitu tih mesta i obavljanje drugih dužnosti u vezi sa obezbeđenjem.

Broj i sastav komandnih mesta, kao i način njihovog premeštanja u boju mogu biti različiti i, svakako, zavise od njihove namene, veličine komande i uslova situacije.

U bataljonu i njemu ravnim jedinicama organizuje se jedno komandno mesto i naziva se komandna osmatračnica. Na njoj se nalazi komandant sa svojim zamenikom, štabom i jedinicama za vezu, osiguranje i snabdevanje.

Komande viših jedinica, zbog složenijeg komandovanja i potrebe za rastresitim rasporedom organa komande, prema gledištima savremenih armija i, posebno, armije SAD, mogu organizovati nekoliko komandnih mesta: komandno mesto (KM) i pozadinsko komandno mesto (PKM) ili pozadinski ešelon. Komandno mesto je osnovno i sa njega se ostvaruje neposredno komandovanje potčinjenim jedinicama koje izvode borbena dejstva. Zbog toga se na njemu nalazi veći deo organa komande na čelu sa komandantom i potrebnim tehničkim sredstvima. Da bi se obezbedila neprekidnost u komandovanju jedinicama, u armiji SAD, kao i u drugim armijama, pored osnovnog organizuje se i rezervno komandno mesto (RKM) u isto vreme

kad i komandno mesto, a ima zadatak da preuzeme komandovanje jedinicama u slučaju onesposobljavanja osnovnog komandnog mesta i da ovome ukaže pomoć u rukovođenju jedinicama. Ta se pomoć može ispoljiti u sprovođenju pojedinih komandantovih uputstava, vezanih za rukovođenje jedinicama koje dejstvuju na samostalnom ili drugostepenom pravcu, kao i drugim ešelonima (rezervama).

Iz sastava komandnog mesta može se, prema potrebi, izdvojiti osmatračnica (istureno komandno mesto). To se najčešće čini u toku borbenih dejstava radi rukovođenja jedinicama koje su znatno odvojene od glavnih snaga ili koje dejstvuju na pravcu od posebnog značaja. Pored toga, osmatračnica se organizuje i za sprovođenje epizodičnih zadataka, vezanih za rukovođenje jedinicama prilikom uvodenja rezerve (drugog ešelona) u boj, odbijanja protivnapada i dr. Ona mora biti veoma pokretna, kako bi se mogla brzo premeštati na ono mesto (onaj pravac) gde je neophodno lično prisustvo i uticaj komandanta na tok borbenih dejstava. Zbog toga je sastav osmatračnice obično mali. Na njoj je komandant sa manjom grupom oficira, zatim izvestan broj sredstava za komandovanje i jedinica za zaštitu. Prema potrebi, sastav isturenog komandnog mesta (osmatračnice) može da se nalazi u helikopterima (avionima) i da iz njih rukovodi¹⁷.

Pozadinsko komandno mesto je namenjeno za rukovođenje pozadinskim jedinicama. Na njemu se obično nalaze oficiri koji rade na pozadinskom obezbeđenju.

Komandna mesta u svim savremenim armijama opremaju se raznim tehničkim sredstvima. Najvažnija od njih su sredstva veze (radio, radio-relejna, pokretna, žična i signalna). Ona se raspoređuju na komandnim mestima tako da se obezbedi neprekidna veza sa potčinjenim i sadjstvjujućim jedinicama, sa prepostavljenim starešinom, susedima i između komandnih mesta.

Poseban značaj se pridaje opremanju komandnih mesta transportnim sredstvima. Ova sredstva treba da budu veoma brza i pokretljiva, tako da omoguće premeštanje komandnih mesta po svakom vremenu i zemljištu, komandovanje jedinicama i u mestu i u pokretu, a oficirima —

¹⁷ Američki časopis »Military review«, januar/1963.

organizovano i pravilno izvršavanje funkcionalnih dužnosti, odmor i zaštitu od oružja za masovno uništavanje.

U kompleksu tehničkih sredstava komandnih mesta ogroman značaj imaju i sredstva za mehanizaciju procesa ručnog rada starešina komande, terenska oprema i lična sredstva oficira. Raspored sredstava mehanizacije na komandnim mestima vrši se tako da se, koliko je više moguće, olakša izvršavanje raznih zadataka, kao što su prikupljanje i obrada podataka o situaciji, obavljanje najsloženijih proračuna, oformljavanje i prenošenje komandan-tovе odluke izvršiocima, itd. U većini armija u sredstva mehanizacije ubrajaju se uređaji za registrovanje zvuka, fototeleografi, razglasni uređaji i uređaji za umnožavanje, računari, kao i kompleti štambilja i specijalnih olovaka, nomogrami, računski lenjiri i dr. Svaki oficir na komandnom mestu treba da raspolaže neophodnim sredstvima za izradu borbenih dokumenata i izvršavanje drugih funkcionalnih obaveza. U ta sredstva spadaju: pribori za vođenje radne karte (komplet običnih i olovaka u boji, guma, perorez, štabni lenjir, kurvimetar, šestar), proračunske tablice, ratni blok (radna sveska), zaštitne naočari, džepna lampa, dozimetar i drugi predmeti koji olakšavaju rad oficira.

Oprema komandnih mesta, pored komandno-štabnih i specijalnih vozila, može da sadrži i raznovrstan inventar koji treba da stvori maksimalnu udobnost za rad, odmor i ishranu oficira. U savremenim uslovima, kada se rejon rasporeda komandnih mesta često menja, za njihovo razvijanje i svijanje treba da se troši minimum vremena. Zbog toga, njihova oprema mora da bude kompaktna, univerzalna i da omogućuje brzo pripremanje mesta za rad.

Efikasnost rada organa komande u znatnoj meri zavisi od pravilne organizacije komandnih mesta. Ta organizacija obuhvata više različitih mera, od kojih su najvažnije:

— određivanje rejona razmeštaja komandnih mesta u borbenim porecima jedinica i organizovanje njihovog osiguranja, odbrane, maskiranja i zaštite od oružja za masovno uništavanje;

— određivanje takvog sastava i tehničke opreme komandnih mesta koji obezbeđuju njihovu visoku pokretljivost i manevarsku sposobnost, brzo i često premeštanje, komandovanje jedinicama ne samo iz rejona njihovog razmeštaja već, prvenstveno, u pokretu, kao i brzo preuzimanje komande sa jednog na drugo komandno mesto;

— najcelishodnije raspoređivanje ljudstva i tehničkih sredstava na komandnim mestima, kako bi se svakom oficiru obezbedili uslovi za organizovan rad i efikasno obavljanje funkcionalne dužnosti;

— organizovanje veze sa komandantima i štabovima potčinjenih i sadejstvjujućih jedinica, kojom se obezbeđuje sigurno i neprekidno komandovanje u svakoj situaciji, pa i za vreme nanošenja nuklearnih udara i intenzivnog radio-ometanja od strane neprijatelja;

— inžinerijsko uređenje komandnih mesta.

Raspored komandnih mesta

Raspored komandnih mesta neposredno zavisi od karaktera borbenog zadatka, postavljenog jedinici, i od uslova za njegovo izvršavanje.

Rejon i vreme razvijanja komandnih mesta obično određuje komandant. To će, međutim, često učiniti pretpostavljeni starešina. Potrebu za ovim nameću mnoge okolnosti. U toku prošlog rata takva se potreba javljala, pre svega, u napadu. Znatna gustina jedinica na pravcu glavnog udara uticala je na to da se na njemu razvijao veliki broj raznih komandnih mesta. Tako je u operaciji na Visli i Odri, u polaznom rejonu za napad jedne armije, i to samo u zoni jedne divizije, na frontu od 2,5 km bilo 328 raznih komandnih mesta i osmatračnica. To je obično dovodilo do toga da su najpogodniji rejoni bili prekriveni gustom mrežom komandnih mesta i, naročito, osmatračnica. Zbog toga je neprijatelj brzo otkrivaо komandna mesta i svojim vatrenim sredstvima nanosio im gubitke, pa je i komandovanje jedinicama ponekad narušavano. Da bi se to izbeglo, pretpostavljeni komandant je u toku rata često određivao potčinjenima rejone rasporeda komandnih mesta na polaznim položajima i način njihovog premeštanja u toku boja.

Ovaj princip, i pored osetnog smanjenja gustine jedinica, očuvao se i u savremenom boju. Njegova primena je uslovljena, uglavnom, potrebom za održavanjem neprekidne veze sa jedinicama u uslovima visokog tempa i širokog zamaha borbenih dejstava, kao i novim zahtevom — neophodnošću zaštite komandnih mesta od neprijateljskih sredstava za masovno uništavanje. I uticaj karaktera zemljišta ima ništa manji značaj nego u prošlom ratu. Pri izvođenju dejstava u posebnim uslovima (u šumi, puštinji, planini, itd.), kada je održavanje veze sa jedinicama znatno otežano, značaj centralizovanog određivanja rejona rasporeda komandnih mesta od strane pretpostavljenog, a samim tim i celokupnog sistema komandnih mesta, još je veći.

Komandna mesta se raspoređuju u rejonima pogodnim za održavanje sigurne veze sa jedinicama. Međusobna udaljenost komandnih mesta, kao i njihovo odstojanje od potčinjenih jedinica zavisi, pre svega, od mogućnosti organizovanja veze. O tome svedoči i iskustvo prošlog rata. Komandna mesta su maksimalno približavana potčinjenim jedinicama, angažovanim u borbenim dejstvima. Iako je udaljenost komandnih mesta od potčinjenih jedinica, pa, prema tome, i od linije neposrednog dodira protivničkih strana, bila vrlo različita, ona je prosečno iznosila: za komandna mesta bataljona i četa, odnosno jedinica njihovog ranga, od 500 do 300 metara i manje, pukova — oko 1 do 2 km u napadu i 5 do 6 km u odbrani i divizija — 1,5 do 2 puta više nego za pukovska komandna mesta.

Udaljenost komandnih mesta od jedinica zavisila je od postrojavanja njihovog borbenog poretka, konfiguracije zemljišta i mogućnosti komandanta da lično osmatra bojište; poslednji zahtev je naročito poštovan pri izboru rejona rasporeda komandnih mesta četa i bataljona i komandantskih osmatračnica viših jedinica. Pri tome su rejoni njihovog rasporeda, međusobna udaljenost i odstojanje od neprijatelja bili veoma različiti, što se može ilustrovati mnogim primerima iz borbenog iskustva prošlog rata.

Tako se, na primer, čak i komandno mesto komandanta 336. streljačke divizije u šleskoj napadnoj operaciji, pred sam njen početak, nalazilo u prvoj tranšeji polaznog

položaja za napad, odnosno na 250 metara od prednjeg kraja neprijateljske odbrane. Na isto takvom odstojanju nalazila su se i komandna mesta komandanata pukova i nižih jedinica. U toku ofanzive na karelijskom frontu, na primer, desio se slučaj da je komandno mesto komandanta divizije bilo 2 do 2,5 km udaljeno od prednjeg kraja vlastitih jedinica, dok se osmatračnica nalazila 5 km iza njega. Komandant divizije je sa svoje osmatračnice, postavljene na dominirajućoj koti, osmatrao neprijateljsku odbranu na dubinu od 12 km i uspešno komandovao jedinicama, ne premeštajući svoju osmatračnicu za duže vreme. Ponekad je osmatračnica prepostavljenog starešine bila postavljena u blizini komandnog mesta (osmatračnice) potčinjenog ili u istom rejonu s njim, ili su se, pak, osmatračnica i komandno mesto potčinjenog nalazili zajedno, što je najkarakterističnije za borbena dejstva u velikim gradovima. Pri napadu na Berlin, osmatračnica komandanta 3. streljačkog korpusa nalazila se, na primer, na krovu jedne četvorospratne zgrade, a njegovo komandno mesto — u podrumu te iste zgrade.

Razume se da svi ranije primenjivani načini izbora rejona komandnih mesta nisu prihvatljivi i u savremenim uslovima. Upotreba novih borbenih sredstava unosi u to bitne promene, uslovljene uglavnom povećanim značajem rastresitosti i otpornosti komandnih mesta u uslovima upotrebe oružja za masovno uništavanje.

Za zaštitu komandnih mesta od tih novih sredstava neophodno je maksimalno korišćenje zaštitnih svojstava zemljišta. Komandna mesta ne bi trebalo postavljati u blizini jako izraženih objekata na zemljištu, jer oni mogu neprijatelju da posluže kao pogodni orientiri i doprinesu otkrivanju komandnih mesta i preciznom nanošenju udara nuklearnim i drugim oružjem.

Za razmeštaj komandnog i pozadinskog komandnog mesta u toku prošlog rata obično su se koristile šume, šumarci, jaruge, zadnji nagibi, visova i drugi prirodni zakloni. I u savremenim uslovima je potpuno celishodan izbor takvih rejona za komandna mesta. Jaruge, klisure i podzemni objekti su naročito pogodni za njihov razmeštaj; oni u znatnoj meri umanjuju dejstvo nuklearnih eksplozija i doprinose maskiranju komandnih mesta. ~~od~~

svih vrsta neprijateljskog osmatranja, pa i radarskog, koje danas dobija sve veći značaj. Zbog toga, prilikom izbora rejona komandnih mesta takvim prirodnim zaklonima treba davati prednost.

Grupa na čelu sa jednim oficirom štaba obično se upućuje da izabere ili preciznije odredi i uredi rejon razmeštaja komandnog mesta. U sastav grupe ulaze specijalisti rodova vojske i jedinice, predviđene za uređivanje i zaštitu rejona novog komandnog mesta.

Pravovremeno izviđanje rejona razmeštaja komandnog mesta najčešće se izvodi onda kada su jedinice na polaznom položaju za napad i u odbrani. Izviđačka grupa se, međutim, u slučaju potrebe upućuje i u toku borbenih dejstava.

Rukovodilac grupe kad stigne u rejon komandnog mesta, vrši raspored oficira predviđenih za to komandno mesto, određuje način njihovog inžinjerijskog uređenja i zaštite i sprovodi druge mere koje nameće situacija.

Uporedo s širokim korišćenjem prirodnih zaštitnih svojstava zemljišta u rejonima razmeštaja komandnih mesta grade se, prema potrebi, inžinjerijski objekti za zaštitu ljudstva i sredstava komandovanja i transporta. Kakav će karakter imati ovi objekti i u kojoj će meri obezbeđivati komandna mesta zavisi od situacije, a prvenstveno od vremena, snaga i sredstava kojima se raspolaze. U svakom slučaju oni se podižu tako da ljudstvo i tehniku zaštite od udarnog i topotnog dejstva i primarnog radioaktivnog zračenja. U tom pogledu najviše odgovaraju objekti teškog i pećinskog tipa. Međutim, takvi se objekti ne mogu uvek podići, jer se komandna mesta u jednom rejonu naize veoma kratko. Zbog toga se na komandnim mestima najčešće kopaju rovovi i grade skloništa i zemunice.

Za zaštitu od prenosnih radio-stanica i telefonskih i telegrafskih aparata prave se podgrudobraska i specijalna skloništa. U nedostatku vremena i mogućnosti da se izgrade takvi objekti, kopaju se zakloni punog profila sa nišama za zaštitu ljudstva i materijalnih sredstava.

Za zaštitu transportnih sredstava na komandnim mestima koriste se jaruge, uvale i zemljišne neravnine. Ukoliko ne postoje takve mogućnosti za njih se izrađuju duboki zakloni.

Pri izboru i uređivanju rejona razmeštaja komandnih mesta posebna pažnja se poklanja njihovoј zaštitи od neprijateljskih zapaljivih sredstava. Svi lakozapaljivi predmeti koji se nalaze u rejonu komandnog mesta sklanjavaju se ili pokrivaju vatrostalnim materijalom. Sprečavanje širenja tečnih zapaljivih materija ostvaruje se kopanjem protivpožarnih kanala oko objekata (transportnih sredstava). I sami objekti se opremaju odgovarajućim uređajima.

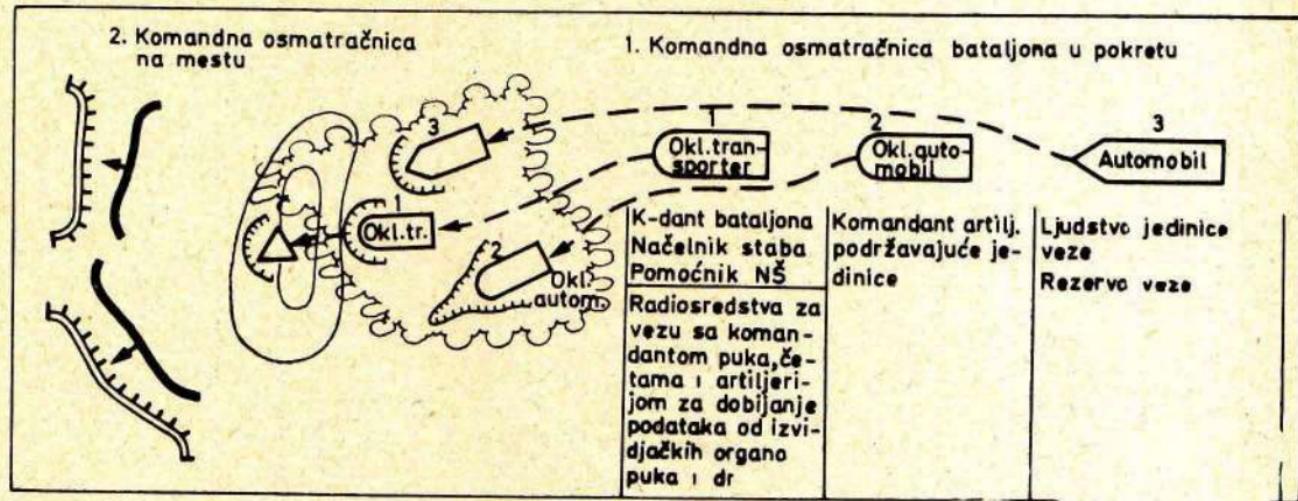
Da bi se skratilo vreme podizanja inžinjerijskih objekata, u mnogim armijama se danas široko primenjuju gotove konstrukcije montažnih objekata. Sem toga, kao što je izneto u trećoj glavi, postoje i specijalna komandno-štabna oklopna vozila (oklopni transporteri), koja u velikoj meri štite od dejstva sredstava za masovno uništavanje. Takva vozila se opremaju uređajima za samoukopavanje. Sve to povećava mogućnosti uređenja komandnih mesta u inžinjerijskom pogledu, a samim tim i njihovu zaštitu od savremenih borbenih sredstava.

Razmeštaj ljudstva i tehničkih sredstava na komandnim mestima

Razmeštaj ljudstva i tehničkih sredstava na komandnim mestima može da bude veoma različit. Taj razmeštaj uvek određuje lično komandant ili načelnik štaba, polazeći od specifičnosti dobijenog zadatka i uslova u kojima se on izvršava. Bitan uticaj na to ispoljava i veličina jedinice, samim tim i broj i namena komandnih mesta koja se organizuje u boju.

U četu i bataljonu, na primer, ovo se pitanje rešava dosta jednostavno. U tim jedinicama postoji jedno komandno mesto — komandna osmatračnica, koje je malo po broju ljudi pa se razmešta kompaktno u jednom od dva objekta, ako se nalazi u rejonu rasporeda, ili u dva do tri vozila, u toku premeštaja (sl. 12).

Dručije se razmešta sastav organa viših komandi. Prema gledištima, prihvaćenim u većini savremenih armija, ove komande u boju organizuju po nekoliko komandnih mesta sa različitom namenom. Sama komandna mesta raspoređuju se rastresito. Postoje specifičnosti i u

Sl. 12 — Razmeštaj ljudstva i tehničkih sredstava na komandnom mestu bataljona

razmeštaju pojedinih organa komande i delova za obezbedenje.

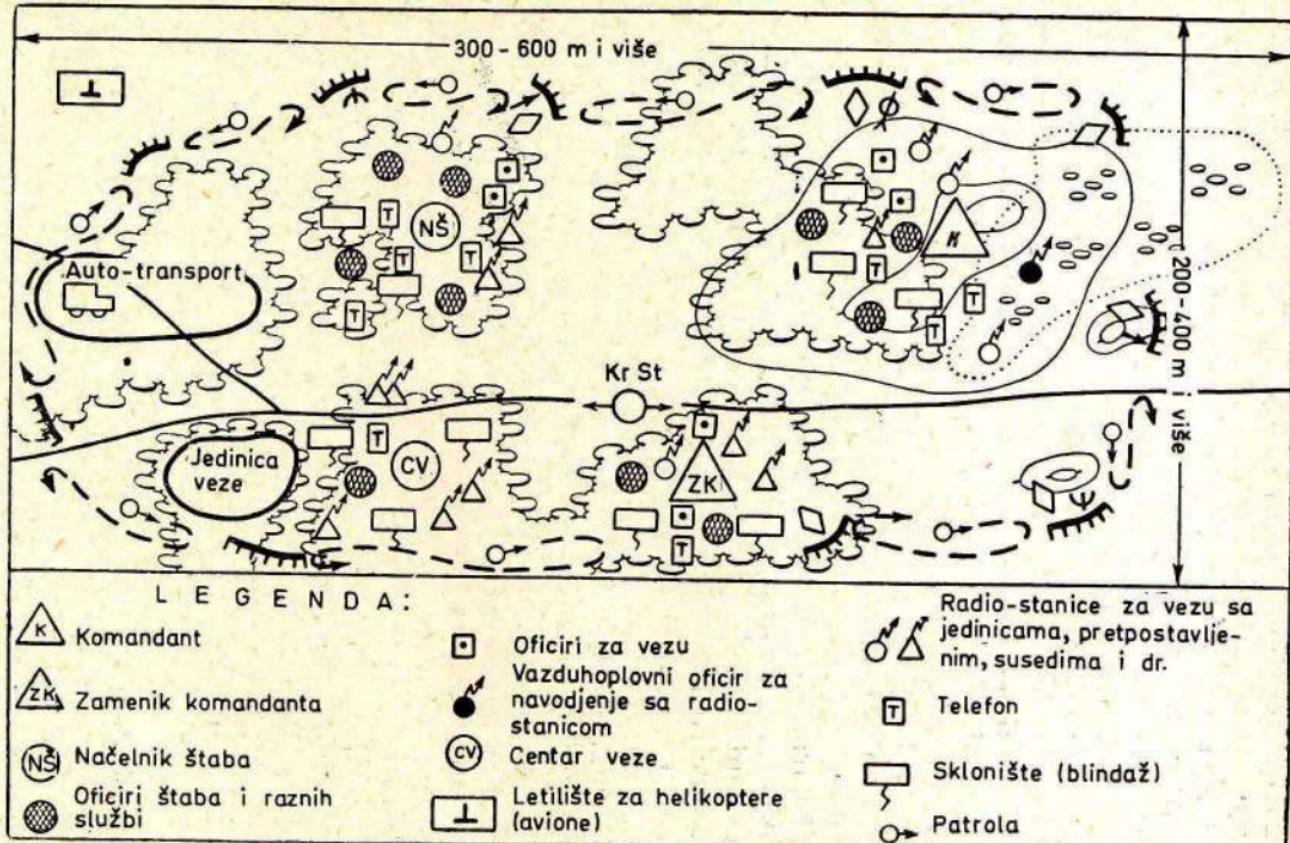
U prošlom ratu komandant se u toku organizovanja boja obično nalazio na komandnom mestu, a sa početkom boja — na osmatračnici. Oficiri koji su bili sa komandanatom na osmatračnici, zavisno od njihovog sastava i vida boja, raspoređivali su se obično kompaktno u jednom do dva objekta, izgrađena u rejonu (na mestu) odakle su se mogla osmatrati dejstva potčinjenih jedinica na glavnem pravcu. Takav razmeštaj ljudstva na osmatračnici, načelno, prihvatljiv je i danas.

Kada komandant nije na osmatračnici, na njoj se nalaze jedan oficir štaba i osmatrači sa sredstvima za osmatranje.

Oficiri koji se nalaze na osmatračnici lično osmatraju neprijatelja i dejstva svojih jedinica, prenose naređenja komandanta i načelnika štaba, primaju podatke sa drugih osmatračnica i saopštavaju ih komandantu. Na osmatračnici se razvija centar veze, koji obezbeđuje vezu sa prepostavljenim komandantom, sa komandantima potčinjenih i sadejstvujućih jedinica i sa štabom (komandnim mestom) vlastite jedinice.

Da bi se stvorili najpogodniji uslovi za međusobnu saradnju i operativnost u radu organa komande, na komandnom mestu se, prema gledištima prihvaćenim u savremenim armijama, raspoređuje veći deo odgovornih lica komande¹⁸ (sl. 13). Na odgovarajući način raspoređuju se i razvijaju sredstva komandovanja, čiju osnovu sačinjava centar veze, namenjen za uspostavljanje sigurne veze sa prepostavljenim starešinom, potčinjenim i sadejstvujućim jedinicama i susedima, sa komandantskom osmatračnicom i pozadinskim komandnim mestom. Centar veze komandnog mesta, prema gledištima inostranih armija, obično uključuje različita tehnička sredstva, ekspediciju, stanicu vazdušnog osmatranja i javljanja i pomoćno osoblje. Lične radio-stanice postavljaju se pored lica koja ih koriste ili u njihovoј blizini. Ostale radio-stanice raspoređuju se zavisno od konfiguracije zemljišta i nji-

¹⁸ Časopisi: »Infantry«, juli—septembar i novembar/1959; »Armor«, maj—juni/1960; »Military review«, februar—april i septembar/1960.

Sl. 13 — Načelna šema razmeštaja komandnog mesta opštevojne jedinice (armija SAD)

hovih taktičko-tehničkih osobina i to tako da mogu istovremeno vršiti predaju, a da se pri tom uzajamno ne ometaju.

Starešine se na pozadinskom komandnom mestu razmeštaju tako da se obezbedi skladno rukovođenje pozadinskim jedinicama. Ovo komandno mesto razvija svoj centar veze, koji obezbeđuje neprekidnu vezu sa komandnim mestom i pozadinskim jedinicama, kako do početka borbenih dejstava tako i u toku borbe.

Premeštanje komandnih mesta

Borbeno iskustvo je pokazalo da jedan od uzroka narušavanja komandovanja jedinicama leži u nedovoljno organizovanom premeštanju komandnih mesta u toku boja. Zbog toga, komandanti i štabovi svih stepena poklanjaju posebnu pažnju temeljitoj organizaciji premeštanja komandnih mesta.

Prilikom premeštanja komandnih mesta važno je ne dozvoliti ni najmanje narušavanje veze pa, prema tome, ni komandovanja potčinjenim jedinicama. Da bi se to postiglo potrebno je pridržavati se mnogih zahteva, kao što su: pravovremeno određivati način premeštanja i nove rejone razvijanja komandnih mesta; brižljivo odabirati pravce njihovog premeštaja i pripremati nove rejone razvijanja (kraćeg zadržavanja); svojevremeno izveštavati prepostavljenog komandanta (štab) i informisati potčinjene i susede o početku premeštanja komandnog mesta (osmatračnice) i njegovom rasporedu u novom rejonu; obezbeđivati plansko premeštanje komandnih mesta i njihovu sigurnu zaštitu od oružja za masovno uništavanje; strogo sprovoditi mere za njihovo obezbeđenje i odbranu.

Nedovoljno ispunjavanje, a pogotovo potcenjivanje ovih zahteva, kao što potvrđuje iskustvo prošlog rata, dovodi do narušavanja komandovanja jedinicama. To se može sagledati na primeru neuspešno organizovanog premeštanja komandantske osmatračnice 624. streljačkog puka u toku napada 24. oktobra 1944. godine. Pošto je odlučio da premesti osmatračnicu, komandant puka je naredio komandiru izviđačkog voda da pripremi novu, ali nije uka-

zao gde je treba postaviti i do kog roka. Mesto izabrano za novu osmatračnicu je bilo otkriveno i izloženo jakoj artiljerijskoj i minobacačkoj vatri neprijatelja, što je pionire omelo da iskopaju rovove i pripreme zaklone. Komandant puka je prešao na nepripremljenu osmatračnicu, koju su pioniri i vezisti još uređivali. Čim je neprijatelj primetio prikupljanje ljudstva, otvorio je artiljerijsku i minobacačku vatu po osmatračnici. Time je komandovanje jedinicama puka za duže vreme bilo narušeno, a ljudstvo na osmatračnici pretrpilo velike gubitke.

U uslovima upotrebe nuklearnog oružja slično prilaženje premeštanju komandnih mesta može dovesti do još težih posledica — do njihovog potpunog uništenja. Stoga je neophodno da se još savesnije priđe rešavanju ovog pitanja.

Način premeštanja komandnih mesta obično određuje sam komandant.

U toku napada komadna mesta se premeštaju zavisno od napredovanja borbenih poredaka jedinica, s tim da se ne čeka na potpunu gotovost veze i inžinerijskih objekata u novom rejonu. Koliko će se često menjati rejoni komandnih mesta i koliko dugo će biti zadržavanje na njima zavisiće od karaktera borbenog zadatka i uslova u kojima se on izvršava. Komandno mesto se premešta obično posle izvršenja tekućeg borbenog zadatka ili u toku njegovog sprovođenja, ali tako da ono bude u novom rejonu pre početka dejstava potčinjenih jedinica na izvršavanju narednog zadatka, predviđenog odlukom. Ne preporučuje se premeštanje komandnih mesta u tako odgovornim trenucima, kao što su: uvođenje u boj drugog ešelona (rezerve), odbijanje jakih neprijateljskih protivnapada, početak odstupanja neprijatelja, prelazak vlastitih jedinica iz napada u odbranu i sl.

Osmatračnica se premešta, pre svega, zavisno od uslova osmatranja. Na otkrivenom zemljишtu, povoljnom za osmatranje, njeno premeštanje se izvodi u skokovima.

Koliko će se često premeštati komandna mesta i osmatračnice i veličina njihovih skokova zavisiće od stepena komande. Ukoliko je komanda viša, utoliko su premeštanja ređa i na većim odstojanjima.

Premeštanje komandnih mesta i osmatračnica i vreme zadržavanja komandanata i štabova na njima zavise od karaktera dejstava vlastitih i neprijateljskih jedinica. Tako, na primer, što je veći tempo napada, to će se češće premeštati komandna mesta i osmatračnice i u odgovarajućoj meri skraćivati vreme zadržavanja u jednom rejonu. Potrebu da se komandno mesto i osmatračnica premeste može izazvati i složena situacija, koja otežava ili potpuno isključuje mogućnost rada u dotadašnjem rejonu razmestaja. Na primer, kada su sovjetske jedinice uništavale okruženu vitepsku grupaciju neprijatelja 1944. godine, čak su i divizije 5. gardijskog streljačkog korpusa, zbog naglih pomeranja linije fronta, bile prinuđene da za jedan dan boja menjaju rejone komandnih mesta i do deset puta.

U uslovima upotrebe savremenih borbenih sredstava napadna dejstva će se izvoditi visokim tempom. Stoga nije isključeno da će jedinice dejstvovati u najrazličitijim porecima, čak i u marševskim, krećući se na oklopnim transporterima i drugim sredstvima gotovo neprekidno u kolonama. U tim uslovima komandno mesto i osmatračnica moraju biti lako pokretljivi. Oni su dužni da prate jedinice prvog ešelona na glavnom putu, da rade u pokretu, zaustavljući se, prema potrebi, kratko i razvijajući se samo kada je napad jedinica zadržan, pa su one prinuđene da borbom savlađuju neprijateljski otpor.

Premeštanje rezervnog komandnog mesta ostvaruje se tako da se vremenski ne poklapa sa premeštanjem osnovnog, kako bi se izbeglo da ih neprijatelj jednim nuklearnim udarom jednovremeno uništi.

Premeštanje pozadinskog komandnog mesta obično se povezuje sa premeštanjem potčinjenih pozadinskih organa.

Osmatračnica, odnosno komandna osmatračnica starešina nižih jedinica, premešta se u novi rejon, načelno, odjednom.

Ljudstvo iz sastava komandnog mesta, prema gledištim prihvaćenim u većini armija, može da se premešta, zavisno od situacije, na više načina. Tako, ako se u vlastitoj pozadini otkriju neprijateljske jedinice ili diverzantsko-izviđačke grupe, smatra se celishodnim da se svo ljudstvo premešta jednovremeno i pod sigurnom zaštitom. U

uslovima neprijateljske aktivnosti iz vazduha prebacivanje ljudstva bolje je izvoditi po delovima. Ako se premeštanje u novi rejon vrši po delovima, najpre prelazi načelnik štaba sa izvesnim brojem oficira štaba, načelnici službi i starešine jedinice za regulisanja saobraćaja. Potom se premešta ostalo ljudstvo koje se nalazi na komandnom mestu.

Pravac predstojećeg prebacivanja u novi rejon razmeštaja detaljno se proučava po karti. Predstavnik štaba, upućen da izabere rejon razvijanja i uređenja komandnog mesta, dužan je da tačno odredi pravac, ga da označi i uputi vodiče, kako bi ljudstvo prilikom premeštanja bez zadržavanja stiglo u novi rejon i rasporedilo se na predviđenim mestima.

Čim primi izveštaj o izboru novog rejona komandnog mesta, načelnik štaba o tome referiše svome komandantu i načelniku štaba prepostavljene komande. S njihovim odobrenjem on daje odgovarajuća uputstva ili signal za početak premeštanja komandnog mesta u novi rejon.

Osnovno komandno mesto (komandna osmatračnica) premesta se na težištu dejstava, a rezervno — u stranu od njega. Ona se premeštaju prikriveno, za što se široko koriste zaštitna svojstva zemljišta, i različitim pravcima, kako bi se isključila mogućnost njihovog jednovremenog uništenja jednom nuklearnom eksplozijom.

Svibanje i razvijanje komandnih mesta odvija se za što je mogućno kraće vreme, što se postiže blagovremenom pripremom ljudstva, sredstava komandovanja i transporta. Neposredno pred polazak na novo komandno mesto starešinama vozila, a ponekad i vozačima saopštava se pravac kretanja do novog rejona razmeštaja. To se čini zato da bi oficiri ili vozači vozila koja zaostanu znali gde da traže svoje komandno mesto. U koloni se održava strog red. Svako vozilo ima svoj redni broj i u koloni uvek zauzima samo ono mesto koje mu je određeno. Preduzimaju se mere da sredstva veze ne zaostaju za kolonom komandnog mesta. U toku kretanja, kao i za vreme kratkih zastanaka, komandant i druge starešine komande rukovode potčinjenim jedinicama neposredno iz oklopног transportera (tenka, automobila), opremljenog sredstvima veze.

Preciznije određivanje i pripremanje rejona novog pozadinskog komandnog mesta vrši grupa lica pod ruko-

vodstvom oficira iz pozadinskog aparata. Ukoliko se pozadinsko komandno mesto postavlja u blizini pozadinskih jedinica i ustanova, njegovo premeštanje se usklađuje sa premeštanjem tih jedinica i ustanova.

Komandna mesta ne smeju ni u odbrani duže da se nalaze na jednom mestu, jer bi ih u tom slučaju neprijatelj mogao brzo otkriti i izbaciti iz stroja. O vremenu početka i završetka premeštanja komandnog mesta u novi rejon blagovremeno se izveštava viši štab i informišu potčinjene jedinice, kao i susedne i druge zainteresovane komande.

Prilikom premeštanja komandnih mesta detaljno se pregleda čitav rejon razmeštaja koji se napušta, posebno svako radno mesto na njemu, i pronađene hartije se spaljuju. Ljudstvo iz sastava komandnih mesta mora da bude vaspitanu u duhu visoke budnosti i obučeno da pravilno rukuje dokumentima, koncertima i drugim hartijama.

Rejoni razmeštaja komandnih mesta treba da budu poznati strogo ograničenom broju lica. Prilazni putevi ka njima označavaju se tako da ne otkrivaju njihov raspored. U rejonima razmeštaja komandnih mesta utvrđuje se strogi red kretanja transporta i ljudi i određuje način osvetljavanja i zagrevanja prostorija za rad i odmor ljudstva. Opšti red kretanja ljudi i transporta na komandnim mestima i putevima koji vode ka njima utvrđuje i održava služba za regulisanje saobraćaja, koja se na vreme razvija.

Pored službe za regulisanje saobraćaja u svim armijama se organizuje i neposredno osiguranje rejona rasporeda osnovnih elemenata komandnih mesta i organa komande na njima. U tu svrhu se postavljaju straže ili upućuju patrole iz sastava jedinica, određenih za osiguranje ili odbranu komandnog mesta. Tim jedinicama se postavljaju konkretni zadaci za odbranu komandnih mesta, i to ne samo dok se nalaze u rejonu razmeštaja već i u pokretu.

Organizacija veze

Komandna mesta opravdavaju svoju namenu jedino ako na njima postoji sigurna veza koja obezbeđuje brzinu, tačnost i tajnost svih razgovora i saopštenja starešina

komande preko tehničkih sredstava veze u interesu rukovođenja jedinicama. U tu svrhu u svakoj komandi se organizuje sistem veze; on uključuje različite elemente (centre, stanice i linije) veze koji se koriste na određen način.

Organizacija sistema veze zasniva se na osnovnim principima, koji potiču iz karaktera savremenog boja i zahteva kojima treba da udovolji komandovanje jedinicama. Jedan od najvažnijih principa zahteva da sistem veze bude jedinstven u svim komandama. Ovaj princip potiče iz potrebe da se sa komandnog mesta obezbedi centralizovano rukovođenje potčinjenim jedinicama koje neposredno izvode borbena dejstva; sigurno sadejstvo unutar jedinica kao i sa jedinicama podrške i suseda; rukovođenje jedinicama (izviđačkim, osiguravajućim i dr.), koje obezbeđuju borbena dejstva; prenošenje signala obaveštavanja.

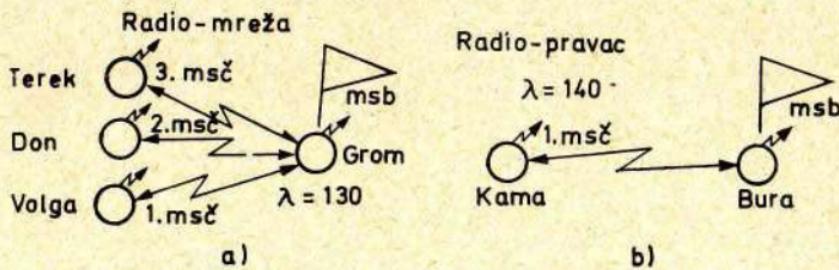
Takvo rukovođenje jedinicama ostvaruje komandant, oslanjajući se na pomoć štaba i drugih organa komande, čija je aktivnost međusobno usklađena. Zbog toga se i sistem veze ne zasniva na autonomnim vezama pojedinih organa, već je sračunat na to da mere u vezi sa rukovođenjem jedinicama ovi organi razrađuju i sprovode zajedno. Time se postiže i ušteda u snagama i sredstvima veze, što sa svoje strane omogućuje maksimalno skraćivanje brojnosti sastava komandnih mesta i obezbeđuje njihovu kompaktnost.

Borbeno iskustvo pokazuje da svako sredstvo veze uzeto pojedinačno, zbog njemu svojstvenih nedostataka, neće moći u potpunosti da zadovolji potrebe rukovođenja jedinicama u boju. To se pojačava još i time što, kako se smatra u inostranim armijama, svaka od zaraćenih strana nastoji da naruši ili izbaci iz stroja protivnički sistem veze, primenjujući u te svrhe različita sredstva i načine borbe, prvenstveno nuklearno oružje i sredstva za radio-smetnje. Diverzantska dejstva, usmerena na uništavanje centara, stanica i linija veze, čine još težim posledice primene pomenutih sredstava. Zbog svega toga efikasnost veze i uspešno izvršavanje zadataka koji pred njom stoje mogući su samo u uslovima kompleksne upotrebe različitih sredstava veze.

Kompleksna upotreba različitih sredstava veze u rukovođenju jedinicama ostvaruje se preko centara veze,

koji se organizuju na komandnim mestima. Suština takve upotrebe ovih sredstava izražena je u tome što se u slučaju onesposobljavanja nekog od njih ili nemogućnosti da se ono iskoristi, primenjuju druga, u konkretnim uslovima još efikasnija sredstva. Njihovu primenu omogućuju stanice na centru veze žičnih linija, kao i telefonski aparati i radio-stanice, raspoređene na komandnom mestu. Na taj način se postiže maksimalno korišćenje mogućnosti postojećih sredstava. Sem toga, za vezu sa jedinicama koje dejstvuju na odlučujućim pravcima mogu se jednovremenno primeniti nekoliko a, prema potrebi, i sva sredstva veze. Od ne manje važnosti je i to što se na ovaj način otvara široka mogućnost da se koriste univerzalni kanali veze, koji omogućuju upotrebu različitih sredstava veze, ili jedno isto krajnje sredstvo, za rad preko bilo koje vrste veze.

Kompleksna upotreba različitih sredstava veze najviše zavisi od pravilne organizacije centara veze. Sastav i namena ovih centara nisu uvek isti i zavise od veličine jedinice i namene komandnih mesta na kojima se postavljaju. Pa ipak, neophodno ih je uvek organizovati tako da se mogućnosti raspoloživih sredstava veze najpotpuno iskoriste. Pri tome se maksimalno koriste pozitivne osobine svih sredstava, a nedostaci jednih se nadoknađuju kvalitetima drugih. Pored toga, primenjuju se i odgovarajući načini njihove upotrebe.

Sl. 14 — Načini organizacije radio-veze

Tako se, na primer, radio-veza ostvaruje u radio-mreži, po radio-pravcu ili povremenim uključivanjem u radio-mrežu (sl. 14). Svaki od ovih načina ima svoje osobnosti. Veza u radio-mreži je najrasprostranjenija. Ona se sastoji u tome što komandant (štab) održava vezu sa

nekoliko potčinjenih pomoću jedne radio-stanice. Radio-stanice potčinjenih i pretpostavljenog imaju iste radio-karakteristike, određene za konkretnu radio-mrežu. Pozitivna strana radio-mreže je u tome što sve radio-stanice koje ulaze u njen sastav mogu jednovremeno da primaju naređenja ili obaveštenja od pretpostavljenog. Zbog toga se radio-mrežom najčešće koristi veza komandovanja, kao i veza sadejstva i obaveštavanja.

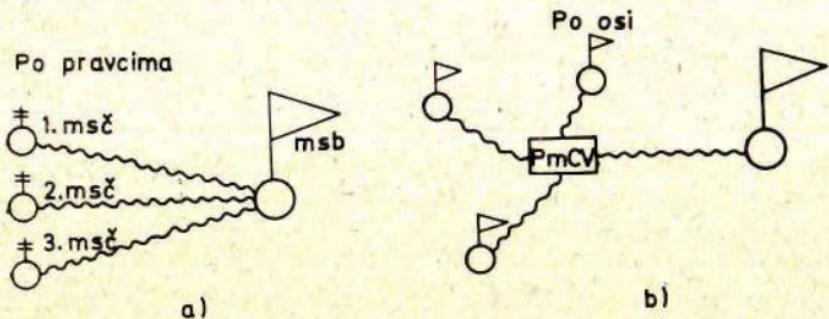
Radio-pravac je veza samo između dva korespondenata. Svaki od njih ima po jednu radio-stanicu i zajedničke radio-karakteristike. Takva se veza, po pravilu, organizuje sa jedinicama koje dejstvuju na osobito važnim pravcima ili koje izvršavaju samostalne zadatke, odvojeno od glavnih snaga, pa i u drugim slučajevima.

Uzajamno uključivanje u radio-mrežu primenjuje se obično između sadejstvujućih jedinica i između suseda. Karakteristike za ovakvu vezu određuju se pravovremeno, uzajamnim dogовором između komandanata (štabova) sadejstvujućih jedinica.

Radio-relejna veza u većini armija se organizuje po pravcu i po osi, a u pojedinim slučajevima i u mreži. Radio-relejna veza po pravcu organizuje se isto kao i radio-veza: između komandnog mesta pretpostavljene komande i komandnog mesta jedne od potčinjenih jedinica veza se ostvaruje posebnom radio-relejnom linijom. Radio-relejna veza po osi između komandnog mesta pretpostavljenog komandanta i nekoliko potčinjenih komandanata uspostavlja se preko jedne radio-relejne linije. Radio-relejna veza u mreži organizuje se tako što se veza između pretpostavljene komande i potčinjenih (sadejstvujućih) jedinica ostvaruje naizmenično pomoću jedne, obično, veoma snažne višekanalne radio-relejne stanice.

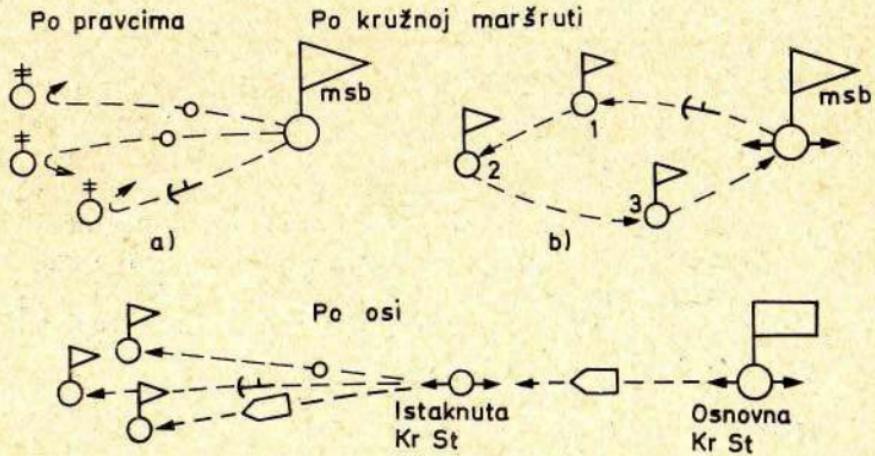
Žična veza se organizuje na jedan od dva načina: po osi (sl. 15). Veza po pravcu ostvaruje se između pretpostavljenog komandanta (štaba) i jednog od komandanata potčinjenih ili sadejstvujućih jedinica. Veza po osi organizuje se drukčije: na osi, koja polazi od komandnog mesta pretpostavljenog komandanta, postavlja se telefonska međustanica, od koje se odvajaju linije do komandnih mesta nekoliko ili svih potčinjenih komandanata ili sadejstvujućih jedinica.

Veza pokretnim sredstvima organizuje se po pravcima, po kružnoj marš-ruti ili po osi (sl. 16). Prilikom organizovanja veze po pravcima sva dokumenta sa komandnog mesta prepostavljenog starešine dostavljaju se svakom

Sl. 15 — Načini organizacije žične veze

potčinjenom komandantu (štabu) posebnim pravcem. Veza po kružnoj marš-ruti karakteristična je za one slučajevе kada su komandna mesta potčinjenih tako raspoređena na marš-ruti da im se dokumenta mogu dostavljati samo uzastopno. Veza po osi najčešće se organizuje sa jedinicama koje se nalaze na većoj udaljenosti od komandnog mesta

Sl. 16 — Načini organizacije veze pokretnim sredstvima

prepostavljene komande. U takvom slučaju na osi se razvija isturena kurirska stanica, gde se stiču svi dokumenti;

posle njihovog sređivanja, dostavljaju se onima kojima su upućeni na jedan od pomenutih načina.

Radio-sredstva, koja predstavljaju osnovu centra veze, raspoređuju se pored odgovarajućih korisnika u komandi ili u njihovoј blizini. Postavljanjem radio-sredstava na potrebnom međusobnom udaljenju treba da se isključi njihovo uzajamno ometanje i doprinese udobnom korišćenju, prikrivenom rasporedu i sigurnoj zaštiti tih sredstava.

Prilikom organizovanja veze treba imati na umu da su savremena borbena sredstva u ogromnoj meri povećala opasnost od uništenja ne samo pojedinih komandnih mesta (centara veze) već i čitavih komandi pa, prema tome, i opasnost od narušavanja sistema veze kako unutar neke jedinice, tako i između komandi jedinica. Zato, da bi se obezbedila neprekidnost veze i komandovanja jedinicama danas je znatno više, nego ranije, neophodno elastično i precizno usklađivanje sistema veze pretpostavljene sa potčinjenim komandama, sadejstvujućim jedinicama i susedima.

Veza se, u načelu, održava sa komandama koje su za jedan stepen, u nekim slučajevima i više, niže od neposredno potčinjenih komandi.

Organizacija sistema veze nije ista u svim komandama i zavisi od mnogih činilaca. Odlučujući uticaj pri tome imaju: borbeni zadatak i uslovi njegovog izvršavanja; količina, vrsta i mogućnosti raspoloživih sredstava veze i broj jedinica (elemenata borbenog poretka) sa kojima treba uspostaviti vezu.

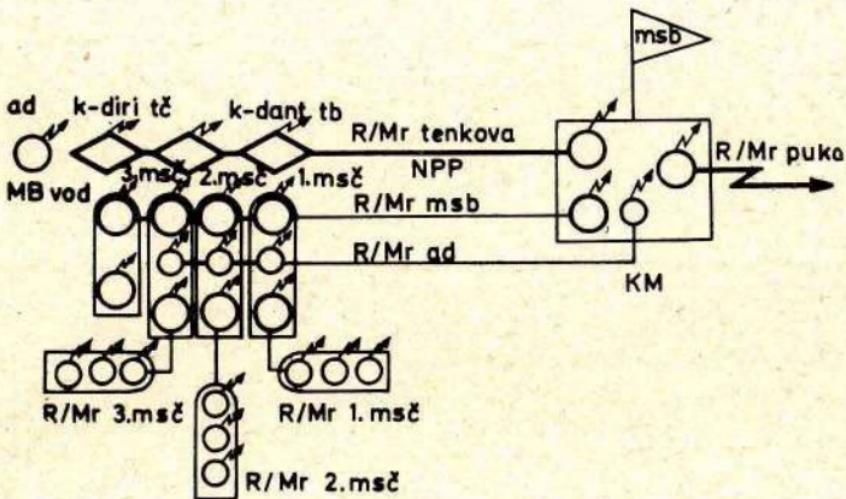
U četi i njoj ravnim jedinicama sistem veze je relativno jednostavan. Komandna osmatračnica komandira čete razvija samo jednu radio-mrežu u koju ulaze radio-stanice komandira čete i komandira vodova. Pored radio-veze, u četi se široko primenjuju pokretna i signalna sredstva veze.

Sistem veze u bataljonu je već složeniji (sl. 17). On se sastoji iz nekoliko radio-mreža, od kojih svaka ima određenu namenu. Radi obezbeđenja sigurnije veze, radio-veza se obično organizuje u dve radio-mreže. U jednu od njih se uključuju prenosne radio-stanice komandanta i načelnika štaba bataljona, komandira četa i minobacačke jedinice. Uprava radio-stanica druge mreže je u oklopnom

transporteru (automobilu) komandanta (štaba) bataljona; ova mreža može da obuhvati još i radio-stanice komandira jedinica za podršku, kao i jedinica za obezbeđenje.

Veza sadejstva sa susednim bataljonima ostvaruje se preko ovih istih mreža, povremenim uključivanjem u njih prema ranije razrađenim i usklađenim radio-karakteristikama ili preko radio-mreže pretpostavljenog starešine. Veza sadejstva sa podržavajućim tenkovskim i artiljerijskim jedinicama održava se u radio-mrežama (po radio-pravcima), organizovanim sredstvima tih jedinica. Da bi se obezbedilo tesno sadejstvo tenkova i artiljerije, u radio-mrežu tenkova uključuju se radio-stanice artiljerijskih jedinica.

U bataljonu se u svim prilikama široko primenjuju pokretna sredstva, a u odbrani i u pripremi za napad i žična sredstva veze.

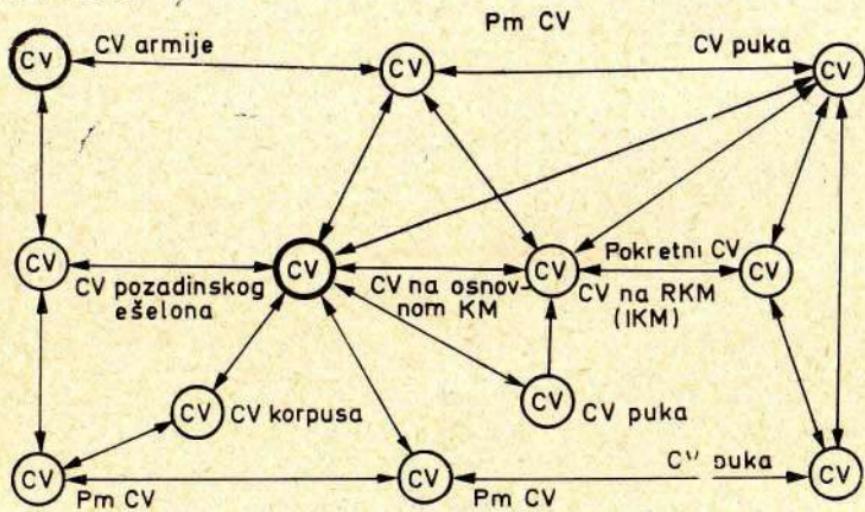

Sl. 17 — Šema radio-veze u ojačanom bataljonu

U jedinicama koje organizuju nekoliko komandnih mesta sa različitom namenom sistem veze je složeniji i razvijeniji. U njima se organizuje više radio-mreža. Karakteristično je da te jedinice razvijaju i internu vezu — na komandnim mestima i između njih.

U savremenim armijama intenzivno se traže racionalni putevi usavršavanja sistema veze u komandama različitih stepena. Smatra se da postojeći sistemi veze ne odgo-

varaju u potpunosti uslovima vođenja borbenih dejstava uz upotrebu nuklearnog oružja. Oni su suviše osetljivi na vatreno dejstvo i diverzije, a i pokretljivost im je mala, što ograničava manevarsku sposobnost organa komandi i jedinica na bojištu. Zbog toga, projekti kojima treba da se poboljšaju postojeći sistemi veze usmereni su, uglavnom, u pravcu povećanja manevarske sposobnosti i smanjenja osetljivosti komandnih mesta. U inostranim armijama prednost se daje sistemu veze tipa »mreža«¹⁹ (sl. 18). On se organizuje u celom rejonu borbenih dejstava i sastoji se iz nekoliko pokretnih centara veze, međusobno povezanih uzdužnim i poprečnim linijama različitih vrsta veze (radio, radio-relejne, a ponekad i žične). Prednost ovog sistema je u tome što, čak i ako budu izbačeni iz stroja čitavi njegovi delovi i osnovni centri, omogućuje da se veza sa jedinicama neprekidno održava preko pomoćnih centara veze.

Sl. 18 — Načelna šema sistema veze tipa »Mreža« u višim taktičkim jedinicama (armija SAD)

Mnogobrojna sredstva koja se primenjuju u sistemu veze i potreba da se on precizno uskladi sa pretpostavljenom i potčinjenim komandama, sadejstvujućim jedinicama

¹⁹ Američki časopis »Armor«, mart-april/1961. Zapadnonemачki časopis »Wehrkunde«, januar/1961.

i susedima, iziskuju strogu odgovornost komande i svakog njenog organa za organizaciju veze. Ovaj se princip u praksi ostvaruje na sledeći način.

Veza između komandnih mesta pretpostavljene i potčinjene komande organizuje se na osnovu naređenja pretpostavljenog starešine i njegovim sredstvima. U slučajevima kada je ta veza narušena, potčinjeni neodložno preduzima mere da je uspostavi svojim sredstvima, ne čekajući uputstva odozgo. Veza između sadejstvjujućih jedinica uspostavlja se prema uputstvu starešine koji organizuje sadejstvo, pri čemu odgovornost snosi: za vezu sadejstva po frontu — desni sused, a od pozadine ka frontu — komandant jedinice koja se nalazi u rezervi (drugom ešelonu); sadejstvo opštevojnih jedinica sa jedinicama rodova vojske organizuje se sredstvima ovih poslednjih, a sa specijalnim jedinicama — sredstvima opštevojnih jedinica. Kada jedinice dejstvuju u susret jedna drugoj veza se organizuje sredstvima svake od sadejstvjujućih jedinica, prema uputstvu pretpostavljenog starešine.

Veza predstavlja veoma važno sredstvo koje komandantu obezbeđuje komandovanje jedinicama. Zbog toga komandant snosi punu odgovornost za organizaciju veze i razrađuje odgovarajuće mere, lično ili preko načelnika štaba i načelnika veze. U ove mere spadaju: planiranje veze, postavljanje zadataka izvršiocima u pogledu organizacije veze, pripremanje jedinica veze za izvršavanje dobijenih zadataka, zaštita sredstava veze od sredstava za uništavanje, kao i kontrola održavanja neprekidne veze u boju.

Planiranje i ostale mere za organizovanje veze razrađuju se u skladu sa odlukom i uputstvima komandanta. Određujući potčinjenima borbene zadatke, vreme, rejone rasporeda i red premeštanja komandnih mesta, kao i način sadejstva i obezbeđenja borbenih dejstava jedinica, komandant samim tim rešava i principijelna pitanja iz organizacije veze, postavljajući njene osnove. Prema potrebi on lično postavlja zadatke za organizovanje veze komandantima potčinjenih jedinica, naročito onih koje dejstvuju na glavnom pravcu. Komandant saslušava predloge načelnika štaba ili načelnika veze za organizaciju veze, daje uputstva za njeno planiranje i prati kvalitet

njenog sprovođenja, oslanjajući se na pomoć načelnika štaba.

U skladu sa odlukom i uputstvima komandanta načelnik štaba vrši najvažnije organizacijske funkcije u pogledu uspostavljanja sistema veze. Rukovodi radom načelnika veze i komandanata (načelnika štabova) potčinjenih jedinica na organizovanju sigurne veze. U uputstvima koja daje načelniku veze on utvrđuje s kim, do kog vremena i kojim sredstvima treba uspostaviti vezu, imajući u vidu organizaciju sistema komandnih mesta; zatim, koja dokumenta o organizaciji veze i u kom roku obraditi i do kada preneti potčinjenima zadatke koji se odnose na organizaciju veze.

Pitanja iz organizacije veze razrađuju se obično na karti ili šemi, na koju se unose: rejoni centara veze i organizacija svih vrsta veza; raspodela snaga i sredstava veze; mere u pogledu tajnosti i neprekidnosti veze, kao i materijalnog i tehničkog obezbeđenja jedinica veze i drugi podaci. Veliki deo ovih podataka unosi se grafički, a ostali — tekstualno u legendi. Na osnovu tog dokumenta potčinjenima se izdaje naređenje za vezu, u kome se ukazuju rejoni razvijanja i red premeštanja komandnih mesta (centara veze), način organizovanja veze sa njima, vreme dostavljanja izveštaja i dr.

U toku boja sistem veze se razvija i usavršava. On se usklađuje sa promenama do kojih je došlo u zadacima i grupisanju vlastitih jedinica, kao i u sistemu njihovog saudejstva i načinu obezbeđenja borbenih dejstava. Izmene i dopune koje se unose u sistem veze ne smeju narušavati vezu. Zbog toga, komandant, lično i preko štaba, ostvaruje kontrolu stanja veze, preduzima mere za njeno pojačanje ili ponovno uspostavljanje, pri čemu uvek polazi od konkretnе situacije.

Glava četvrta

PRIKUPLJANJE I PROUČAVANJE PODATAKA O SITUACIJI

Sadržaj podataka o situaciji, neophodnih u procesu komandovanja jedinicama

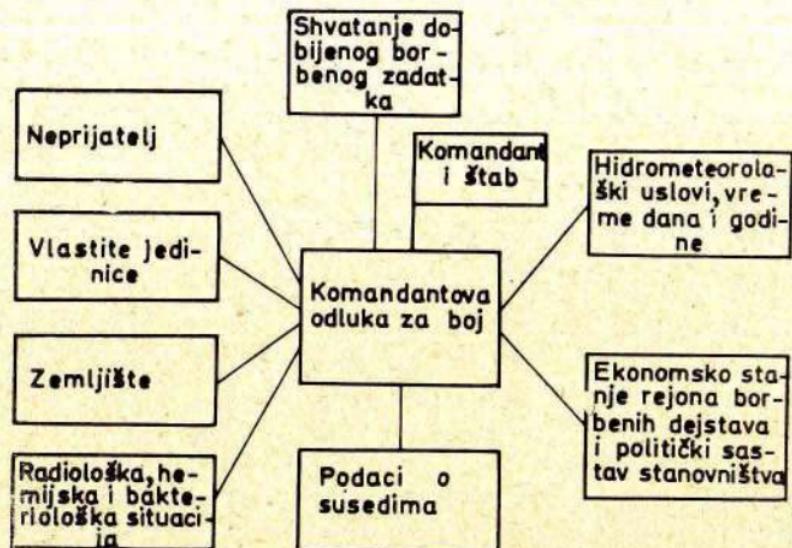
Komandovanje jedinicama ostvaruje se u konkretnoj situaciji i, u potpunosti zavisi od njih. Zbog toga, komandant i njemu potčinjeni organi u komandi treba uvek da poznaju situaciju. Oni to postižu umešnim i brzim prikupljanjem i proučavanjem podataka koji ih interesuju.

Prema svom sadržaju i usmerenosti ovi podaci obično obuhvataju sledeće elemente situacije (sl. 19): neprijatelja; vlastite snage; susede; zemljишte; radiološku, hemijsku i bakteriološku situaciju; hidrometeorološke uslove, doba dana i godine. Sem toga, često se može javiti i potreba za podacima o ekonomskom stanju rejona borbenih dejstava i socijalno-političkom sastavu stanovništva. Svi ovi elementi situacije su u tesnoj međusobnoj povezanosti i zavisnosti; ne može se, na primer, proučavati neprijatelj, vlastite snage i radiološka situacija odvojeno od zemljишta i vremena.

Obim potrebnih podataka o svakom elementu situacije uvek će zavisiti od dobijenog borbenog zadatka i od toga u kojoj meri komandant već poznaje situaciju. Potpun obim ovih podataka u celini se može sagledati nabrajanjem osnovnih pitanja.

O neprijatelju komandant i štab su dužni da znaju: opštu situaciju i karakter dejstava; podatke o sredstvima za masovno uništavanje; sastav, stanje i grupisanje (po

rodovima vojske i elementima borbenog poretka); moralno stanje ljudstva; sistem vatre i komandnih mesta; inžinjersko uređenje zemljišta. Na osnovu toga otkrivaju se: jake i slabe strane neprijatelja, deo njegove grupacije, čijim se uništenjem naglo umanjuju njegove borbene mogućnosti, najvažniji ciljevi koje treba uništiti nuklearnim oružjem i konvencionalnim sredstvima, eventualna zamsao predstojećih borbenih dejstava neprijatelja.

Sl. 19 — Obim i sadržaj podataka o situaciji, neophodnih komandantu i štabu za komandovanje jedinicama

U savremenom boju se u svim armijama najveća pažnja poklanja otkrivanju grupisanja i mogućnog načina upotrebe neprijateljskih sredstava za masovno uništavanje, pošto ona predstavljaju osnovu borbene sposobnosti moraju se uništavati svim raspoloživim sredstvima odmah posle njihovog otkrivanja.

O vlastitim snagama treba uvek znati gde se nalaze, šta rade i kakve su im potrebe. Komandant i štab pri tome naročitu pažnju poklanjaju proučavanju mogućnosti svojih jedinica za eksploataisanje rezultata nuklearnih udara.

Pored toga, komandant i štab treba da imaju podatke o popunjenošći i obezbeđenosti potčinjenih jedinica svim što im je potrebno za borbu i život, o moralnom stanju

ljudstva i stepenu njegovog radiološkog ozračenja, o tome da li grupisanje jedinica odgovara karakteru dobijenog borbenog zadatka, i o odnosu snaga i sredstava.

O susedima, da bi se s njima obezbedilo tesno sadejstvo, treba znati stanje kod njih, karakter dejstava i odluke komandanata susednih jedinica. Pri tome, pod susedima treba podrazumevati ne samo jedinice koje dejstvuju desno i levo, već i one ispred, kao i snage i sredstva pretpostavljenih koje se nalaze i izvršavaju zadatke u zoni borbenih dejstava vlastite jedinice.

Zemljiste je u savremenim uslovima izvođenja borbenih dejstava, s obzirom na potpunu motorizaciju i mechanizaciju jedinica i primenu sredstava za masovno uništavanje, dobilo još veći značaj.

U zoni borbenih dejstava komandant i štab dužni su da poznaju: karakteristike, reljef i stepen ispresecanosti zemljišta; njegova zaštitna svojstva od oružja za masovno uništavanje; postojeće prirodne i veštačke prepreke i zone rušenja; uslove za osmatranje, maskiranje i vatreno dejstvo, kao i prohodnost zemljišta; karakteristike tla, postojeće puteve i njihovo stanje i mogućnosti za poboljšanje putne mreže i kretanje van puteva; promene koje mogu nastati na zemljištu usled dejstva neprijateljskog i vlastitog nuklearnog oružja i uticaj tih promena na borbena dejstva jedinica.

Radiološka, hemijska i bakteriološka situacija u savremenim uslovima je, takođe, postala jedan od važnih elemenata i bez njenog poznavanja ne može uspešno rukovoditi jedinicama, niti izvršavati borbeni zadatak. Zbog toga je komandantu i štabu neophodno da znaju rejone (zone) radiološke, hemijske i bakteriološke kontaminacije, da umeju prognozirati situaciju i predviđati njen uticaj na dejstva jedinica, da imaju podatke o intenzitetu radioaktivnog zračenja i dozama ozračenja, primljenim i onim koje se očekuju, kao i stepenu ozleđenosti ljudstva od radioaktivnih i hemijskih materija i bakterioloških sredstava.

Doba dana i godine i hidrometeorološke uslove komandant i štab proučavaju sa gledišta njihovog uticaja na primenu sredstava za masovno uništavanje i na dejstva vlastitih i neprijateljskih jedinica. Komandant i štab, pri tome, moraju da znaju: vreme izlaska i zalaska sunca,

dužinu dana i noći, temperaturu vazduha, brzinu i pravac veta na različitim visinama, stepen oblačnosti, padavina, vlažnosti vazduha i tla, atmosferski pritisak, režim vode na rekama, jezerima, veštačkim jezerima i močvarama, postojeće hidrometeorološke objekte (brane, nasipe i dr), njihovo stanje i mogućnosti za poplave u slučaju njihovog rušenja, svojstva ledenog i snežnog pokrivača (pri dejstvima zimi).

Ekonomsko stanje rejona borbenih dejstava proučava se sa stanovišta mogućnosti korišćenja mesnih sredstava i izvora za snabdevanje jedinica, remonta borbene tehnike, izvođenja inžinjerskih radova, pružanja ljudstvu sanitetske pomoći, itd. Socijalno-politički sastav i raspoloženje stanovništva proučavaju se sa ciljem da se onemogući neprijateljski uticaj i da se uspostave pravilni međusobni odnosi sa mesnim stanovništvom.

Sva ova pitanja komandanti i štabovi proučavaju i rešavaju na osnovu uputstava prepostavljenog komandanta i štaba i usklađuju ih sa partijsko-političkim aparatom.

Kao što se vidi, obim podataka o situaciji, potrebnih komandantu u procesu rukovođenja jedinicama, veoma je veliki. Prirodno je da sam komandant nije u stanju da za kratko vreme prikupi i obradi sve ove podatke; njegov najbliži pomoćnik i oslonac u ovom važnom i složenom poslu je štab. Pa ipak, *nepostojanje bilo kojih podataka o situaciji ne oslobađa komandanta obaveze da pravovremenno doneše odluku za boj i jedinicama postavi borbene zadatke.*

Načini prikupljanja i proučavanja podataka o situaciji

U raketno-nuklearnom ratu komandant će često biti prinuđen da doneše odluku za boj u izuzetno kratkom roku i u složenoj situaciji. U toku donošenja odluke potčinjene jedinice mogu da maršuju, da vode borbu sa desantima, izviđačko-diverzantskim grupama i avijacijom neprijatelja, da otklanjaju posledice njegovih nuklearnih udara. Sam komandant i štab mogu u to vreme da se nalaze daleko od objekata budućih dejstava.

Rukovođenje komandanta i štaba je naročito složeno u toku borbenih dejstava, kada jedinice izvršavaju ranije dobijeni zadatak, jer se komandna mesta tada nalaze pretežno u pokretu, a sama borbena dejstva se izvode na širokom frontu i po pravcima i odlikuju se velikom pokretnjivošću, brzinom i čestim i naglim promenama situacije.

Najvažniji zahtevi u radu komandanta i štaba na prikupljanju podataka o situaciji su pravovremenost, neprekidnost i verodostojnost (tačnost) dobijenih podataka.

Da bi se ovi zahtevi ostvarili neophodno je dobro organizovati rad komandanta i štaba; on može da bude, otprilike, ovakav:

pošto shvate dobijeni zadatak, komandant i načelnik štaba, radeći obično zajedno, utvrđuju koje podatke o situaciji već imaju, koji im podaci nedostaju, ko i do kog vremena treba da ih pribavi, a isto tako i ko, kakve proračune i do kada treba da pripremi. Pri tome je veoma važno da komandant, na osnovu shvatanja novodobijenog zadataka i neprekidnog proučavanja situacije, odredi u opštим crtama i objavi svoju prethodnu zamisao boja. Iskušto pokazuje da poznavanje komandantove zamisli doprinosi konkretnijem i celishodnjem organizovanju daljeg rada organa komande na pripremi podataka i proračuna.

Podatke o promenama u situaciji, neophodne u komandovanju, komandant može da dobije lično iz raznih izvora i da odmah zatim donese odluku i postavi zadatke odgovarajućim izvršiocima. Sem komandanta, ove podatke treba da dobiju i drugi organi u skladu sa svojim funkcionalnim dužnostima. Uporedo s tim, od ogromnog je značaja i blagovremena razmena podataka između starešina raznih organa u komandi.

Centar u kome se prikupljaju i sređuju podaci o celokupnoj situaciji i u kome se predviđaju mere u pogledu organizacije opštevojnog boja je onaj deo štaba koji se bavi operativnim poslovima. Lice koje se stara o usklađivanju rada svih oficira u komandi je načelnik opštevojnog štaba.

Da bi se izbeglo paralelno prikupljanje istih podataka od strane više organa i uštedelo u vremenu, celishodno je da se dobijanje podataka od odgovarajućih izvora i referisanje o tim podacima komandantu i višem štabu poveri,

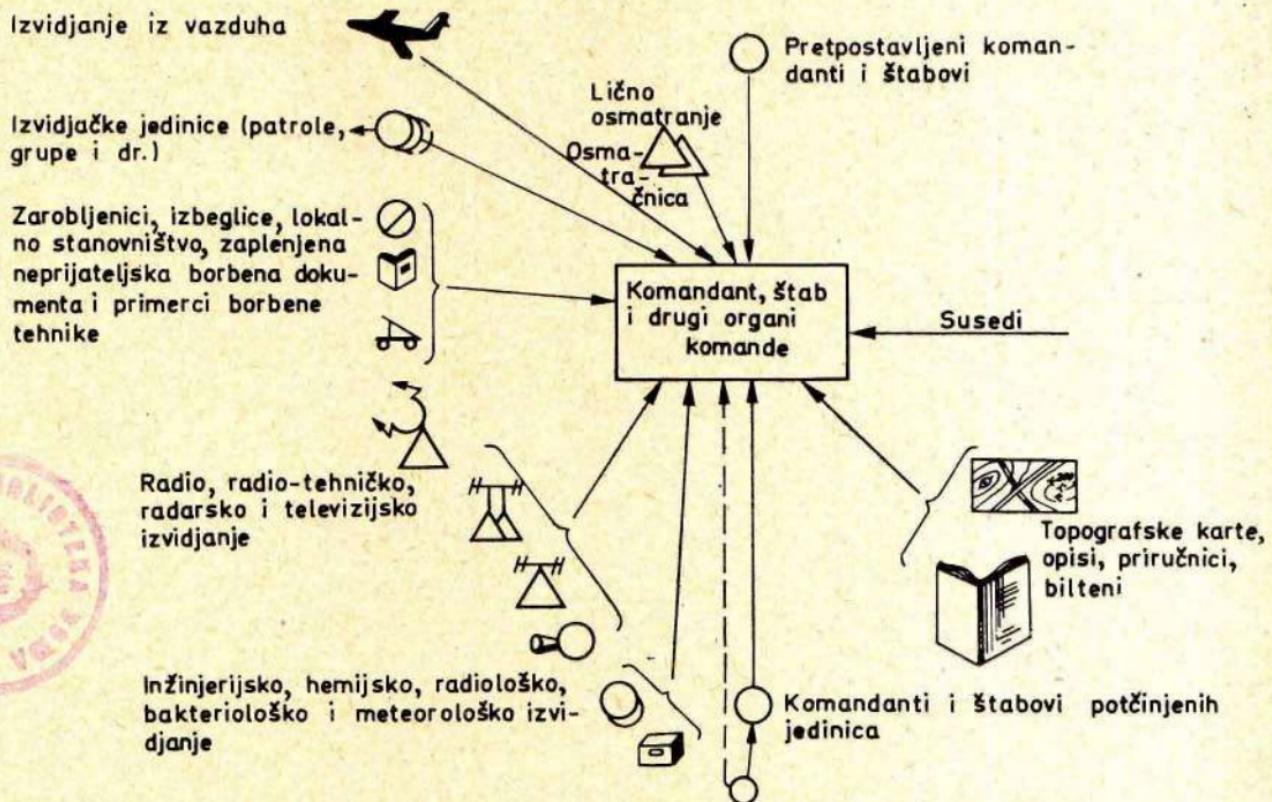
po mogućnosti, uvek istim, najbolje osposobljenim oficirima. Iskustvo pokazuje da rad organa komande ne može biti organizovan i operativan ako oficiri odgovaraju za sve i ni za šta konkretno, ako podatke o situaciji od jedne iste jedinice dobija čas jedno, čas drugo, zadatke joj prenosi treće, a njihovo izvršavanje kontroliše četvrti lice. Precizna podela obaveza među oficirima i njihova specijalizacija, što podrazumeva i uzajamno zamenjivanje — jeste važan uslov za uspeh organa komande u radu.

Izvori iz kojih komandant i štab dobijaju podatke o elementima situacije mogu biti različiti (sl. 20). Prema gledištima prihvaćenim u savremenim armijama ti izvori su: viši štab i štabovi potčinjenih, susednih i sadejstvujućih jedinica; izviđačke jedinice i organi osmatranja, izviđački avioni, zarobljenici, izbeglice, mesni stanovnici; zaplenjena neprijateljska borbena dokumenta i primerci borbene tehnike, kao i karte, priručnici i uputstva koje su izdali viši štabovi. Pored toga, podaci se mogu dobijati i pomoću sredstava radio, radarskog, radiološkog, hemijskog, bakteriološkog, inžinjerijskog i meteorološkog izviđanja, kao i drugih tehničkih sredstava.

Da bi podaci koji se prikupljaju bili što potpuniji, tačniji i verodostojniji treba težiti da se skladno iskoriste mogućnosti svih izvora. Najvažniji podaci, pri tome, moraju biti potvrđeni iz nekoliko izvora.

Načini na koje komandant i štab dobijaju podatke o situaciji iz ukazanih izvora, takođe, mogu biti različiti. Među najvažnije spadaju: lično osmatranje toka borbenih dejstava od strane komandanta i oficira štaba sa osmatračnicama na zemlji i iz vazduha (sa helikoptera); primanje izveštaja (referata, informacija) preko tehničkih sredstava veze; proučavanje pismenih izveštaja potčinjenih štabova i dobijanje od njih ranije utvrđenih zvučnih i vizuelnih signala, kao i njihova usmena referisanja o situaciji.

Lično osmatranje toka dejstava jedinica od strane komandanta i štaba je najracionalniji način proučavanja situacije, jer takvo osmatranje obezbeđuje brzo opažanje i korišćenje prikupljenih podataka, kao i njihovu potpunu verodostojnost. Zbog toga se organizaciji osmatranja borbenih dejstava u velikom otadžbinskom ratu poklanjala izuzetno velika pažnja u komandama svih stepena, sve do

Sl. 20 — Izvori iz kojih komandant i štab dobijaju podatke o situaciji (prema gledištima prihvaćenim u savremenim armijama)

fronta. U savremenim uslovima je, međutim, osmatranje bojišta, čak i u okviru bataljona, otežano zbog toga što se danas borbena dejstva izvode u širokim zonama, visokim tempom, po pravcima i bez krutih linija fronta, dok se komandna mesta pretežno nalaze u pokretu. Neke inostrane armije predviđaju da ove teškoće savladaju tako što će za osmatranje toka boja široko koristiti helikoptere i televizijske uređaje na zemlji i u vazduhu.

Dobijanje podataka o situaciji preko tehničkih sredstava veze (radija, telefona i dr) u savremenim uslovima je osnovni i najrasprostranjeniji način, pri čemu se u toku borbenih dejstava osobito koriste radio-sredstva. Efikasnost primene tehničkih sredstava veze u praksi, međutim, u mnogome zavisi od navika komandanata i oficira štabova da lično vode razgovore preko ovih sredstava i da brzo unose situaciju na kartu.

Sa osnovnim izvorima od kojih se dobijaju podaci korisno je imati posebne radio-pravce i za vezu sa njima birati najpouzdanija i najefikasnija sredstva. Dobijanje podataka može se, takođe, obezbediti preko drugih komandi. Tako su komandanti bataljona i oficiri štabova u toku velikog otadžbinskog rata često uključivali svoje prijemnike u mreže potčinjenih i slušajući razgovore upoznavali se sa sadržajem njihovih naređenja i izveštaja o situaciji koje su dobijali. Uporedo s tim, od velikog je značaja da se potčinjeni štabovi tačno pridržavaju predviđenih rokova za dostavljanje izveštaja.

Najvažnije podatke, primljene iz bilo kog izvora, treba saopštavati komandantu i, hitno i bez ikakvog zadržavanja na svom komandnom mestu, prenositi (tranzitno ili cirkularno) prepostavljenom i potčinjenim štabovima. To su najčešće podaci koji u opštim crtama ukazuju na raspored i dejstva potčinjenih jedinica, kao i podaci o otkrivenim neprijateljskim sredstvima za masovno uništavanje, ili o naglim promenama u situaciji, koje zahtevaju brzo reagovanje (odluku) komandanta. Telegrame sa ovakvim podacima treba pisati na obrascu određene boje; čim dobiće takav obrazac, radista ili telefonista je obavezan da odmah pristupi predaji. Obim izveštaja treba uvek maksimalno skraćivati i preko sredstava veze predavati samo ono što je nepoznato i stvarno neophodno prepostavlje-

nom starešini za rukovođenje jedinicama. Stoga je korisno da se sadržaj izveštaja predaje putem radija kratkim, ranije utvrđenim signalima. Tako se, na primer, izveštaj da je bataljon izvršio bliži zadatak i da uspešno razvija napad može predati jednom reči (signalom) »strela«.

Podaci koji ne zahtevaju hitno reagovanje, ali koji su komandantu neophodni za dalji rad, mogu se dobiti od potčinjenog komandanta (komandira) i štaba u vidu pismenog izveštaja. Takvi su izveštaji obično oni u kojima se detaljnije iznose rezultati izvršenja borbenog zadatka, situacija i stanje jedinica u određenom vremenu i odluka potčinjenog komandanta (komandira).

Pomoću ranije utvrđenih vizuelnih i zvučnih signala mogu se brzo primiti (predati) samo kratki podaci o situaciji: o početku dejstava, o izbijanju na određenu liniju, o otkrivanju neprijatelja u nekom rejону, itd.

Prilikom izbora načina dovijanja podataka o situaciji potrebno je imati u vidu njegove pozitivne i negativne strane i umešno kombinovati razne načine. Tako, na primer, u boju je često pogodnije (u pogledu vremena) da se najvažniji podaci od potčinjenog štaba dobiju kratkim signalom putem radija, a da se posle toga zahteva dostavljanje pismenog izveštaja u kome će se detaljnije izneti situacija i komandantova odluka.

Dobijene podatke o situaciji iz raznih izvora, pre nego što ih iznesu komandantu ili načelniku štaba, oficiri organa komande unose na kartu i obrađuju, čime ih čine preglednim i pogodnim za procenu. Za takvu obradu može se preporučiti približno ovakav redosled.

Najpre je potrebno da se novi podaci, dobijeni iz bilo kojih izvora sistematizuju, uporede sa već postojećim i tako odredi stepen njihovog značaja, hitnosti i pouzdanosti. Veoma je važno da se pri tome ima u vidu vreme na koje se odnose primljeni podaci i da se utvrde izmene do kojih je moglo doći od momenta dobijanja podataka iz prvog izvora u položaju svojih i neprijateljskih jedinica, kao i u radiološkoj situaciji. Posle toga se može pristupiti uopštanju podataka. U tu svrhu se utvrđuje na koje se elemente borbenog poretku neprijatelja i vlastitih jedinica odnose ti podaci i izvode zaključci. Tako se, na primer, na osnovu protezanja pojedinih rovova na zemljisu, kao

i rasporeda vatrenih sredstava i prepreka može odrediti i raspored vodnih i četnih otpornih tačaka i bataljonskih re-jona odbrane neprijatelja, a prema razmeštanju pojedinih baterija može se ceniti grupisanje njegove artiljerije.

Od osobitog značaja pri obradi informacija o situaciji je umešnost oficira da od mnoštva podataka izdvoje one koji u datom trenutku najviše utiču na karakter dejstava svojih i neprijateljskih snaga pa, prema tome, i na komandan-tovu odluku. U jednom slučaju najveći uticaj može da ispolji neprijatelj, u drugom — stanje vlastitih jedinica i njihovo obezbeđenje municijom i gorivom, u trećem — uslovi zemljišta, itd. Veština komandanta i oficira štaba je u tome da dobijene podatke o situaciji uopšte tako da to doprinese njihovoј brzoj i pravilnoj proceni i donošenju najcelishodnije odluke. Ako zato nedostaju neki podaci, oni se, ukoliko je to moguće, traže od odgovarajućeg iz-vora.

Komandanti i oficiri štaba treba uvek da imaju u vidu ne samo kvantitativnu već i kvalitativnu stranu primljenih podataka, jer u savremenom ratu i male kvantitativne promene mogu dovesti do potpuno novog kvaliteta. Tako, na primer, dok pojava neprijateljskog jednog do dva teška artiljerijska oruđa ili pojedinačnog aviona ranije nije imala nikakvog bitnog značaja za pretpostavljenog komandan-ta i njegov štab, sada se situacija izmenila, jer takva oruđa ili avioni mogu da dejstvuju i nuklearnim oružjem. Zbog toga, podaci o neprijateljskim sredstvima za masovno uništavanje moraju da se odlikuju najvećom potpunošću i tačnošću. Podaci koji se ne mogu grafički uneti na kartu upisuju se u legendi na slobodnom mestu karte ili u radnoj svesci. Stepen detaljisanja podataka, pri tome, zavisi od toga kome pripada i kakvu namenu ima karta. Oficir-obaveštajac, na primer, unosi na svoju kartu i zapisuje bez izuzetka sve podatke o neprijatelju, jer u borbi nikada ne može biti suvišnih podataka o neprijatelju, već obratno, uvek ih nedostaje. Na kartu po kojoj komandant donosi odluku, kao i na radne karte načelnika štaba i njegovog zamenika unose se uopšteni podaci o situaciji. Primeri takvog uopštavanja podataka od strane komandanta i načelnika štaba bataljona pokazani su na sl. 21, 23 i 24.

Metodika izrade osnovnih taktičkih proračuna

Uporedno sa obradom podataka o situaciji pripremaju se i proračuni, neophodni komandantu za donošenje odluke za boj. U savremenim uslovima izvođenja borbenih dejstava takvih proračuna može biti veoma mnogo; njihov sadržaj uglavnom zavisi od karaktera dobijenog borbenog zadatka, vida boja i konkretnih uslova situacije. Najvažniji su: proračun vremena za pripremu borbenih dejstava, proračun odnosa snaga i sredstava i proračuni u vezi sa primenom nuklearnog oružja i kretanjem jedinica.

Proračun vremena za pripremu borbenih dejstava. Elemenat vremena u pripremi i izvođenju savremenih visokomevarskih borbenih dejstava ima izuzetno veliki značaj. Zbog toga, komandanti i štabovi moraju znati da uzimaju u obzir, štede i cene ne samo časove već i minute, a ponekad i sekunde (na primer, pri odbijanju neprijateljskog vazdušnog napada). Od osobitog je značaja tačan proračun vremena za pripremu borbenih dejstava, jer u savremenim uslovima za to ima manje vremena nego ranije.

U vezi sa proračunom vremena za pripremu borbenih dejstava najvažnije je da se potčinjenima ostavi što više vremena. Zadatke potčinjenima treba preneti što je mogućno pre, ne čekajući da se odluka konačno oformi u borbenim dokumentima, niti da je odobri prepostavljeni satrešina.

Rokovi za sprovođenje osnovnih zadataka u pripremanju boja razmatra i određuje lično komandant zajedno sa načelnikom štaba. Polazeći od toga, štab detaljno proračunava vreme za ostvarivanje ostalih mera. U tom pogledu je celishodna upotreba ranije pripremljenog obrasca, koji se u procesu rada samo popunjava; to obezbeđuje da se ne ispusti izvida neka važna mera i da se izrada proračuna vremena ubrza.

Evo tog obrasca:

* U knjizi se vlastite jedinice nazivaju motostreljačkim (ms), a protivničke — motorizovanim (m), motopešadijskim (mp) i pešadijskim (p) — prim. prev.

O D O B R A V A
komandant 1. msb*

(čin, potpis, datum)

PRORAČUN VREMENA
ZA PRIPREMU NAPADA 1. msb
od 16.00 5.6 do 03.00 6.6.

V a r i j a n t a

Zadatak primljen u 16.00 5.6.

Gotovost za napad u 04.00 6.6

Za pripremu napada raspolaže se sa 11 časova, od kojih 5 časova dnevnog i 6 časova noćnog vremena.

Referisanje odluke komandantu puka u 18.30 5.6.

Ostaje za pripremu odluke 2 časa i 30 minuta.

Raspodela vremena

Red. br.	Z a d a c i	Rok izvršenja	Odgovorni izvršilac	Ko kontroliše
1.	Izdavanje jedinicama prethodnih naređenja	16.30 5.6.	Načelnik štaba	Komandant msb
	Itd.			

Načelnik štaba

(čin i potpis)

Ovakav obrazac isključuje potrebu da štabovi razrađuju dokument — plan pripreme napada.

Kada se ima gornji obrazac, proračun vremena se može izraditi ovim redom. Najpre se utvrđuje sa koliko vremena (posebno dnevnog i noćnog) jedinica raspolaže za pripremu dejstava i kada je komandant dužan da doneće odluku i s njom upozna prepostavljenog starešinu. Zatim se raspoloživo vreme raspoređuje prema vrsti poslova, čime se određuju i rokovi sprovođenja konkretnih zadataka u pripremnom periodu. Uporedo s tim određuju se i lica odgovorna za izvršenje zadatka i kontrolu.

Proračuni u vezi sa primenom nuklearnog oružja, prema gledištima prihvaćenim u svim savremenim armijama, smatraju se najvažnijim zato što ovo oružje pred-

stavlja glavno sredstvo za uništavanje. U inostranim armijama i jedinicama koje imaju nuklearno oružje smatra se da je za donošenje komandantove odluke za upotrebu tog oružja neophodno odrediti i proračunati sledeće: najpogodnije objekte za nanošenje udara; jačinu nuklearnog projektila za svaki objekat i stepen njegovog uništenja; najpogodniju vrstu i visinu eksplozije; vreme i način nanošenja nuklearnih udara. Pored toga, svi komandanti i štabovi, bez izuzetka, moraju znati da odrede zonu sigurnosti — potrebno odstojanje svojih jedinica od epicentra (centra) nuklearnih udara koji se nanose. Svi ovi proračuni zahtevaju poznavanje fizičkih osnova nuklearnog oružja i korišćenje specijalnih obrazaca, grafikona, tabela, nomograma, linijskih diferencijala i raznovrsne računske tehnike²⁰.

Izbor objekata udara taktičkim nuklearnim oružjem vrši se uglavnom na osnovu zaključaka iz procene situacije i komandantove zamisli.

Prema gledištima prihvaćenim u armiji SAD ovo se oružje primenjuje po najvažnijim ciljevima i usklađeno je sa primenom drugih borbenih sredstava. Takvi su, obično, ciljevi: neprijateljsko raketno-nuklearno oružje, raspoređeno u granicama dometa svojih taktičkih raketa (oruđa), a koje se ne može uništiti konvencionalnim sredstvima; komandna mesta viših taktičkih jedinica; važniji odbrambeni čvorovi i otporne tačke; neprijateljske rezerve. Ako je raspoloživa količina nuklearnih projektila ograničena, a broj otkrivenih ciljeva relativno veliki, štab određuje po kojim će se ciljevima naneti udar nuklearnim, a po kojim drugim sredstvima, vodeći računa o borbenim mogućnostima tih sredstava i konkretnim uslovima situacije.

Jačina nuklearnog projektila, potrebna da se uništi jedan cilj određuje se zavisno od vrste, karaktera, stepena zaštite i dimenzija tog cilja, kao i od toga u kom se stepenu želi da onesposobi taj cilj i koliko je on udaljen od

²⁰ Američki časopisi: »Armor«, mart-april/1963; »Army information digest«, juni/1962.

„Действие ядерного оружия“. Перев. с англ. Воениздат, 1960.

„О современных операциях“. Сборник переводных статей. Воениздат, 1962.

predviđenog epicentra (centra) eksplozije. Određivanje potrebne jačine eksplozije u praksi se svodi na utvrđivanje radiusa dejstva odgovarajućeg projektila u odnosu na konkretni cilj. Ovo, kao i proračun neprijateljskih gubitaka koji se očekuju, vrši se pomoću raznih proračunskih tabela, linijskih diferencijala, grafikona i formula.

Vrsta i visina eksplozije određuje se zavisno od karaktera cilja (objekta), neophodnog stepena njegovog uništenja, jačine projektila i vida borbenih dejstava. U armiji SAD se smatra da su u napadu i u susretnoj borbi najpogodnije vazdušne eksplozije, s tim da se na pravcima kretanja vlastitih jedinica ne stvaraju zone radiološke kontaminacije visokog intenziteta. Visina eksplozije pri tome se određuje ili pomoću odgovarajućih formula i grafikona, ili se uzima neposredno iz ranije pripremljene tabele.

Vreme i red nanošenja nuklearnih udara određuje se zavisno od situacije i komandantove zamisli. U armiji SAD se smatra da je nuklearne udare celishodno nanositi prvenstveno po nuklearnim sredstvima neprijatelja, kao i po onoj njegovoј grupaciji od čijeg razbijanja zavisi uspeh izvršenja borbenog zadatka. Pored toga, prilikom izbora vremena i redosleda primene nuklearnog oružja uzimaju se u obzir i mogućnosti kretanja motopešadijskih i oklopnih jedinica sa ciljem da se obezbedi brza eksploatacija rezultata nuklearnih udara.

Zona sigurnosti određuje se zavisno od vrste i jačine nuklearne eksplozije, veličine verovatnog skretanja zrna (rakete, bombe) od predviđenog epicentra eksplozije, karaktera zemljišta, stepena njegovog inžinjerijskog uređenja i postojanja zaslona na položajima ili u rejonima razmeštaja (na linijama razvoja) vlastitih jedinica. Proračun se vrši ili pomoću odgovarajućih formula i linijskih diferencijala, ili na osnovu ranije pripremljenih tabela sa potrebnim podacima.

Proračuni koji se odnose na procenu radiološke situacije imaju za cilj da se komandantu i štabu omogući pravovremeno preuzimanje mera radi očuvanja borbene sposobnosti jedinica pri dejstvu na kontaminiranom zemljištu. U ove svrhe štab određuje i proračunava: zone (rejone) radiološke kontaminacije i intenzitet radioaktivnog zračenja; doze ozračenja i stepen povreda ljudstva za vreme

dejstva na kontaminiranom zemljištu; mogućne gubitke kod jedinica; najcelishodnije načine dejstava jedinica i mere za zaštitu ljudstva, kojima se smanjuje dejstvo radioaktivnih materija.

Svi ovi proračuni rade se najpre prema podacima prethodne prognoze radiološke kontaminacije zemljišta, a zatim se dopunjuju na osnovu stvarnih podataka radio-loškog izviđanja. Pri izradi proračuna mogu se koristiti dozimetrijski lenjiri, ručne računske mašine, tabele, grafikoni, kao i elektronski računari, čijoj se primeni u armiji SAD poklanja velika pažnja.

Proračun odnosa snaga i sredstava bio je i ranije, a ostaje i danas jedan od važnih uslova uspešnog rukovođenja jedinicama. On omogućuje komandantu da doneše najrealniju odluku za boj i da dejstvuje sa puno pouzdanosti.

Proračun odnosa snaga i sredstava vrše oficiri štaba zajedno sa oficirima drugih organa komande.

Da bi se dobilo u vremenu celishodno je koristiti se ranije pripremljenim obrascima, koji može da bude približno ovakav:

PRORAČUN ODNOŠA SNAGA I SREDSTAVA

U zoni napada _____ (datum i vreme)

Red. br.	Snage i sredstva	Vlastite jedinice	Neprijateljske jedinice	Odnos snaga		
		svega	od njih na pravcu	svega	od njih na pravcu	uku- pno

Za izradu proračuna oficiri štaba moraju uvek raspolagati spiskovima borbenog i brojnog stanja sopstvenih jedinica i obaveštajnim podacima o neprijateljskim jedinicama.

Treba napomenuti da se u uslovima opremljenosti jedinica nuklearnim oružjem od štabova zahteva da proračunu odnosa snaga i sredstava prilaze na nov način. Mora se imati u vidu da ovo oružje svakoj strani omogućuje da za kratko vreme naglo izmeni odnos snaga i sredstava u svoju korist. U vezi s tim pojavila se potreba da se ne određuje samo odnos snaga i sredstava koji postoji u trenutku proračuna, već i onaj koji će nastati posle nanošenja planiranih vlastitih nuklearnih udara, kao i posle predviđenih (očekivanih) nuklearnih udara neprijatelja. Ovo je veoma složen posao, jer će komandant i štab retko imati podrobne i tačne podatke o tome koliko neprijatelj stvarno ima nuklearnog oružja i na koji će ga način upotrebiti.

Proručun odnosa snaga i sredstava vrši se prvenstveno u pogledu: broja nuklearnih udara; motostreljačkih (motopešadijskih) bataljona (četa); tenkova, artiljerije i minobacača. Pri tome se ima u vidu ne samo količina pomenutih snaga i sredstava već i njihov kvalitet, što potpunije karakteriše borbene mogućnosti jedinica. Osnovni pokazatelji kvaliteta snaga i sredstava obično su: za nuklearne projektile — jačina u kilotonama i njihove uništavajuće mogućnosti; za lansirna sredstva nuklearnih projektila — domet; za motostreljačke (motopešadijske) jedinice — brojno stanje ljudstva koje neposredno učestvuje u boju i vatrene mogućnosti jedinica; za tenkove — vrsta tenkova (teški, srednji, laki) i karakteristike njihovog naoružanja, oklopne zaštite i brzine; za artiljeriju i minobacače — kalibar.

Osnovni podaci za izradu proračuna su: formacijski i stvarni (prema izveštajima štabova i obaveštajnih organa) sastav vlastitih i neprijateljskih jedinica koje učestvuju u boju; grupisanje snaga i sredstava koje je predviđeo komandant za izvršenje predstojećeg borbenog zadatka; procena grupisanja, verovatne zamisli i karaktera predstojećih dejstava neprijatelja, kao i operativno-taktičke norme kojih se neprijatelj pridržava. Na osnovu tih podataka najpre se utvrđuje verovatna opšta jačina kao i kvalitet

snaga i sredstava jedne i druge protivničke strane, a zatim se deljenjem jednih pokazatelja sa drugim dobija odnos snaga. Posle toga se izračunavaju mogući neprijateljski gubici od planiranih sopstvenih nuklearnih udara i svoji gubici od predviđenih neprijateljskih nuklearnih udara, pa se na osnovu toga zaključuje kakve će promene nastati u opštem odnosu snaga.

Uporedo s tim treba voditi računa i o uticaju nuklearnih udara i drugih uslova na moral ljudstva jedinica. Iako se ovaj faktor ne može količinski meriti, on se, ni u kom slučaju, ne sme zanemariti u proračunu, jer ispoljava ogroman uticaj na borbenu sposobnost jedinica. Komandant često može doneti odluku da jednakim, pa čak i manjim snagama napadne brojno nadmoćnijeg, ali moralno slabijeg neprijatelja.

Mora se imati u vidu i obezbeđenost jedinica rodova vojske posadama borbenih vozila i materijalnim sredstvima, jer se može dogoditi da neprijateljske ili vlastite jedinice raspolažu tenkovima, ali ne i posadama i gorivom, da raspolažu oruđima, ali ne i municijom za ta oruđa, itd.

Proračuni koji se odnose na kretanje jedinica često se sreću u praksi rada komandanata i štabova, jer se u savremenim uslovima marševi ne izvode samo radi prebacivanja jedinica iz jednog rejona razmeštaja u drugi, već su oni i sastavni deo svih borbenih dejstava. Tako će u toku pripreme napada biti potrebno izvršiti proračun u vezi sa pregrupisavanjem jedinica i njihovim izlaskom iz očekujućeg rejona na jurišni položaj; u toku samog napada javlja se potreba da se izradi proračun za prebacivanje drugog ešelona (rezerve) na liniju uvođenja u boj, a u odbrani — na liniju razvoja za protivnapad. Proračuni u svakom od ovih, kao i u drugim slučajevima imaju svoje osobenosti koje proističu iz konkretne situacije i ciljeva marša (kretanja), ali u načinu njihove izrade ima i mnogo zajedničkog, na čemu ćemo se i zadržati, uzimajući za osnovu taktičku situaciju, prikazanu na sl. 24.

Suština svakog proračuna koji se odnosi na kretanje jedinica sastoji se u tome da se odredi vreme kada će marševske kolone preći polaznu liniju (tačku), regulativne linije (tačke) — ukoliko se one određuju i izbiti u krajnji rejon prikupljanja ili na liniju razvoja. Kod dugih marševa, osim navedenog, određuje se i vreme odmora.

Pri izradi proračuna u vezi sa kretanjem jedinica zahteva se, pre svega, tačnost, koja se postiže time što se savesno uzimaju u obzir svi uslovi kretanja, naročito dužina i stanje marš-ruta. U savremenim uslovima komandanti i štabovi moraju znati brzo i tačno da izračunaju odstojanje ne samo u kilometrima već i metrima, i ne samo u časovima već i minutima jer, ponekad, na prvi pogled i male greške u proračunima mogu dovesti do teških posledica (zakrčavanje saobraćaja na putevima i podnošenje gubitaka na tim mestima od neprijateljskog nuklearnog oružja, izbijanje jedinica u označene rejone ili na linije razvoja sa zakašnjenjem). Takozvane prosečne norme ne mogu se uvek koristiti. Tako, na primer, da bi bataljon iz pokreta izišao na jurišni položaj, udaljen 35 kilometara od očekujućeg rejona, pri marševskoj brzini od 25 km/č, potrebno je jedan čas i 24 minuta $\left(\frac{35 \cdot 60}{25}\right)$.

Ako se, pak, uzme u obzir da se prilikom prelaska preko mostova i savlađivanja močvarnih delova, kao i za vreme razvoja u četne i vodne kolone pod neprijateljskom vatrom, brzina kretanja mora smanjiti, videće se da je za pokret bataljona potrebno 46 minuta više, tj. 2 časa i 10 minuta ukupno. A šta u savremenim uslovima znači da napad otpočne 46 minuta kasnije? To znači upropastiti izvršenje borbenog zadatka.

Za pripremu proračuna za marš u bataljonu odgovaraju lično komandant i načelnik štaba bataljona, a u drugim štabovima — oficiri štaba koji se bave operativnim pitanjima. Ovi poslednji rade pod rukovodstvom načelnika štaba ili lično komandanta, tesno sarađujući sa oficirima iz drugih organa komande.

Prilikom izrade proračuna najpre se proučavaju i određuju osnovni podaci, kao što su: zona i pravci kretanja, dužina marša, dozvoljena brzina kretanja kolona na marš-rutama u celini i posebno na pojedinim deonicama, polazna linija (tačka) i regulativne linije (tačke), rejoni zastanaka i dnevnog (noćnog) odmora, vreme koje je pretpostavljeni starešina odredio za izvršenje marša, postrojavanje marševskog (evolucionog) poretku jedinice i njegova dubina.

Zonu i pravce kretanja određuje prepostavljeni starešina ili ih samostalno biraju komandant i štab jedinice.

Dužina marša izračunava se po karti i to od polazne linije do krajnje tačke novog rejona prikupljanja ili do linije razvoja. Pri tome se dužina marša, izmerena po karti uvećava za 2% do 15%, što zavisi od razmara karte, konfiguracije zemljишta i krivudavosti puteva.

Dozvoljena brzina kretanja određuje se zavisno od raspoloživog vremena za marš, sastava marševskih kolona, stanja puteva, doba dana i godine, vremena, kao i mogućnog neprijateljskog dejstva po jedinicama za vreme kretanja. Pošto stanje puteva nije isto na čitavoj njihovoj dužini, mogućna brzina kretanja određuje se posebno za pojedine delove marš-ruta, na osnovu njihovog podrobnog izučavanja po karti ili u toku izviđanja. Posebno se određuje i uračunava brzina kretanja kolona preko mostova, gazova, gatova, kao i posle razvijanja u evolucione poretke, jer se u tim slučajevima brzina kretanja obično smanjuje za dva puta u poređenju sa marševskom brzinom na dobrim putevima. U isto vreme biraju se i rezervni pravci kretanja, koji se koriste u slučaju da neprijatelj poruši ili kontaminira osnovne marš-rute.

Polaznu liniju (tačku), regulativne linije (tačke), rezone zastanaka i dnevног (noćnog) odmora određuje prepostavljeni starešina ili komandant sa štabom. Ne preporučuje se da se takve linije određuju na rekama, u testicima, na prevojima, itd.

Vreme marša uzima se iz zapovesti prepostavljenog stareštine i računa se u časovima od trenutka kada čelo kolone glavnih snaga pređe polaznu liniju pa do konačnog prikupljanja jedinica u novom rejonu, odnosno do njihovog razvoja na novom položaju. Pri tome se posebno vodi računa o noćnom i dnevnom vremenu.

Postrojavanje marševskog poretka određuje lično komandant. Prilikom pripremanja podataka za donošenje odluke štab može razmotriti i predložiti komandantu najcelishodnije varijante postrojavanja kolona, polazeći od situacije i karaktera dobijenog zadatka.

Dubina marševskog poretka zavisi od njegovog postrojavanja, popunjenošti jedinica borbenim i transportnim vozilima, i od predviđenih odstojanja između vozila i iz-

među jedinica. Pri tome se broj vozila množi sa njihovim međusobnim odstojanjem u metrima, pa se dobijenom rezultatu dodaje zbir odstojanja između jedinica u koloni. Za izradu proračuna može se koristiti ova formula:

$$D_k = B_v \cdot O_v + O_j$$

u kojoj je D_k — tražena dubina kolone u metrima,

B_v — broj vozila u koloni,

O_v — odstojanje između vozila u metrima,

O_j — zbir odstojanja između jedinica u metrima.

Na primer, ako je kolona ojačanog bataljona sastavljena od 50 vozila, čije međusobno odstojanje iznosi po 50 m, a zbir četiri odstojanja (svako po 100 m) između jedinica u koloni — 400 m, to će ukupna dubina kolone iznositi:

$$D_k = 50 \cdot 50 + 400 = 2900 \text{ m.}$$

Kao opšta dubina marševskog poretka jedinice koja se kreće u više kolona uzima se dubina najduže kolone.

Ukupno vreme, potrebno jedinici za marš, obuhvata: vreme koje je neophodno da kolone pređu odstojanje od rejona razmeštaja do polazne linije, vreme za marš od polazne linije do označenog cilja, vreme za prikupljanje (sređivanje jedinica) kolona u novom rejonu ili za njihovo razvijanje na određenom položaju i vreme za zastanke (odmor).

Vreme koje je potrebno jedinici da pređe odstojanje od rejona razmeštaja do polazne linije određuje se tako što se odstojanje između ovih tačaka podeli sa brzinom kretanja pri formiranju kolone, koja je obično ravna polovini marševske brzine.

Vreme potrebno da jedinica izvrši marš od polazne linije (tačke) do novog rejona prikupljanja (linije razvoja) izračunava se posebno za svaku deonicu marš-rute, deljenjem dužine deonice sa dozvoljenom brzinom kretanja, Potom se dobijeni rezultati za sve deonice sumiraju.

Vreme (u minutima), potrebno za prikupljanje (sređivanje jedinica) kolone u novom rejonu ili za njen razvoj na određenom položaju najtačnije se može odrediti prema formuli:

$$V = \frac{60 \cdot D_k}{B}$$

u kojoj je V — vreme u minutima,
 60 — stalna veličina (broj minuta),
 D_k — dubina kolone u km,
 B — brzina kretanja prilikom prikupljanja
 (sređivanja jedinica) ili razvoja u
 $\text{km}/\text{č}$; ona obično iznosi $1/2$ ili $3/4$ mar-
 ševske brzine.

Vreme za maskiranje i inžinjerijsko uređenje novog rejona prikupljanja obično se računa posebno.

Od celokupnog vremena, predviđenog za marš iz jednog rejona u drugi, odbija se vreme potrebno za kretanje i prikupljanje i tako dobija preostalo vreme koje se može upotrebiti za zastanke (odmor).

Na osnovu svih tih podataka može se izračunati kada će čela i začelja kolona preći polaznu liniju (tačku) i regulativne linije (tačke), kao i vreme upućivanja izviđačkih i osiguravajućih delova.

Pri tome se ovo određuje ili u apsolutnom značenju (kada je tačno poznato vreme prikupljanja jedinice u novom rejону ili početka napada) ili u relativnom (na primer, relativno u odnosu na »Č« — početak napada).

 Da bi se skratilo vreme za izradu pomenutih proračuna, koji se odnose na kretanje jedinica, potrebno je da se komandantu i štabu pripreme ranije, pre nego što se dobije zadatak za marš, mnogi osnovni podaci i da im oni budu uvek pri ruci. Takvim podacima se mogu smatrati broj vozila u jedinicama i dubina njihovih marševskih kolona u različitim varijantama postrojavanja marševskog poretku i sa raznim sredstvima ojačanja. Polazeći od konkretnе situacije, štab treba da predvedi mogući pravac kretanja i da unapred prouči marš-rute i obezbedi da jedinice budu uvek spremne za izvršenje marša.

Inicijativa i stvaralaštvo u radu oficira štaba i umešno korišćenje razne računske tehnike i pribora u svim slučajevima je neophodan uslov za brzu i tačnu izradu potrebnih proračuna.

Referisanje i informisanje o situaciji

Uopšteni podaci o situaciji i proračuni koje priprema štab mogu se izneti komandantu na više načina. Najracionalniji je sledeći: u procesu donošenja odluke i rukovođenja jedinicama u toku borbenih dejstava komandant radi zajedno sa načelnikom štaba i drugim najneophodnjim starešinama, u toku rada od njih dobija podatke o situaciji u vidu kratkih odgovora na konkretna pitanja koja ga interesuju, izmenjuje s njima mišljenje i odmah donosi i objavljuje svoju odluku, koja se u isto vreme unosi na kartu. Ostale oficire komande komandant poziva k sebi samo po potrebi ili mu oni preko razglasnog uređaja (selektivne veze) i telefona prenose dobijene podatke o situaciji i proračune. Takav metod omogućuje da se dobije u vremenu i da se oficiri ne odvajaju dugo od svojih radnih mesta. Praksa da na širokim i dugim savetovanjima komandant saslušava opširne referate potčinjenih oficira o situaciji pokazala se štetnom.

Svaki oficir štaba, međutim, zavisno od svoje dužnosti, mora uvek biti spremna da na prvi zahtev komandanta podrobno izloži svoje zaključke iz celokupne procene situacije i da predloži odluku. To se prvenstveno odnosi na načelnika štaba, jer je on najbliži komandantov pomoćnik, pa je komandant najčešće zainteresovan za njegovo mišljenje. Načelnik štaba mora biti spremna da komandantu izloži:

- položaj svojih i neprijateljskih jedinica, njihovo stanje, mogućnosti i odnos snaga i sredstava;
- borbeni zadatak vlastite jedinice i zadatke suseda;
- najcelishodniju zamisao dejstava u dатoj situaciji;
- zadatke potčinjenih jedinica, način na koji će eksplorisati nuklearne udare, kao i način organizacije sa-dejstva jedinica i svestranog obezbeđenja borbenih dejstava;
- organizaciju komandovanja jedinicama.

U toku borbenih dejstava, kada se komandna mesta pretežno nalaze u pokretu, komandantu se putem radija ukratko prenose podaci o situaciji. Uopšteni i detaljniji podaci obično se izlažu lično na kratkim zastancima. Pored toga, da bi se komandantu pružila pomoć u prikup-

ljanju i uopštavanju podataka o situaciji, s njim u vozilu treba uvek da bude izvestan broj oficira štaba.

Svaki oficir, kada izlaže komandantu podatke o situaciji iz delokruga svoje nadležnosti, ne sme da se ograniči samo na prosto registrovanje dobijenih podataka već treba kratko i jasno da iznese zaključke do kojih je došao analizom i uopštavanjem tih podataka.

Najvažniji i najhitniji podaci prenose se odmah komandantu. To su obično podaci koji se odnose na: pripremu neprijatelja za napad, njegova sredstva za masovno uništavanje i novo oružje, prisustvo neprijateljskih jedinica tamo gde ranije nisu primećene i obratno, nagle promene u situaciji, rezultate nuklearnih udara (vlastitih i neprijateljskih). Sem toga, jedinice odmah izveštavaju komandanta o primljenim borbenim zapovestima i naređenjima, o vremenu početka svojih dejstava i o izvršenju borbenog zadatka.

Obrazloženje iznetih zaključaka o situaciji i predlozi u vezi sa odlukom daju se samo na zahtev komandanta. To nameće potrebu da svaki oficir ima uz sebe radnu kartu, svesku sa beleškama o dobijenim podacima, kao i odgovarajuće proračune, šeme, tabele i dr. Referisanje oficira štaba treba da pomogne komandantu da brzo proceni nastalu situaciju i odmah doneše odluku.

Referisanje o situaciji pretpostavljenom komandantu i štabu, kao i dobijanje podataka od potčinjenih, ostvaruje se usmeno posredstvom tehničkih sredstava veze, u ličnom dodiru, davanjem ustaljenih signala, slanjem pismenih izveštaja i kombinacijom svih tih načina.

Da bi se jasnije sagledala namena i sadržaj svih izveštaja koji se dostavljaju višem štabu celishodno je da se oni dele na dve vrste. U prvu vrstu spadaju izveštaji koji sadrže rezultate borbenih dejstava i komandantove odluke za boj, donete u nastaloj situaciji. Takva dokumenta treba nazivati borbenim izveštajima. Druga vrsta može da obuhvati one izveštaje u kojima se iznosi sprovođenje mera obezbeđenja borbenih dejstava jedinica. Njih je najbolje jednostavno nazivati izveštajima (obaveštajni izveštaj, pozadinski izveštaj, izveštaj službe veze, itd.).

Pored toga, svi izveštaji mogu biti redovni, koji se dostavljaju višem štabu u određenom roku i vanredni,

koji se dostavljaju na poseban zahtev prepostavljenog štaba ili na inicijativu potčinjenih — u slučaju naglih promena situacije ili dobijanja posebno važnih i hitnih podataka.

Svaki izveštaj mora da bude kratak, jasan, istinit i pravovremen. U izveštaju ne sme biti ni preuvečavanja uspeha, ni umanjivanja neuspeha, jer i jedno i drugo može naneti veliku štetu.

Svaki izveštaj može biti izrađen tekstualno, na ustavljenom obrascu, grafički (na običnoj karti, skici ili šemi), i predstavljen u vidu foto-snimka ili drugog dokumenta. Primer grafičkog borbenog izveštaja komandanta i štaba bataljona prikazan je na sl. 21.

Pri pisanju tekstualnog borbenog izveštaja može se, kao najcelishodniji, preporučiti sledeći red izlaganja:

U prvoj tački borbenog izveštaja najpre se obično daju ukupni rezultati izvršenja borbenog zadatka od strane potčinjenih, a zatim se ukazuje gde je raspoređena, šta radi i u kakvom se stanju nalazi svaka od potčinjenih jedinica. Ovde se, prema potrebi, izlažu i podaci o susedima.

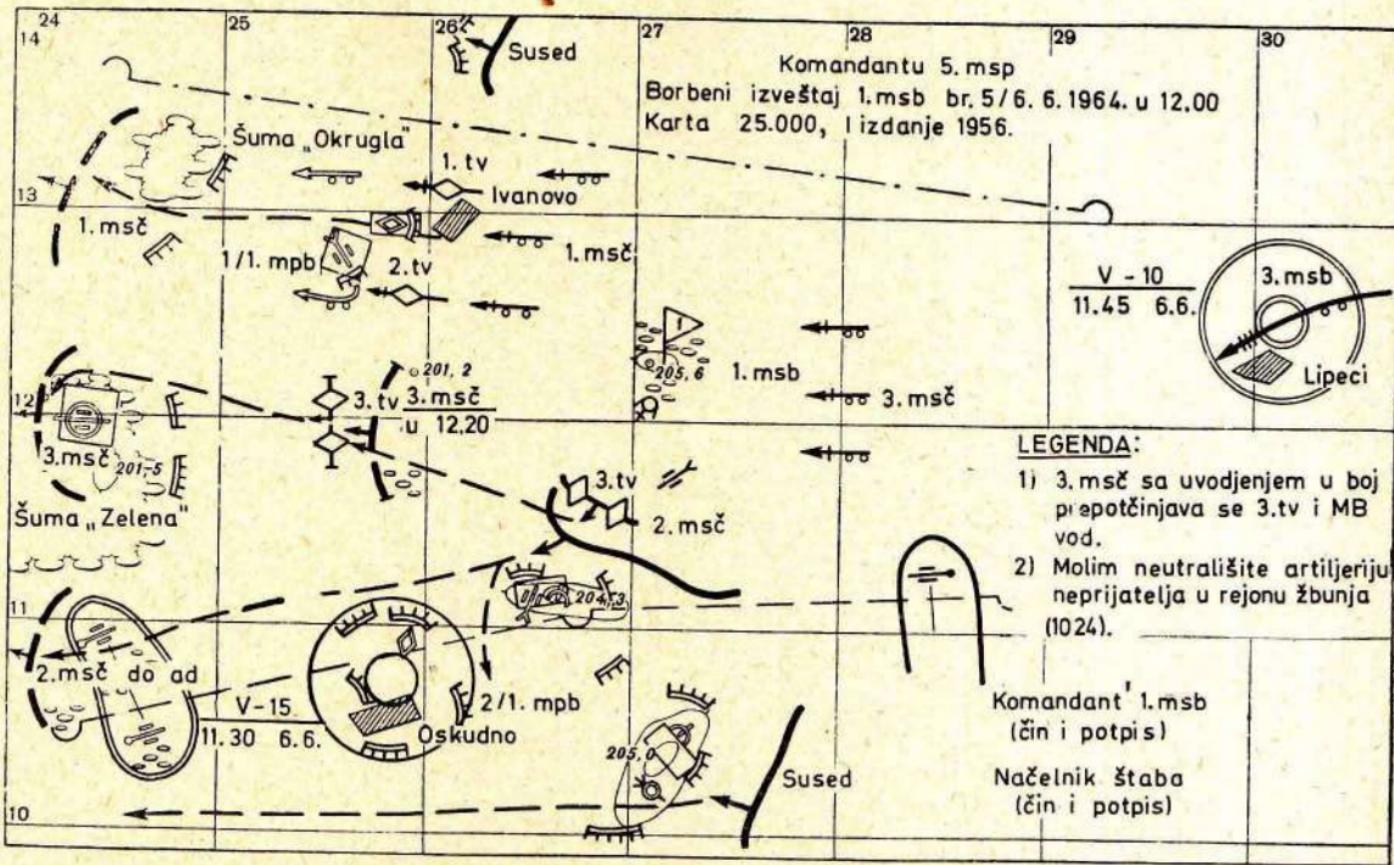
Druga tačka sadrži kratku procenu grupisanja i dejstava neprijatelja pred frontom, kao i karakteristike radiološke situacije.

U trećoj tački se ukratko izlaže komandantova odluka o datoј situaciji — zamisao dejstava i snage i sredstva koji se angažuju za izvršenje zadatka.

U borbenom izveštaju, pored ove tri tačke, komandant može u krajnjoj nuždi da postavi prepostavljenom starešini i svoje zahteve, kao na primer, o neutralisanju neprijateljskih vatreñih sredstava (ukoliko ovaj zadatak ne može izvršiti svojim snagama), o popuni municijom, itd.

Vanredni borbeni izveštaji pišu se u proizvoljnoj formi i sadrže samo one podatke koji su izazvali potrebu da se takav izveštaj uputi.

Ukoliko borbeni izveštaj sadrži komandantovu odluku, njega obavezno potpisuju komandant i načelnik štaba i on se upućuje prepostavljenom komandantu. Ostale izveštaje mogu potpisivati načelnik štaba i starešina odgovarajućeg sektora i oni se upućuju načelniku višeg štaba.

Sl. 21 — Grafički borbeni izveštaj štaba bataljona (varijanta)

Ovde navodimo primer tekstualnog izveštaja koji bi komandant i štab bataljona mogli da dostave umesto grafičkog izveštaja, pokazanog na sl. 21.

Posle odgovarajućeg naslova, u izveštaju se ukazuje na sledeće:

1. 1. msb je uništilo delove 1. mpb u rejonu k. 205,6 i, uspešno razvijajući napad, u 12.00 6. 6. ovladao linijom Ivanovo (1226), severoistočne padine k. 204,3 (1126).

1. msč, zajedno sa 1. i 2. tv, evolucionim porecima goni male grupe 1. pč u pravcu Ivanovo, šuma (1324).

2. msč sa 3. tv uporno vodi borbu za k. 204,3, koju brani 2/1. mpb. Gubici: ubijeno 12 i ranjeno 22 čoveka, uništena 2 mitraljeza i 3 oklopna transportera.

3. msč je u evolucionim porecima podišla istočnim padinama k. 205,6 (1227). Doza ozračenja ljudstva čete iznosi 17 r.

Vatrena sredstva bataljona — na VP, južne padine k. 205,6.

Po 3. msb u rejonu Lipeči (1230) neprijatelj je u 11.45 naneo nuklearni udar jačine oko 10 kt, eksplozija vazdušna. Veza sa bataljonom prekinuta, sa susedima — redovna.

2. Nuklearnim udarom, upornim otporom 2/1. mpb i artiljerijskom vatrom iz rejona žbunja (1024), neprijatelj nastoji da se utvrdi na liniji šuma (1324), k. 204,3, k. 205,0 i da zaustavi napad jedinica puka.

3. Odlučio sam: koristeći rezultate nuklearnog udara, vatru artiljerije, minobacača i tenkova, u 12.00 uvesti u boj 3. msč i razvijati napad u pravcu k. 205,6 severna ivica šume (1224). Delom snaga 2. msč ukazati pomoć levom susedu.

4. Molim neutralisati neprijateljsku artiljeriju u rejonu žbunja (1224).

Rađeno u dva primerka.

Prim. 1. — štabu 5. msp

Prim. 2. — u arhivi

Pripremio
(broj i datum)

Komandant 1. msb
(čin i potpis)

Načelnik štaba
(čin i potpis)

Poslato (predato)
(vreme)

Primaljeno
(potpis)

U mjesto ovakvog izveštaja štab može napisati izveštaj na ustaljenom obrascu, što omogućuje da se dobije u vremenu, jer prilikom izrade dokumenta treba samo odgovo-

riti na ranije postavljena pitanja na levoj strani obrasca, tj. popuniti njegovu desnu stranu.

Ovde se navodi jedna od mogućih varijanti izveštaja na takvom ustaljenom obrascu.

Komandantu

Borbeni izveštaj br., KM, karta

1. Rezultati izvršenja zadataka i položaj jedinica

Opšti rezultati boja

1. Naziv jedinice i njena opšta situacija.
2. Karakter dejstava u označenom vremenu.
3. Stanje jedinice u celini.

Položaj potčinjenih jedinica

1. Naziv jedinice.
2. Položaj jedinice i karakter dejstva.
3. Stanje
itd (za sve potčinjene jedinice).

2. Procena grupisanja i dejstava neprijatelja

1. Snage, sastav neprijatelja.
2. Karakter dejstava.
3. Stanje.
4. Mogućna zamisao za predstojeća dejstva.
5. Ostali podaci.

3. Odluka komandanta i zahtevi

1. Zamisao dejstava.
2. Snage i sredstva koji se angažuju.
3. Sadržaj zahteva pretpostavljenom starešini.

Komandant

Načelnik štaba

Rađeno u dva primerka

Prim. 1. — štabu...

Prim. 2. — u arhivi

Pripremio

Ekspedovao

.....
(broj i datum)

Predato (poslato)

Primljeno (dobijeno)

(vreme)

.....
(potpis)

Iz svega što je rečeno proizilazi da prikupljanje i proučavanje podataka o situaciji i pripremanje potrebnih taktičkih proračuna zauzimaju istaknuto mesto u radu komandanata i štabova svih stepena na rukovođenju jedinicama. Od toga s kakvom se brzinom, tačnošću i temeljitošću prikupljaju ti podaci i pripremaju proračuni, u velikoj meri zavisi objektivnost procene situacije od strane komandanta i realnost njegove odluke za boj.

Glava peta

DONOŠENJE I OFORMLJAVANJE ODLUKE ZA BOJ

Sadržaj odluke i zahtevi kojima treba da udovolji metod njenog donošenja

Komandovanje jedinicama može biti uspešno samo ako se pravovremeno odredi cilj i primeni razuman postupak u postizanju tog cilja. Dejstva potčinjenih jedinica dobijaju potrebnu usmerenost u boju jedino kada se pred njih postavi tačan i jasan cilj i odredi način borbenih dejstava, koji odgovara tom cilju i situaciji.

Dejstva jedinica usmerava komandantova odluka, koja sadrži: osnovnu zamisao dejstva, tj. koga neprijatelja (cilj dejstva) i kako uništiti, pravac usmeravanja osnovnih napora i objekte koji će se uništiti nuklearnim i konvencionalnim oružjem, grupisanje snaga i sredstava i karakter njihovog manevra; borbene zadatke potčinjenih jedinica; način sadejstva; organizaciju komandovanja. Ovi sastavni delovi odluke za boj, koji su međusobno tesno povezani, proizilaze iz osnovnih principa boja i komandovanja jedinicama i predstavljaju njihov sažeti izraz u stvarnoj situaciji. Zavisno od dobijenog zadatka i uslova njihovog izvršavanja oni mogu da budu, kao i odluka u celini, najraznovrsniji.

U napadu, na primer, cilj borbenih dejstava ogleda se u razbijanju neprijateljskih jedinica koje se brane i u zauzimanju, do određenog roka, pogodne linije (rejona) na zemljištu. U odbrani, suština cilja borbenih dejstava dobija drukčiji smisao i sastoji se u tome da se iznuri neprijatelj koji napada, da mu se nanesu maksimalni gubici,

preuzme iz njegovih ruku inicijativa i, na taj način, stvore uslovi za prelazak svojih jedinica u napad.

Utvrđivanje načina uništavanja neprijateljskih snaga uslovljeno je osobenostima njihovog grupisanja i karakterom njihovih dejstava u boju. Da bi zaštitio svoje jedinice od uništavanja savremenim moćnim borbenim sredstvima neprijatelj je prinuđen da ih raspoređuje koliko god je više moguće, rastresito, kako po frontu tako i po dubini. Zbog toga se razbijanje neprijatelja ne može postići nanošenjem samo jednog udara, na maloj dubini i za kratko vreme, makar kakve on bio jačine. Potrebno je da se sredstvima za uništavanje nanese neprijateljskoj grupaciji više snažnih udara, usaglašenih po cilju, mestu i vremenu i usklađenih sa jurišem tenkova, motopešadije i ostalih jedinica, koje eksploatišu rezultate dejstva nuklearnog i drugog oružja.

Konkretan redosled razbijanja neprijateljskih snaga izražava se u komandantovoј odluci time što se opšti zadatak raščlanjuje na mnoge posebne (uzastopne) zadatke, koji se zatim postavljaju potčinjenima. Tako, na primer, opšti zadatak u napadu, koji se sastoji u razbijanju neke neprijateljske grupacije, raščlanjuje se na bliži i sledeći zadatak ili pravac daljeg nastupanja. Njihovim uzastopnim izvršavanjem napadačeve snage u celini postižu postavljeni cilj boja. U obrani se opšti zadatak ne deli na posebne zadatke, ali se i ovde zadržava princip uzastopnog razbijanja neprijatelja. Neprijateljske snage treba uništavati prema stepenu njihovog nadiranja: prilikom podilaska i razvoja za napad, za vreme juriša i pri uklijanjivanju u dubinu braniočevog rasporeda.

Redosled razbijanja neprijateljskih snaga, vremenski i prostorno, utvrđen odlukom prepostavljenog starešine, utanačuje se i konkretizuje u odlukama potčinjenih komandanata. Dobijene zadatke potčinjeni komandanti raščlanjuju na više posebnih zadataka, vodeći računa o mogućnostima za njihovo sprovođenje. Time se u odlukama odražava princip centralizovanog rukovođenja dejstvima jedinica svih stepena, odozgo do dole, i stvaraju se preduslovi za organizaciju preciznog sadejstva u svakoj jedinici.

Uporedo s tim, postepenost razbijanja neprijatelja određuje se i drugim elementima odluke, prvenstveno izborom pravca (rejona) na kome se grupišu glavne snage

jedinice u boju. Ovaj elemenat odluke proistiće iz principa boja, izraženog u obaveznom grupisanju snaga i sredstava na odlučujućem pravcu. Ako se ne vodi računa o njemu, ne može se postići cilj boja, bez obzira kakvim mogućnostima raspolažu potčinjene jedinice.

Princip grupisanja glavnih snaga u komandantovoј odluci izražava se različito, zavisno od vida boja. U napadu — to je pravac glavnog udara, koji izvodi na najosetljiviji, mada, verovatno, i najjači objekat u neprijateljskoj odbrani, čijim se uništenjem (zauzimanjem) narušava njena čvrstina. Drugim rečima, pravac grupisanja glavnih snaga (glavni udar) u napadu se poklapa sa objektima u neprijateljskoj odbrani po kojima se nanose najjači nuklearni i vatreni udari, ili sa objektima koji su slabo posednuti braniočevim jedinicama, ali se nalaze na zemljištu povoljnem za upotrebu svih rodova vojske, naročito tenkova. Princip grupisanja glavnih snaga u odluci za odbranu se realizuje drukčije: on se sastoji u tome da braniočeve jedinice zadrže u svojim rukama najvažnije i u taktičkom pogledu najpovoljnije rejone (tačke) zemljišta.

Pojavom novih borbenih sredstava, naročito nuklearnog oružja, princip grupisanja glavnih snaga u boju pretrpeo je bitne izmene. Za razliku od ranijeg, pravac (rejon) grupisanja glavnih snaga u savremenim uslovima ne znači samo stvaranje velike gustine jedinica (pešadije, tenkova, artiljerije i dr.) na njemu već, pre svega, usredsređivanje nuklearnih i vatrenih napora napadačevih jedinica. U odbrani se, pored toga, napor i jedinica objedinjavaju i sa sistemom različitih prepreka.

Izborom pravca (rejona) na kome se koncentrišu osnovni napor i određuje se i postrojavanje vlastitih snaga i sredstava i oblik njihovog manevra u boju. Grupisanje se vrši sa ciljem da se postigne i sačuva prevlast nad neprijateljem, pre svega u vatrenom pogledu, kao i sa ciljem da se brzo eksplatišu rezultati nuklearnih i vatrenih udara, nanetih neprijatelju, i pouzdano zaštite vlastite jedinice od njegovih udara. Tome će težiti i neprijatelj. Zbog toga, dejstva jedinica oba protivnika u boju dobijaju odlučan i veoma dinamičan karakter, što se odražava na postrojavanje i način grupisanja snaga. Svaka jedinica, bez obzira na gustinu njenog rasporeda, može da bude momen-

talno izbačena iz stroja neprijateljskim nuklearnim i vatrenim udarima. Zbog toga, pri određivanju njenog borbenog poretka komandant u svojoj odluci polazi od potrebe za njenom pouzdanom zaštitom od takvih udara što ostvaruje, u prvom redu, racionalnom rastresitošću jedinice, vodeći, u isto vreme, računa o principu koncentracije vatrenih udara. Jedinice se prikupljaju samo za vreme nanošenja udara neprijatelju, odnosno radi eksplorisanja rezultata dejstva nuklearnog i vatrenog oružja. Čim otpadne potreba za takvim grupisanjem, jedinice zauzimaju rastresit raspored do granica bezopasnih normi, široko koristeći zaštitna svojstva zemljišta.

Oblici postrojavanja, broj i sastav elemenata borbenog poretka su raznovrsni. Oni zavise od vida boja, situacije i veličine jedinice. Borbeni poredak jedinica ranga bataljona obično se sastoji iz jednog ili dva ešelona, ili prvog ešelona i opšte rezerve i vatrenih sredstava (artiljerije i minobacača), koja se nalaze pod neposrednom komandom komandanta bataljona. U višim jedinicama svih savremenih armija grupisanje snaga u boju može imati i druge elemente; za njihov borbeni poredak karakteristične su i specijalne rezerve (protivtenkovske, inžinjerijske i dr.), kao i druge osobnosti. Veoma dinamična borbena dejstva omogućuju da se borbeni poredak jedinica može kombinovati i sa drugim vrstama postrojavanja — evolucionim i marševskim poretkom.

Pri izboru oblika grupisanja snaga i sredstava u boju komandant polazi i od potrebe da obezbedi stalnu gotovost jedinica za izvođenje manevra sa različitim ciljevima: radi daljeg razvijanja postignutog uspeha, nanošenja silovitih i iznenadnih udara neprijatelju ili pariranja njegovih udara, savlađivanja kontaminiranih zona (odseka) i prepreka koje je neprijatelj stvorio, uspostavljanja narušene borbene sposobnosti vlastitih jedinica, itd. Ideja manevra, na taj način, prožima sav sadržaj predviđene osnovne zamisli dejstava, kao i druge sastavne elemente komandantove odluke za boj.

Odredivši zamisao i borbene zadatke potčinjenim jedinicama, komandant samim tim polaze osnove njihovog sadejstva. Uporedo s tim on može potčinjenima dati i posebna uputstva o organizaciji sadejstva, protivvazdušnoj

odbrani i obezbeđenju borbenih dejstava, kao i o organizaciji komandovanja, tj. komandnih mesta i veze.

Komandantova uputstva o protivvazdušnoj odbrani i obezbeđenju borbenih dejstava (o izviđanju, zaštiti jedinica od oružja za masovno uništavanje, itd) izdaju se na osnovu donete odluke za boj.

Mere obezbeđenja boja ne zavise uvek podjednako od komandantove odluke. Tako se u vezi sa izviđanjem preduzimaju mere koje će komandantu obezbediti, pre svega, podatke potrebne za procenu neprijatelja, bez čega on, u stvari, ne može da doneše celishodnu odluku. Uloga ovih mera se, međutim, time ne iscrpljuje: ona je raznovrsnija i šira i ogleda se još u tome da se komandantu brzo stavi na raspolaganje što više podataka o neprijatelju, koji omogućuju da se doneta odluka sproveđe u život, aktivno dejstvuje protiv neprijatelja i slomi njegova volja za pružanjem otpora. Druge vrste obezbeđenja, kao što su: zaštita jedinica od oružja za masovno uništavanje, inžinjerijsko i pozadinsko obezbeđenje i sl. imaju zadatak da iz komandantove odluke dalje razrade pitanja svojih specijalnosti; njih razrađuju štabovi i ostali organi komande, odnosno lično komandiri u nižim taktičkim jedinicama.

U zaključku o onome što je rečeno o sadržaju komandantove odluke za boj može se napomenuti da ona predstavlja bazu za razradu svih ostalih mera koje se tiču rukovođenja jedinicama u boju. Otuda odluka i jeste osnova komandovanja jedinicama, odnosno plan boja u konkretnim uslovima.

Shvatanje specifičnosti i karaktera uzajamne povezanosti sastavnih elemenata odluke i odluke u celini sa ostatim meraima koje se tiču komandovanja jedinicama je osnovni uslov uspeha u radu komandanta na doноšenju celishodne odluke za boj. Za komandanta je isto važno da ovlada racionalnim metodom doноšenja odluke. Zbog toga se u svim armijama traženju takvog metoda poklanja velika pažnja. Treba primetiti, međutim, da su u pogledu suštine metoda doноšenja odluke i njegove primene ranije postojala, a i sada su se zadržala, različita gledišta.

Do kraja XVIII veka u armijama buržoaskih zemalja vladalo je mišljenje o tome da se u pogledu metoda doно-

šenja odluke za borbena dejstva treba učiti uglavnom od velikih vojskovoda. Njihov metod mišljenja u toku pripremanja odluke i sva aktivnost u vezi sa komandovanjem jedinicama smatrani su nepogrešivim — obrascem koji je valjalo uvek uzimati za osnovu.

Početkom XIX veka metod donošenja odluke se usavršava i, u izvesnom smislu, razvija. Vlada mišljenje da prilikom donošenja odluke treba poći, u prvom redu, od izrade raznih proračuna i upoređivanja. Ipak se, analizi borbene situacije ne prilazi sa dovoljno realnosti i udubljivanja. Tvrdi se da u metodu donošenja odluke nema određenih i krutih pravila. Šema komandantovog rada (vojskovođe) u toku neke uspešno izvedene operacije predstavlja osnovu metoda donošenja odluke. Smatra se da je potrebno samo umešno uporediti ranije izvedenu operaciju (boj) sa planiranom, otkriti njihove sličnosti i razlike, i na osnovu toga doći do pravilnog rešenja za konkretne uslove.

Da bi doneo pravilnu odluku, komandantu je preporučivano samo jedno: što češće vežbati svoj um u analizi istorijskih primera i njih upoređivati sa uslovima u kojima predstoji organizacija i izvođenje boja.

Slični pogledi na metod donošenja odluke zadržali su se i do danas u armijama nekih buržoaskih država. U zvaničnim pravilima i priručnicima daju se, na primer, ovake preporuke: »U svim slučajevima treba koristiti već gotovu odluku, kako se to uvek činilo. Ovo u praksi znači korišćenje misaonog rada koji su drugi izvršili u mirnoj situaciji u odnosu na nekoliko ili čitavu grupu analognih slučajeva i donošenje odgovarajućeg srednjeg rešenja«²¹. I, mada se priznaje da takva odluka uvek ne odgovara stvarnoj situaciji, ipak se preporučuje da se tome pribegava, jer »... bolje je poslužiti se nesavršenom odlukom nego se s rizikom osloniti na vrlo slabe odluke koje donose komandanti, nemajući vremena za analizu situacije«²².

Slične prepreke ograničavaju i parališu komandantu slobodu mišljenja, nameću mehaničko prilaženje ostvarivanju složenog i zaista stvaralačkog procesa donošenja odluke za boj. U pravilima i priručnicima armija buržoa-

²¹ Zapadnonemački časopis »Wehrkunde«, br 11/1962.

²² Isto.

skih zemalja ove preporuke se javljaju u vidu stalnih šablonskih šema, po kojima je komandant uvek dužan da se upravlja.

Sovjetska vojna nauka, zasnivajući svoju teoriju na čvrstoj osnovi marksizma-lenjinizma, nije mogla, naravno, da se osloni na metod donošenja odluke koji je izgrađen u armijama buržoaskih država. U našoj armiji, od njenih prvih dana, stvara se i postepeno usavršava sopstveni metod donošenja odluke, čija je celishodnost proverena i koji se potvrđuje u borbenoj praksi.

Metod donošenja odluke mora da odgovara strogo određenim zahtevima, čije sprovođenje treba da olakša i sistematizuje sam proces rada. Ti zahtevi proističu iz objektivnih uslova u kojima komandant donosi odluku za boj i uticaja zakonomernosti njegovog mišljenja. Donošenje pravilne odluke samo po sebi ne obezbeđuje uspeh boja; neophodno je još da se odluka pravovremeno doneše i bez odlaganja dostavi izvršiocima. Savremeni boj se odvija u složenoj situaciji, koja se često i brzo menja i obiluje trenucima krize i na jednoj i na drugoj zaraćenoj strani. Potrebno je, prirodno, brzo reagovanje komandanta na sve promene situacije; odluka mora biti doneta u najkraćim mogućim rokovima.

Metod donošenja odluke mora biti jednostavan i jasan, tako da ga komandanti svih stepena mogu lako usvojiti. U praksi on treba da postane trajna navika, tako da se komandant ni u kakvim uslovima psihički nepotrebno ne napreže već, naprotiv, da maksimalno štedi vreme i koristi ga za razradu ostalih mera u vezi sa rukovođenjem jedinicama.

Metod donošenja odluke treba da udovolji zahtevu univerzalnosti i elastičnosti, tj. da bude pogodan za donošenje odluke ne samo za jedan vid boja, recimo za napad, već i za druge vidove borbenih dejstava. Iz ovog zahteva, svakako, ne proizilazi da komandant mora imati na svom raspolaganju stalnu šemu ili obrazac pomoću koga će, pošto ga popuni, moći u svim slučajevima brzo da analizira situacije i doneše odluku. Takva šema često se primenjuje u armijama buržoaskih država. U nekim od njih priprema se čak i poseban dokument, nazvan »procena

situacije²³. Taj dokument sadrži određen broj uvek istih pitanja na koja treba odgovoriti prilikom procene situacije. To, svakako, u izvesnoj meri usmerava rad komandanta na donošenju odluke. U isto vreme to negira najvažnije — da se stvaralački pride proceni situacije i uoče i uzmu u obzir najvažniji činioci koji određuju sadržaj odluke.

Situacija je veoma raznovrsna i nikad se ne ponavlja. Njenu procenu, zbog toga, ne treba ukalupiti u neku ranije izrađenu šablonsku šemu. Tako postupiti znači osuditi komandanta na pasivnost, učiniti ga ropski zavisnim od situacije, jer je u savremenom ratu od posebnog značaja ne samo temeljito poznavanje situacije već i veština da se ona učini što povoljnijom za sebe. Šablon u prilaženju proceni situacije vodi velikim greškama u odluci i neuspehu u boju.

Na metod donošenja odluke ne može se gledati kao na proces obavljanja umnog rada koji, sam po sebi, obezbeđuje pravilnu odluku. Taj metod treba da obezbedi racionalnu postupnost u radu, organizovanje takve umne aktivnosti komandanta, u kome bi ovaj mogao da ispolji široko stvaralaštvo, gipkost u rasuđivanju i pronicljivosti, kao i svoju nesalomljivu volju i rešenost da neprijatelja uništi sa najmanje gubitaka i utroška materijalnih sredstava i u najkraćem mogućem roku.

Donošenje odluke je misaoni proces. On ima strogo određeni cilj — upoznati objektivnu stvarnost, tj. borbenu situaciju, da bi se na kraju došlo do zaključka koji predstavlja odluku za boj. Od toga i potiče osnovni zahtev u metodu donošenja odluke: on treba da se zasniva na zakonima marksističko-lenjinističke dijalektike i teorije spoznaje.

Proces mišljenja komandanta u toku donošenja odluke za boj, kao i proces mišljenja u svakoj ljudskoj delatnosti, čine dva uzajamno povezana stepena: čulno saznanje, odnosno čulno iskustvo, i racionalno saznanje, odnosno apstraktno mišljenje.

Čulno saznanje u toku donošenja odluke izraženo je u komandantovom proučavanju podataka o situaciji neposredno na zemljistu ličnim (vizuelnim) osmatranjem. Komandant ovo može da ostvari na komandantskom izviđa-

²³ »Odluka«, američki časopis »Military review«, april/1963.

nju, koje je jedan od važnih elemenata u njegovom radu na donošenju odluke ili preciziranju odluke donete po karti. Podatke ličnog osmatranja on obogaćuje vođenjem razgovora sa svojim potčinjenim, proučavanjem raznovrsnih pismenih informacija, kao i borbenim iskustvom, stečenim u toku prethodnih borbenih dejstava. Na bazi čulnog saznanja, podaci i pojave iz situacije odražavaju se u komandantovoj svesti na očigledan način. To, svakako, još uvek nije dovoljno da se sa potrebnom temeljitošću i svestranošću proceni situacija za donošenje odluke.

Procena situacije je mogućna samo pomoću apstraktног mišljenja, primenom svih njegovih metoda: analize i sinteze, apstrakcije i uopštavanja, indukcije i dedukcije, kao i hipoteza, analogija i upoređivanja.

Navedeni načini logičkог mišljenja pri donošenju odluke koriste se kombinovano. Ni jedan od njih, uzet pojedinačno, ne daje mogućnosti da se situacija prouči temeljito i svestrano i iz nje izvuku zaključci, koji u krajnjoj liniji predstavljaju odluku za boj. Ne može se to postići samo, na primer, pomoću analize. Područje na kome se primenjuje analiza, kao i dobijeni rezultati tim putem su ograničeni. U procesu analize elementi situacije se podvrgavaju misaonom raščlanjavanju radi njihovog detaljnog proučavanja, tj. oni se procenjuju pojedinačno, nezavisno jedan od drugog, iako su istovremeno u stvarnosti međusobno povezani.

Da bi se dobila celovita procena situacije potreban je drugi metod — sinteza, pomoću koje se rezultati procene posebnih elemenata (pitanja) situacije, do kojih se došlo u procesu analize, objedinjuju u celinu.

Na taj način, analiza i sinteza su uzajamno povezani misaoni procesi. A to je i prirodno, jer, kako je pisao Engels »... mišljenje se sastoji isto toliko u raščlanjavanju predmeta saznanja na pojedine elemente, koliko i u objedinjavanju uzajamno povezanih elemenata u celinu«²⁴. Zbog toga, metod donošenja odluke zahteva od komandanta ne samo analitičko, već i sintetičko mišljenje.

Borbena situacija je veoma različita. Nisu od istog značaja ni elementi koji je sačinjavaju. Neki od njih ispo-

²⁴ Ф. Энгельс. Анти-Дюринг, 1957, стр. 40.

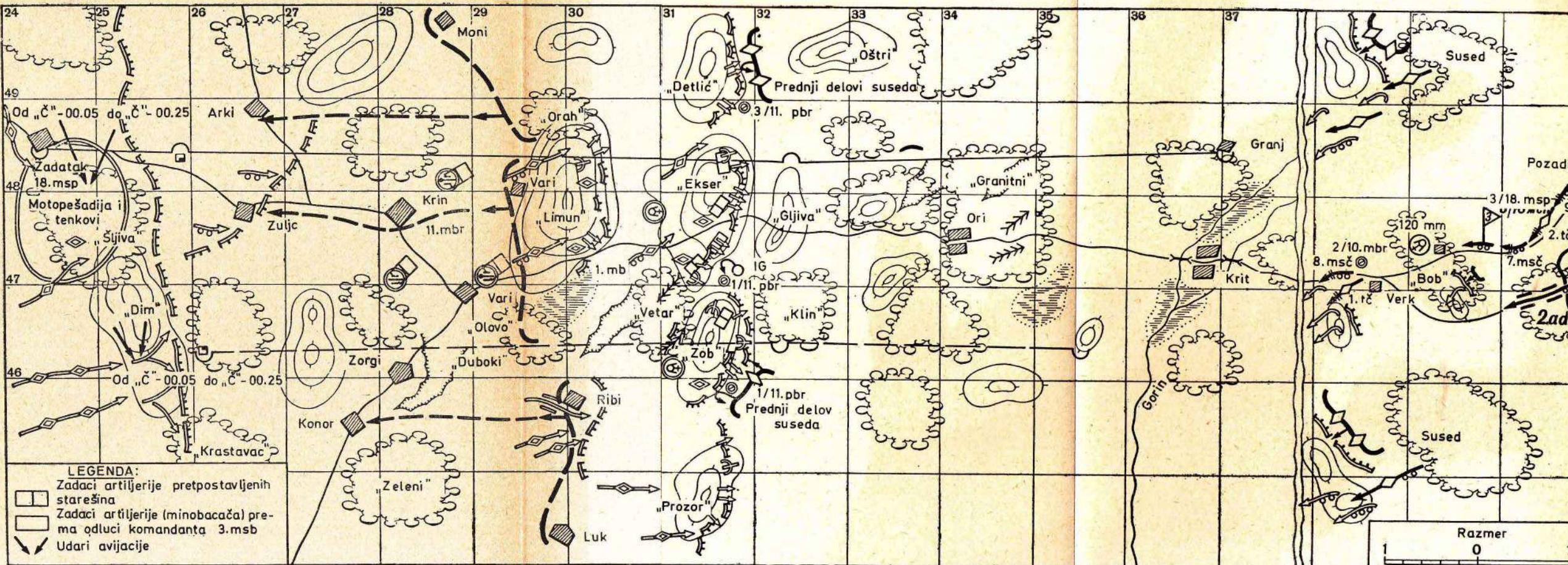
ljavaju veći uticaj na odluku, a drugi manji. U vezi s tim, u procesu donošenja odluke važno je apstrahovati nebitne strane i podatke o situaciji, kako bi se usmerili na ono što je najvažnije, na pronalaženje opštег i odlučujućeg u posebnom i pojedinačnom. Otkrivanje najvažnijeg u situaciji nije jednostavan zadatak. Za to nema uvek ni potrebnih podataka. U takvim slučajevima komandant pribegava hipotezi, tj. prepostavci koja ne treba da se zasniva na apstraktnim nagadajima, već na proračunima i proverenim podacima, bez obzira što ih može biti veoma malo.

Za otkrivanje novih i podataka koji nedostaju u procesu donošenja odluke veoma često se primenjuje metod analogije. Na osnovu poznatih podataka (pojava) o situaciji pomoću analogije se dolazi do novih podataka koji nas interesuju, putem njihovog upoređivanja. Pošto se utvrdi njihova sličnost u pogledu određenih svojstava, donose se zaključci o njihovoj sličnosti i u pogledu ostalih svojstava. Ali, pri tome treba biti obazriv, jer se situacija u boju naglo i brzo menja. Otuda zaključci do kojih se došlo u jednim uslovima mogu biti sasvim drukčiji u drugim. Iz tih razloga zaključci po analogiji su, po pravilu, samo verovatno tačni i treba ih proveravati drugim načinima logičkog mišljenja.

Proces proučavanja situacije i izvođenje zaključaka iz toga odvija se strogo određenim redom, u vidu indukcije i dedukcije, koje su »... međusobno tako nužno povezane baš kao i sinteza i analiza«²⁵. Indukcija se primenjuje u slučaju kada je neophodno da se na osnovu pojedinačnih činjenica dođe do opštih zaključaka. Ako se, pak, pojedinačni podaci uopštavaju u pitanju je deduktivan način mišljenja. Otuda proističe i njihova međusobna povezanost: zaključci, do kojih se došlo induktivnim putem uvek se proveravaju metodom dedukcije, i obratno.

Metod donošenja odluke je, prema tome, složen stvaralački proces umne delatnosti komandanta. Uдовoljavajući osnovnim zahtevima dijalektičke logike, taj se proces odvija određeno, razložno i postupno. Ali se pri tome mora imati u vidu da se proces upoznavanja situacije i opravdanost i pravilnost odluke proveravaju i potvrđuju u borbe-

²⁵ Ф. Энгельс. Диалектика природы, 1952, стр. 180.

Sl. 22 — Početna situacija u 14.00 5.8 (uz taktički primer — bata ljon u napadu)

noj praksi. Praksa je, naime, osnova i kriterijum ispravnosti odluke, njene usaglašenosti sa borbenom situacijom, a to znači i pravilnosti izabranog metoda donošenja odluke.

Metod donošenja odluke

Donošenje odluke je složen stvaralački proces, izražen u shvatanju cilja dejstva i načina njegovog postizanja, tj. u predstavljanju odvijanja dejstava u mislima, što pretodi stvarnim dejstvima. Veliki ruski vojskovođa Suvorov je govorio: »Ja pobedujem neprijatelja dva puta: najpre u mislima, a zatim na delu«. Ova izjava genijalnog vojskovođe ima dubok smisao. Njome je istaknut značaj pravilnog misaonog rada komandanta na donošenju odluke i ogromna uloga odluke u postizanju pobeđe nad neprijateljem.

Doneti odluku znači odrediti cilj boja i najbolji način da se on ostvari. Cilj boja proistiće iz sadržaja borbenog zadatka koji je postavio prepostavljeni starešina, a način ostvarenja cilja — iz duboke i svestrane komandantove procene konkretnih uslova situacije. Zbog toga se donošenje odluke sastoji iz dve međusobno povezane etape rada komandanta: shvatanja zadatka i procene situacije. Obe ove etape, zadržavajući unutrašnje jedinstvo i težeći istom cilju, razlikuju se po svom sadržaju i redosledu proučavanja osnovnih pitanja. Razmotrimo ove etape u radu komandanta, jednu za drugom.

Shvatanje borbenog zadatka

Pristupajući shvatanju borbenog zadatka, komandant prvenstveno proučava zamisao dejstava neposredno prepostavljenog starešine. Suština ovog rada je u tome da se rasvetli: šta prepostavljeni starešina želi da postigne u boju i kako misli to da učini, tj. kog neprijatelja, gde i kakvom postupnošću namerava da uništi, gde usmerava osnovne napore, kako upotrebljava nuklearno oružje i konvencionalna sredstva, kako grupiše snage i sredstva i mogući karakter njihovog manevra u toku boja.

Shvatanje pomenutih pitanja treba da pomogne komandantu da, s jedne strane, pravilno i duboko shvati svoj

poseban zadatak u predstojećem boju i, s druge, da se konkretno upozna sa opštim planom dejstava pretpostavljenog starešine i to odjednom do konačnog izvršenja borbenog zadatka, što je u savremenom ratu, usled brzih i naglih promena u situaciji, od posebnog značaja. Znajući zamisao svog pretpostavljenog, komandant može, u slučaju nagle promene situacije u toku boja, stvaralački i sa većom uverenošću da priđe dopuni ranije donete odluke.

Polazeći od osnovne zamisli pretpostavljenog starešine, komandant proučava svoj borbeni zadatak, kao deo opšteg borbenog zadatka koji izvršava pretpostavljena komanda. Proučavanje posebnog zadatka vrši se sa stanovišta sagledavanja svoje uloge i mesta u predstojećem boju. Komandant utvrđuje u kom ešelonu (u prvom, drugom ili u rezervi) i na kom se pravcu (glavnom ili drugostepenom) nalazi njegova jedinica. Da bi shvatio svoju ulogu, on upoređuje svoj zadatak sa zadacima suseda i jedinica sa kojima mu predstoji da zajednički dejstvuje. Istovremeno razotkriva taktičku povezanost dejstava svoje i njihovih jedinica i načine usklađivanja dejstava u toku boja.

Na osnovu shvatanja zadatka komandant donosi kratke zaključke u kojima rezimira: pitanja koja ga interesuju iz osnovne zamisli pretpostavljenog starešine, mesto i ulogu vlastite jedinice u boju i pitanja koja se odnose na nacrt zamisli svoje odluke i način organizovanja sadejstva sa susedima.

Posle shvatanja zadatka, komandant određuje mere koje treba odmah preduzeti u pogledu pripreme jedinice za boj. Njihov sadržaj će zavisiti od konkretne situacije. Njima se obično utvrđuje šta treba da urade potčinjeni do dobijanja borbenog zadatka, kada, gde i na koji način će im biti dostavljeni borbeni zadaci, itd. Ako se potčinjene jedinice pre početka napada nalaze u odbrani, može se pojaviti potreba da se njihovi komandanti upozore na to kako će pretpostavljeni starešina ili komandanti drugih jedinica vršiti komandantsko izviđanje i da im se ukaže šta treba da učine za obezbeđenje tajnosti i bezbednosti njihovog rada a, prema potrebi, i kakvo će učešće sami uzeti u tom izviđanju.

Kada odredi mere koje zahtevaju hitno sprovođenje, komandant proračunava vreme, primenjujući metod iznet u četvrtoj glavi.

Razmotrimo shvatanje zadatka na konkretnom taktičkom primeru rada komandanta bataljona u napadu. Pri tome uzimamo uslove da komandant bataljona donosi odluku za napad iz pokreta na neprijatelja koji, posle neuspele susretne borbe, užurbano prelazi u odbranu (sl. 22).

SITUACIJA

I

Naše jedinice, razbivši neprijatelja u susretnoj borbi, brzo gone njegove ostatke u pravcu zapada.

3. msb, goneći ostatke razbijenih jedinica neprijatelja, u 10.00 5.8. podilazi glavnim snagama šumarku »Bob«. Komandant bataljona dobio je od komandanta puka preko radija borbeno naređenje:

1. Neprijatelj užurbano prelazi u odbranu na liniji visova »Detlić« — »Prozor«.

2. 18. msp, nanoseći glavni udar pravcem: šumarak »Klin« — vis »Dim«, napadom iz pokreta uništava neprijatelja u rejonu visova »Ekser«, »Prozor«, »Dim«, a zatim razvija napad pravcem: vis »Dim« — Dorin (na šemi se ne nalazi).

3. 3. msb sa 1. tb (bez 3. tč), 2. ad, minobacačkom baterijom 120 mm (6 minobacača), pt-baterijom 85 mm (4 oruđa), baterijom topova 57 mm i pionirskim vodom, ima zadatak da, uništavajući odstupajuće grupe neprijatelja, napadom iz pokreta razbije njegove rezerve koje podilaze i prelaze u odbranu u rejonu: vis »Ekser«, šumarak »Vetar«, vis »Limun« i ovlađa linijom: vis »Limun« — šumarak »Olovo«; u daljem da razvija napad pravcem: Vari — Zuljc. Početak napada u 12.00 5.8. sa linije: zapadne padine visa »Gljiva« — zapadna ivica šumarka »Klin«.

II

Komandantu 3. msb iz dopunskih uputstava komandanta puka i drugih izvora poznato je i sledeće:

1. U 11.05 5.8. po visu »Limun« i Ribi nanose se dva nuklearna udara. Napadu prethodi 15-minutni vatreni nalet artiljerije po otpornim tačkama neprijatelja u rejonima: vis »Ekser«, vis »Zob« i šumarak »Vetar«. Avijacija od »Č« — 00.05 do »Č« + 00.25 uništava rezerve neprijatelja u rejonu: šumarak »Šljiva«, vis »Dim«, šumarak »Krastavac«.

2. U zoni napada bataljona po planu pretpostavljenih starešina premešta se 12 pt-oruđa.

3. Desni sused napadom iz pokreta uništava neprijatelja i ovladava linijom: Moni, šumarak »Orah«, a zatim produžava napad pravcem: šumarak »Orah« — Arki.

Levi sused uništava neprijatelja na visu »Prozor« i ovladava linijom: Ribi — Luk, razvijajući zatim napad pravcem: Ribi — Konor.

Rezerva se uvodi u boj sa zapadnih padina visa »Dim«.

4. Bataljon je popunjten ljudstvom: 6. msč — 70%, 7. msč — 75%, 8. msč — 90%, specijalne jedinice — 86%; transportom — 91%. Ljudstvo 6. i 7. msč je ozračeno sa 10 do 12 rentgena.

5. Stanje pokretnih rezervi u 10.00 5.8.: municije za sve vrste oružja — 0,3 b/k, a u 11.00 5.8. sredstvima puka se povećava na 1 b/k; goriva i maziva — 0,4 punjenja, a u 13.30 5.8. popunjava se na 1 punjenje; namirnica — 1 dnevni obrok.

6. Tehničko stanje auto-transporta — zadovoljavajuće. Zahteva remont: tekući — 5 i srednji — 2 vozila. Radijus transporta — preko 2.000 km, a tenkova — 35 motočasova.

7. U bataljonskoj sanitetskoj stanici ima 15 ranjenika.

8. Pokretne rezerve vojnohemijiske opreme su utrošene

Primer shvatanja zadatka od strane komandanta 3. msb

1. Puk, odmah posle nuklearnih i vatrenih udara, nanoseći glavni udar pravcem: šumarak »Klin« — vis »Dim«, napadom iz pokreta uništava neprijateljske rezerve koje podilaze iz dubine i užurbano prelaze u odbranu u rejonu visova »Ekser«, »Prozor«, »Dim«.

2. 3. msb sa ranijim sredstvima ojačanja, nalazeći se u prvom ešelonu na pravcu glavnog udara puka, napada neprijatelja na frontu širine 2 km sa bližim zadatkom dubine 3 km. U zoni napada bataljona nanosi se jedan nuklearni udar, što zahteva brzu eksplataciju njegovih rezultata, odnosno izvođenje napada visokim tempom. Dubina zadatka suseda približno se poklapa sa dubinom bataljonskog zadatka.

Zaključci

1. Polazeći od osnovne zamisli komandanta puka, glavni udar bataljona naneti pravcem: vis »Glijiva« — vis »Limun«.

2. Imajući u vidu karakter borbenog zadatka i sredstava ojačanja, borbeni poredek bataljona postrojiti u jedan ešelon, sa rezervom od najmanje jedne pešadijske čete.

3. Nuklearni i vatreni udari koji se nanose sredstvima pretpostavljenih starešina i dejstva suseda doprinose uspešnom izvršenju bataljonskog zadatka.

Procena situacije i donošenje odluke

Komandant ceni situaciju u okviru i na osnovu zaključaka koji proizlaze iz shvatanja borbenog zadatka. U

tome se izražava organska veza između shvatanja zadatka i procene situacije. Ali, procena situacije ima i svoj cilj, svoju namenu. U toku procene komandant upoznaje one objektivne uslove u kojima će se ostvarivati cilj boja. U procesu procene situacije komandant u mislima analizira tok zadataka predstojećeg boja, od početka do kraja, i na osnovu toga određuje najracionalniji način postizanja njegovog cilja.

Pošto cilj boja i način njegovog postizanja zavise od konkretnih uslova, to i analiza tih uslova treba da bude, takođe, konkretna. U toku procene situacije komandant ima posla sa konkretnim podacima koji su sastavni deo borbene situacije. Postupnost i način analize ovih podataka mogu biti različiti i najneposrednije zavise od stepena teoretske naobrazbe komandanta, od njegovih čvrstih navika stečenih u praksi i umešnosti da otkrije i oceni najvažnije elemente situacije, a u njima — odlučujuće karike i podatke, koji najviše utiču na izbor načina dejstva.

Borbena dejstva izvode, kao što je poznato, dve suprotne sile: neprijateljske i vlastite jedinice. Svestrano poznavanje tih jedinica u savremenom boju dobija još veći značaj. Zbog toga se one moraju proceniti temeljito i savesno.

Uporedo s tim, iscrpna analiza i procena mogućnosti jedinica protivničkih strana u savremenom boju su znatno složenije. U boju, i na jednoj i na drugoj strani, sudeluje ogroman broj najraznovrsnijih borbenih sredstava, kao i sredstava za zaštitu i obezbeđenje. Čak i oruđa iste namene imaju različita borbena svojstva i mogućnosti. Analoge po veličini vojne jedinice protivničkih strana imaju njima svojstvenu organizacijsku strukturu i različitu količinu sredstava, nejednakih kvaliteta. Kvaliteti borbenog morala tih jedinica su takođe različiti. Sem toga, ako se upotrebe savremena sredstva za uništavanje, ovi kvaliteti mogu vrlo brzo nestati ili biti umanjeni, a za njihovo uspostavljanje potrebno je znatno više, nego ranije, vremena i napora od strane komandanta i celog njegovog aparata komande. Zbog toga je upoređivanje mogućnosti neprijatelja i vlastitih jedinica u procesu donošenja odluke u savremenom ratu veoma složen zadatak. Da bi se u tome postigla objektivnost, upoređivanje treba vršiti na osnovu

kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja. Sasvim je razumljivo što će rezultati takvog upoređivanja biti promenljivi, jer oni zavise od vida boja i uslova njegovog izvođenja. Elementi situacije, zavise od uslova, nemaju jednaku ulogu; oni različito utiču na odluku koju donosi komandant. Stoga, proceni tih elemenata uvek treba prilaziti konkretno i na drugčiji način. Na odluku u jednim uslovima najviše može da utiče neprijatelj, i to ne čak ni svi podaci o njemu, već samo neki, na primer, njegove mogućnosti u pogledu upotrebe oružja za masovno uništavanje ili stvaranje radiološke kontaminacije; u drugim slučajevima to će biti zemljište, meteorološki uslovi ili pojedini njihovi činioci, itd.

Tako, na primer, pri organizovanju dugog marša najveći uticaj na sadržaj odluke mogu da ispolje marševske mogućnosti vlastitih jedinica i karakter zemljišta. Pri forsiranju reke može biti najvažnije procena reke i zemljišta u rejonu (na odseku) forsiranja. Kada neprijatelj preduhitri jedinice u razvijanju za susretnu borbu ili iznenadno preduzme protivnapad, komandant će često biti lišen mogućnosti da izvrši analizu svih elemenata situacije radi izbora najboljeg načina dejstva. U sličnim slučajevima on daje prednost onim elementima čija će analiza omogućiti da se brzo, makar i u opštim crtama, odredi kada i gde neprijatelj može da se razvije i kakve su njegove mogućnosti za to, da bi na osnovu toga odredio odgovarajući način dejstva. U takvim uslovima odlučujući značaj imaju vreme i položaj za odbijanje protivnapada, a polazeći od njihove procene proučavaju se i drugi elementi (podaci) situacije.

Od kakvog je značaja izbor osnovnog elementa situacije i njegova procena potvrđuju iskustva velikog otadžbinskog rata.

U februaru 1943. godine naše jedinice su izvodile napad na grad Lugansk. U samom gradu i na njegovim prilazima neprijatelj je organizovao upornu odbranu. Višestruki pokušaji da se ovlađa gradom završavali su se bez uspeha, jer naše jedinice nisu ostvarile nadmoćnost nad neprijateljem, a, pored toga, dopustile su i grešku koja se ogledala u tome što su svi napadi obično izvođeni u isto vreme: oni su počinjali izjutra, a završavali su se padom

mraka. Neprijatelj je to odmah uočio pa je noć koristio za pregrupisavanje snaga i sredstava i učvršćivanje svoje odbrane. Tako je neprijatelj svaki naš dnevni napad dočekivao spremno. Ova okolnost je bila pravilno ocenjena, shvaćena je potreba da se napad izvrši noću i doneta odgovarajuća odluka. Napad je krunisan uspehom. Odlučujući ulogu u datom slučaju odigrao je pravilan izbor vremena za napad i savestan odnos prema ovom faktoru u toku doношења odluke.

U drugom primeru odlučujući činilac u razbijanju neprijatelja bio je pravilan izbor najosetljivijeg mesta u njegovoj odbrani. Pri donošenju odluke za napad u oktobru 1944. godine na Štalupenski utvrđeni rejon, komandant 96. gardijske streljačke divizije i komandanti pukova i bataljona otkrili su u toku procene da je jugoistočno od Štalupena neprijatelj organizovao odbranu u poljskim uslovima; to je i bio odlučujući faktor, presudan za njihovu odluku. Oni su rešili da nanesu glavni udar na to slabo mesto, obilazeći utvrđeni rejon sa juga, što je osiguralo uspeh napada; divizija je izvršila borbeni zadatak na vreme i postigla izvanredne rezultate.

Borbeno iskustvo nam pruža mnogo sličnih primera kada su komandanti naše armije, donoseći odluku, cenili situaciju prema stepenu važnosti pojedinih elemenata, odnosno podataka situacije. Smelost i originalnost bile su karakteristike njihovih odluka. Pri donošenju odluke oni se nisu pridržavali nikakvih šablonskih šema. Naši komandanti su u svakom boju, kada su vršili procenu situacije i donosili odluke, unosili svežinu u vojnu misao i ispoljavali smelu preduzimljivost, snalažljivost i široku stvaralačku inicijativu. To se može videti i iz jednog karakterističnog primera koji je uzet iz napada jedinica 1. ukrajinskog fronta 1944. godine.

Jednom bataljonu je predstojalo da forsira veliku vodenu prepreku i zauzme jaku otpornu tačku neprijatelja. Taj zadatak je sam po sebi bio dosta težak, a reklo bi se da ga je komandant bataljona kapetan Tretjakov svojom odlukom, koju je doneo posle detaljnog upoznavanja sa situacijom, učinio još težim. On je našao za potrebno da forsira reku tamo gde se ona deli na tri rukavca, koji protiču teškoprophodnim močvarnim zemljишtem. U stvari, pak,

pokazalo se da upravo taj najteži put najbrže vodi pobedi. Odbrana je ovde bila najslabija. Neprijatelj nije očekivao udar s tog pravca, pa je bio iznenađen i razbijen.

Da bi se otkrio glavni elemenat situacije i pravilno ga procenio, komandant mora potpuno da ovlada metodom procene situacije po elementima, da zna da izvlači posebne zaključke o svakom od njih i opšte zaključke iz situacije u celini. Pitanja koja komandant ceni kod svakog elementa situacije različita su po obimu i sadržaju, što zavisi od vida boja — napada ili odbrane.

Razmotrimo ukratko načelna pitanja sadržaja rada komandanta u proceni svakog elementa situacije pri donošenju odluke za napad, imajući u vidu da se zemljiste, radiološka, hemijska i bakteriološka situacija cene obično uporedo sa procenom neprijateljskih i vlastitih jedinica.

Procena neprijatelja i zemljiste u rejonu njegovog rasporeda je najsloženiji deo rada komandanta pri donošenju odluke. Složenost je u tome što neprijatelj uvek nastoji da prikrije svoje grupisanje i svoje namere. Zbog toga se često dešava da se procena neprijatelja mora vršiti bez potrebnih podataka. Postojeći, pak, podaci o neprijatelju i zemljisu mogu da imaju fragmentaran i protivrečan karakter, uz to i da se naglo i brzo menjaju i zastarevaju, a time i da gube vrednost.

Stoga je komandant prinuđen ne samo da ulaže velike napore da bi dobio potrebne podatke, već i da ispolji umešnost u proceni neprijatelja i kada se o njemu raspolaze veoma oskudnim podacima. Sasvim je razumljivo da će sličan zadatak moći da obavi komandant koji raspolaže temeljitim i svestranim znanjima iz taktike, organizacije jedinica i borbene tehnike neprijatelja. Upravo takva znanja o neprijatelju, kao što potvrđuje borbeno iskustvo, pružaju komandantu mogućnost da sa većom uverenošću i sigurnijim predviđanjem ceni neprijatelja, čak i na osnovu fragmentarnih i nepotpunih podataka.

U toku procene neprijatelja komandant, načelno, proučava: sastav i grupisanje neprijateljskih snaga; mogućni način njihovog dejstva, a naročito primene sredstava za masovno uništavanje; gustinu jedinica na čitavom frontu borbenih dejstava i posebno po pravcima; mogućnosti za primenu vazdušnih desanata; sistem komandovanja jedinicama i mere obezbeđenja borbenih dejstava.

Prostrane granice procene navedenog kompleksa pitanja, kao i njihov sadržaj, zavise od borbenog zadatka i vida boja. Širina fronta na kome se vrši procena neprijatelja određuje se približno širinom zone (fronta) napada pretpostavljene jedinice. Ali se ova norma ne može prihvati šablonski; zavisno od konkretnih uslova ona može biti manja ili veća. Dubina na kojoj se u napadu procenjuje neprijatelj ograničena je dubinom borbenog zadatka.

U sadržaju komandantove procene neprijatelja koji je organizovao odbranu karakteristično je to što je njegovo grupisanje više ili manje postojano. Braniočeve jedinice su vezane za izabrani rejon zemljišta, koje se uređuje u inžinjerijskom pogledu. Zbog toga je komandant u ovakvom slučaju dužan da, pre svega, otkrije sistem neprijateljske odbrane, tj. borbeni poredak koji je neprijatelj postrojio za odbranu, protezanje i inžinjerijsko uređenje položaja (rejona odbrane ili otpornih tačaka) i vatreni sistem.

U braniočevom borbenom poretku otkrivaju se pojedinosti, potrebne radi određivanja zadataka svojim vatreñim sredstvima i potčinjenim jedinicama koje učestvuju u napadu. Komandant bataljona (komandir čete), na primer, proučava neprijatelja do čete (voda) i samostalne baterije (vatrene tačke). Najpre se utvrđuje grupisanje neprijatelja koji se brani u granicama dubine bližeg zadataka, a zatim na dubini sledećeg zadataka. U isto vreme se otkriva protezanje položaja, koje su posele neprijateljske jedinice, a naročito karakter inžinjerijskog uređenja prvog položaja: koliko je uređeno zaklona, rovova, saobraćajnica i drugih objekata, gde su postavljena minska polja (kako ispred prednjeg kraja, tako i u dubini).

Prema protezaju zaklona rovova, kao i prema rasporedu vatreñih sredstava i prepreka određuju se granice rejona odbrane (otpornih tačaka) i spojevi između njih. Ovo se čini radi toga da bi se otkrili pogodni objekti i na osnovu toga postavili zadaci pridatoj artiljeriji i minobacačima. Pri tome se vodi računa o objektima koje uništavaju sredstva pretpostavljenog starešine.

Znatan deo ciljeva na prvom položaju uništava se oruđima određenim za neposredno gađanje. Zbog toga je važno otkriti te ciljeve. Polazeći od podataka o popunjenosti neprijateljskih jedinica i normi ojačanja, određuje

se: koliko ciljeva može biti u zoni (na frontu) napada jedinice; koliko je njih otkriveno i koji zahtevaju dopunsko izviđanje; koje ciljeve uništiti vatrom topova i tenkova, određenih za neposredno gađanje. Na kraju se izračunava koliko topova i tenkova (po kalibrima i vrstama) treba upotrebiti za neposredno gađanje i kada ih i kako iskoristiti.

Takvim redosledom i što je mogućno podrobnije proučavaju se i naredni neprijateljski položaji. Na njima se raspoređuju rezerve, te je potrebno proračunati koje od njih mogu biti uništene našim nuklearnim i vatreñim udarima, a koje će biti u stanju da pruže otpor ili izvrše protivnapad u trenutku kada im se približe napadačeve jedinice.

Uporedo sa otkrivanjem grupisanja neprijatelja i stepena uređenja njegovih položaja u dubini odbrane, komandant proučava raspored i mogući način upotrebe neprijateljskih raketnih lansirnih uređaja, artiljerije i minobacača. Njihov broj se utvrđuje metodom upoređivanja formacijskih sredstava i eventualnih sredstava ojačanja neprijateljskih jedinica koje se nalaze pred frontom sa stvarnim brojem otkrivenih lansirnih uređaja (baterija). Polazeći od gledišta koje je neprijatelj prihvatio u vezi sa upotrebotom ovih sredstava u odbrani i konkretnih uslova, komandant utvrđuje grupisanje vatreñih sredstava i mogući način njihove upotrebe u nanošenju vatreñih udara.

Na osnovu proučavanja sistema odbrane neprijatelja i poznavanja njegove taktike komandant predviđa mogući način dejstava njegovih jedinica na početku i u toku našeg napada: kako će neprijatelj braniti posednute položaje; gde će, kada i kakvim snagama preduzeti protivnapad u kombinaciji sa nuklearnim i vatreñim udarima; gde i kakva radiološka, hemijska i bakteriološka situacija može da nastane u zoni (na pravcu) našeg napada, verovatni način i vreme upotrebe neprijateljskih sredstava za napad iz vazduha, i dr.

Istovremeno sa proučavanjem odbrambenog sistema i karaktera dejstava neprijatelja ceni se i zemljište u rejonu njegovog rasporeda. Određuje se u kojoj meri ono utiče na organizaciju neprijateljske odbrane i na naš napad sa stanovišta borbene upotrebe snaga i sredstava i

njihovog manevra u toku boja, kao i u pogledu uslova osmatranja i zaštitnih svojstava. Najpre se vrši procena karaktera zemljišta ispred prednjeg kraja, a zatim u dubini odbrane neprijatelja. Pri tome je nužno utvrditi kakve sve prirodne prepreke neprijatelj može da iskoristi za pojačanje odbrane i sta treba učiniti da bi se obezbedio nezadrživi napad vlastitih jedinica.

Na osnovu procene neprijatelja i zemljišta komandant donosi posebne zaključke, u kojima ukazuje na: jaka i slaba mesta u odbrani neprijatelja i u vezi s tim određuje pravac glavnog udara; koje objekte u neprijateljskom borbenom poretku uništiti vatrenim sredstvima i kakve zadatke postaviti potčinjenim jedinicama prvog i drugog ešelona (rezervi); mere zaštite svojih jedinica od neprijateljskog oružja za masovno uništavanje; način i redosled savlađivanja prepreka; šta treba naknadno utvrditi i izvideti u neprijateljskom rasporedu do početka napada.

Razmotrimo sadržaj rada komandanta 3. msb na proceni neprijatelja i zemljišta u rejonu njegovog rasporeda na taktičkom primeru.

Procena neprijatelja i zemljišta u rejonu njegovog rasporeda od strane komandanta 3. msb

Pred frontom bataljona odstupaju ostaci 2/10. mbr. čije uništenje treba završiti do njihovog izlaska na odbrambene položaje koje uređuju neprijateljske rezerve iz dubine na liniji: istočne padine visova »Detlić«, »Ekser«, »Zob« i »Prozor«. Do izvršenja bližeg zadatka bataljonu predstoji da u rejonu visova »Ekser«, »Zob« i »Limun« uništi oko tri ojačane čete, koje organizuju odbranu na brzu ruku u sastavu 1/11. mbr. Ovaj neprijateljski bataljon, ojačan jednom tenkovskom četom i artiljerijskim divizionom, verovatno se nalazi u prvom ešelonu 11. mbr i štiti važan pravac u njenoj zoni odbrane, zauzimajući rejon 2 km po frontu i 2,5 km po dubini. Bokovi bataljona zaštićeni su odbranom suseda — 3. i 2. mpb, koji takođe ulaze u sastav ove brigade.

Otporne tačke četa treba očekivati na visovima »Ekser«, »Zob« i »Limun«. Najvažnije otporne tačke su na

visovima »Ekser« i »Limun«. One se uređuju na dominirajućim visovima, sa kojih se osmatra i drži pod vatrom zemljište u radiusu do 2—2,5 km. Vis »Ekser« ograničava osmatranje dubine odbrane neprijatelja a njemu omogućava da tuče vatrom prilaze prednjem kraju svoje odbrane do zapadne ivice šumarka »Granitni«, što zahteva preduzimanje mera za obezbeđenje prikrivenog i rastresitog kretanja jedinica pri izlasku na jurišni položaj.

U dubini, na liniji šumarak »Šljiva« — vis »Dim« neprijatelj organizuje drugi položaj snagama brigadne rezerve. Nju sačinjavaju snage do pešadijskog bataljona, čiji se deo prikuplja u šumarku »Šljiva«, dok je drugi deo u pokretu i ima zadatak da posedne položaje za odbranu na istočnim padinama visa »Dim«.

Zemljište u dubini odbrane omogućuje neprijatelju da ostvari širok i prikriven manevr snagama i sredstvima i preduzme protivnapad rezervama bataljona prvog ešelona 11. mbr i brigadnom rezervom.

Protivnapad brigadne rezerve može se očekivati posle ukljinjavanja bataljona u prvi položaj neprijateljske odbrane sa pravaca: Krin — šumarak »Vetar« i Zorgi — vis »Ekser«.

Na ovim pravcima treba pripremiti artiljerijsku vatru i imati u gotovosti sva protivtenkovska sredstva bataljona radi odbijanja mogućnih protivnapada neprijateljskih tenkova. Pogodne linije za odbijanje neprijateljskih protivnapada su: zapadne padine visa »Limun« i Vari — šumarak »Olovo«.

Najpogodnije zemljište za upotrebu svih rodova vojske, naročito tenkova, je na pravcu: vis »Gljiva« — vis »Limun« — šumarak »Šljiva«.

Sastav i jačina neprijateljskih jedinica u zoni napada bataljona nisu potpuno otkriveni. Ali, polazeći od njihovog formacijskog sastava i tehničke opremljenosti, kao i od postojećih podataka, može se pretpostaviti da će neprijatelj stvoriti približno sledeću gustinu na kilometar fronta:

- u pešadiji — $3 : 2 = 1,5$ pč;
- u tenkovima (jedna tč) — $15 : 2 = 7,5$ tenkova;
- u protivtenkovskim sredstvima — $18 : 2 = 9$ oruđa;
- u artiljeriji i minobacačima — $30 : 2 = 15$ oruđa.

Posle nanošenja nuklearnog udara po otpornoj tački neprijatelja na visu »Limun«, gustina njegovih snaga i sredstava smanjiće se za oko 1/3 u pešadiji, tenkovima i protivtenkovskim sredstvima.

Pri izvođenju protivnapada snagama brigadne rezerve (front 3 km) gustina neprijateljskih snaga i sredstava na kilometar fronta može biti:

- u pešadiji — $3 : 3 = 1$ pč;
- u tenkovima (tč) — $15 : 3 = 5$ tenkova;
- u artiljeriji i minobacačima — $24 : 3 = 8$ oruđa.

Do prelaska bataljona u napad neprijatelj će usavršavati svoju odbranu i aktivno izviđati. U toku podilaženja i razvoja bataljona za napad treba očekivati njegovo pojačano vatreno dejstvo i upotrebu sredstava za masovno uništavanje. Najverovatniji rejoni po kojima neprijatelj može naneti udare sredstvima za masovno uništavanje su šumarnici: »Granitni«, »Grom« i »Klin«.

Zaključci:

1. Značajan objekat koji treba neutralisati vatrom bataljonske artiljerije i minobacača je neprijateljska otporna tačka na visu »Ekser«.
2. Glavni udar celishodno je naneti pravcem: vis »Gljiva« — vis »Limun« — Zuljc.
3. Borbeni poredak bataljona postrojiti u jedan ešelon sa rezervom jačine čete.
4. Četama prvog ešelona postaviti zadatak da zauzmu: desnokrilnoj četi — vis »Ekser«, levokrilnoj — šumarak »Vetar«. Rezervu bataljona uvesti u boj sa linije zapadne padine visa »Limun«.
5. U sistemu neprijateljske odbrane potrebno je preciznije odrediti: prisustvo sredstava za masovno uništavanje i rejone njihovog rasporeda, sastav i liniju razgraničenja otpornih tačaka na visovima »Ekser« i »Zob« i karakter neprijateljskih prepreka pred prednjim krajem i u dubini odbrane.

Procenom vlastitih snaga utvrđuju se stanje, sastav i borbene mogućnosti formacijskih i pridatih jedinica za izvršavanje dobijenog zadatka.

Pošto neprekidno proučava situaciju, komandant je, reklo bi se, dužan da stalno raspolaže tim podacima, još pre dobijanja borbenog zadatka. Međutim, potreba za procenom potčinjenih jedinica, naročito njihovih borbenih mogućnosti, u stvarnosti se, u manjem ili većem obimu, pojavljuje uvek. Tu potrebu izaziva specifičnost sadržaja novog borbenog zadatka i promene u sastavu a, time, i mogućnostima potčinjenih jedinica, što je posledica dobijenih ojačanja od pretpostavljenog starešine ili drugih okolnosti.

U toku procene vlastitih jedinica razmatra se ne samo kvantitativna već, u prvom redu, kvalitativna strana njihovih mogućnosti. Do ovog kvaliteta dolazi se upoređivanjem mogućnosti vlastitih i neprijateljskih jedinica, pri čemu je potrebno da se predviđe i promene koje će nastati u toku borbenih dejstava.

Nuklearno oružje je osnovno borbeno sredstvo. Zato se procena i upoređivanje podataka vrši, prvenstveno, o ovom oružju. Pri tome se ima u vidu da količina nuklearnog oružja, kako jedne tako i druge strane, ne može biti neograničena. Na osnovu raspoloživih podataka komandant upoređuje neprijateljeve sa vlastitim mogućnostima u pogledu primene nuklearnog oružja i to ne samo prema broju nuklearnih projektila već i prema njihovoj jačini, a sagledava i sredstva i verovatne rezultate njihove upotrebe.

Moralno stanje jedinica ima veliki, a ponekad i odlučujući uticaj na njihove borbene mogućnosti. To se, međutim, skoro nikada, pogotovo u taktičkim okvirima, ne može izraziti kvantitativnim odnosom. O moralnom stanju neprijateljskih jedinica komandantu je važno da zna, na primer, kakav će otpor neprijatelj pružiti neposredno posle vatrene pripreme i, naročito, posle nuklearnih udara, kakva je njegova upornost u borbi sa tenkovima i osetljivost na obilaske i obuhvate, njegova istrajnost u protivnapadima i dr. To će komandantu omogućiti da što potpunije iskoristi slabe strane neprijatelja, i najmanje mogućnosti za široki, a katkada i drski manevr, da odredi minimalno potrebne snage za odbijanje neprijateljskih protivnapada.

Odnos u motostreljačkim (pešadijskim) jedinicama izračunava se upoređivanjem njihovog ljudstva i borbenih

sredstava. Upoređivanjem kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja tih sredstava, uz istovremeno vođenje računa o moralnim i borbenim kvalitetima ljudstva jedinica obe strane izvode se odgovarajući zaključci o borbenim mogućnostima potčinjenih i neprijateljskih jedinica. Pri tome se utvrđuje u čemu potčinjene jedinice zaostaju za neprijateljem, kako umanjiti ili likvidirati prednosti neprijatelja i kako povećati svoje mogućnosti za uspešno izvršenje borbenog zadatka.

Odnos u raketama i artiljeriji takođe se određuje na osnovu kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja, koji se izražavaju u borbenim mogućnostima ovog oružja. Za određivanje tih mogućnosti vrši se odgovarajući proračun: sva artiljerija i sve rakete koje mogu biti upotrebljene u zoni (na odseku) predstojećih dejstava s jedne i s druge strane upoređuju se prema kalibrima, dometu i vatrenoj moći u rešavanju tipičnih zadataka — uništavanju neprijatelja na čitavoj dubini borbenog zadatka. Tako se postupa i u odnosu na protivtenkovsku artiljeriju: izračunava se njen ukupan broj, a zatim mogućnosti za uništavanje tenkova (oklopnih transporterata) na raznim odstojanjima.

Na kraju se vrši kvantitativno i kvalitativno upoređivanje ovih sredstava (raketa i artiljerije obe protivničke strane), utvrđuju se prednosti i nedostaci raketa i artiljerije svake strane, određuju se načini korišćenja vlastitih prednosti i neutralisanja u toku borbenih dejstava prednosti neprijatelja. Na osnovu takvih zaključaka, uz ranije izvršenu analizu mogućnosti nuklearnog oružja, mogu se postaviti zadaci raketama i artiljeriji. U skladu sa osnovnom zamisli boja komandant određuje objekte koje treba uništiti ili neutralisati, zatim utvrđuje koji se objekti toku sredstvima prepostavljenih i svojim nuklearnim oružjem i, najzad, polazeći od vatrenih mogućnosti raketa i artiljerije, određuje koje od preostalih objekata treba uništiti vatrom artiljerije.

Komandant postavlja zadatke artiljeriji i minobacačima za period vatrene pripreme i podrške napada: način upotrebe artiljerije, tenkova i samohodnih artiljerijskih oruđa koji se angažuju iz rezerve prepostavljenog starešine; metod otvaranja vatre i njene vrste u toku vatrene podrške napada i prodiranja u dubinu neprijateljske obrane; način razvijanja artiljerije i vreme njene gotovosti

za otvaranje vatre. Pored toga, komandant određuje broj oruđa i tenkova koje treba upotrebiti za neposredno gađanje i odakle ih uzeti. Zatim vrši raspodelu artiljerije i minobacača radi ojačanja i podrške potčinjenih jedinica i određuje koliko oruđa treba izdvojiti za praćenje napada motorizovane pešadije i tenkova.

Odnos u tenkovima određuje se upoređivanjem ukupnog broja tenkova i njihovih kvalitativnih pokazatelja. Najpre se upoređuje broj lakih, srednjih, teških i specijalnih tenkova, a zatim se analiziraju borbene mogućnosti svake od tih vrsta tenkova, i to na osnovu sledećih najvažnijih pokazatelja: zaštitnih svojstava, naoružanja, dometa neposrednim gađanjem i debljine probognosti oklopa, manevarskih sposobnosti, posebno pokretljivosti, specijalne opreme — daljinomera, uređaja za noćna dejstva i savlađivanje vodenih i drugih prepreka. Sem toga, uvek treba imati u vidu moralne i borbene kvalitete ljudstva tenkovskih jedinica i stepen njegove obučenosti.

Brojnim upoređivanjem tenkova vlastitih i neprijateljskih jedinica može se dobiti relativno pravilna predstava o oklopnim snagama protivničkih strana. Takvim upoređivanjem može se ustanoviti u kojoj meri sastav i struktura tih snaga odgovara predstojećim borbenim zadatacima i kakav je stvarni, a ne samo brojni odnos snaga u tenkovima u konkretnim uslovima. Poznato je da svaka vrsta tenkova ima svoju specifičnu namenu i da njen uloga može biti veća ili manja, zavisno od određenih uslova borbene situacije. Tako, na primer, za dejstva na zemljištu bez vodenih prepreka laki amfibijski tenk je neefikasno borbeno sredstvo, pa u proračunu odnosa snaga treba uzeti u obzir samo srednje i teške tenkove. Ukoliko predstoji savlađivanje vodene prepreke ili neprohodne močvare, laki amfibijski tenkovi dobijaju veoma veliki značaj. Upoređivanje kvaliteta tenkova omogućuje, takođe, da se otkrije prava borbena vrednost svake njihove vrste. Tako, na primer, tenkovi opremljeni potrebnim uređajima za noćno osmatranje mogu i noću uspešno da dejstvuju u borbenim porecima pešadije bez veštačkog osvetljavanja zemljišta. Tenkovi koji se odlikuju visokom manevarskom sposobnošću i pokretljivošću manje su osetljivi na neprijateljsku vatru i mogu da izvršavaju svoje

zadatke bez pomoći pionira, čak i u uslovima kada u neprijateljskom rasporedu postoje neke vrste inžinjerijskih prepreka. Opremljenost savremenih jedinica sredstvima za prelaz i opremom za savlađivanje vodenih prepreka umnogome povećava efikasnost dejstva tenkova na zemljištu koje obiluje vodenim preprekama. Analiza svih nabrojanih podataka, uzimajući u obzir i moralne i borbene kvalitete ljudstva tenkovskih jedinica i stepen njihove obučenosti, omogućuje da se dođe do svestranih i potpuno realnih zaključaka. U tim zaključcima podvlače se jake i slabe strane tenkovskih jedinica obe protivničke strane i utvrđuju najefikasniji načini upotrebe vlastitih tenkova u borbi sa neprijateljskim.

Pri proceni mogućnosti inžinjerijskih jedinica komandant ustanavljava obim inžinjerijskih radova koje treba da izvrše sve jedinice u pripremi i toku napada. Obim i redosled izvršavanja inžinjerijskih radova određuju se u zavisnosti od izabranog načina napada i uslova njegovog izvođenja, posebno karaktera zemljišta, sistema prepreka (rušenja) i kontaminiranih rejona koji su već stvoreni ili ih neprijatelj može stvoriti u zoni (na pravcu) predstojećeg napada. Pri tome se određuju: jačina snaga i sredstava, rokovi i načini izvršavanja inžinjerijskih radova na uređenju očekujućeg (polaznog) rejona razmeštaja jedinica od početka napada, putevi izlaska jedinica iz očekujućeg rejona na jurišni položaj (pri napadu iz pokreta) i putevi manevra jedinica u toku napada. Pored toga, predviđaju se mere za savlađivanje prepreka i kontaminiranih rejona koje je neprijatelj obrazovao pred prednjim krajem i u dubini svoje odbrane. Na kraju ove procene vrši se raspodela inžinjerijskih snaga i sredstava potčinjenim jedinicama koje se nalaze u prvom ešelonu i u rezervi (drugom ešelonu).

Procena mogućnosti protivavionskih sredstava i određivanje načina njihove upotrebe vrši se u zavisnosti od situacije u vazduhu. Komandant proučava, pre svega, način upotrebe protivavionskih sredstava od strane prepostavljenih starešina i suseda, kako bi na osnovu toga odredio zadatke, rejone rasporeda i redosled premeštanja svojih formacijskih protivavionskih sredstava, kao i način obaveštavanja o vazdušnoj opasnosti.

Stanje, mogućnosti i borbena upotreba jedinica zavise od toga da li je pozadinsko obezbeđenje potpuno i neprekidno. Zbog toga, komandant proučava stepen materijalnog obezbeđenja potčinjenih jedinica i stanje transporta. Imajući u vidu te podatke i mere pozadinskog obezbeđenja pretpostavljene komande, on određuje rejone rasporeda svojih pozadinskih jedinica, puteve dotura i evakuacije, način i rokove dotura materijalnih sredstava i evakuacije ljudstva koje je izbačeno iz stroja i određuje vreme i mesto remonta pojedinih vrsta tehnike prema stepenu oštećenja.

Zemljište u rejonu rasporeda vlastitih snaga ceni se uporedo sa drugim elementima, polazeći od toga u kojoj meri ono doprinosi tajnosti razmeštaja i pokreta jedinica do početka napada i brzini njihovog dejstva u toku napada, kao i organizaciji osmatranja i zaštiti jedinica od neprijateljskih sredstava za masovno uništavanje. U tu svrhu određuju se rejoni (linije) pogodni za razvijanje osmatračnica, koje obezbeđuju osmatranje neprijateljskog rasporeda na što je mogućno veću dubinu. Komandant proučava stanje i protezanje puteva i mogućnost njihovog korišćenja za izlazak jedinica na jurišni položaj, a određuje i odseke na kojima treba da se proseku kolonski i obilazni putevi ili podignu mostovi (organizuju mesta prelaza). On takođe, ceni, i prohodnost zemljišta van puteva kako bi se u slučaju potrebe mogao izvršiti manevar radi savlađivanja (obilaska) zona (odseka) kontaminacije ili rušenja, koje je stvorio neprijatelj. Zaštitna svojstva zemljišta cene se sa stanovišta otkrivanja pogodnih prirodnih zaklona na ljudstvo, borbenu tehniku i komandna mesta pri razmeštaju jedinica u očekujućem (polaznom) rejonu i u toku napada.

Na kraju procene vlastitih snaga i zemljišta u rejonu njihovog rasporeda izvode se posebni zaključci koji obuhvataju: postrojavanje borbenog poretku i raspodelu sredstava ojačanja, zadatke potčinjenih jedinica i jedinica ojačanja i mere obezbeđenja napada.

U našem taktičkom primeru sadržaj rada komandanta 3. msb na proceni vlastitih snaga i zemljišta u rejonu njihovog rasporeda može da se odvija na sledeći način.

Procena vlastitih jedinica i zemljišta od strane komandanta 3. msb

Bataljon, goneći ostatke razbijenih jedinica 2/10. mbr, nalazi se na 20 km od linije predviđene za napad na neprijatelja koji je prešao u odbranu. Za dovođenje jedinica na jurišni položaj postoji jedan pravac: Verk — Krit — Ori — vis »Gljiva«, koji je neprijatelj znatno porušio u rejonima mesta prelaza preko reka Larika (na šemi se ne nalazi) i Gorin (u rejonu Krita) i šumarka »Granitni«. Zemljište u pomenutim, kao i u drugim rejonima na pravcu nastupanja bataljona do jurišnog položaja je ispresecano i močvarno, što ograničava kretanje jedinica i njihov manevr radi savlađivanja (obilaska) razrušenih delova na marš-ruti. Ovim pravcem jedinice se mogu kretati brzinom od 10 km/č. Prema tome, nastupajući u bataljonskoj koloni jedinice mogu izbiti na jurišni položaj za dva časa, tj. do 12.00 5. 8, kao što je i naredio komandant puka.

Na pravcu napada bataljona pretpostavljeni starešina svojim nuklearnim oružjem uništava četnu otpornu tačku na visu »Limun«, a klasičnim sredstvima, pred početak napada, uništava vatrena sredstva na visovima »Ekser« i »Zob« i na istočnoj ivici šumarka »Vetar« i sprečava eventualne napade neprijatelja sa pravaca: Krin — šumarak »Vetar« i Zorgi — vis »Ekser«.

Pored ranijih sredstava ojačanja, bataljon naknadno dobija i bateriju protivtenkovskih oruđa. Sastav motostreljačkih četa približno je jednak, s tim što 8. msč ima manje gubitaka. Doze ozračenja koje je ljudstvo primilo nemaju bitniji uticaj na borbenu sposobnost jedinica.

Za izvršenje zadatka, računajući pridate jedinice i sredstva podrške, bataljon ima:

a) minobacačku bateriju — 6 oruđa 120 mm, čije su mogućnosti: KV — 3 ha, NZV — 420 m; minobacački vod — 3 oruđa 82 mm, čije su mogućnosti: KV — 1 ha i NZV — 90 m.

Mogućnosti 2. ad, koji podržava bataljon, jesu: KV — 9 ha i NZV — 900 m. Mogućnosti artiljerije i minobacača, ako se u toku vatrene pripreme iskoriste za neutralisanje neprijateljskih objekata na prvom položaju, po

kojima ne dejstvuju sredstva prepostavljenih starešina, obezbeđuju da se otporna tačka u rejonu visa »Ekser« potpuno neutrališe.

b) 8 pt-oruđa — bateriju 57 mm (4 oruđa) koja se nalazi u sastavu 7. msč i bateriju 85 mm (4 oruđa) — upotrebiti za ojačanje čete na pravcu glavnog udara.

c) 18 srednjih tenkova: 1 tč (9 tenkova) dejstvuje zajedno sa 7. msč, a 2. tč (9 tenkova) — zajedno sa 8. msč.

d) zaštita bataljona iz vazduha ostvaruje se sredstvima PVO prepostavljenih starešina.

Sa sredstvima ojačanja i podrške bataljon u zoni napada (2 km) može obezbediti sledeću gustinu na kilometar fronta:

- u pešadiji — $3 : 2 = 1,5$ msč;
- u tenkovima — $18 : 2 = 9$ tenkova;
- u protivtenkovskoj artiljeriji — $20 : 2 = 10$ oruđa;
- u artiljeriji i minobacačima — $27 : 2 = 13,5$ oruđa.

Odnos snaga u zoni napada do izvršenja bližeg zadatka bataljona, ne računajući brigadne rezerve neprijatelja, može da bude:

Snage i sredstva	Jačina		odnos snaga
	vlastite snage	neprijatelj	
Motopešadija	3	3	1:1
Tenkovi	18	15	1,2:1
Protivtenkovska oruđa	20	18	1,1:1
Artiljerija i minobacači	27	30	1:1,1

Kao posledica nuklearnih i vatrenih udara, koji se nanose sredstvima prepostavljenih starešina i bataljona, odnos snaga i sredstava se može povećati za otprilike 1,5 put u našu korist. Na osnovu toga, kao i čvrstog moralnog stanja ljudstva vlastitih jedinica i gubitka inicijative od strane neprijatelja, može se zaključiti da bataljon raspolaze znatnim mogućnostima za uspešno izvršenje borbenog zadatka.

Za uništenje neprijatelja u otpornim tačkama na visovima »Ekser« i »Zob« dovoljno je da se za napad raz-

viju dve ojačane motostreljačke i dve tenkovske čete, dok je za razvijanje njihovog uspeha potrebno imati u rezervi jednu pešadijsku četu. Ovakvom postrojavanju borbenog poretku odgovara i poredak bataljonske kolone u pokretu, karakter zemljišta i vreme određeno za izbjijanje na jurišni položaj. U prvom ešelonu celishodno je imati: na desnom krilu (na pravcu glavnog udara) — 8. msč i 1. tč, a na levom — 7. msč i 2. tč. Linija njihovog bližeg zadatka: zapadne padine visa »Ekser« — zapadna ivica šumarka »Vetar«.

Izmene u poretku bataljonske kolone ne vršiti. Preduzeti samo mere da se ubrza izlazak 2. ad i minobacačke baterije 120 mm na vatrene položaje, kako bi ove jedinice bile na vreme gotove za izvršavanje zadataka u toku vatrene pripreme. Radi toga premeštati ih za 7. msč i razviti na vatrene položaje i to: minobacačku bateriju — 500 m jugozapadno od mesta Ori, 2. ad — u rejonu šumarka »Granitni«. Razvijanje bataljona u četne kolone izvršiti po izbjijanju na zapadnu ivicu šumarka »Granitni«, a u vodne kolone — na jedan kilometar od jurišnog položaja.

Pokretne rezerve su na izmaku, pa ih treba popuniti do predviđenih normi: municiju — do početka napada; gorivo, mazivo i hemijsku opremu — do izbjijanja na liniju bližeg zadatka.

Zaključci:

1. Borbeni poredak bataljona postrojiti u jednom ešelonu, sa delom snaga u rezervi.

2. Raspodela snaga i sredstava:

a) u prvom ešelonu imati: na desnom krilu (na pravcu glavnog udara) — 8. msč, na levom krilu — 7. msč, u rezervi — 9. msč. Jurišni položaj 8. msč — zapadne padine visa »Gljiva«, 7. msč — zapadna ivica šumarka »Klin«. Rezervu premeštati za 8. msč.

b) čete ojačati:

— 8. msč — pt-baterijom, vodom minobacača 82 mm; podržava je 1. tč i 1/2 ad;

— 7. msč — pt-baterijom; podržavaće je 2. tč i 2/2. ad;

— 9. msč — po uvođenju u borbu podržava 1. tč i 3/2 ad.

Na mom raspolaganju biće minobacačka baterija 120 mm, vod pionira i protivavionski vod.

3. Zadatke četama prvog ešelona postaviti tako da se mogu brzo iskoristiti rezultati nuklearnog udara i vatrene pripreme po objektima na prvom položaju neprijateljske odbrane.

4. Izlazak bataljona na jurišni položaj izvršiti u koloni pravcem: Verk — Krit — Ori — vis »Gljiva«. Radi zaštite od neprijateljskog oružja za masovno uništavanje, sa približavanjem jurišnom položaju, postepeno raščlanjivati marševski poredak u četne i vodne kolone.

5. Pozadinske jedinice bataljona razviti u rejonu Ori, severozapadne i istočne ivice šumarka »Granitni«. Oštećena transportna sredstva i ranjenike odmah evakuisati.

6. KM bataljona će se kretati na čelu kolone 8. msc i do početka juriša razviti u rejonu visa »Gljiva«. Za njegovu zaštitu od napada neprijateljske avijacije iskoristiti protivavionski vod.

Zadatak koji se u boju postavlja nekoj jedinici je deo opšteg zadatka prepostavljene jedinice pa se, prema tome, izvršava udruženim naporima svih snaga koje ulaze u njen sastav. U vezi s tim, prilikom razmatranja mogućnosti i načina upotrebe potčinjenih jedinica u okviru njihovog borbenog zadatka treba imati u vidu i mogućnosti i način dejstava neposrednih suseda — zdesna, sleva i ispred, kao i rezervi prepostavljenog starešine, koje se uvode u boj u zoni (na pravcu) napada.

Prilikom procene suseda komandant razmatra — po objektima, linijama i vremenu — u kojoj meri i kako oni sadejstvuju izvršenju zadatka na početku i u toku napada, naročito u eksploatisanju rezultata nuklearnih i vatrenih udara koji se nanose vlastitim sredstvima i sredstvima prepostavljenih starešina. Pri tome se predviđaju konkretnе mere u pogledu međusobnog pomaganja i usklađivanja dejstava. To isto se razmatra i o rezervama prepostavljenog starešine — preciziraju se linije i vreme njihovog uvođenja u boj, pravac i način dejstva. Utvrđuje se šta je potrebno učiniti da bi se obezbedilo precizno i neprekidno sadejstvo u toku napada i time maksimalno iskoristile mogućnosti i napor i za uspešno izvršavanje borbenog zadatka.

Iz procene suseda izvode se posebni zaključci u kojima se određuje: s kojim susedom (rezervom ili jedinicama koje dejstvuju ispred), kada i s kakvim ciljem je potrebno organizovati najtešnje sadejstvo; kakve dopunske podatke, od koga i do kada dobiti da bi se organizovalo i neprekidno održavalo precizno sadejstvo u toku napada.

Razmotrimo procenu suseda na našem taktičkom primeru.

Procena suseda od strane komandanta 3. msb

Desni sused nanosi glavni udar pravcem: vis »Oštiri« — Moni. Pravac njegovog udara je na znatnoj udaljenosti od glavnog udara našeg bataljona i sračunat da se sa severa obide otporna tačka, koju je neprijatelj organizovao na visu »Detlić«. Iz pomenute otporne tačke neprijatelj će vatrom ometati napad 8. msč našeg bataljona. Zbog toga se treba dogоворити са суседом о zajедничком уништењу neprijatelja на том вису. Поред тога, потребно је предузети мере да се neprijatelju onemogући осматрање са овог виса у моменту прелaska bataljona u napad.

Na pravcu dejstva desnog suseda ne nanose se nuklearni udari. Pa ipak, nanošenje nuklearnog udara po otpornoj tački na visu »Limun«, tj. по рејону који је у непосредној близини левог крила овог суседа и у висини нјеговог блијег задатка, захтева да се с njim usklade dejstva при заузimanju поменутог виса и одбјавају eventualног protivnapada neprijateljskih brigadnih rezervi sa pravca: Krin — šumarak »Vetar«.

Levi sused napada из покрета, nanoseći glavni udar svojim desnim krilom, односно првачем који је takođe удалjen од првца главног удара 3. msb. На првцу dejstva levog suseda, по рејону Риби, nanosi se nuklearni udar; то додирни извршавању задатка 7. msč, која напада на левом крилу нашег баталиона, првачем који обилује природним препрекама. Због тога је nužno да се предузму мере за повећање темпа напада 7. msč и precizno организује садејство са desnokrilnim единицама суседа, нарочито при заузimanju виса »Zob«.

Dubina zadatka suseda ista je као и dubina zadatka 3. msb; то поволјно утиче на razbijanje protivnapada ne-

prijateljskih brigadnih rezervi, koji se može očekivati posle izvršenja navedenih zadataka. Treba se, međutim, sa susedom dogovoriti o načinu i usklađivanju dejstava. Poželjno je da sused što pre izbjije na liniju: »Duboka« jaruga — »Zeleni« šumarak i time liši neprijateljske rezerve pogodnog položaja za razvoj i prelazak u protivnapad.

U zoni napada 3. msb premešta se opšta rezerva i dejstvuju pt-sredstva pretpostavljenog starešine. Potrebno je da se sa njima usklade dejstva pri odbijanju protivnapada neprijateljskih brigadnih rezervi i po izbijanju na liniju bližeg zadatka. Sa te linije (zapadne padine visa »Dim«), na spoju sa levim susedom, uvodi se opšta rezerva pretpostavljenog. Radi obezbeđenja njenog uvođenja u boj treba što je moguće pre ovladati visom »Dim« i šumarkom »Šljiva«, a isto tako privući toj liniji pridatu artiljeriju i minobacače, kako bi se vatrom sigurno neutralisao neprijatelj koji bi pokušao da omete razvoj napada u dubinu.

Zaključci:

1. Procena zadataka i predviđenih dejstava suseda potvrđuje celishodnost osnovne zamisli napadnih dejstava bataljona. Uporedo s tim, potrebno je organizovati precizno sadejstvo sa susedima.

2. Najtešnje sadejstvo organizovati: sa desnim susedom — prilikom uništenja neprijatelja u rejonu visa »Detlić«, eksploatisanja rezultata nuklearnog udara po otpornoj tački na visu »Limun« i odbijanja protivnapada neprijateljske rezerve sa pravca: Krin — šumarak »Vetar«; sa levim susedom — prilikom eksploatisanja rezultata nuklearnog udara po Ribi, odbijanja neprijateljskog protivnapada na pravcu: Zorgi — vis »Ekser« i obezbeđenja uvođenja u boj rezerve.

Istovremeno sa procenom neprijatelja, vlastitih snaga, suseda i zemljišta komandant analizira i uzima u obzir radiološku, hemijsku i bakteriološku situaciju, meteoroške uslove i doba godine i dana, utvrđuje njihov uticaj na odluku koju donosi i izvlači odgovarajuće posebne zaključke.

Ocenivši postupno sve elemente situacije, komandant o svakom od njih donosi posebne zaključke, zatim ih upoređuje i na kraju izvodi opšte zaključke, koji i odražavaju sadržaj njegove odluke za boj. Opšti zaključci su rezultat složene i odgovorne misaone komandantove delatnosti.

Posebni zaključci, doneti o pojedinim elementima situacije, mogu da se ne poklapaju pa, prema tome, i različito da utiču na određivanje nekog od elemenata odluke. Može se, na primer, desiti da je, polazeći od procene neprijatelja, pravac (rejon) usmeravanja glavnih napora povoljnije izabrati na jednom, a da se na osnovu procene mogućnosti vlastitih jedinica i zemljišta prednost dâ drugom pravcu. Usled toga, pri donošenju opštih zaključaka u komandantovoj misaonoj delatnosti može da dođe do takozvane borbe motiva, u toku koje se bira konačna varijanta opšteg zaključka, odnosno elementa odluke.

Bez obzira na to da li se posebni zaključci podudaraju ili ne u pogledu stepena uticaja na neki od elemenata odluke, oni se uvek nalaze u međusobnoj dijalektičkoj vezi i uzajamnoj uslovljenosti. Analogna veza postoji i između samih opštih zaključaka, koje komandant u mislima takođe upoređuje, imajući stalno u vidu njihov međusobni uticaj. Otuda je uzajamna povezanost zaključaka u procesu donošenja odluke mnogostrana i raznovrsna. Opšte zaključke, u stvari, komandant obrađuje i formira u toku čitavog procesa donošenja odluke.

Razmotrimo kako se to odvija po elementima odluke.

Postupnost uništavanja neprijatelja u opštim crtama se određuje još prilikom shvatanja zadatka, a zatim se konkretizuje u procesu procene situacije. Pošto proceni neprijatelja, komandant ustanavljava značaj neke od njegovih grupacija i stepen njenog uticaja na izvršenje borbenog zadatka. Ta se analiza dalje produbljuje prilikom procene vlastitih snaga. Upoređujući mogućnosti svojih jedinica sa mogućnostima neprijatelja, komandant može da dođe do određenog opšteg zaključka o tome kakvom postupnošću uništavati neprijatelja: koje objekte u njegovom rasporedu, kada i kojim sredstvima uništiti; koje grupe razbiti napadom glavnih snaga ili obići; koje rejone (položaje) postupno zauzeti ili držati u svojim rukama i sl.

Sličnim metodom komandant donosi konačan zaključak o tome po kojim objektima i na koji način nanositi

vatrene udare. U toku analize neprijatelja otkrivaju se ti objekti, pri proceni zemljišta utvrđuje se u kojoj meri njegova svojstva doprinose nanošenju vatreñih udara, a u toku procene vlastitih snaga sagledavaju se njihove mogućnosti za nanošenje takvih udara u kombinaciji sa nuklearnim udarima pretpostavljenog starešine i drugim borbenim sredstvima. Na kraju se izvodi opšti zaključak o tome koje objekte u neprijateljskom rasporedu, kada i kojim sredstvima uništiti i kako najbolje iskoristiti rezultate njihove primene.

Pomenuti zaključak je u neposrednoj vezi i uslovljava sledeći elemenat odluke — izbor pravca sasređivanja osnovnih napora ili glavnog udara. Ovaj pravac se bira, kao što je poznato, na najslabijem mestu u neprijateljskom rasporedu, koje se stvara kao rezultat upotrebe napadačkih sredstava za uništavanje. Samim određivanjem ili shvatanjem načina primene tih sredstava komandant vrši i izbor pravca sasređivanja osnovnih napora — čemu doprinose i posebni zaključci iz procene karaktera zemljišta i drugih elemenata situacije — sa ciljem da se obezbede povoljni uslovi za dejstvo svih rodova vojske, naročito tenkova, i maksimalno iskoriste rezultati dejstva nuklearnim oružjem po neprijatelju.

Pravac glavnog udara predodređuje grupisanje snaga i sredstava za napad. Ali, konačan zaključak o njihovom grupisanju donosi se tek posle upoređivanja posebnih zaključaka iz procene mogućnosti jedinica protivničkih strana i odnosa snaga po pravcima. U isto vreme se utvrđuje i konačna varijanta ojačanja potčinjenih jedinica i njihovo mesto u borbenom poretku.

Došavši do opšteg zaključka o postrojavanju borbenog poretku i manevra snagama i sredstvima komandant time konačno stvara i osnovu odluke — zamisli, u skladu sa kojom se postavljaju borbeni zadaci potčinjenim jedinicama i utvrđuje način uskladišavanja njihovih dejstava.

U našem taktičkom primeru opšti zaključci komandanta bataljona iz procene situacije mogu biti sledeći.

Opšti zaključci komandanta 3. msb iz procene situacije

1. Glavni udar naneti pravcem: vis »Gljiva« — vis »Limun«.

2. Borbeni poredak bataljona postrojiti u jednom ešelonu, imajući u prvom ešelonu 8. i 7. msč, a u rezervi 9. msč.

3. Zadaci četama: 8. msč — razbiti neprijatelja u otpornoj tački na visu »Ekser« i izbiti na njegove zapadne padine; 7. msč — uništiti neprijatelja na severnim padinama visa »Zob« i ovladati zapadnom ivicom šumarka »Vetar«; 9. msč — kretati se za 8. msč u gotovosti za uvođenje u borbu sa zapadnih padina visa »Limun«.

4. Raspodela snaga i sredstava:

— 8. msč — baterija pt-topova 85 mm, vod minobacača 82 mm; podržava 1. tč i 1/2. ad;

— 7. msč — baterija pt-topova 57 mm; podržava 2. tč i 2/2. ad;

— 9. msč — sa uvođenjem u boj podržavaće je 1. tč i 3/2. ad.

Na svom raspolaganju imati minobacačku bateriju 120 mm, pionirski i protivavionski vod.

5. Zadaci podržavajuće artiljerije i minobacača: posle nanošenja nuklearnih udara prepostavljenih starešina uništiti novopojavljena vatrena sredstva i živu silu neprijatelja u otpornim tačkama na prvom položaju. Do početka vatrene pripreme razviti: 2. ad na VP u rejonu šumarka »Granitni«; minobacačku bateriju 120 mm — 500 m jugozapadno od mesta Ori.

6. Komandno mesto bataljona do početka napada razviti na zapadnim padinama visa »Gljiva«; u toku napada premeštati ga pravcem visova: »Gljiva«, »Limun«, »Dim«.

Takav je, ukratko, sadržaj i metod rada komandanta na donošenju odluke za napad. Ovaj metod je u principu primenljiv i pri donošenju odluke za odbranu i druge vidove boja, s tim što obavezno treba voditi računa o karakteru i uslovima njihovog izbjivanja i vođenja.

Oformljanje odluke

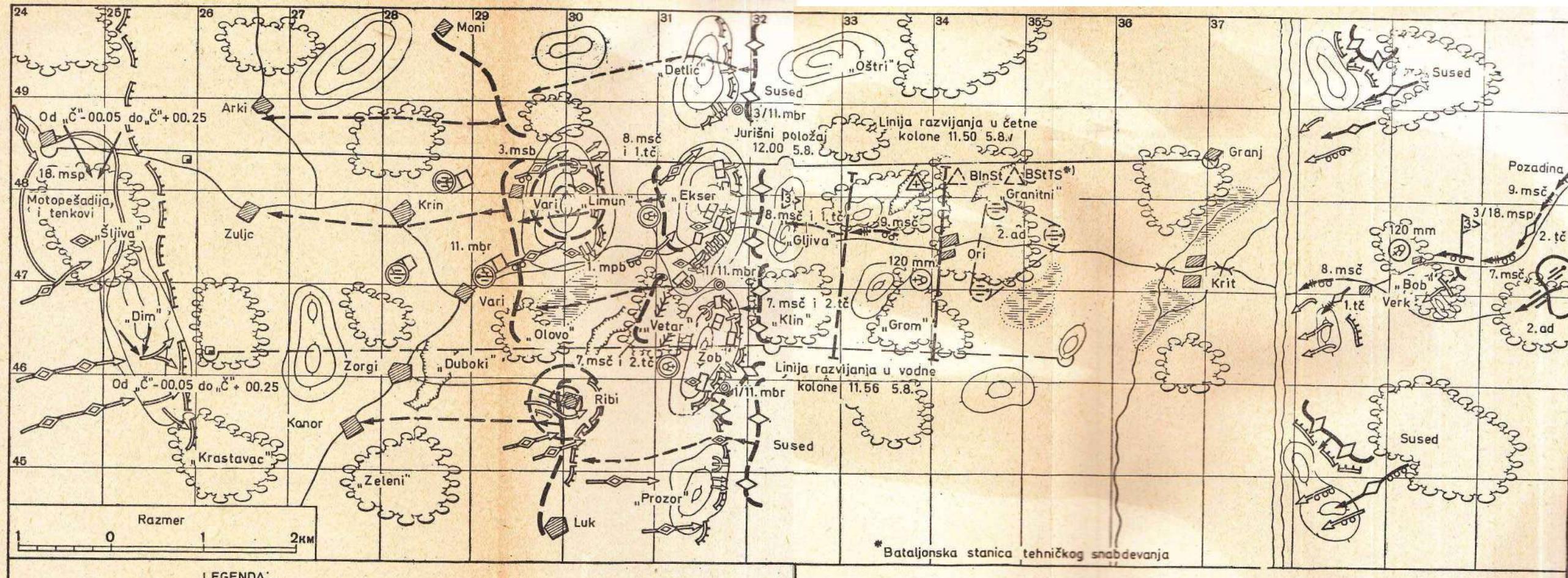
Oformiti odluku znači odraziti njen sadržaj u borbenom dokumentu, pismenom ili grafičkom. Oformljenje odluke nije samo sebi cilj; njega izazivaju potrebe rukovanja jedinicama. Time što oformi odluku, komandant je fiksira, zadržava u pamćenju i vizuelno, i daje joj snagu

zakona, koji je obavezan za sve potčinjene jedinice. Ali, njena namena nije samo u tome. Oformljena u vidu dokumenta, odluka obezbeđuje: postavljanje borbenih zadataka jedinicama; pogodno upoznavanje sa njoj prepostavljenog starešine ili informisanje suseda i zainteresovanih lica u organima komande; razradu mera obezbeđenja borbenih dejstava; ostvarivanje kontrole pripreme potčinjenih jedinica za boj i izvršenje zadataka koji su im postavljeni, kao i proučavanje i prenošenje borbenog iskustva.

Odluku treba oformiti, načelno, na radnoj karti komandanta i radnim kartama onih starešina u komandi koje, prema svojim funkcionalnim dužnostima, moraju imati potpune podatke o situaciji pa, prema tome, i komandantovu odluku. Kada se ima vremena odluka se može oformiti i na posebnoj karti, koja se naziva kartom odluke. Ona se radi obično u onim slučajevima kada o donetoj odluci treba referisati (izvestiti) prepostavljenom komandantu (štabu) i kada se za to ima vremena.

Kada i kako se oformljuje odluka? Komandant donosi odluku po karti koja se na odgovarajući način priprema, tako da se na osnovu nje može shvatiti zadatak i proceniti situacija. Oformljenje odluke se završava u trenutku kada se jedinicama postave zadaci (što se čini odmah posle doneće odluke). Prema tome, donošenje odluke i njeno unošenje na radnu kartu komandanta je jedinstven proces, koji se odvija jednovremeno.

Karta se u praksi najčešće oformljuje na ovaj način. Posle dobijanja borbenog zadataka, a prema mogućnosti i ranije, na kartu se unose: raspored potčinjenih jedinica u vreme dobijanja borbenog zadataka; sadržaj tog zadataka sa: u napadu — zonama i linijama uzastopnih zadataka, a u odbrani — rejonima odbrane; osnovni podaci o neprijatelju, radiološkoj i hemijskoj situaciji u okviru dobijenog zadataka (bez pojedinosti); raspored i zadaci neposrednih (ravnih svojoj jedinici) suseda, kao i jedinica koje dejstvuju ispred vlastite; najneophodniji podaci iz odluke prepostavljenog komandanta — objekti, vreme i način upotrebe nuklearnog oružja i klasičnih sredstava, zatim način upotrebe rezerve i drugih elemenata borbenog porteka u interesu svoje jedinice; ostali podaci koje zahteva situacija.

LEGENDA:

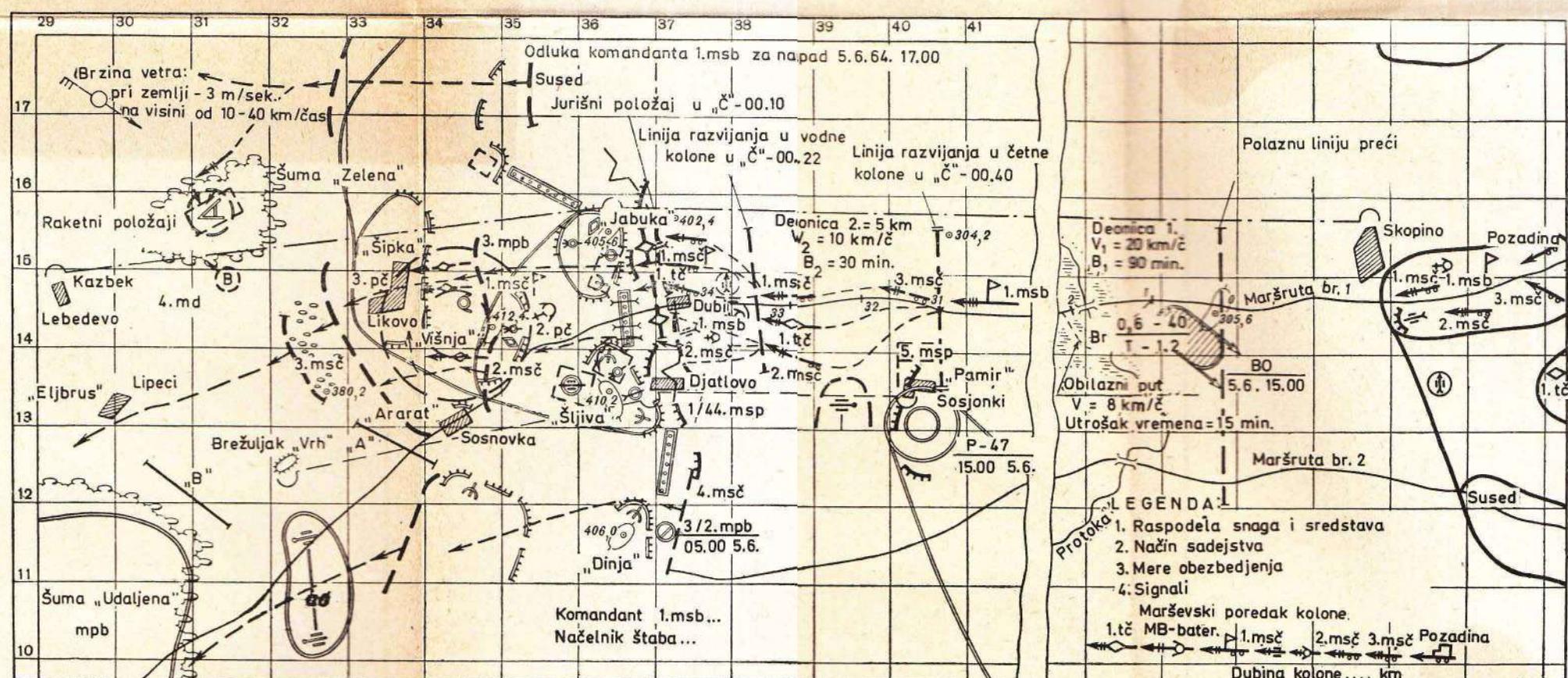
- Obostrani raspored u 10.00 5.8.
- Odluka komandanta 3.msb u 10.00 5.8.

Zadaci artiljerije pretpostavljenih starešina

Zadaci artiljerije i minobacača prema odluci komandanta 3.msb

1. Sredstva ojačanja: 1.tb (bez 3.tč), 2.ad, MB-baterija 120 mm, baterija pt-topova, pionirski vod bilo
2. Raspodela sredstava ojačanja: 8.msc sa pt-baterijom puka, MB-vodom bataljona; podržava -1.tč i 1/2.ad; 7.msc sa pt-baterijom 57 mm; podržava -2.tč i 2/2.ad; 9.msc sa uvodnjem u borbu biće podržana 1.tč i 3/2.ad. Na raspolaganju komandanta 3.msb: MB baterija 120 mm, pionirski i protivavionski vod.
3. Juriš - u 12.00 5.8.

Sl. 23 — Sadržaj radne karte komandanta 3. msb sa odlukom za napad

Sl. 24 — Odluka komandanta bataljona za napad iz pokreta (varijanta)

Pomenuti podaci su bazični: na osnovu njih komandant shvata zadatak i ceni situaciju, a u isto vreme on sam ili jedan od oficira štaba postupno unosi na kartu elemente odluke; na karti komandant najjasnije ističe cilj boja, tj. onu grupaciju neprijatelja koja podleže uništenju. Na kartu se, zatim, unose: pravac (rejon) sasređivanja osnovnih napora; grupisanje snaga i sredstava; zadaci potčinjenih jedinica koje dejstvuju u prvom i drugom ešelonu i u rezervama; zadaci sredstava PVO i specijalnih jedinica; rejoni i vreme razvijanja komandnih mesta i pravci njihovog premeštanja.

Svi nabrojani bazični podaci i sama komandantova odluka unose se na kartu grafički; jedino oni podaci koji se u celini ili delimično ne mogu prikazati grafički (raspodela snaga i sredstava, gotovost jedinica za boj i sl.), daju se u legendi.

Komandant lično unosi odluku na kartu; prema potrebi on može za to da angažuje i oficire štaba.

U navedenom taktičkom primeru komandant 3. msb, zbog izuzetno kratkog vremenskog roka, celokupni rad je obavio, naravno, sam. Varijanta njegove radne karte sa odlukom za napad data je na sl. 23, a karta odluke (kao posebnog dokumenta) — na sl. 24.

Pored radnih karata (ili posebne karte odluke), odluka komandanta može da se oformi i u drugim borbenim dokumentima — u planovima obezbeđenja borbenih dejstava, kao i u pismenoj borbenoj zapovesti i borbenim naređenjima, preko kojih se ta odluka prenosi potčinjenima.

Glava šesta

PRENOŠENJE KOMANDANTOVE ODLUKE ZA BOJ POTČINJENIMA I ORGANIZOVANJE SADEJSTVA JEDINICA

Zahtevi kojima treba da udovolji prenošenje odluke potčinjenima

Komandantova odluka predstavlja osnovu komandovanja jedinicama i obavezan zakon za sve potčinjene. Snagu zakona, međutim, odluka dobija tek kada bude preneta izvršiocima.

Uslovi vođenja borbenih dejstava u raketno-nuklearnom ratu umnogome otežavaju rad komandanata i štabova svih stepena na prenošenju odluke potčinjenima. Ti uslovi, pri tome, postavljaju strogo određene zahteve, od kojih su najvažniji pravovremenost, tačnost, jasnost i tajnost. Sem toga, odluku treba prenositi potčinjenima samo u neophodnom obimu.

Pravovremenost znači prenošenje odluke potčinjenima u roku kojim obezbeđuje potpunu pripremu neposrednih izvršilaca borbenih zadataka — ljudstva jedinica i borbene tehnike, transporta, pokretnih rezervi i sl. Pravovremeno postavljanje borbenih zadataka potčinjenima u znatnoj meri utiče na uspeh borbenih dejstava jedinica. Može se doneti potpuno pravilna odluka, ali će ona, ukoliko ne bude pravovremeno preneta izvršiocima, izgubiti svoju vrednost; time će se i sav onaj ogroman trud koji je bio utrošen na pripremu za predstojeća dejstva, što znači i za donošenje odluke, propasti — borbeni zadatak neće biti izvršen. Zbog toga, rad komandanta i štaba treba

organizovati tako da se doneta odluka odmah prenese potčinjenima, kako bi ovima ostalo što više vremena da se pripreme za boj.

Tačnost prenošenja odluke sastoji se u tome da ono potpuno odgovara komandantovoј zamisli. Odstupanje od ovog principa u borbenoj situaciji može dovesti do teških posledica, pa i do nanošenja nuklearnih udara po vlastitim jedinicama.

Jasnost prenete odluke jedinicama neophodna je da bi izvršioci pravilno i tačno shvatili tu odluku. Komandant i oficiri štaba moraju formulisati odluku tako da je potčinjeni shvati isto onako kao što je shvata i pretpostavljeni i da ta formulacija ne izazove nikakvu nedoumicu.

Nejasno formulisana odluka često dovodi do grešaka u organizaciji boja ili do gubljenja vremena na dopunska pitanja i razjašnjenja. I jedno i drugo nanosi veliku štetu opštoj stvari. Pored toga, nejasno i nečitko formulisana odluka izaziva kod potčinjenih neuverenost i neodlučnost u dejstvima.

Kratkom i jasnom izlaganju misli treba se učiti od Lenjina. Svi njegovi telegrami i direktive koji se odnose na vojna pitanja su neprevaziđeni obrasci kratkih i u isto vreme potpuno jasnih uputstava.

Ni u usmenoј, ni u pismenoj zapovesti ili naređenju ne sme se dozvoljavati upotreba raznih neodređenih izraza, kao što su »pokušati«, »prema mogućnosti«, »zavisno od situacije«, »odmah«, »po padu mraka«, itd. U svakoj zapovesti i naređenju treba da bude jasno i konkretno ukazano ko, šta, gde i kada mora da uradi.

Kratko i jasno izlaganje sadržaja zapovesti ili naređenja postiže se, takođe, korišćenjem stila kojim su napisana pravila, pošto je jezik u njima naprecizniji i lakonski. Pri tome, međutim, nije potrebno da se izlažu opšte odredbe iz pravila ili uputstava, koje su potčinjeni obavezni da znaju i sprovode bez ikakvih dopunskih naređenja.

Tako, na primer, ne može se smatrati dobrom često sretana u praksi formulacija borbenog zadatka, poput ove: »1. motostreljačkom bataljonu, maksimalno koristeći rezultate nuklearnih udara, u sadejstvu sa susedima odlučno i visokim tempom razvijati napad pravcem: »A« — »B« i u svitanje 28. 9. ovladati linijom: »C« — »D«.

Sadržaj tog istog zadatka može se izraziti kraće i jednostavnije: »1. motostreljačkom bataljonu, razvijati napad pravcem: »A« — »B« i do 06.00 28. 9. ovladati linijom »C« — »D«. Ovakvom formulacijom tekst bataljonskog zadatka se skraćuje po obimu za 25 %, a da se njegov smisao ne gubi, jer izrazi kao što su »maksimalno iskoristiti rezultate nuklearnih udara, u sadejstvu sa susedima, odlučno i visokim tempom« — suvišni su: njima izražena misao proističe iz duha naših pravila.

Težnja za kratkim izlaganjem ne sme da umanji jasnost. I jedno i drugo treba vešto uskladiti.

Tajnost prenošenja odluke izvršiocima, kao i komandovanja jedinicama u celini, treba da obezbedi da se ne otkrije zamisao borbenih dejstava jedinica i nanošenje iznenadnih udara neprijatelju. To se postiže primenom metoda ličnog dodira komandanta i oficira štaba sa potčinjenima i upotrebom raznih tehničkih sredstava komandovanja.

Obim sadržaja komandantove odluke koji se prenosi potčinjenima treba da im omogući pravilnu organizaciju boja u njihovim jedinicama i da u isto vreme sačuva u tajnosti zamisao operacije.

Iz odluke svog neposrednog komandanta potčinjeni, obično, mora da zna sledeće:

1. *Procenu grupisanja i karaktera dejstava neprijatelja.* Komandant bataljona, na primer, treba da zna kako komandant puka procenjuje neprijatelja. To je neophodno da bi se pravilno shvatila zamisao prepostavljenog i odredila uloga vlastite jedinice, kojoj se postavlja borbeni zadatak. Iz procene neprijatelja potčinjeni treba, posebno, da shvati zašto je prepostavljeni komandant u određenoj situaciji doneo upravo takvu odluku i njemu postavio upravo takav, a ne drukčiji, zadatak. Potčinjenom mora da bude jasno i kakvi se napor i zahtevaju od jedinica za izvršenje postavljenog zadatka. Svakako, ukoliko potčinjeni nije upoznat sa procenom neprijatelja koju je izvršio prepostavljeni komandant, on je dužan sam da izvrši takvu procenu.

2. *Borbeni zadatak* prepostavljene komande, zamisao prepostavljenog komandanta i način na koji će on upotrebiti sredstva za masovno uništavanje u zoni dejstva

svoje jedinice. Potčinjenom je neophodno ovo da zna kako bi prilikom organizovanja i u toku izvođenja boja sve napore svoje jedinice usmerio na izvršenje opšteg borbenog zadatka i zamisli prepostavljenog komandanta i uskladio dejstva potčinjenih jedinica sa rezultatima upotrebe borbenih sredstava. Pored toga, u savremenom ratu potčinjeni komandant mora da bude spreman da od prepostavljenog preuzme komandovanje jedinicama, što se takođe ne može zamisliti bez poznavanja zadatka i odluke prepostavljenog, naročito kada je veza s njim prekinuta.

3. *Zadatke suseda* koji dejstvuju desno, levo i ispred vlastite jedinice. Poznavanje ovih zadataka neophodno je da bi se sagledao uticaj dejstava suseda na izvršenje vlastitog borbenog zadatka i organizovalo i neprekidno održavalo sadejstvo s njima.

4. *Svoj borbeni zadatak*. Potpuno je očigledan izuzetan značaj da potčinjeni, pored ostalih podataka, poznaje i vlastiti borbeni zadatak, jer bez toga on ne može da pristupi njegovom izvršavanju.

5. *Zadatke raketnih jedinica, artiljerije, tenkova, kao i jedinica PVO, rezervi i drugih sredstava* prepostavljenog starešine sa kojima će potčinjeni morati da sadejstviju i čije će rezultate dejstva biti dužni da koriste i imaju u vidu.

6. *Vreme gotovosti* jedinica za borbena dejstva, ko se određuje za zamenika komandanta, čija je uloga da preuzme komandu u slučaju da komandna mesta prepostavljene komande budu izbačena iz stroja, kao i rejone, vreme razvijanja i pravce premeštanja tih komandnih mesta.

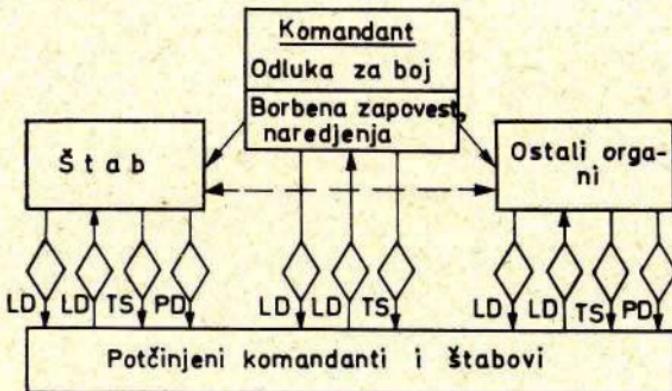
Sem toga, potčinjenom komandantu će često biti potrebno da od prepostavljenog dobije uputstva o organizaciji sadejstva jedinica i svestranom obezbeđenju borbenih dejstava (o izviđanju, zaštiti jedinica od sredstava za masovno uništavanje, pozadinskom obezbeđenju i dr). Svi ovi podaci neophodni su zato da komandant pravilno shvati način izvršavanja borbenog zadatka koji je postavio prepostavljeni komandant i izabere najcelishodnije načine borbenih dejstava potčinjenih jedinica. Međutim, nepostojanje uputstava prepostavljenog o ovim pitanjima ne oslobađa potčinjenog komandanta od izvršavanja postavljenog borbenog zadatka.

Načini prenošenja odluke potčinjenima

Odluku prenosi potčinjenima obično komandant, lično ili preko oficira štaba u vidu pismenih i usmenih borbenih zapovesti, borbenih naređenja i naređenja koja se tiču obezbeđenja borbenih dejstava.

Pored toga, da bi se potčinjenima ostavilo više vremena za pripremu boja, mogu im se odmah posle shvatanja dobijenog borbenog zadatka izdati prethodna naređenja. U ovim naređenjima obično se ukazuje na: vrstu borbenog zadatka za čije izvršavanje jedinica treba da bude spremna, pravac predstojećih dejstava, mesto jedinice u borbenom poretku, mere pozadinskog obezbeđenja, vreme gotovosti za dejstvo i vreme i način dobijanja borbenog zadatka. Takva naređenja omogućuju potčinjenim komandantima da pristupe konkretnim i svrsishodnim pripremama za boj i da ih vrše paralelno sa prepostavljenim, što je u uslovima ograničenog vremena veoma značajno.

Osnovni načini na koje se zapovesti i naređenja prenose potčinjenima su sledeći (sl. 25):

LEGENDA:

LD - Prenošenje usmenih zapovesti i naređenja pri ličnom dodiru sa potčinjenima

TS - Predaja zapovesti i naređenja preko tehničkih sredstava veze i pomoću signala

PD - Dostavljanje potčinjenima pismenih dokumenata (zapovesti i naređenja)

Sl. 25 — Načini prenošenja komandantove odluke izvršiocima

— usmeno, u ličnom dodiru komandanta ili oficira štaba sa potčinjenima, pri čemu komandant ili oficir štaba

poziva potčinjenog komandanta (oficira štaba) na svoje komandno mesto ili sam ide kod njega;

— posredstvom tehničkih sredstava veze;

— dostavljanjem potčinjenom pismene (tekstualne, grafičke) borbene zapovesti ili naređenja.

Pri izboru načina prenošenja odluke potčinjenima svaki komandant i oficir štaba polazi od najvažnijih zahteva o kojima je napred bilo reči, s tim što uvek ima u vidu osnovni kriterijum — vreme. Najveća ušteda u vremenu ostvaruje se veštim kombinovanjem raznih načina, vodeći računa o njihovim pozitivnim i negativnim stranama i konkretnim uslovima situacije.

Zadatke treba uvek postavljati najpre onim jedinicama kojima je potrebno više vremena za pripremu i koje prve otpočinju dejstva. Kad dođe do susretne borbe, na primer, zadatke treba postaviti najpre izviđačkoj službi, osiguranju i vatrenim sredstvima, a zatim ostalim jedinicama.

Lični dodir sa potčinjenima radi prenošenja borbennih zadataka ima ogroman značaj. Ovaj način omogućuje da se: najpristupačnije prenese potčinjenom sve ono što on treba da zna iz odluke prepostavljenog komandanta da bi pravilno organizovao boj; na licu mesta uveri da su izvršioci pravilno shvatili borbeni zadatak i uslove u kojima će se on izvršavati; potčinjenom odmah daju objašnjenja na postavljena pitanja i, prema potrebi, ukaže pomoć savetom i ispoljavanjem određenog moralnog uticaja, ulije potčinjenom vera u uspeh boja. Uz to, ovim se načinom u najvećoj mogućnoj meri obezbeđuje zaštita tajnosti komandantove zamisli.

Ovaj način, međutim, ima i negativnu stranu — često odvaja komandanta od rukovođenja jedinicama. Zato ga treba primenjivati samo kada je to mogućno i krajnje neophodno. Najpovoljniji uslovi za primenu ovog načina su u periodu organizacije boja. U prošlom ratu su u tom periodu svi potčinjeni obično pozivani u određeno vreme kod prepostavljenog komandanta i saslušavali njegovu borbenu zapovest. Takav način postavljanja zadataka omogućavao je svim potčinjenim da se upoznaju ne samo sa svojim, već i sa zadacima ostalih snaga i sredstava, potčinjenih prepostavljenom komandantu. Pored toga, potči-

njeni komandanti su u takvim slučajevima mogli jedan drugome saopštavati potrebne podatke o situaciji i dogovarati se o pitanjima organizacije sadejstva.

U savremenim uslovima neće uvek biti mogućno niti celishodno jednovremeno pozivanje svih potčinjenih, pošto je za organizovanje borbenih dejstava ograničeno, pa treba ekonomično koristiti ne samo časove već i minute. Sem toga, jednovremeno okupljanje svih potčinjenih komandanta na jednom mestu u savremenom ratu je opasnije nego ranije, jer neprijatelj može naneti nuklearni udar po komandnom mestu i odjednom izbaciti iz stroja sve komandante.

Potčinjeni komandanti se u toku boja, načelno, ne pozivaju kod prepostavljenog starešine, jer je njihovo odvajanje od rukovođenja jedinicama, naročito u tim uslovima, nedopustivo. Komandant ili oficir štaba, prema potrebi, sam odlazi potčinjenom koji izvršava najvažniji zadatak da bi mu neposredno preneo odluku i lično uticao na tok boja. U tom slučaju uz komandanta obavezno mora da bude i radio-stanica radi obezbeđenja veze sa ostalim jedinicama, svojim komandnim mestom i prepostavljenim komandantom.

Prilikom usmenog prenošenja zapovesti ili naređenja od velikog je značaja da oficiri vladaju preciznim komandnim rečnikom, da znaju kratko i u isto vreme potpuno jasno da izlože zamisao boja i postave borbene zadatke potčinjenima. Zapovest (ili naređenje) treba izlagati brzinom koja omogućuje potčinjenima da je nanesu na kartu i ukratko pribeleže u radnoj svesci.

Borbena praksa ukazuje da su reč i volja komandanta, prenete u vidu borbene zapovesti ili naređenja, snažno oružje koje utiče na potčinjene, na njihova dejstva, raspoređenje i psihu. To oružje, međutim, treba umeti koristiti, znati ne samo šta nego i kako reći.

Prilikom izdavanja zapovesti ili naređenja oficir ne sme da dopusti nikakve sumnje niti kolebanja. Celokupnim svojim ponašanjem, spoljnim izgledom, spokojnom intonacijom glasa, kategoričkim izražavanjem, itd., on treba potčinjenima da ulije veru u pobedu, da ih podstakne na podvig i bezuslovno izvršavanje dobijenog borbenog zadataka. Ne sme se gubiti iz vida da i najmanje kolebanje

komandanta, njegova nervosa, grubi ton i pretnje nemovno utiču negativno na potčinjene i mogu prouzrokovati necelishodna dejstva. Zbog toga, je poznata izreka ruskog generala Dragomirova: »Reci mi kako izdaješ zapovest, pa ču ti reći kako će ona biti izvršena« — i danas aktuelna.

Da bi se usmena zapovest i naređenje pravilno izdali treba solidno poznavati njihov sadržaj i redosled izlaganja. Veliki značaj, pri tome, ima prethodno uvežbavanje pismenog formulisanja svojih misli. Onaj koji ume brzo da napiše borbenu zapovest, taj će je pouzdano i jasno izdati i usmeno. Celishodno je da se oficiri uvežbavaju usmenom izdavanju borbene zapovesti (naređenja), koristeći se magnetofonom za njeno registrovanje i ponovno slušanje.

Redosled usmenog izlaganja borbene zapovesti i naređenja principijelno se ne razlikuje od pismenog.

Pred usmeno izdavanje zadatka veoma je poželjno da se potčinjenom uruči karta sa ucrtanim zadatkom, zamisli prepostavljenog komandanta i zadacima suseda i snaaga i sredstava podrške. Takve karte znatno ubrzavaju i olakšavaju potčinjenim komandantima proces shvatanja zadatka. Dosta je teško, međutim, da se one pripreme, pogotovo ako nema dovoljno tehničkih sredstava koja omogućuju brzo unošenje neophodnih podataka na kartu.

U slučajevima kada borbeni zadatak potčinjenom prenosi oficir štaba potrebno je da se komandant ili načelnik štaba, pre upućivanja oficira u jedinice, lično uveri u to da je on pravilno shvatio zadatak i da proveri njegovu kartu.

Izdavanje potčinjenima kratkih naređenja *posredstvom tehničkih sredstava veze* (radija, telefona i dr) u savremenim uslovima je osnovni i najrasprostranjeniji način, naročito u toku borbenih dejstava. Ovaj način omogućuje da se borbeni zadatak potčinjenima prenese signalima i kratkim naređenjima relativno brzo, što je u savremenim uslovima od posebne važnosti. On, međutim, ima i svoju negativnu stranu — neprijatelj može da prisluškuje saopštenja. Zbog toga, koristeći ovaj način, neophodno je strogo obezbediti tajnost komandovanja.

Imajući u vidu da se veza sa jedinicama može prekinuti iz mnogih razloga, neophodno je da se potčinjenom

najpre pred njegov borbeni zadatak, a zatim sve ostalo. Sem toga, važno je pridržavati se određene brzine u predaji. Potčinjenom se, posebno, ne sme predavati sve ono što on treba da zna odjednom (»plotunom«), jer je u slučaju netačne predaje teško naći i ispraviti učinjenu grešku. Korisno je da se najvažnija naređenja predaju direktnim razgovorom sa potčinjenima, kao i utvrđenim signalima. Tako se, na primer, naređenje da neka jedinica produži napad određenim pravcem može predati samo jednom reči: »Strela«, s tim što se odgovarajuće koordinate daju prema karti. Kada se naređenja prenose u vidu telegrama treba ih pisati na obrascu one boje koja obavezuje radistu (telefonistu) da te telegrame predaje najhitnije.

Pismenim borbenim zapovestima i naređenjima prenose se komandantove odluke potčinjenima uglavnom u višim komandama. U bataljonu se izdaju, načelno, usmene zapovesti i naređenja, koje se beleže u radnoj svesci i unoše na kartu.

Pismena borbena zapovest bila je i ostaje najvažniji dokument u komandovanju jedinicama. Ona omogućuje potčinjenom da se udubi i pravilno shvati zamisao pretpostavljenog komandanta i svoj borbeni zadatak, da bolje organizuje boj i, naročito, sadejstvo jedinica. Postojanje pismene borbene zapovesti povećava odgovornost potčinjenog za pravovremeno i tačno izvršavanje dobijenog borbenog zadatka. Zbog toga je potrebno da štab, kada za to postoje i najmanje mogućnosti, izradi ovaj dokument.

Borbenu zapovest obično radi načelnik ili jedan od iskusnih oficira štaba.

Sadržaj usmene i pismene borbene zapovesti uključuje sve osnovne podatke iz komandantove odluke koje treba da znaju potčinjeni. Potrebno je da se ovi podaci u zapovesti formulišu što kraće, jer se u protivnom ona može pretvoriti u opširnu instrukciju.

Može se preporučiti sledeći redosled izlaganja borbene zapovesti.

U prvoj tački zapovesti ukratko se iznosi komandantova procena grupisanja i dejstava neprijatelja.

U drugoj tački izlažu se način upotrebe nuklearnog oružja prepostavljene komande u svojoj zoni dejstva i zadaci suseda.

U trećoj tački ukazuje se na zadatak i zamisao dejstava vlastite jedinice.

U četvrtoj tački zapovesti, posle reči »naređujem« postavljaju se borbeni zadaci potčinjenim jedinicama: opštевojnim (motostreljačkim i tenkovskim), artiljeriji i tenkovima koji se koriste za neposredno gađanje, snagama protivvazdušne odbrane i drugim jedinicama, kao i vreme gotovosti.

U petoj tački zapovesti ukazuje se na rejone, vreme razvijanja i pravac premeštanja komandnih mesta, kao i na rokove dostavljanja izveštaja, dok se u šestoj određuje zamenik komandanta — u slučaju da komandant bude izbačen iz stroja.

Navodimo jednu varijantu borbene zapovesti komandanta motostreljačkog bataljona za napad iz pokreta, prema situaciji dатoj na sl. 24.

Pošto je na zemljištu odredio orientire, komandant 1. msb u 17.30 5. 6. u severnom predgrađu naseljenog mesta Dubi (1437) izdao je sledeću usmenu borbenu zapovest za napad, koju je pribeležio načelnik štaba bataljona.

1. U zoni napada bataljona od 06.00 5.6. brani se 3. mpb 4. md. Njegove vodne otporne tačke otkrivene su u rejonu kota: 405,6 (1536). 4102 i 4124.4. Rezerva 3. mpb u rejonu Zikovo (1433); brigadna rezerva jačine do mpb u rejonu šume »Udaljena« (1130). Pretpostavlja se da su raketni položaji za bateriju »Honest Džon« pripremljeni u rejonu šume »Zelen« (1531), a za bateriju »Dejvi Kroket« — na zapadnim padinama k. 410,2.

2. Pretpostavljene komande svojim sredstvima uništavaju vatrešta sredstva i živu silu neprijatelja u rejonima: k. 405,6; k. 410,2; Likovo.

Desno napada 1/6. msp. Linija razgraničenja s njim: Skopino — k. 405,6 — Lebedevo.

Levo napada 4/2. msb pravcem: k. 406,0 — južna ivica šume »Udaljena«. Linija razgraničenja s njom: Sosenki — Đatlovo — brežuljak »Vrh« (1232).

Ispred bataljona na liniji: k. 402,4 — Đatlovo brane se delovi 1/44. msp.

3. 1. msb, napadom iz pokreta pravcem: Dubi — k. 412,4, završava uništavanje delova 3. mpb i ovlađuje linijom: Likovo — Sosnovka; u daljem razvija napad pravcem: Likovo — severna ivica šume »Udaljena«.

Pravac kretanja: južno predgrađe Skopino — most (1466) — Dubi (1437). Polaznu tačku — k. 305,6 (1468) preći u »Č« — 02.10; u četne kolone razviti se na liniji: k. 304,2 — Sosenki u »Č« — 00.40.

Odlučio sam: nanoseći glavni udar pravcem: Dubi — severne padine k. 412,4 — južno predgrađe Likova i, koristeći rezultat nuklearnog udara po rejonu k. 412,4, napadom dve pešadijske i jedne tenkovske čete iz pokreta uništiti neprijatelja u otpornoj tački na k. 405,6 i ovladati linijom: Likovo — Sosnovka; u daljem uvesti u boj drugi ešelon (3. msč) i razvijati napad pravcem: Likovo — južno predgrađe Lipeci.

Naređujem:

a) 1. msč sa vodom artiljerije — kretati se u bataljonskoj koloni za 1. tč i minobacačkom baterijom, iz pokreta napasti i uništiti neprijatelja u rejonu k. 405,6, severne padine k. 412,4; u daljem razvijati napad u pravcu: Likovo — Lipeci. Polaznu tačku — k. 305,6 — preći u »Č« — 02.08, na jurišni položaj — k. 402,4 (1537), severno predgrađe Dubi — izbiti u »Č« — 00.08.

Podržavaju: 1. i 2/1. tč i minobacačka baterija.

b) 2. msč sa vodom minobacača — kretati se za 1. msč, iz pokreta napasti i uništiti neprijatelja u rejonu k. 410,2, južne padine k. 412,4; u daljem razvijati uspeh pravcem: k. 412,4 — brežuljak »Vrh«, sadejstvujući delom snaga 1. msč u zauzimanju Likova. Na jurišni položaj — Dubi, severoistočno predgrađe Đatlovo izbiti u »Č« — 00.10.

Podržava: 3/1. tč.

c) 3. msč u drugom ešelonu — kretati se za 2. msč u gotovosti za razvijanje uspeha bataljona sa linije: žbunje (1432) — k. 380,2 u pravcu: Lipeci — severna ivica šume »Udaljena«.

d) 1. tč — kretati se na čelu bataljonske kolone, a sa početkom napada podržati 1. i 2. msč. Polaznu tačku — k. 305,6 — preći u »Č« — 02.10; na jurišni položaj — k. 402,4 — Dubi — izbiti u »Č« — 00.12.

e) Minobacačka baterija — kretati se za 1. tč i sa VP u rejonu jaruge 1 km istočno Dubi neutralisati vatrena sredstva i živu silu neprijatelja u otpornim tačkama na k. 405,6 i k. 410,2; u toku podrške napada ne dozvoliti flankirno vatreno dejstvo neprijatelja iz rejona severnog predgrađa Sosnovke i južnog predgrađa Likova.

f) Gotovost za pokret u 04.00 6.6; signal za pokret — »Strela«.

5. KM na maršu — na čelu kolone 1. msč, a po izbijanju na jurišni položaj — za borbenim poretkom 1. msč. O toku boja izvestavati me preko radija svakih 20 do 30 minuta.

6. Zamenik — komandir 1. msč.

Komandant 1. msb (čin i potpis)

Načelnik štaba (čin i potpis)

Zabeleženo u jednom primerku.

Pribeležio NŠ

5. 6. 1964. u 17.40

Upoznati:

.....
.....
(čin, potpis, datum, vreme)

Umesto preko borbenih zapovesti, borbeni zadaci potčinjenim jedinicama mogu se postaviti (posebno svakom izvršiocu) i putem borbenih naređenja. Ovo se čini kada se za pripremu i izdavanje opšte zapovesti nema vremena, što je najkarakterističnije za period izvođenja borbenih dejstava.

Prema svom sadržaju borbeno naređenje je kraće od borbene zapovesti. U njemu se daje samo minimum podataka bez kojih potčinjeni ne može pravilno da organizuje borbena dejstva. Među takve podatke obično spadaju:

1. Kratki zaključci iz procene grupisanja i dejstava neprijatelja.

2. Borbeni zadatak jedinice kojoj se izdaje to borbeno naređenje. Ovo je glavna tačka u naređenju.

3. Osnovni vatreni udari koji se nanose odlukom pretpostavljenog komandanta u interesu ili na pravcu dejstva jedinice kojoj se postavlja borbeni zadatak.

4. Vreme gotovosti za izvršenje postavljenog borbenog zadataka.

Prema potrebi, u borbenom naređenju se mogu izneti i drugi podaci, nepoznati potčinjenom; na primer, borbeni zadatak više komande, ko su susedi i kakvi su njihovi borbeni zadaci. Sve će zavisiti od konkretnе situacije i, prvenstveno, od toga u kojoj meri potčinjeni komandant zna one podatke koji su mu potrebni za umešno organizovanje boja.

Navodimo primer borbenog naređenja komandanta 1. msb, izdatog komandiru 3. msč na k. 205,6 u 12.00 6.6. prema situaciji pokazanoj na sl. 21, a koje je pribeležio načelnik štaba bataljona.

1. Neprijatelj, uporno pružajući otpor 2. msč u rejonu k. 204,3, odstupa u malim grupama ispred 1. msč u pravcu zapada.

2. 3. msč uvodi se u boj u 12.20 sa linije: k. 201,2 — žbunje (1125); razvijajući uspeh pravcem: k. 201,2 — severna ivica šume (1224), ovladati otpornom tačkom neprijatelja u rejonu k. 201,5 i zapleniti oruđa »Dejvi Kroket« na severnim padinama te kote; u daljem produžiti napad pravcem: k. 201,5 — Sumi (na šemi ga nema).

Sa uvođenjem u borbu četi se pretpotčinjavaju 3. tv i minobacački vod. Podržava — 1. baterija.

3. Artiljerija neutrališe neprijatelja u rejonima Ivanovo i k. 204,3.

Komandant 1. msb (čin i potpis)

Načelnik štaba (čin i potpis)

Zabeleženo u jednom primerku.

Pribeležio NŠ
6. 6. u 12.00

Ostali podaci, potrebni potčinjenima za organizovanje boja, dostavljaju se posebnim naređenjima. Takva su naredjenja za: izviđanje, vezu, regulisanje saobraćaja, inžinerijsko obezbeđenje i dr.

Na pripremu i pisanje borbenih zapovesti i naređenja treba trošiti što manje vremena. Zato je neophodno iskustvo i solidno poznavanje sadržaja zapovesti (naređenja) i redosleda njenog izlaganja. Iskustvo i znanje omogućuju oficiru da bez prethodne izrade koncepta, koristeći se jedino kartom, diktira zapovest (naređenje) neposredno daktilografu. Brzoj izradi borbene zapovesti ili naređenja doprinosi i upotreba ustaljenih obrazaca tih dokumenata. Razrada ovakvih obrazaca u principu se ne razlikuje od obrasca za izveštaj (vidi str. 111).

Borbena zapovest (naređenje) može biti oformljena i grafički (na običnoj karti, skici ili šemi), ili snimljena na magnetofonskoj traci. Uvek treba nastojati da zapovest bude gotova do trenutka kada komandant završi usmeno postavljanje zadataka, kako bi odmah bila uručena izvršiocu. Kada se zapovest dostavlja preko oficira štaba poželjno je da se potčinjenom jednovremeno uruče dva primerka tog dokumenta: jedan komandantu, drugi štabu. Potčinjenim komandantima i štabovima ovo umnogome ubrzava proces shvatanja zadatka i pripreme podataka za donošenje odluke. Za pripremu grafičkih (ucrtanih na karti) zapovesti i naređenja koriste se postojeća sredstva mehanizacije, a mogu se angažovati i oficiri potčinjenih štabova, koji, jednovremeno sa donošenjem i objavljinjem odluke prepostavljenog starešine, unose na kartu podatke potrebne njihovom komandantu.

Potčinjeni štabovi su dužni da u svim slučajevima odmah (bez ikakvih napomena izveste viši štab o dobijanju pismenih i preko radija primljenih zapovesti i naređenja.

Organizovanje i održavanje sadejstva jedinica

Sadejstvo jedinica, koje predstavlja jedan od osnovnih uslova za postizanje uspeha u boju, organizuje se jedno vremeno sa postavljanjem borbenih zadataka potčinjenima.

Suština organizacije sadejstva je u usklađivanju — po zadacima, pravcima, linijama (rejonima, objektima), vremenu i načinima dejstava — borbenih napora jedinica raznih rodova vojske i specijalnih jedinica sa nuklearnim udarima, između sebe, sa vatrom artiljerije, udarima avijacije, kao i sa dejstvima suseda.

Svaka jedinica organizuje svoj sistem sadejstva, koji uopšte gledano uključuje usklađivanje napora i dejstava jedinica raznih rodova vojske i specijalnih jedinica, kao i elemenata borbenog poretku vlastitih jedinica i suseda. U okviru jedinica svakog roda vojske, sem toga, organizuje se sadejstvo između pojedinih vrsta oružja, na primer, između mitraljeza, artiljerijskih oruđa predviđenih za neposredno gađanje, tenkova, samohodnih artiljerijskih oruđa, haubica, topova, minobacača, itd.

Osnove sadejstva utvrđuju se odlukom komandanta za boj, a samo sadejstvo ostvaruje se postavljanjem borbenih zadataka jedinicama, odnosno ukazivanjem ovima šta, gde i kada treba prvenstveno da urade. U mnogim slučajevima, naročito u velikoj oskudici vremena, komandant će biti prinuđen da se ograniči samo na postavljanje borbenih zadataka jedinicama. Ali, to ne znači da se sadejstvo u tom slučaju uopšte ne organizuje. U povoljnim (u pogledu vremena) uslovima izvršiocima se mogu dati, pored borbene zapovesti i kratka dopunska uputstva o sadejstvu. Neprekidno održavanje sadejstva u toku boja ne može se ni zamisliti ako komandanti i štabovi sadejstvujućih jedinica uzajamno ne poznaju situaciju i borbene zadatke koje izvršavaju.

Komandant i štab su, prema tome, dužni da se pitanjima sadejstva bave neprekidno: od momenta dobijanja borbenog zadatka pa do njegovog izvršenja. Borbena sposobnost jedinica može biti potpuno zadovoljavajuća, a da one ipak pretrpe poraz ukoliko su pitanja sadejstva zapostavljena prilikom shvatanja zadatka, proučavanja si-

tuacije, donošenja odluke i postavljanja zadataka, kao i prilikom rukovođenja jedinicama u toku borbenih dejstava.

Kako se u praksi obično odvija proces organizovanja sadejstva?

Prilikom shvatanja dobijenog borbenog zadatka komandant i štab proučavaju opštu situaciju, nastalu u zoni borbenih dejstava u trenutku dobijanja zadatka, shvataju zamisao i plan dejstva prepostavljenog komandanta, način na koji će ovaj primeniti nuklearno oružje i konvencionalna sredstva, kao i ulogu i mesto svoje jedinice u opštem sistemu sadejstva više komande. Uporedo s tim vrši se proračun vremena za pripremanje boja, a to znači i za organizovanje sadejstva u svim jedinicama.

U toku procene situacije komandant i štab proučavaju uslove u kojima će se voditi predstojeći boj i uticaj tih uslova na upotrebu svakog od rodova vojske, a vrše i potrebne proračune, bez kojih se ne može obezbediti njihovo sadejstvo.

Na osnovu shvatanja zadatka i procene situacije komandant stvara sliku toka predstojećih borbenih dejstava (kao da se boj u njegovim mislima odvija u više varijanata) i donosi odluku, kojom određuje: postupnost razbijanja neprijatelja, pravac sasređivanja osnovnih napora, grupisanje (borbeni poredak) potčinjenih jedinica i njihove borbene zadatke i način komandovanja jedinicama.

Rezultati takvog stvaralačkog rada komandanta i štaba nalaze svoj odraz na radnoj karti (karti odluke), na osnovu koje se potčinjenim jedinicama postavljaju borbeni zadaci, a time u izvesnoj meri i usklađuju njihova dejstva po cilju, vremenu i mestu.

Pa ipak, samo donošenje odluke za boj i postavljanje borbenih zadataka jedinicama, po pravilu, nisu dovoljni za organizaciju preciznog i neprekidnog sadejstva. Pojavljuje se potreba da se, sem toga, daju dopunska uputstva sa neophodnim objašnjenjima o tome kako potčinjeni treba da dejstvuju u ovoj ili onoj situaciji, da bi zajedničkim i usklađenim naporima uspešno izvršili borbeni zadatak koji je postavio prepostavljeni komandant.

U savremenim uslovima takva uputstva treba davati jednovremeno sa postavljanjem borbenih zadataka potči-

njenima, a ne pošto ovi donesu svoje odluke. Treba imati u vidu da se sada, zbog ograničenog vremena za pripremu borbenih dejstava, isključuje mogućnost da pretpostavljeni često poziva potčinjene k sebi ili da sam odlazi u jedinice. U ovim uslovima ograničena je i mogućnost za organizovanje sadejstva neposredno na zemljištu. Za to će se često koristiti obične i reljefne karte, aerofoto-snimci, zatim helikopteri i druga tehnika, a pri napadu iz pokreta i u slučaju susretne borbe pitanja sadejstva će se, po pravilu, rešavati u pokretu, za vreme podilaženja jedinica liniji razvoja za napad.

Sadržaj i način prenošenja dopunskih uputstava komandanta i štaba u vezi sa organizacijom sadejstva zavise od konkretnih uslova situacije i karaktera i načina izvršenja dobijenog borbenog zadatka. Uslovi, kao na primer, forsiranje velike vodeće prepreke, dejstva jedinica u puštinji, u planini, zimi, itd., zahtevaju preduzimanje posebnih mera za obezbeđenje sadejstva.

Razmotrimo opšte metode rada komandanta i štaba na organizovanju sadejstva u napadu iz pokreta.

U tim uslovima najpre se ukazuje na način podilaženja jedinica do jurišnog položaja, a zatim se utvrđuju načini njihovog dejstva za vreme vatrene pripreme, pri izvršavanju bližeg zadatka i u toku prodiranja u dubinu odbrane.

Za fazu podilaženja komandant i štab određuju: postrojavanje marševskih kolona i vreme prelaska polazne linije (tačke), regulativne linije i linije razvijanja u evolucione poretke; postupak jedinica u slučaju da neprijatelj upotrebi sredstva za masovno uništavanje; organizaciju službe regulisanja saobraćaja na marš-rutama; zone sigurnosti pri nanošenju vlastitih nuklearnih udara; organizaciju komandnih mesta i veze.

Pri organizovanju vatrene pripreme napada precizira se: početak, trajanje i struktura vatrene pripreme; vreme i način izrade prolaza u neprijateljskim preprekama i obeležavanje tih prolaza; način otvaranja vatre tenkovima i oruđima, predviđenim za neposredno gadanje, kao i strelicačkim oružjem; sadejstvo sa snagama koje dejstvuju ispred vlastite jedinice.

Za fazu izvršavanja bližeg zadatka utvrđuje se: vreme i način prelaska sa vatrenе pripreme na vatrenу podršku napada; način podrške i redosled prenošenja vatre; vreme polaska tenkova na juriš i način njihovog prolaska kroz borbene poretkе motostreljačkih jedinica i prolaze u preprekama; načini ukazivanja uzajamne pomoći artiljerije, motostreljačkih jedinica i tenkova pri zauzimanju otpornih tačaka i odbijanju neprijateljskog protivnapada; način eksploatacije nuklearnih udara i korišćenja breša i međuprostora u neprijateljskoj odbrani radi energičnog prodiranja u dubinu; način premeštanja komandnih mesta i održavanja veze.

Faza prodiranja u dubinu odbrane sa stanovišta sadejstva priprema se, obično, sa manje pojedinosti nego faza izvršavanja bližeg zadatka, jer je u uslovima čestih i naglih promena situacije teško unapred detaljno predviđeti mogući karakter dejstava jedinica. Ovde je najvažnije da se predviđi način sadejstva u borbi sa neprijateljskim rezervama, a isto tako da se odrede mere koje bi obezbeđile uvođenje u boj drugog ešelona ili rezerve.

Analogni metod organizacije sadejstva može se primeniti i u drugim vidovima borbenih dejstava i uslovima situacije.

Pri organizovanju sadejstva komandanti i štabovi moraju uvek da posvećuju osnovnu pažnju pitanjima obezbeđenja efikasne upotrebe nuklearnog oružja i brzog eksploatisanja rezultata nuklearnog udara od strane opštevojnih jedinica, kao i blagovremenog uništavanja neprijateljskih sredstava za masovno uništavanje i zaštite vlastitih jedinica od primene tih sredstava. Oni moraju stalno imati na umu da nuklearno oružje nije neko sredstvo za podršku opštevojnih jedinica (kao što je, na primer, artiljerija), već *najvažnije sredstvo za uništavanje neprijatelja* na čitavoj dubini njegovog borbenog rasporeda. Zbog toga, osnovni sadržaj sadejstva jedinica u savremenim uslovima čini usaglašavanje dejstava opštevojnih jedinica sa nuklearnim udarima. Interesima obezbeđenja najefikasnije upotrebe nuklearnog oružja i brze eksploatacije rezultata nuklearnih udara moraju biti potčinjena dejstva svih jedinica, bez izuzetka. Motostreljačke i tenkovske jedinice, posebno, obavezne su da neprekidno izviđaju neprijatelja.

u interesu primene nuklearnog oružja i da energično prodire napred za nuklearnim udarima, dovršavajući razbijanje neprijatelja.

Pri organizovanju sadejstva od neobičnog je značaja preduzimanje mera da se održi vatrema prevlast nad neprijateljem i obezbedi jednovremeno dejstvo na čitavu dubinu njegovog borbenog rasporeda, da se neprijatelj preduhitri u nanošenju nuklearnih udara, da se borbena dejstva izvode neprekidno i danju i noću, umešno kombinuje vatra svih vrsta i manevar (pokret), maksimalno koriste međuprostori i breše u borbenom poretku neprijatelja za energično prodiranje u njegovu dubinu, da opštivojne jedinice brzo savlađuju kontaminirane i razrušene zone i da se odmah uspostavlja njihova borbena sposobnost posle neprijateljskih nuklearnih udara, da se obezbedi brzo kretanje jedinica i njihov prelazak iz marševskih u borbene (evolucione) poretke i obratno, kao i brzi prelazak od jednog vida borbe u drugi, da se usklađuju naporci grupacija snaga koje dejstvuju na odvojenim pravcima.

Za obezbeđenje sadejstva veliki značaj ima i organizacija neprekidne veze između sadejstvujućih jedinica, kao i njihovo uzajamno raspoznavanje i pokazivanje ciljeva i to kada će komandna mesta biti dugo u pokretu i izložena eventualnim neprijateljskim nuklearnim udarima i intenzivnim radio-smetnjama.

Kao što se vidi, pitanja koja treba da rešavaju komandanti i štabovi u organizaciji sadejstva su veoma brojna i složena, dok je vremena za to malo. Te se teškoće, međutim, mogu potpuno savladati. Za to su neophodna temeljita operativno-taktička i tehnička znanja, precizna organizovanost i visoka operativnost u radu komandanata i štabova, njihova umešnost da cene svaki minut i pravilno određuju stepen detaljizacije uputstava koja daju u vezi sa organizacijom sadejstva.

Već je ukazano da je u savremenom ratu znatno povećana uloga samostalnosti, inicijative i stvaralaštva potčinjenih komandanata u izboru načina rešavanja zadataka. Preterano mešanje pretpostavljenih starešina u rad potčinjenih može, kada je ograničeno vreme za pripremu borbenih dejstava, da ne donese koristi već štetu, jer te

starešine nisu u stanju da uzmu u obzir sve pojedinosti situacije, pa se i njihova uputstva mogu pokazati nedovljno realna. Sem toga, težnja viših starešina da rešavaju umesto potčinjenih uvek se na ove negativno odražava u psihološkom pogledu, koči njihovu inicijativu i stvaralaštvo, potkopava njihovu veru u vlastite snage i privikava ih da se osvrću unazad i čekaju uputstva odozgo. Zato svaki komandant, dajući uputstva potčinjenima o organizaciji sadejstva, treba da se ograniči na ona pitanja koja potčinjeni ne mogu samostalno da reše i koja su od principijelnog značaja za izvršavanje opšteg borbenog zadatka više komande.

Za organizovanje sadejstva treba što šire angažovati štabove svih stepena. Delatnost štaba u ovoj oblasti ne sme da se svodi na tehnički posao, odnosno na pripremu podataka o situaciji, proračuna i borbenih dokumenata, neophodnih komandantu za organizovanje sadejstva. Težište treba usmeriti na organizaciju rada štaba u jedinici, koji obezbeđuje potpuno usklajivanje dejstava jedinica i tačno izvršavanje komandantove odluke.

Naročito složen problem u savremenim uslovima je neprekidno održavanje sadejstva jedinica u toku borbenih dejstava. Zato komandanti i štabovi sadejstvujućih jedinica moraju pravilno i istovetno da shvataju cilj dejstva i zamisao prepostavljenog komandanta; da stalno znaju zadatke koje zajednički rešavaju i načine dejstava; uvek da budu u kursu opšte situacije, sistematski da vrše uzajamno informisanje o situaciji i pravovremeno unose izmene i dopune u borbene zadatke potčinjenih jedinica i u organizaciju njihovog sadejstva; da obezbede sigurnu međusobnu vezu i vezu sa potčinjenim jedinicama i da pravovremeno predaju utvrđene signale uzajamnog raspoznavanja i pokazivanja ciljeva.

Glava sedma

ODRŽAVANJE VISOKOG MORALA JEDINICA U BOJU

Značaj i osnovni izvori visokog morala jedinica

Delatnost organa komandi i jedinica kojima one rukovode u krajnjem rezultatu svodi se na postizanje cilja boja — potpunog uništenja neprijatelja. Taj se cilj postiže sigurnim tučenjem neprijatelja postojećim borbenim sredstvima i brzim eksploratsanjem njegovih rezultata.

Sredstva oružane borbe i njihova vešta upotreba, međutim, ne mogu još uvek da uspešno reše ishod boja. U istoriji ima mnogo primera kada su i dobro naoružane i uvežbane formacije trpele poraze od tehnički slabo opremljenih jedinica protivnika. Očigledna potvrda ovoga je, na primer, blistava pobeda tada slabo tehnički opremljene mlade Sovjetske armije nad do zuba naoružanim snagama intervencionista i belogardejaca u godinama intervencije i građanskog rata 1918—1920. god. Uzrok takvog ishoda borbenih dejstava je u tome što uspeh ne zavisi samo od materijalnog, već i od moralnog faktora — visokog morala jedinica. Zato se moralnoj pripremi jedinica oduvek pridavao veliki značaj.

Velike ruske vojskovođe Suvorov i Kutuzov duboko su shvatale značaj visokog morala jedinica za pobjedu u boju. Kao neprevaziđeni majstori u rukovođenju trupa-ma, oni su u isto vreme »... znali i put ka srcima svojih vojnika, svoje armije. Oni su bili majstori izgrađivanja

visokog morala jedinica, znali su da u dušu vojnika uliju čvrstu veru u sebe»²⁶.

Suvorov je kod vojnika neprekidno vaspitavao osećanje patriotizma i nacionalnog ponosa, govoreći: »Ništa ne može da se suprotstavi snazi ruskog oružja. Mi smo Rusi — mi ćemo pobediti«. To isto je više puta govorio i u svojoj vaspitačkoj praksi primenjivao i Kutuzov.

Veliki značaj moralnom faktoru pridavao je i Napoleon. On je isticao da se duhovna snaga prema fizičkoj odnosi kao tri prema jedan. Njegovi pogledi na formiranje morala jedinica, međutim, ne razlikuju se od reakcionarnih pogleda buržoaskih vojnih ideologa u prošlosti i danas. Napoleon je smatrao da je duša vojnika slična čistom listu hartije na kome se može napisati sve ono što padne na pamet vojskovodi. Tog pravila on se stalno pridržavao i moral jedinica održavao pomoću batinaške discipline, i drila, čime je vojnike pretvarao u slepo oruđe svoje avanturističke i antinarodne politike.

Pogledi Napoleona su u pruskoj armiji dalje razvijani i primenjivani u još izopačenijem vidu. Vojni ideolog pruske reakcije i duhovni otac savremene buržoaske soldatske Klauzevic je dokazivao da moral nije ništa drugo do »neobuzданo raspirivanje neprijateljstva i mržnje...« i da su moralni kvaliteti, potrebni u ratu »naročito rasprostranjeni među primitivnim i polucivilizovanim narodima«²⁷. On je smatrao da su izvori morala armije u slavojublju, vlastojublju, mržnji prema ljudima druge nacije i druge šovinističke i rasističke pobude. Stavovi Klauzevica o moralnom faktoru dostigli su svoj vrhunac u fašističkoj vojnoj ideologiji, koja potpuno negira bilo kakve moralne norme i postavlja sebi zadatku da vojnike učini sličnim mladim životinjama grabljivicama, čija će se dejstva zasnovati na neograničenom nasilju i najsurovijim metodama vođenja borbenih dejstava. Nemačka fašistička armija bila je najzverskija armija u svetu. Njenim vojnicima su usađivali u glavu da su oni predstavnici »više rase« i da ih je sama istorija pozvala da gospodare

²⁶ М. И. Калинин. О коммунистическом воспитании и обучении. М.-Л., Изд-во Академии педагогических наук РСФСР, 1948, стр. 44.

²⁷ Клаузевиц. О войне. т. I, Воениздат, 1936, стр. 198.

nad svim narodima. Zbog toga, izgubivši ljudski oblik i pretvorivši se u divlje zveri, oni su na okupiranim teritorijama u toku prošlog rata činili nečuvene prestupe. Ta moralna degradacija nemačke fašističke armije konačno je doprinela i njenom porazu.

To isto se zapaža i danas u sistemu vaspitanja armija buržoaskih zemalja. Savremeni buržoaski vojni ideolozi slažu se u tome da je čvrsto moralno stanje jedinica »najjače oružje, poznato čoveku, jače i od najtežeg tenka... i od najrazornije bombe«²⁸; da je »za armiju opasnije slabo moralno stanje jedinica nego nedostatak municije«²⁹.

Ova shvatanja sadrže pravilnu pa čak i preteranu ocenu značaja moralnog faktora. Priznavanje značaja moralnog faktora, međutim, ne potkrepljuje se naučnim, objektivnim prilaženjem otkrivanju njegove suštine i načina formiranja i održavanja u boju. Kada je reč o tim pitanjima buržoaski vojni teoretičari stalno zaključuju da »nije lako dati zadovoljavajuću definiciju kvalitetu koji se ne može količinski predstaviti, kao što je moralno stanje«³⁰ i da u vezi s tim »treba uvek imati na umu da, kada se dotičemo pitanja moralnog stanja, imamo posla pre sa nečim neodređenim, nego sa određenim«³¹. A na kraju sve se to obavlja religioznom mistikom: »Iako moral predstavlja neprocenjivi faktor, on je uvek pokriven velom tajanstvenosti«³².

»Bez boga, pred kojim je čovek odgovoran za svoja dela, nema nikakve osnove za moralni kodeks, sem koristi i računice...«³³

Drugim rečima, buržoaski ideolozi gledaju na moral kao na neku »stvar za sebe«, zavisnu od »večnih« i »božanstvenih« zakona, koji se naučno ne mogu definisati. Samim tim oni pojmu morala svode na vanklasnu, biološku kategoriju, nezavisnu od društveno-političkog uređenja i ciljeva rata.

²⁸ H. Коупленд. Психология и солдат. Воениздат, 1958, стр. 21.

²⁹ Isto, str. 24.

³⁰ Isto, str. 22.

³¹ Isto, str. 25.

³² »Military review«, mart/1947.

³³ »Military review«, februar/1944.

To je potpuno i shvatljivo. Otkrivanje suštine i načina izgradnje morala armije neizbežno vodi otkrivanju pravih uzroka i ciljeva imperialističkih, zavojevačkih ratova i razobličavanju za radne ljudi neprijateljske društveno-političke suštine buržoaskog poretka. Zato imperialisti i njihovi vojni ideolozi svode izvore moralne snage armije samo na njene vlastite, unutrašnje, čisto vojne kvalitete, odvajajući ih od društveno-političkog uređenja. Gledajući na armiju kao na nezavisnu kategoriju, odvojenu od ekonomskih i političkih uslova života društva, oni izvor morala jedinica vide u mehaničkom obučavanju ljudstva armije i u ideoškoj obradi vojnika, pogodnoj za eksploratora. Ova obrada se ostvaruje linijom ulepšavanja na smrt osuđenog buržoaskog poretka, linijom ordinarnе laži i kleveta komunizma.

Takva obrada je sračunata na to da se kod ljudi uniše uzvišeni duhovni kvaliteti — idejnost i svesnost, da se vojnik otupi i u njemu potisne svest, a rasplamsaju najniže pobude i strasti. Zbog toga, buržoaski ideolozi tvrde da se vojnik u svojim postupcima u borbi ne rukovodi rasuđivanjem već »životinjskim instiktom«, nagonom samoodržanja i osećanjem straha koji iz njega proizlazi, polnim instinktom, kao i težnjom za lakom zaradom, gramzivošću i životinjskom netrpeljivošću prema drugim narodima. Otuda i potpuno odricanje od svakog morala. Profit, računica, ideje rasizma i amoralizma u najcrnjim oblicima njegovog ispoljavanja — sve to ni izdaleka nije potpun arsenal onih sredstava i načina koje imperialisti koriste u moralnoj pripremi ljudstva svojih armija za vođenje agresivnog rata.

Karakteristično je zapaziti i to da moralne ideje koje buržoazija sada usađuje ljudstvu armije, kao i načini kojima se to vrši, nisu nimalo originalni, niti novi. To se može zaključiti čak i upoređivanjem vremenski odvojenih, ali u suštini istovetnih istorijskih primera. Tako, na primer, pripremajući se za pohod na Italiju 1796. godine, Napoleon je oduševljavao svoje vojnike: »Ja ću vas vesti u najplodnije ravnice sveta. Bogate zemlje i veliki gradovi biće u vašoj vlasti. Vi ćete tamo steći čast, slavu

i bogatstvo»³⁴. A evo kako je posle više od 150 godina, za vreme pljačkaškog rata u Koreji, u borbama za grad Seul američki general Kakartur poučavao svoje vojнике: »Pred vama je bogat grad, u njemu ima mnogo vina i slatkih stvari, zauzmite Seul i sve će devojke biti vaše, imovina građana pripašće pobediocima«.

Kao što se vidi, i ranije i sada agresori nastoje da kod vojnika rasplamsaju najniže strasti, da ih podstiču na profit, nasilje i razbojništvo. Treba još reći da se u praksi borbenih dejstava sve to sprovodilo sa neobuzdanom okrutnošću i surovošću ne samo prema pripadnicima neprijateljske vojske, već i prema mirnom stanovništvu. Do takvog zaključka može se, posebno, doći na osnovu prakse dejstva američke armije u Koreji, gde su naročito jasno došli do izražaja životinjski lik i moralna degradacija njenih pripadnika.

Evo jednog od poražavajućih po okrutnosti primera. Kada su jednog zarobljenog američkog oficira zapitali zašto oni ubijaju decu, on je sa cinizmom, dostoјnim dželata iz Osvjenćima i Majdaneka odgovorio da su Amerikanci ubijali siročad iz milosrđa, jer bi ona i bez toga poumirala od gladi. Dejstva američkih vojnika, ma gde se oni pojavili, bila su propraćena pljačkom i okrutnošću, masovnim streljanjem i silovanjem žena.

Čak i u miru, u bilo kom kutku Zemljine kugle u kome se sada nalaze američke jedinice, stanovništvo stene od nasilja i izgreda tih glavoseča u vojnim mundirima.

Svi njihovi prestupi, po pravilu, ostaju nekažnjeni i opravdavaju se na sve moguće načine izgovorom da kažnjavanje vojnika može dovesti do opadanja borbene sposobnosti jedinica.

Potpuno je očigledno da takav sistem vaspitavanja pretvara američku armiju, kao i armije drugih savremenih imperijalističkih država, u armiju sličnu nemačkoj fašističkoj vojsci, koja se odlikovala isto takvom moralnom podivljalošću.

Iskustvo istorije, međutim, potvrđuje da su vojske, vaspitane na takvim pogrešnim osnovama, uvek trpele poraze. To se desilo sa Napoleonovom armijom, koju su

³⁴ Наполеон. Избранные произведения, т. I, Воениздат, 1941, стр. 45.

Rusi uništili 1812. godine. Nije postigao cilj ni agresivni rat koji su imperijalisti otpočeli u Koreji. Sovjetska armija je u velikom otadžbinskom ratu 1941—1945. godine do nogu potukla nemačku fašističku armiju, koja se bez razloga smatrala nepobedivom. Takvu će sudbinu doživeti svaki agresor i ubuduće, ukoliko imperijalistima padne na pamet da otpočnu novi svetski rat, jer borbena iskustva iz prošlosti i zdravi razum svedoče o potpunoj neosnovanosti teoretskih koncepcija buržoaskih ideologa o putevima i načinima izgradnje visokog morala jedinica. Ovaj problem oni ne mogu naučno, objektivno da reše: u buržoaskom društvu nema istinskih, realnih izvora za izgradnju visokog i čvrstog morala. Nikakvi veštački vojno-pedagoški i psihološki uticaji na vojnike ne mogu sami po sebi da obezbede moralnu snagu armije, ukoliko je ona lišena objektivnih izvora takve snage.

Pravo naučno rešenje problema izgradnje visokog i čvrstog morala jedinica daje jedino marksizam-lenjinizam. Na njegove naučne stavove oslanja se sovjetska vojna nauka, a prema tome i organi komandovanja u svom radu na rukovođenju jedinicama u mirnodopskim i borbenim uslovima.

Pri određivanju suštine i značaja moralnog faktora, kao i izvora njegove izgradnje, marksizam-lenjinizam polazi od toga da je čovek bio i ostaje osnovna snaga u borbi. On ne samo što stvara borbena sredstva, već ih i primenjuje u boju, koristi rezultate njihovog razornog dejstva po neprijatelju, maksimalno naprežući svoje fizičke i moralne snage. Uspeh čoveka-borca u boju zavisi, nesumnjivo, od stepena njegove sposobnosti, pri čemu odlučujući značaj ima njegova pripremljenost u moralnom pogledu. »U svakom ratu« — govorio je Lenin — »pobeda je u krajnjoj liniji uslovljena stanjem duha onih masa koje na bojnom polju prolivaju svoju krv«³⁵.

Moral naroda i armije izgrađuje se u toku razvitka društva, uporedo sa razvitkom njegovih proizvodnih snaga i u njemu postojećih ekonomskih i političkih odnosa. Moralne mogućnosti armije koristi vladajuća klasa za svoje

³⁵ В. И. Ленин, Соч., т. 31, стр. 115.

interese. Otuda su, u prvom redu, politički motivi ljudi izvor izgradnje morala, a ne psihološki niti drugi biološki faktori, kako to tvrde buržoaski ideolozi.

Moral predstavlja celokupnost svih duhovnih kvaliteta i snaga naroda i armije, uslovljenih ekonomskim i društveno-političkim uređenjem države i izraženih u određenom stepenu idejnosti, svesti, patriotizma, nesalomljive volje i drugih ljudskih osobina, potrebnih da bi se postigla pobeda, bez obzira na razne teškoće, lišavanja i žrtve. Ukoliko je u jednoj zemlji društveno i državno uređenje savršenije i ukoliko politika države i ciljevi rata odgovaraju životnim interesima naroda, utoliko je moralno stanje naroda bolje, pa je, prema tome, čvršći i moral armije. To je sasvim razumljivo. »Uverenost u pravednost rata, shvatanje potrebe da se žrtvuje svoj život za dobro svoje braće« — govorio je Lenjin — »poduze moral vojnika i nagoni ih da podnose nečuvene teškoće«³⁶. Iz toga sledi da samo socijalističko državno i društveno uređenje — koje je najnaprednije i najprogresivnije na svetu i koje isključuje antagonističke protivrečnosti, eksploraciju čoveka nad čovekom i pljačkaške ratove — stvara sve uslove za svestrani rast materijalnih i moralnih snaga naroda. Komunistički moral se gradi na novim principima, za koje su karakteristični novi društveni odnosi među ljudima. Njegove osnovne odlike jesu: uverenost u pobedu ideja komunizma, nesebična ljubav i uzvišeno shvatanje duga prema socijalističkoj otadžbini, komunistički odnos prema radu i društvenoj imovini, potčinjavanje ličnih interesa interesima društva, čestitost i iskrenost, prijateljstvo i drugarstvo, uzajamno ispmaganje, kolektivizam, humanizam i drugi kvaliteti. Ova plemenita svojstva sovjetskog čoveka, koga vaspitava Komunistička partija i celokupni socijalistički poredak, jesu osnovni izvor visokog morala pripadnika naših oružanih snaga.

Marksizam-lenjinizam uči da moral nije urođeno svojstvo čoveka i, tim pre, da ne može niknuti automatski, stihijski. On nastaje kao rezultat velikog i raznovrsnog vaspitnog rada, koji se sprovodi sistematski još pre pozivanja sovjetskog čoveka u redove oružanih snaga.

³⁶ В. И. Ленин, Соч., т. 31, стр. 115.

Sovjetski vojnik — sin svog naroda, kao i svi članovi našeg društva, vaspitava se u duhu marksizma-lenjinizma, u skladu sa normama moralnog kodeksa graditelja komunizma. Principi ovog kodeksa podstiču reči i dela ne samo radnih ljudi grada i sela već i vojnih lica, koja su sastavni deo svoga naroda. Takvo jedinstvo armije i naroda, zasnovano na jedinstvenom moralu, čija plemenitost i uzvišenost nemaju ravnih u svetu, čine našu armiju duboko narodnom, sigurnim braniocem životnih interesa naroda od neprijateljskih nasrtaja. To je dokazano u toku svih ratova koje je Sovjetski Savez morao da vodi već od prvog dana svog nastanka.

Zadaci, povereni oružanim snagama predodređuju mnoge osobenosti u obučavanju njihovih pripadnika. Vojnik naše armije dužan je da svoje moralno-političke kvalitete koje poseduje kao sovjetski građanin učvršćuje i razvija u skladu sa karakterom postavljenog pred njim plemenitog i složenog zadatka — oružane zaštite socijalističke otadžbine. Zasnovan na životvornom sovjetskom patriotizmu i na plemenitim osobinama sovjetskog čoveka, vaspitanog od Komunističke partije i celokupnog socijalističkog portretka, visoki moral pripadnika Sovjetske armije ispoljava se u nesalomljivoj volji za pobedom nad neprijateljem, visokoj vojničkoj disciplini i shvatanju vojničkog duga, ličnoj odgovornosti svakog pojedinca u zaštiti svoje otadžbine i drugih socijalističkih zemalja. On se izražava u smelosti i odlučnosti ljudstva armije, u njegovoj istrajnosti i nezadrživom ofanzivnom elanu, u snalažljivosti i inicijativi, vojničkom lukavstvu i dovitljivosti, visokoj budnosti, borbenom prijateljstvu i drugarstvu, uzajamnom pomaganju i podršci u borbi, shvatanju jedinstva i borbene solidarnosti jedinica svih rodova vojske i vidova oružanih snaga, u vojničkom ponosu i časti, i težnji da se do maksimuma razviju slavne borbene tradicije.

Izgrađivanje takvih osobina nije jednostavan zadatak. On se rešava u toku službovanja vojnika u oružanim snagama. Život i rad pripadnika armije zasnivaju se na zahtevima izloženim u vojničkoj zakletvi. Njeni moralni zahtevi prema vojniku imaju dubok smisao koji odražava socijalne osnove i namenu naših oružanih snaga. Zakletva zahteva od svakog vojnika da do poslednjeg daha bude odan svome

narodu, svojoj sovjetskoj otadžbini i svojoj vlasti, da štiti otadžbinu hrabro, vešto, dostojanstveno i časno i da ne štedi svoju krv i svoj život za potpunu pobedu nad neprijateljem. Izvršavanje ovih zahteva čini našu armiju monolitnom, tesno povezanim sa narodom, moćnom i nepobedivom.

Ostvarivanje grandioznog programa potpune izgradnje komunističkog društva u našoj zemlji, koji je razradio XXII kongres Komunističke partije, uslovljava dalje učvršćivanje morala naših naroda i oružanih snaga. To je snažno idejno oružje, kojim će pripadnici naše armije i svi sovjetski ljudi, zajedno sa narodima i armijama drugih socijalističkih zemalja, krenuti u borbu protiv imperijalista, ukoliko oni pokušaju da otpočnu novi rat.

Putevi i načini održavanja visokog morala jedinica u boju

Prisustvo bogatih društveno-političkih i drugih izvora samo po sebi, svakako, ne obezbeđuje visok moral jedinica. Oni predstavljaju samo objektivnu mogućnost da se kod ljudstva izgrade potrebni moralni kvaliteti. Ali, ostvarenje tih mogućnosti nije jednostavan već dosta složen zadatak; njegovo izvršavanje postaje složenije zbog raznolikosti uslova izbjivanja i razvoja borbenih dejstava i potpuno zavisi od veštine uzimanja u obzir specifičnosti tih dejstava, koja se vode uz upotrebu novih sredstava oružane borbe.

Istorijsko iskustvo svedoči da se sa povećanjem raznog dejstva oružja i njegovog uticaja na karakter borbenih dejstava povećavaju i fizička opterećenost i moralno naprezanje ljudstva jedinica. Ova zakonomernost snažno dolazi do izražaja naročito danas kada protivničke strane imaju široke mogućnosti da na bojištima upotrebljavaju oružje za masovno uništavanje grandiozne moći. Ono povećava broj i težinu uzroka koji mogu dovesti ne samo do delimičnog moralnog potrese već, ukoliko se ne preduzmu odgovarajuće mere, i do potpunog sloma morala u jedinicama. Zbog toga, poznavanje tih uzroka i umešnost da se pronađu racionalni putevi i načini za njihovo otklanjanje u procesu moralno-političkog vaspitanja ljudstva

potčinjenih jedinica, jesu jedan od centralnih zadataka komandanta i njegovih organa.

Borbena dejstva sa upotrebom nuklearnog oružja agresor može, u savremenim uslovima, da otpočne iznenađenjem i da ona odmah dobiju ogroman zamah. Istovremeno će na frontu i u pozadini nastati veoma složena situacija. Svakako, teško je sve njene peripetije ranije predvideti. Ali, jedno je jasno: obostranom nanošenju nuklearnih udara biće podvrgnute ne samo grupacije oružanih snaga, već će biti uništeni i industrijski i administrativni centri. Borbena dejstva će primiti neviđen istrebljivački karakter: poginuće na desetine miliona ljudi. »... Čitave zemlje pretvorice se u bezživotne pustinje, pokrivenе pepelom«³⁷. Jedinice će pretrpeti ne samo materijalne već i ogromne moralne gubitke; pri tome moralna šteta može znatno premašiti materijalne gubitke. Ukoliko se ne preduzmu odgovarajuće mere, moralni potresi mogu biti nemogući da nadoknadi. U ovakvim uslovima pobediće samo onaj koji je sebi jasnije predstavio složene karakteristike savremenih borbenih dejstava, koji bude organizovaniji, izdržljiviji i uporniji, koji je bezgranično veran svojoj obavezi i odan stvari za koju se bori, onaj čiji je moral viši i čvršći i koji nađe efikasnije načine i puteve za njegovo održavanje i jačanje na početku i u toku borbenih dejstava.

Osnovni preduslov za izbor takvih puteva i postupaka jeste blagovremeno sprovođenje moralno-političke pripreme. Ta se priprema sprovodi još u mirno vreme i usmerena je na to da se kod ljudi izgradi pravilan komunistički pogled na svet. Sav proces obuke vojnih lica treba da bude prožet tim pogledom na svet, zasnovanom na temeljitu proučavanju sadržaja dokumenata XXII kongresa KPSS, naročito Programa partije, tog uistinu velikog manifesta marksizma-lenjinizma, koji nadahnjuje ljude. Značajno je, pri tome, imati u vidu da će se Sovjetska armija boriti protiv opštег neprijatelja zajedno, u jedinstvenom stroju, sa narodima i armijama socijalističkih zemalja. Stoga i vaspitanje ljudstva u duhu bratske saradnje sa pripadnicima armija socijalističkih zemalja ima veoma veliki značaj.

³⁷ Р. Я. Малиновский. Бдительно стоять на страже мира. Воениздат, 1962, стр. 26.

Vaspitanje vojnih lica neposredno se povezuje sa ostalim organizatorskim radom, kako bi se obezbedilo rešenje glavnog zadatka — održavanje stalne i visoke borbene gotovosti jedinica za nanošenje uništavajućeg uzvratnog udara po neprijatelju. Pri organizovanju moralno-političke pripreme jedinica radi rešenja tog zadatka treba, kako ističe ministar odbrane maršal Sovjetskog Saveza Malinovski, polaziti od toga da »visoka borbena gotovost nije apstraktan već konkretni pojam, oličen u tačnim proračunima, ciframa i rokovima datim u časovima i minutima, koji se ne mogu narušiti a da se time jedinica ne izloži opasnosti da bude uništена od neprijatelja još pre nego što uspe išta da učini. Od normativa borbene gotovosti do kojih se došlo naučnim putem ne može biti nikakvog odstupanja. Narušavanje tih normativa ravno je smrти«³⁸.

Eto zbog čega moralna priprema jedinica mora da bude što konkretnija i efikasnija, odnosno da što je mogućno više doprinese sprovođenju celog kompleksa mera obezbeđenja borbene gotovosti. Konkretan sadržaj i usmerenost tih mera su raznovrsni. Ali, sve one imaju jedan cilj — postići to da stepen borbene obučenosti jedinica odgovara savremenim zahtevima, da sve kategorije vojnih lica ovlađaju solidnim znanjima i praktičnim navikama za vođenje borbenih dejstava u maksimalno približnim uslovima upotrebe nuklearnog oružja i drugih sredstava za uništavanje i ratne tehnike.

Posedovanje velike količine raznovrsne ratne tehnike i sredstava komandovanja povećava značaj tehničke obuke ljudstva. U vezi s tim postavljaju se odgovorni i plemeniti zadaci u oblasti moralno-političke pripreme. Svim oblicima i metodima političkog uticaja ljudstvu se objašnjava da se, i pored slabih uslova za izgradnju morala neprijateljskih jedinica, ne može računati s tim da će demoralisanje neprijatelja i opadanje njegove borbene sposobnosti doći sami po sebi. Takvo gledanje znači dopuštanje ozbiljne greške, koja povlači teške posledice. I danas u potpunosti važe poznate reči Frunzea da »... u našim proračunima za buduće operacije i u analizi karaktera budućih

³⁸ Р. Я. Малиновский. Бдительно стояте на страже мира. Воениздат, 1962, стр. 42.

sukoba mi u sopstvenoj vojnoj organizaciji moramo glavnju pažnju posvetiti ne nadama da će se naš neprijatelj politički raspasti, već stvarnim mogućnostima da ga aktivno, fizički pregazimo³⁹. Da bi se to postiglo potrebno je poznavati borbena svojstva i mogućnosti savremenih borbenih sredstava i ratne tehnike i znalački ih primenjivati u boju.

U procesu vaspitnog rada vojnim licima treba usaditi osećanje ne samo moralne, već i materijalne prednosti nad protivnikom — ukazati na nadmoćnosti našeg oružja i sa tim izgraditi kod njih uverenost da će, ukoliko solidno ovladaju njime, moći uspešno i sa najmanjim gubicima da izvrše svaki borbeni zadatak.

Takođe treba objasniti i na ubedljivim primerima pokazati loše i dobre strane oružja neprijatelja i karakteristične postupke koje on primenjuje u boju. Na taj način se kod ljudstva izgrađuju racionalni postupci i načini borbe sa neprijateljskim sredstvima za uništavanje i pouzdane zaštite od neprijatelja.

Ovlađivanje savremenom borbenom tehnikom nije jednostavan zadatak. Uopšte nije dovoljno poznavati samo njena borbena svojstva i načine upotrebe u borbi. Važno je još obučiti ljudstvo pravilnom rukovanju i održavanju tehnike u boju, za što je potrebno utrošiti dosta kvalifikovanog rada. Zbog toga, svim vaspitnim merama treba još u miru ljudstvo naviknuti na visoko produktivan rad i podnošenje velikih fizičkih napora, imajući na umu to da će oni u borbenim uslovima vrlo često dostizati maksimalne granice. Oni će biti izazvani neophodnošću da se za vrlo kratko vreme moraju podizati odbrambeni objekti, da se u toku nekoliko dana neprekidno vode borbena dejstva i to pod stalnim protivdejstvom neprijateljskih borbenih sredstava i dr.

U moralnoj pripremi jedinica u centru pažnje je okolnost da se borbena dejstva sa upotrebom nuklearnog oružja odlikuju izuzetnom žestinom i odlučnošću. Osnovnim vidom borbenih dejstava smatra se napad, jer se samo njime može u potpunosti obezbediti konačno uništenje neprijatelja. Zbog toga, sve mere u moralno-političkoj pripremi, koje se preduzimaju još u miru, prožimaju se ide-

³⁹ М. В. Фрунзе. Соч., т. I, изд. 1929. г., стр. 247.

jom odlučnosti i aktivnosti. Najveća pažnja se poklanja razvijanju kod ljudstva visokog ofanzivnog duha, koji je glavni pokazatelj borbene gotovosti jedinica u moralnom pogledu. Bez takvog duha ne može se zamisliti uspeh u boju.

U procesu borbene obuke jedinica moraju se još u miru položiti temelji izgradnje ofanzivnog duha i stvoriti preduslovi da on dođe do izražaja odmah čim neprijatelj otpočne borbena dejstva. Putevi i načini izgradnje takvog duha proizilaze iz specifičnosti napada kao vida boja, koji karakterišu ne samo odsudni ciljevi i načini dejstava jedinica, već i energična i napregnuta borbena dejstva, oštra borba za inicijativu i za dobijanje u vremenu. Napad će se izvoditi po odvojenim pravcima i na veliku dubinu, neprekidno i danju i noću. U skladu s tim organizuje se i moralno-politička priprema jedinica.

Kod ljudstva treba razvijati sposobnost za samostalna dejstva bez neposredne veze sa susedima i daleko od glavnih snaga, u složenoj radiološkoj i hemijskoj situaciji. U isto vreme preduzimati vaspitne mere za učvršćivanje unutrašnje povezanosti sastava jedinica i razvijati osećanja kolektivnog duha, drugarstva i uzajamne pomoći u boju, inicijative, smelosti i gvozdene discipline.

Ratna iskustva potvrđuju da se najveće teškoće u obezbeđenju moralne čvrstine jedinica ispoljavaju odmah na početku borbenih dejstava. To je izazvano mnogim razlozima. Tada dolazi do naglog prelaska jedinica sa mirnodopskih na borbene uslove. Ljudstvo još nije doživelo »vatreno krštenje« i nema borbenog iskustva. U težnji da postigne iznenadenje, neprijatelj će već na početku borbenih dejstava naširoko primenjivati nova, ranije nepoznata borbena sredstva ili nove načine upotrebe ranije poznatih sredstava. Poznato je, na primer, koliki je negativan uticaj na moral jedinica imala masovna upotreba neprijateljskih tenkova i avijacije na početku drugog svetskog rata, kao i nanošenje dubokih prodora i primena manevra s ciljem okruženja. Kod ljudstva se pojavljivao strah i neverica u vlastite snage. Iznalaženjem sredstava i načina suprotstavljanja neprijatelju, kao i uvećanjem borbenog majstorstva i poboljšanjem moralno-političke pripreme jedinica taj je strah, kao što je poznato, brzo savladan.

Upotreba nuklearnog oružja na bojištu može još više da dovede do sličnih pojava i iznenađenja. One mogu da se ispolje, pre svega, u vezi sa efektom dejstava nuklearnog oružja. Kao što je poznato, njegov efekat dejstva određen je samo na osnovu eksperimenata na poligonima. Nije isključeno da se u uslovima obostrane masovne upotrebe nuklearnog oružja na bojištu mogu naglo izmeniti u miru stečene predstave o efektu dejstva tog oružja i načinima njegove primene, što će zahtevati unošenje korekcija i u načine borbenih dejstava pa, prema tome, i u obučavanje ljudstva jedinica.

Pri tome je važno *utvrditi osnovne uzroke koji mogu negativno uticati na moral jedinica i usredsrediti napore da se oni otklone*. Jedan od osnovnih uzroka opadanja morala jedinica može da bude radiološka kontaminacija ljudstva, koja u velikoj meri deluje na sve organe čovečjeg organizma, na njegov nervni sistem i psihi, a to znači i na moral. Našavši se u zoni (rejonu) kontaminacije, čitave krupne vojne formacije biće ozračavane nevidljivom radijacijom, koja sporo i nepovratno narušava čovečji organizam. Ovaj rušilački proces završava se masovnim ispadanjem iz stroja ljudstva što, prirodno, ima ogroman psihološki uticaj i na sve jedinice, koje su ostale izvan kontaminirane zone.

Kod celokupnog sastava jedinica koje učestvuju u borbenim dejstvima može se pojaviti osećanje straha, neverice, čak i neminovne propasti, suvišna obazrivost i opreznost koja vodi sporosti, kao i težnja za prevremenim podvrgavanjem sanitetskim merama. Slična osećanja i nastojanja mogućna su i kod dela komandnog sastava i oficira štabova. U traženju lakih puteva da zaštite potčinjene jedinice oni mogu dopustiti niz pogrešnih proračuna i nepravilnih dejstava, iz čega može rezultirati to da se izbor načina savlađivanja kontaminiranih zona vrši ne vodeći računa o faktoru vremena, kao i da se neopravdano ostaje u skloništima ili čeka opadanje radijacije i to u vreme kada interesi izvršavanja zadatka zahtevaju brze akcije. Sve će to povećati težinu posledica moralnog uticaja radiološke kontaminacije.

Zbog toga, prilikom izvođenja borbenih dejstava u složenoj radiološkoj situaciji održavanje visokog morala

jedinica dobija izuzetnu oštrinu i zahteva da se pronađu efikasni načini rešavanja ovog zadatka. Najvažniji od njih je sprovođenje dobro organizovanog i pravilno usmerenog vaspitnog rada, zasnovanog na opštim zahtevima kojima treba da udovolji izgrađivanje moralnih kvaliteta pripadnika naših oružanih snaga. Rukovodeći sastav jedinica dužan je da usmeri svoje napore kako bi ispunio najvažniji zahtev — vaspitati kod ljudstva idejnu nepokolebljivost, koja je osnovni izvor hrabrosti i spremnosti na samopozrtvovanje.

Pravedni i plemeniti ciljevi rata, koji će voditi naš narod i naša armija, kao i naš progresivni društveni poređak stvaraju objektivne uslove i mogućnosti da se kod pripadnika naše armije vaspita taj dragoceni kvalitet, zasnovan na dubokoj veri u pravilnost politike Komunističke partije i sovjetske vlade, na visokom poverenju u rukovodstvo države i oružanih snaga, na veri u vlastite snage, u izrazitu moralnu i materijalnu prednost Sovjetskog Saveza i čitavog socijalističkog lagera nad neprijateljem i u nesumnjivu pobedu nad njim.

Moralno-politička priprema jedinica treba da bude usmerena i na mobilizaciju ljudstva da temeljito i svestrano proučava sredstva i načine zaštite od radiološke kontaminacije i da stiče čvrste navike u sprovođenju raznovrsnih postupaka u složenoj radiološkoj situaciji. Jedna od karakterističnih osobenosti radiološke kontaminacije je njena iznenadna pojava i podmukli uticaj na jedinice. Zbog toga, kod ljudstva treba razvijati osećanje visoke budnosti, koja se ogleda u stalnoj gotovosti da se upozori na opasnost, da se brzo otklanjaju posledice radioaktivne kontaminacije da se organizovano savlađuju ili, u slučaju nužde, napuštaju kontaminirani rejoni.

Izrazita nestabilnost radiološke situacije zahteva da komande i jedinice brzo reaguju na svaku njenu izmenu i često primenjuju različite i elastične oblike manevra snaga i sredstvima, kako do početka tako i u toku borbenih dejstava. U vezi s tim značajno je da se podržava i razvija težnja celokupnog ljudstva za ispoljavanjem široke stvaralačke inicijative i snalažljivosti kao i za donošenjem smelih odluka, čije bi izvršavanje povećalo rezultat kolektivnih napora jedinica, usmerenih na rešavanje opšteg

borbenog zadatka. Ali, inicijativa u dejstvima komande i jedinica prilikom radiološke kontaminacije treba da počiva, uglavnom, na sigurnim znanjima i veštini, a ne samo na oduševljenju, a još manje na bescilnjom samopožrtvovanju. Ovo poslednje može biti štetno i kobno za uspešno izvršavanje postavljenog borbenog zadatka. Na samopožrtvovanje prilikom dejstava u kontaminiranim zonama treba gledati kao na krajnju, prinudnu meru, koju opravdava konkretna situacija i neophodnost da se postavljeni cilj u potpunosti ostvari.

Vaspitavajući potčinjene da teže ispoljavanju inicijative, treba im u isto vreme usađivati osećanje visoke odgovornosti za uspeh u izvršavanju borbenog zadatka i postizanju organizovanosti i gvozdene discipline, kao neophodnih uslova za uspeh borbenih dejstava u složenoj radiološkoj situaciji.

Potpuno i efikasno obuhvatanje političkim uticajem celokupnog ljudstva jedinica u složenoj radiološkoj situaciji i brzom razvijanju borbenih dejstava je dosta komplikovan zadatak. Radiološka kontaminacija prostranih zemljишnih rejona može za duže vreme da isključi mogućnost ličnog kontakta sa potčinjenima, a pogotovo njihovo okupljanje na jednom mestu. Zbog toga, komande, štabovi i politički organi su dužni, da primenjuju elastične metode partijsko-političkog rada, koji će, istovremeno, imati jasno određen cilj. Pri tome, osnovni napor treba da budu usmereni na niže jedinice — na bataljonske i četne partijske i komsomolske organizacije. Što se tiče komandi, štabova i političkih organa viših jedinica, oni treba da usredsređuju svoje napore na planiranje partijsko-političkog rada i ukazivanje neposredne pomoći komandantima i komandirima potčinjenih jedinica koje izvršavaju najvažnije borbene zadatke. Ta se pomoć ogleda, pre svega, u obezbeđenju pravilnog razmeštaja komunista i komsomolaca u jedinicama, kako bi svaka od njih stalno imala jak partijski aktiv — borbeno jezgro, sposobno da i u najsloženijim uslovima radiološke situacije sačuva nepokolebljivost i visoku disciplinu, da ispolji hrabrost i da podstakne ostale vojnike na podvige i razumna dejstva. Komunistima i komsomolcima se postavljaju konkretni zadaci u vezi sa sprovođenjem individualnog rada sa svakim vojnikom i podoficirom.

Komandanti (komandiri), štabovi i politički organi svih stepena koriste svaku mogućnost da ispolje neposredan politički uticaj na jedinice živom reči i primerom. To su najefikasniji metodi da se održi visok moral i mobilišu potčinjene jedinice za izvršavanje postavljenog borbenog zadatka.

Naporima vaspitačkog rada za vreme pripreme i u toku boja treba obezbediti i to da ljudstvo bude svesno mogućnosti zaštite od dejstava nuklearne eksplozije, posebno od radiološke kontaminacije, umešnom upotrebom individualnih sredstava zaštite i različitih prirodnih i veštačkih zaklona. Na konkretnim primerima ljudstvu treba očigledno pokazati da je radiološka kontaminacija opasna samo za nepripremljene jedinice i da se pravovremenim preduzimanjem odgovarajućih mera može umanjiti ili potpuno isključiti negativan uticaj radioaktivnog zračenja na čovekov organizam. Agitaciono-propagandnim merama u toku pripreme napada i u odbrani treba postići to da se ljudstvo mobiliše da široko koristi ne samo individualna sredstva zaštite i prirodna zaštitna svojstva zemljišta, već i veštačke inžinjerijske objekte, naročito zatvorene. Potpuno je isključeno padanje radioaktivnih materija u hermetički zatvorene objekte, koji, uz to, i mnogo puta umanjuju dejstvo gama-zračenja. Pored toga, i drugi odbrambeni objekti, među njima i prostijeg tipa — zakloni, rovovi i sl., znatno umanjuju gama-zračenje sa kontaminiranog zemljišta. Eto zbog čega ljudstvo mora ulagati maksimum napora da brzo podiže i vešto koristi takve objekte, ne umanjujući pri tome gotovost za odbijanje neprijateljskih napada ili za pravovremeni prelazak u napad a, u slučaju potrebe, i za izvršavanje manevra radi izlaska iz kontaminiranog rejona ili savlađivanja prostranih kontaminiranih zona. Drugim rečima, nikada ne sme slabiti rad da se kod vojnih lica razvija težnja za inicijativnim, aktivnim i odlučnim dejstvima i korišćenjem svake radiološke situacije u interesu najboljeg izvršenja postavljenog zadatka.

Održavanje visokog morala jedinica koje izvode borbeno dejstvo neposredno u kontaminiranim zonama u velikoj meri zavisi od efikasnosti i pravovremenog preduzimanja mera u pogledu radiološkog izviđanja, otklanjanja posledica radiološke kontaminacije i zavodenja strogog

reda na komunikacijama i u pozadini vlastitih jedinica. Zbog toga, jedinice koje sprovode ove mere treba da se nalaze pod neprekidnim partijsko-političkim uticajem.

U specijalnim izviđačkim jedinicama koje izvršavaju najsloženije zadatke u vezi sa otkrivanjem karaktera radiološke kontaminacije i koje se nalaze pod stalnim uticajem radioaktivnog zračenja partijsko-politički rad mora biti posebno aktivan i konkretnan. Od ljudstva ovih jedinica zahteva se veoma veliko naprezanje fizičkih i moralnih snaga. Zbog toga, neophodno je izviđačima posvetiti posebnu brigu i pažnju i preduzeti mere da se izvrši pravilan izbor i raspored ljudi i da se kod njih, uporedo sa solidnom stručnom obukom, vaspitavaju kvaliteti borbenog morala, kao što su: smelost, ratno lukavstvo, pravdoljubivost, istrajnost i fizička izdržljivost.

Takav konkretni i sa određenim ciljem vaspitni rad treba sprovoditi i u jedinicama koje rade na otklanjanju posledica radiološke kontaminacije. U ovom pogledu važno je postići da celokupno ljudstvo bude prožeto osećanjem visoke odgovornosti ne samo za ukazivanje potrebne medicinske pomoći nastrandalima, već i za održavanje njihovog morala i spremnosti za brzi povratak u stroj posle sproveđenja neophodnih profilaktičkih mera ili ozdravljenja.

Određivanje stepena radiološke kontaminacije ljudstva treba da bude objektivno. Svim pokušajima da se bez dovoljno razloga ode u pozadinu radi »lečenja« mora se odlučno stati na put. Slične negativne primere treba efikasno koristiti u partijsko-političkom radu za vaspitanje svih vojnih lica i njihovo ubedljivanje u to da su takvi postupci nedozvoljeni i da mogu dovesti do ozbiljnih posledica — izazvati paniku, pometnju i, na taj način, ispoljiti koban uticaj na uspeh borbenih dejstava.

I najmanje pojave pometnje i panike od strane pojedinih vojnih lica treba odmah sprečiti. Da bi se ovako opasne pojave preduhitrite neophodno je, pored stalnog objašnjavanja, predvideti više organizacionih mera, čijem sproveđenju moraju posvetiti veliku pažnju partijsko-politički aparati i komandanti (komandiri) svih stepena.

Ljudstvo jedinica treba vaspitavati u duhu potpunog izvršavanja sledećeg zahteva: odlazak sa bojišta radi pro-

filaktičkih mera ili lečenja vrši se samo po odobrenju komandanta (komandira) i uz pridržavanje utvrđenog reda kretanja ka stanicama za sanitetsku obradu ili ka sanitetskim prihvaticima.

Odlučujuću ulogu u održavanju strogog reda na komunikacijama i u pozadini vlastitih snaga, a to znači i u sprečavanju pokušaja svojevoljnog odlaska sa bojišta pojedinih vojnih lica ili jedinica imaju jedinice za regulisanje saobraćaja. Zbog toga su komandanti i politički radnici obavezni da pojačaju vaspitni i organizacijski rad u tim jedinicama. U sastav patrole za regulisanje saobraćaja određuju se najiskusniji i dobro pripremljeni oficiri, podoficiri i vojnici — komunisti i komsomolci, sposobni da čvrstom akcijom onemoguće svaku neorganizovanost i stihijna dejstva pojedinih jedinica.

U savlađivanju elemenata straha i neorganizovanosti u takvim slučajevima veoma važnu ulogu može da odigra pravovremeno izgovorena reč ili izbačena parola i, pre svega, lični primer komandanta i političkog radnika. Svojim neposrednim ličnim uticajem oni su obavezni da uspostave borbeni moral demoralisane jedinice: da otklone dekadentska raspoloženja, nevericu u svoje snage, osećanje neminovne propasti i da mobilišu ljudstvo za vođenje odlučnih borbenih dejstava.

Među raznovrsnim oblicima i metodima partijsko-političkog uticaja na ljudstvo jedno od najvažnijih mesta zauzima popularisanje herojskih podviga i pozitivnog iskustva borbenih dejstava jedinica u kontaminiranim zonama. Ova aktivnost je značajna uglavnom zbog toga što će se u toku rata, uporedo sa sticajem borbenog iskustva, neprekidno usavršavati načini i sredstva zaštite jedinica od oružja za masovno uništavanje. Da bi maksimalno umanjili uticaj dejstava nuklearnih udara na borbenu sposobnost potčinjenih jedinica komande, štabovi i politički organi moraju svestrano koristiti to iskustvo. Prenošenje pozitivnog iskustva ostvaruje se raznim načinima, uglavnom ličnim razgovorom komandanata (komandira), oficira štabova i političkih radnika sa vojnicima i starešinama i dostavljanjem podsetnika i drugih štampanih materijala koji obezbeđuju da jedinice brzo prihvate i u svojoj praksi sprovode najvrednije postupke i načine dejstava pojedinih vojnika, podoficira i oficira, i jedinica u celini.

Povećani broj uzroka koji svojim uticajem mogu dovesti do slabljenja morala i minimalni rokovi u kojima se preduzimaju mere za njegovo održavanje u toku boja iziskuju da rukovođenje partijsko-političkim radom bude neprekidno i operativno. Ovo rukovođenje ostvaruje komandant. Proučavajući situaciju u celini on može da predviđa i promene u njoj, pa je, prema tome, dužan ne samo da proceni postojeće moralne mogućnosti potčinjenih jedinica, već i da preduzme konkretne mere u pogledu njihovog održavanja ili jačanja. Stoga komandant usmerava partijsko-politički rad tako da uspešno obezbedi izvršenje narednih zadataka i najvažnijih dejstava jedinica u toku boja. Uporedo s tim on ukazuje partijsko-političkom aparatu na teškoće na koje jedinice mogu da nađu pri izvršavanju zadataka i daje uputstva u kojima određuje mere u pogledu moralno-političke pripreme i vreme, mesto i načine njihovog sprovođenja. Te mere planiraju politički organi zajedno sa štabom u težnji da se preduhitre ili brzo otklone uzroci koji izazivaju slabljenje moralne čvrstine jedinica.

Temeljito razrađen plan partijsko-političkog rada je jedan od najvažnijih organizacionih dokumenata. Takav plan doprinosi da rad partijsko-političkih organa u svim jedinicama bude usklađen i usredsređen na postizanje određenog cilja, omogućuje da se ne gubi perspektiva i ne ispušta iz vida ono što je glavno i da se brzo menjaju oblici i metodi rada, zavisno od promena situacije. Prilikom izrade ovog dokumenta polazi se od toga da u savremenom boju raste uloga samostalnog i stvaralačkog prilaženja rukovodjenju političkim radom u svim jedinicama u konkretnim uslovima — kada se situacija brzo i naglo menja. Ovde je važno da se brzo i na licu mesta, ne čekajući uputstva odozgo, pronađu pravilni oblici i metodi partijskog rada i da se oni umešno primene u praksi.

Usmeravajući partijsko-politički rad, komandant uzima neposredno učešće u sprovođenju najvažnijih mera, koristeći svaku mogućnost da u moralnom pogledu lično utiče na potčinjene, naročito na one jedinice koje su pretrpele velike gubitke pa, prema tome, i teške moralne potrese.

Celokupno ponašanje i taktičnost komandanta, oficira štaba i političkog radnika, pored sadržaja rada na održavanju visokog morala jedinica, treba da bude dopunski faktor koji pojačava politički uticaj na potčinjene. Svojom staloženošću, hladnokrvnošću, mirnoćom, čvrstinom i verom u pobedu oni su dužni da vaspitavaju i održavaju kod potčinjenih slična osećanja i odgovarajuće ponašanje.

U očuvanju moralne čvrstine jedinica veliki značaj ima umešno usklađivanje napora prepostavljenog i potčinjenih, kao i njihova staloženost i vera u sopstvene snage. U borbenoj praksi ima dosta primera o tome da su, upravo, ti moralni kvaliteti i uzajamni odnosi u radu starešina i potčinjenih odlučujuće uticali na uspeh borbenih dejstava, čak i u najkritičnijim situacijama.

U prošlom ratu jedna divizija Sovjetske armije došpela je na svom odseku fronta u težak položaj. Neprijatelj je jakim snagama izvršio protivnapad na diviziju, pa su njene jedinice bile potisнуте sa linije na koju su izbile u toku napada. U izuzetno kritičnoj situaciji našao se jedan puk: on je pretrpeo velike gubitke, a, pored toga, njegova je krila neprijatelj obilazio jakim snagama, pokušavajući da ga okruži. Da bi sprečio okruženje puka komandant divizije je preuzeo sledeće mere: na ugrožene pukovske pravce uputio je deo snaga svoje rezerve i koncentrisao vatru velikog dela raspoložive artiljerije; u isto vreme premestio je svoju osmatračnicu bliže komandnom mestu komandanta puka i pozvao ga telefonom. Između njih se poveo ovakav razgovor:

— Pokušavaju da Vas okruže.

— Osećam. Mere su preuzelete — odgovara komandant puka.

— Znate li gde se ja nalazim? — pita ga komandant divizije.

— Znam. U mojoj blizini.

Ovaj oskudan dijalog ima veoma dubok smisao. Za obojicu — i za starešinu i za potčinjenog — tim rečima je kazano veoma mnogo. U trenutku najveće opasnosti oni su se našli zajedno, međusobno čvrsto povezani i odmah se razumeli. Najvažnije je što su u tom dijalogu izraženi mirnoća, uverenost u sopstvene snage i osećanje svoje premoći nad neprijateljem, iako je on u snagama bio nad-

moćniji. Staloženost i uverenost, zasnovane na konkretnoj pomoći starešine potčinjenom, oduševljavaju potčinjene, što u krajnjoj liniji vodi pobedi.

Ali, staloženost i uverenost ne znače samo smelost i umešnost da se vlada sobom, pogotovo ne samo sposobnost da se pasivno i beznadežno gleda opasnosti u lice. Ta svojstva se zasnivaju na povezivanju moralnog preimcuštva nad neprijateljem sa visokim vojnim majstorstvom komandanta i potčinjenih. Otuda i raste uverenost i veština da se u trenutku promene situacije odmah znalački izaberi sredstva i načini za postizanje cilja boja. Ukoliko je autoritet komandanta u očima potčinjenih veći, utoliko će njegov uticaj na njih biti jači, utoliko će se oni više radovali njegovim pohvalama i dublje primati k srcu svaki njegov prekor; otuda će i sva dejstva u vezi sa izvršavanjem borbenog zadatka biti bolje sprovedena. Sigurnim i veštim rukovođenjem i ličnim primerom hrabrosti i odvažnosti komandant mora da ulije potčinjenima takvu samouverenost da oni budu spremni da brzo, savesno, sa radošću i oduševljenjem ispune svaki postavljeni zadatak i samoinicijativno preuzmu obavezu. Ako komandant ispolji neodlučnost u boju, izda nedovoljno tačno i nejasno naređenje, dopusti nespokojstvo i pometnju, potčinjeni će se odnositi prema njemu sa nepoverenjem. Zbog toga je on dužan da savesno porazmisli o svim svojim naređenjima i dejstvima i da čvrsto rukovodi jedinicama u svakoj situaciji.

Glava osma

OBEZBEĐENJE BORBENIH DEJSTAVA JEDINICA

Opšte odredbe

Organizacija savremenih borbenih dejstava ne iscrpljuje se donošenjem komandantove odluke za boj, postavljanjem borbenih zadataka jedinicama i organizacijom njihovog sadejstva. Za postizanje uspeha u boju veliki značaj imaju još i mere svestranog obezbeđenja borbenih dejstava, koje imaju za cilj da se jedinicama stvore uslovi za uspešno izvršavanje borbenih zadataka, da se jedinice upozore na opasnost od iznenadnog neprijateljskog udara sa zemlje i iz vazduha, da se sačuva njihova borbena sposobnost i da se obezbede svim što im je neophodno za borbu i život.

U ove mere, prema gledištima prihvaćenim u većini savremenih armija, spadaju: izviđanje, zaštita jedinica od oružja za masovno uništavanje, osiguranje, maskiranje, inžinjerijsko, pozadinsko (materijalno, tehničko i sanitetsko), hidrometeorološko i topogeodetsko obezbeđenje. Logično je da se među ove mere ubroji i organizacija službe regulisanja saobraćaja, jer ona takođe ima za cilj da jedinicama stvari uslove za uspešno izvršavanje borbenih zadataka.

Što se tiče mera kao što su: protivvazdušna i protivtenkovska odbrana, borba sa vazdušnim desantima neprijatelja i obezbeđenje bokova, one su u savremenim uslovima izišle iz okvira obezbeđenja i čine sastavni deo borbenih dejstava, jer neprijatelj, za razliku od ranijeg, sada neće upotrebljavati avijaciju, tenkove i desante, niti vršiti

obilazak krila samo povremeno, već veoma često. Zbog toga se ove mere predviđaju u toku donošenja komandan-tovе odluke i planiranja borbenih dejstava u celini.

Rukovodeća uloga u organizaciji i sprovođenju mera svestranog obezbeđenja borbenih dejstava jedinica pripada komandantu. U praksi se ta uloga, prema našem mišlje-nju, može ostvariti različito. Najčešće komandant lično rešava samo najvažnija pitanja obezbeđenja, tj. određuje zadatke u vezi sa obezbeđenjem i potrebne snage i sred-stva za njihovo izvršenje, dok sve ostalo sprovode oficiri štaba i drugi organi komande. Ovi poslednji na osnovu komandantove odluke planiraju odgovarajuće mere i pod-nose komandantu predlog plana na odobrenje, a posle toga dostavljaju neophodna naređenja izvršiocima i organizuju kontrolu njihovog sprovođenja. Takva organizacija rada uslovljena je okolnošću što su u savremenim uslovima rokovi za organizaciju borbenih dejstava kratki i što komandant nije u stanju da se lično bavi svim pojedinostima nabrojanih mera, da o svakoj od njih donosi detaljnu odluku i postavlja zadatke izvršiocima. U najboljem slu-čaju on će imati mogućnosti da odredi samo osnovne za-datke po nekoj vrsti obezbeđenja i da za to predviđi neophodne snage i sredstva. Nepostojanje komandantovih uputstava, međutim, ne oslobađa štab, a u prvom redu načelnika štaba, obaveze da pravovremeno i pravilno orga-nizuje svestrano obezbeđenje borbenih dejstava jedinica.

Organizovanje i sprovođenje izviđanja

Organizovanje izviđanja i neprekidno rukovođenje njime u toku boja spadaju u red najvažnijih obaveza komandanata (komandira) i štabova svih stepena. Bez po-znavanja neprijatelja, uslova zemljišta i radiološke, he-mijske, bakteriološke i hidrometeorološke situacije, u sa-vremenim uslovima ne može se uspešno izvršiti borbeni zadatak.

Izviđanje se organizuje na osnovu shvatanja dobi-jenog borbenog zadatka, odluke komandanta za boj i nje-govog uputstva o ovoj vrsti obezbeđenja; zadataka koje je u vezi sa izviđanjem postavio viši štab; analize već po-

stojećih podataka o neprijatelju, zemljištu i vremenu i mogućnosti snaga i sredstava izviđanja.

Za organizaciju izviđanja — na osnovu komandantove odluke — neposredno odgovara načelnik štaba.

Najvažnija načela izviđanja su: neprekidnost, pravovremenost i verodostojnost. Glavni napor izviđanja moraju uvek biti usmereni na otkrivanje nuklearnog oružja i osnovnih neprijateljskih grupacija.

Organizacija izviđanja za obezbeđenje izvršenja novog borbenog zadatka otpočinje odmah pošto se zadatak dobije. U vezi sa organizacijom izviđanja komandant i štab preduzimaju sledeće osnovne mere: određuju zadatke izviđačkoj službi i potrebne snage i sredstava za njihovo izvršenje; planiraju izviđanje i postavljaju zadatke izvršiocima, organizujući istovremeno sadejstvo snaga i sredstava izviđanja; svestrano pripremaju jedinice predviđene za izviđanje, obezbeđuju vezu sa njima i opremanju ih svim što im je potrebno za izvršenje postavljenih zadataka; kontrolišu gotovost snaga i sredstava izviđanja i njihova dejstva; organizuju prikupljanje i obradu izviđačkih podataka.

Te se mere mogu sprovesti, otprilike, ovim redom.

Posle shvatanja dobijenog borbenog zadatka komandant lično ili načelnik štaba prethodno određuje koje dopunske podatke o neprijatelju i zemljištu i do kog roka treba prikupiti i koje snage i sredstva za to iskoristiti. Posle donošenja komandantove odluke za boj pitanja se preciznije određuju i načelnik štaba izdaje štabu konkretna uputstva za organizaciju izviđanja. Sadržaj ovih uputstava svaki put će zavisiti od situacije i ličnih kvaliteta potčinjenih oficira. U opštim crtama ova uputstva mogu da obuhvate, otprilike, sledeća pitanja:

- osnovne zadatke izviđanja i snage i sredstva za njihovo izvršenje, način raspodele zona (rejona, pravaca) dejstava između raznih sredstava i načina izviđanja rodovskih i specijalnih jedinica, na kom pravcu i na kojim zadatacima usmeriti osnovne napore izviđanja;

- do kada organizovati izviđanje;

- do kog roka i o kojim pitanjima treba biti spremjan za referisanje načelniku štaba ili komandantu, do kada i koje podatke dobiti od višeg štaba i suseda, šta i u kojoj razmeri fotografisati;

— koje jedinice (sem formacijskih izviđačkih jedinica) izdvajaju snage i sredstva za izviđanje, kao i sastav rezerve snaga i sredstava za izviđanje i način njene upotrebe u toku boja;

— način i vreme pripreme jedinica određenih za izviđanje;

— način prikupljanja izviđačkih podataka i koja se sredstva koriste za vezu sa izviđačkim jedinicama.

— do kada završiti plan izviđanja i dostaviti izvršiocima naređenja za izviđanje.

U skladu s ovim uputstvima štab, zajedno sa drugim organima komande, planira izviđanje sa svim potrebnim pojedinostima. Pri tome, oficir štaba, takođe, najpre shvata dobijeni borbeni zadatak, komandantovu zamisao, mogućna dejstva neprijatelja, zadatke izviđanja koje su postavili komandant, načelnik štaba i pretpostavljeni štab i mogućnosti postojećih snaga i sredstava izviđanja. Uporedo s tim razjašnjava se koji su od postavljenih zadataka izviđanja najvažniji i koji će se zadaci, u interesu vlastitih jedinica, rešavati snagama i sredstvima pretpostavljenih starešina i suseda. Posle ovoga se izviđačkim jedinicama izdaju prethodna naređenja, koja im omogućuju da sa jasno određenim ciljem pristupe pripremi za izvršavanje predstojećih zadataka izviđanja. Zatim se vrši raspodela postojećih snaga i sredstava izviđanja, pri čemu se nastoji da se maksimalno iskoriste njihove mogućnosti i jasno usklade njihovi napori po zadacima, pravcima, linijama (objektima, rejonima) i vremenu, naročito pri otkrivanju sredstava za masovno uništavanje, rezervi, radio-tehničkih sredstava i drugih važnih neprijateljskih objekata.

Potom se određuju najcelishodniji načini izviđanja, vreme i način dostavljanja izveštaja, način održavanja veze sa izviđačkim jedinicama, sastav rezerve snaga i sredstava izviđanja i način njenog obnavljanja u toku boja. U isto vreme se predviđaju mere da se pri nanošenju vlastitih nuklearnih udara osigura bezbednost izviđačkih jedinica i grupa koje dejstvuju u neposrednom dodiru sa neprijateljem i u njegovoj pozadini i utvrđuje se način pripreme jedinica predviđenih za izviđanje i njihovo opremanje svim što im je potrebno za izvršavanje postavljenih zadataka.

Planiranje izviđanja vrši se za ceo period pripreme i izvođenja boja. Rezultati planiranja obično se unose na karte načelnika štaba i drugih zainteresovanih oficira. Pri tome se na karte unose: zadaci, pravci, zone, rejoni ili objekti izviđanja i snage i sredstva koje se za to dodeljuju; rokovi i načini izvršenja zadatka; vreme, mesto i način dostavljanja dobijenih podataka; rezerva snaga i sredstava izviđanja i način njene upotrebe; način održavanja veze sa snagama i sredstvima izviđanja i mere koje treba da obezbede njihovo izvršavanje zadatka. Sa karte se osobito jasno moraju videti mere koje se odnose na pravovremeno i tačno otkrivanje neprijateljskih sredstava za masovno uništavanje.

Na osnovu rezultata planiranja izvršiocima se postavljaju, obično, usmena a, ponekad, i pismena naređenja za izviđanje, posle čega se organizuje kontrola njihovog sprovođenja. Nezavršena karta ne sme da bude uzrok odlaganja prenošenja naređenja za izviđanje jedinicama.

Naređenje za izviđanje, načelno, obuhvata: kratku procenu postojećih podataka o neprijatelju; zadatke izviđačkim organima i snage i sredstva za njihovo rešavanje (ko, gde, kada i kakve podatke treba da prikupi ili provjeri); vreme i način dostavljanja izveštaja. Prema potrebi u naređenju se ukazuju i načini izviđanja, mere obezbeđenja dejstava izviđačkih jedinica i drugi podaci.

Prilikom postavljanja zadataka komandiru izviđačke jedinice komandant ili načelnik štaba bataljona ukazuje: gde se nalazi neprijatelj i karakter njegovih dejstava; pravac i zadatke dejstava susednih izviđačkih jedinica; borbeni sastav jedinice predviđene za izviđanje i njene zadatke (kakve podatke i do kada prikupiti, pravac, objekat ili zonu izviđanja); polaznu tačku i vreme polaska u izviđanje, vreme završetka izviđanja i mesto povratka ili prisajedinjenja svojoj jedinici; kome, gde, kada i kako dostavljati izveštaje; način održavanja veze, prelaska linije fronta, evakuacije ranjenika i oštećenih vozila, upućivanja zarobljenika i zaplenjenog neprijateljskog oružja i dokumentata; lozinku i odziv i signale komandovanja. Prema potrebi se, sem toga, mogu ukazati i načini izvršavanja zadataka.

Ranije predviđene mere izviđanja u toku boja se utačuju i dopunjaju, zavisno od pojave novih zadataka.

Za dobijanje podataka o neprijatelju, zemljištu i vremenu koji se mogu prikupiti vlastitim sredstvima, štab upućuje zahtev višem štabu i preduzima potrebne mere za dobijanje tih podataka od suseda. S druge strane, štab je obavezan da pravovremeno saopšti potčinjenim štabovima koje izviđačke zadatke rešava svojim snagama i sredstvima u njihovom interesu.

U pripremi jedinica, predviđenih za izviđanje, štab mora da posveti posebnu pažnju njihovom praktičnom uvežbavanju na zemljištu i njihovoj umešnosti da otkrivaju neprijateljska sredstva za masovno uništavanje.

Štab brižljivo proučava izviđačke podatke koje dobija do početka i u toku boja, o njima pravovremeno referiše komandantu i višem štabu i obaveštava druge zainteresovane oficire organa komande, potčinjene komandante (komandire) i susede i to izvodima koji se njih tiču. S druge strane, sve podatke o neprijatelju, zemljištu i vremenu, koje neposredno dobijaju oficiri ostalih organa komande, treba odmah preneti načelniku opštevojnog štaba. U slučajevima kada dobijeni podaci izazivaju sumnju štab organizuje njihovo proveravanje, postavljanjem dopunskih zadataka odgovarajućim snagama i sredstvima izviđanja ili traženjem podataka od višeg štaba i suseda. Svaki oficir mora imati na umu da u ratu nikada nema suvišnih podataka o neprijatelju već ih, naprotiv, uvek nedostaje; makar ponekad izgledali kao drugostepeni podaci, oni često posluže opštevojnom komandantu i štabu da dođu do važnih zaključaka. Zbog toga je *neposredna službena obaveza svakog oficira, bez obzira na kakvoj se dužnosti nalazi, da neprekidno poklanja pažnju pitanjima izviđanja*.

Referisanje višem štabu o dobijenim podacima vrši se dostavljanjem izveštaja o izviđanju preko tehničkih sredstava veze ili pismeno (tekstuelno, grafički), kao i u vidu foto-snimaka i drugih dokumenata.

Štabovi bataljona treba da uključe podatke o neprijatelju u borbeni izveštaj.

Redosled izlaganja izviđačkih podataka zavisi od njihovog karaktera i važnosti. U prvoj tački izveštaja o izviđanju obično se daje kratka karakteristika dejstava ne-

prijatelja i raspored i grupisanje njegovih jedinica, a u narednim tačkama konkretno se iznosi koji su podaci, kada i kakvim sredstvima prikupljeni. Duplikati izviđačkih podataka u vidu informacija o neprijatelju mogu se dostavljati potčinjenim jedinicama i susedima.

Organizovanje i sprovođenje zaštite jedinica od oružja za masovno uništavanje

Organizovanje i sprovođenje zaštite jedinica od oružja za masovno uništavanje u savremenim uslovima su, zajedno sa izviđanjem, jedna od najvažnijih obaveza komandanata (komandira) i štabova svih stepena. Izvršavanje ove obaveze ima za cilj da obezbedi stalnu borbenu sposobnost jedinica i da isključi ili maksimalno smanji gubitke u ljudstvu, borbenoj tehnici i materijalnim sredstvima od dejstva nuklearnog, hemijskog i bakteriološkog oružja neprijatelja.

Za zaštitu jedinica od oružja za masovno uništavanje, prema usvojenim gledištima u većini armija, komandanti i štabovi predviđaju:

- organizovanje i sprovođenje radiološkog, hemijskog i bakteriološkog izviđanja, kao i organizovanje sistema osmatranja i obaveštavanja o radiološkoj, hemijskoj i bakteriološkoj kontaminaciji;

- rastresiti raspored i maskiranje jedinica, inžinjersko uređenje i povremenu promenu njihovih rejona odbrane i razmeštaja, kao i korišćenje zaštitnih svojstava zemljišta;

- pripremu puteva za manevar jedinica, izbor najcelishodnijih načina savlađivanja kontaminiranih zona, obezbeđenje jedinica sredstvima zaštite pri dejstvu na kontaminiranom zemljištu i načine obeležavanja kontaminiranih zona;

- kontrolu i evidentiranje radiološke ozračenosti ljudstva;

- sprovođenje sanitetsko-higijenskih i profilaktičkih mera, kao i mera za otklanjanje posledica od upotrebe neprijateljskog oružja za masovno uništavanje.

Ujedno se predviđaju mere obezbeđenja sigurnosti vlastitih jedinica od sopstvenih nuklearnih udara.

Sve nabrojane mere za zaštitu jedinica od oružja za masovno uništavanje planira štab na osnovu komandantove odluke i one se unose na kartu odluke. Pored toga, deo ovih mera, kao i radiološka situacija, unosi se i na radne karte odgovarajućih načelnika.

Obim, sadržaj i način sprovođenja mera za zaštitu jedinica od oružja za masovno uništavanje daju se izvršiocima, po pravilu, u okviru zapovesti i borbenih naređenja, kao i u uputstvima ili naređenjima za inžinjerijsko, hemijsko, pozadinsko i za druge vrste obezbeđenja. U pojedinim slučajevima može se razraditi i izvršiocima preneti, usmeno ili pismeno, specijalno naređenje u kome se ukazuje na konkretnе zadatke jedinica u pogledu zaštite od oružja za masovno uništavanje, na vreme i način izvršenja tih zadataka, na signale obaveštavanja i načine obeležavanja kontaminiranih rejona.

U toku boja, posle nanošenja neprijateljskih nuklearnih udara ili upotrebe drugih sredstava za masovno uništavanje, komandant i štab preduzimaju sve mera kako bi u kratkom roku uspostavili borbenu sposobnost jedinica i stvorili im uslove da uspešno izvrše postavljeni borbeni zadatak. U tu svrhu oni uspostavljaju narušenu vezu i komandovanje jedinicama, vrše procenu situacije u rejonima udara, uspostavljaju borbene poretke jedinica i sistem vatre, upućuju organe za radiološko i hemijsko izviđanje, organizuju spasavanje, lečenje i sanitetsku evakuaciju, raščišćavanje i održavanje puteva, brzo savlađivanje kontaminiranih zona, obnavljanje skloništa i prepreka i gašenje požara. Ukoliko situacija dozvoljava sprovodi se i sanitetska obrada ljudstva, dekontaminacija, degazacija i dezinfekcija naoružanja, odeće, pokretnih rezervi, opreme i zemljišta, uvode se izolacione mera i karantin jedinica i organizuje borba protiv uzročnika bolesti u žarištima bakteriološke kontaminacije. U toku sprovođenja navedenih mera izvršavanje borbenog zadatka ni u kom slučaju se ne sme prekidati.

Potčinjeni štabovi i susedi se, prema potrebi, obaveštavaju o upotrebi sredstava za masovno uništavanje od strane neprijatelja i o obrazovanju kontaminiranih zona. O posledicama i preduzetim merama odmah se izveštava viši štab.

Brzi kvantitativni i kvalitativni porast opremljenosti jedinica radio-elektronskim sredstvima i njihov odlučujući značaj za neprekidno komandovanje jedinicama i upravljanje mnogim vrstama oružja ratujućih strana izazvao je potrebu da se vodi borba protiv tih neprijateljskih sredstava. Organizaciji ove borbe u svim savremenim armijama i danas se, kao i u godinama drugog svetskog rata, poklanja izuzetno velika pažnja. Dovoljno je, na primer, ukazati da je na razradu samo jednog od avio-sistema za radio-protivdejstva u SAD utrošeno preko 125 miliona dolaru.

Prema gledištima prihvaćenim u armiji SAD borba protiv radio-elektronskih sredstava obuhvata kompleks mera koje se sprovode sa ciljem da se onemogući ili dezorganizuje rad radio-tehničkih sredstava i komandovanje neprijateljskim jedinicama, naruši njihovo sadejstvo i umanji efekat primene neprijateljskog oružja za masovno uništavanje. Među ovakve mere obično se ubrajaju otkrivanje neprijateljskih radio-elektronskih sredstava i stvaranje radio-smetnji. Ove mere se dopunjaju uništavanjem i neutralisanjem najvažnijih neprijateljskih radio-tehničkih sredstava raketama i vatrom artiljerije, udarima avijacije, aktivnošću izviđačko-diverzantskih grupa, desanata i svih drugih snaga koje dejstvuju u neprijateljskoj pozadini.

U isto vreme poklanja se velika pažnja protivradarskom maskirajući i zaštiti vlastitih radio-elektronskih sredstava od neprijateljskog radio-ometanja i uzajamnih smetnji. U vezi s tim američki general B. Pokila pisao je avgusta 1959. godine u časopisu »Army«: »Količina elektronskih sredstava veze u zoni borbenih dejstava raste uznemiravajućom brzinom. Sredstvima veze jedinice postavljaju sve nove i nove zahteve. Oprema postaje sve složenija i glomaznija, što usporava tempo kretanja jedinica. Možda mi oko sebe pletemo takvu paučinu mreža veze iz koje se, u slučaju rata, ne možemo ni sami izvući . . .

⁴⁰ Ovaj deo je napisan prema gledištima prihvaćenim u stranim armijama.

Mi uvodimo toliko elektronskih sredstava da se neprijatelj ne mora brinuti da nas uguši radio-smetnjama, jer ćemo to mi sami činiti».

Smatra se da borba protiv neprijateljskih radio-elektronskih sredstava mora uvek imati jasno određen cilj i biti iznenadna i pravovremena. To se postiže centralizovanim rukovođenjem, kao i sasređenim i kompleksnim korišćenjem postojećih snaga i sredstava na težišnim pravcima. Najpotpunija organizacija ove borbe nalazi svoj odraz u američkoj armiji i grupi armija. Taktičke jedinice učestvuju u toj borbi svojim sredstvima u skladu sa opštim planom višeg štaba.

Osiguranje

Osiguranje organizuje i ostvaruje štab u svim vidovima borbenih dejstava jedinica — kada su u pokretu ili u rejonima razmeštaja. Odgovornost za organizaciju i izvođenje osiguranja, koje se sprovodi na osnovu komandantove odluke pada lično na načelnika štaba.

U skladu sa komandantovom odlukom načelnik štaba određuje snage i sredstva, potrebni za osiguranje, i njihove zadatke, predviđa rejone (linije) rasporeda osiguravajućih organa ili marš-rute (pravce) njihovog kretanja i određuje im vreme izvršavanja zadataka. U isto vreme određuje se način održavanja veze sa osiguravajućim organima, utvrđuju se potrebni signali i način sadejstva između osiguravajućih delova i jedinica koje oni osiguravaju i preduzimaju se mere da se blagovremeno upute, smene, ojačaju i obezbede svim onim što im je neophodno za izvršavanje zadatka.

Organizacija pouzdane zaštite najvažnijih objekata mora biti posebna briga štaba u svakoj situaciji. Radi toga on preduzima mere da se pravovremeno otkriju i uniše diverzantsko-izviđačke grupe i desanti neprijatelja, a za osiguranje tih objekata određuje borbeno najspremниje snage i sredstva.

Sve mere koje se tiču osiguranja unose se na kartu odluke i radnu kartu načelnika štaba. Zadaci u vezi sa osiguranjem prenose se odgovarajućim izvršiocima, obi-

čno, usmeno, a ponekad i pismeno, u vidu pojedinih takočaka borbene zapovesti ili naređenja (na primer, zadatak osiguranja na maršu).

U toku boja štab neprekidno rukovodi dejstvima osiguravajućih jedinica i u skladu sa situacijom i komandantovom odlukom naređuje da se one povuku, smene ili ojačaju.

Maskiranje

Maskiranje jedinica i objekata organizuje se na osnovu komandantove odluke za boj, upustava načelnika štaba i naređenja za maskiranje koje izdaje viši štab. Za ovo se, prema potrebi, angažuju i drugi zainteresovani organi.

Prilikom organizovanja maskiranja najpre se proučavaju pravci (rejoni) borbenih dejstava jedinica sa gledišta maskirnih svojstava zemljišta, a zatim se određuju maskirne mere i za to neophodne snage i sredstva. Istovremeno se utvrđuje način upotrebe formacijskih i priručnih maskirnih sredstava, režim vladanja jedinica, način održavanja svetlosnog i zvučnog maskiranja i rada sredstava veze. Sem toga, u svrhu maskiranja može se predvideti povremena smena rejona razmeštaja jedinica i komandnih mesta, stvaranje lažnih rejona i objekata, demonstrativna dejstva i pokreti, kao i druge mere kojima se neprijatelj dovodi u zabludu.

Predviđene maskirne mere unose se na kartu komandantove odluke i na radne karte oficira organa komande. Štab, načelno, ne radi nikakve specijalne dokumente o maskiranju. Zadaci koji se odnose na maskiranje prenose se izvršiocima obično usmenim, a ponekad i pismenim naređenjima.

Pri tome se u naređenju za maskiranje ukazuje na: zadatke jedinica u vezi sa maskiranjem; snage i sredstva koje se određuju za izvršenje tih zadataka; vreme izvršenja; odgovorne izvršioce. Prema potrebi, u naređenju se mogu izložiti i načini sprovođenja maskirnih radova i upotrebe formacijskih sredstava, kao i režim vladanja jedinica.

Od naročito velikog značaja u pripremi i u toku boja je da štab strogo kontroliše jedinice u sprovođenju mas-

kirnih mera. Za takvu kontrolu koriste se sredstva osmatranja sa zemlje i iz vazduha, radari, pribori za noćno osmatranje, a, prema potrebi, za to se određuju i posebni oficiri iz štaba i organizuje se kontrolno snimanje iz aviona (helikoptera) rejona rasporeda jedinica i objekata. Pri tome se mora posvetiti najveća pažnja obezbeđenju brižljivog maskiranja najvažnijih objekata po kojima, prvenstveno, mogu biti naneti nuklearni udari i izvršeni naleti neprijateljske avijacije.

Služba regulisanja saobraćaja

U savremenim armijama, u vezi sa opremanjem jedinica nuklearnim oružjem i njihove potpune motorizacije i mehanizacije, služba regulisanja saobraćaja dobila je izuzetno veliki značaj. Ona je pozvana da obezbedi organizovano i brzo kretanje jedinica, kao i očuvanje njihove borbene sposobnosti u uslovima nanošenja neprijateljskih nuklearnih udara.

Osnovni zadaci službe regulisanja saobraćaja su:

- održavanje reda u rejonima razmeštaja i u zoni borbenih dejstava jedinica;
- regulisanje kretanja koje obezbeđuje pravovremeno i prikriveno premeštanje, prikupljanje i razmeštaj jedinica, kao i dotur materijalnih sredstava;
- kontrola jedinica u sprovođenju maskirnih mera.

Uporedo s tim organi službe regulisanja saobraćaja obezbeđuju zaštitu pravaca, na njima vrše radiološko i hemijsko izviđanje i vode borbu sa izviđačko-diverzantskim grupama neprijatelja. Preko ovih organa štab može da prenosi neophodna naređenja jedinicama na maršu i dobija podatke o situaciji.

U početnom periodu rata, sem toga, važan zadatak službe regulisanja saobraćaja je obezbeđenje organizovanog evakuisanja izbeglica i lokalnog stanovništva iz rejona po kojima je neprijatelj naneo nuklearne udare.

Štab organizuje i sprovodi službu regulisanja saobraćaja na pravcima kretanja, putevima dotura i evakuacije, u rejonima razmeštaja i zonama borbenih dejstava jedinica, na prolazima u minsko-eksplozivnim preprekama i

kontaminiranim odsecima, na prelazima preko reka i planinskih prevoja, u rejonima iskrcavanja desanata, utovara i istovara, kao i razmeštaja komandnih mesta i pozadinskih jedinica.

Za neposredno obavljanje službe regulisanja saobraćaja određuju se komandanti deonica (rejona) i isturaju se komandne stanice i stanice za regulisanje saobraćaja sa potrebnim prevoznim sredstvima, sredstvima veze, radio-loškog i hemijskog izviđanja, sredstvima za opravku puteva, putokazima i tegljačima. Na čelo najvažnijih komandnih stanica (na prelazima preko reka, prevojima i čvorovima komunikacija) postavljaju se oficiri.

Svi oficiri, podoficiri i vojnici dužni su da bez pоговора izvršavaju zahteve organa službe regulisanja saobraćaja u pogledu opштег reda, poretku kretanja i maskirnih mera.

Za organizaciju službe regulisanja saobraćaja, u skladu sa odlukom i uputstvima komandanta, lično je odgovoran načelnik štaba. U pojedinim slučajevima opšte rukovođenje ovom službom može biti povereno zameniku komandanta ili jednom od oficira štaba.

Pri planiranju službe regulisanja saobraćaja najpre se proučava komandantova odluka za boj (marš, koncentraciju) i uputstvo načelnika štaba o regulisanju saobraćaja. Istovremeno se imaju u vidu i uputstva i zadaci ove službe koje izvršavaju snage i sredstva višeg štaba u zoni dejstva vlastite jedinice. Zatim se po karti ili iz helikoptera (automobila) proučava zona (rejon) dejstva i pravci kretanja vlastitih jedinica i na osnovu rezultata tog proučavanja određuju se granice deonica marš-ruta (rejona), mesta na kojima treba postaviti pokretne i nepokretne komandne stanice i stanice za regulisanje saobraćaja, svetlosne i saobraćajne znake i putokaze. U isto vreme određuje se sastav ovih stanica, njihovi zadaci i opremanje prevoznim sredstvima, sredstvima veze, izviđanja, signalizacije i tegljačima, kao i sastav rezerve snaga i sredstava službe regulisanja saobraćaja, način održavanja veze stanica sa komandama deonica (rejona) i štabom. Preduzimaju se mere da se stanice obezbede sredstvima ishrane i ogревa i predviđaju načini njihovog povlačenja i premeštanja u toku boja (marša). Potom se pravi opšti proračun

potrebnih snaga i sredstava za vršenje službe regulisanja saobraćaja i određuje se ko daje te snage i sredstva.

U toku organizovanja službe za regulisanje saobraćaja posebna pažnja se obraća brižljivom regulisanju kretanja jedinica pri prelasku preko saobraćajnih čvorova (raskrsnica), prevoja i reka, pri razvijanju i smeni jedinica na linijama koje je odredio komandant, kao i savlađivanju zona kontaminacije i rušenja.

Rezultati planiranja regulisanja saobraćaja unose se na radnu kartu za to određenog oficira, dok se uopšteni podaci unose na kartu komandantove odluke i dostavljaju na odobrenje načelniku štaba ili lično komandantu. Pri tome se na radnoj karti obično unose: cilj i zadaci službe regulisanja saobraćaja; snage i sredstva određeni za njeno obavljanje; granice između rejona (marš-ruta, deonica); mesta rasporeda, sastav i tehnička oprema komandnih stanica, stanica za regulisanje saobraćaja i komandanata re-jona (marš-ruta, deonica); organizacija veze sa njima i način njihovog materijalnog obezbeđenja; vreme i način razvijanja, svijanja i premeštanja organa službe regulisanja saobraćaja u toku boja (marša); sastav i mesto rasporeda rezerve snaga i sredstava službe regulisanja saobraćaja.

Pojedina uputstva i instrukcije, kojima se određuju posebna prava i dužnosti organa službe regulisanja saobraćaja, mogu se dati kao prilog uz kartu.

Zadaci u vezi sa regulisanjem saobraćaja prenose se izvršiocima obično usmenim, a ponekad i pismenim naređenjima, posle čega štab organizuje kontrolu njihovog sprovođenja i pripremu organa službe regulisanja saobraćaja za izvršavanje svojih zadataka. Rad na karti ne sme nikada da odgodi postavljanje zadataka izvršiocima i isturanje organa službe regulisanja saobraćaja. Kada je vreme ograničeno najvažnije stanice mogu biti postavljene pri-likom izviđanja pravaca.

U toku boja (marša) štab održava neprekidnu vezu sa organima službe regulisanja saobraćaja, stalno rukovodi njihovom delatnošću i postavlja im dopunske ili nove zadatake. Povlačenjem komandnih stanica i stanica za regulisanje saobraćaja vrši se naređenjem štaba, pošto ovi organi izvrše postavljene im zadatke. Da bi se služba regu-

lisanja saobraćaja u toku boja (marša) redovno odvijala, prebacivanje stanica u nove rejone može se vršiti i helikopterima. Kada se organizuju dugi marševi služba regulisanja saobraćaja se obično organizuje posebno za svaki dan marševanja.

Inžinjerijsko obezbeđenje

Inžinjerijsko obezbeđenje borbenih dejstava jedinica organizuje se i planira na osnovu komandantove odluke.

Među najvažnijim merama inžinjerijskog obezbeđenja su: inžinjerijsko izviđanje; izrada i održavanje puteva za izvršenje marša i manevra; obezbeđenje savlađivanja zona prepreka i rušenja; izrada i održavanje prelaza preko reka, podizanje skloništa i drugih objekata na komandnim mestima i postavljanje raznih prepreka; sprovođenje inžinjerijskih mera u svrhu otklanjanja posledica neprijateljskog nuklearnog napada; izvođenje najsloženijih radova na uređenju polaznih rejona i rejona odbrane (razmeštaja jedinica), kao i na maskiranju jedinica i objekata; pronađenje vode i održavanje vodnih stanica. Sve ove mere unose se na radne karte oficira organa komande, kao i na kartu komandantove odluke za boj.

Zadaci inžinjerijskog obezbeđenja postavljaju se izvršiocima obično usmenim naređenjima. Prema potrebi radi se pismeno naređenje koje potpisuje načelnik štaba. U naređenju se daju: zadaci jedinica u vezi sa inžinjerijskim obezbeđenjem, snage i sredstva koji se dodeljuju u te svrhe, rokovi izvršenja, mesto i način pripremanja građevinskog materijala iz mesnih izvora.

U toku boja štab i ostali organi komande obezbeđuju sprovođenje predviđenih mera inžinjerijskog obezbeđenja i u skladu sa nastalom situacijom i komandantovom odlukom postavljaju i realizuju dopunske mere.

Pozadinsko obezbeđenje⁴¹

Pozadinsko obezbeđenje organizuje se na osnovu komandantove odluke.

⁴¹ Pod terminom »pozadinsko obezbeđenje« podrazumeva se materijalno, tehničko i sanitetsko obezbeđenje.

Oficiri pozadinske službe obavezni su da sa načelnikom štaba usklađuju predviđene pozadinske mere i da ga obaveštavaju o stanju tehnike i materijalnom obezbeđenju jedinica. Sa svoje strane, načelnik štaba je dužan da obezbedi njihov skladan rad na pitanjima organizacije i rada pozadine. On, takođe, treba uvek da zna stanje postojećih rezervi materijalnih sredstava i borbene tehnike, da lično i preko oficira štaba pravovremeno informiše oficire pozadinske službe o prestojećim borbenim dejstvima, predviđenim merama i o svim promenama u situaciji, a isto tako da obezbedi i neprekidnu vezu rukovođenja pozadinom.

Prilikom planiranja pozadinskog obezbeđenja, koje se vrši na osnovu odluke i uputstava komandanta, određuju se: putevi dotura i evakuacije; rejoni rasporeda i način premeštanja pozadinskih jedinica; količine, norme utroška i ešeloniranje rezervi, redosled i rokovi njihovog dotura; osnovne mere tehničkog i sanitetskog obezbeđenja, zaštite, odbrane i osiguranja pozadine, kao i organizacija rukovođenja pozadinom.

Zadaci izvršiocima postavljaju se pozadinskim naređenjem koje obuhvata: osnovni cilj (zamisao) pozadinskog obezbeđenja; rejone razmeštaja pozadinskih jedinica i njihove zadatke; količine i rokove stvaranja rezervi, način dotura materijalnih sredstava i norme njihovog utroška; zadatke tehničkog i sanitetskog obezbeđenja borbenih dejstava; mere za zaštitu pozadine od oružja za masovno uništavanje; odbranu i osiguranje i snage i sredstva koje se za to određuju; rejon komandnog mesta i dr. Organizuje se i stalna kontrola sprovođenja mera pozadinskog obezbeđenja.

U toku boja štab i oficiri pozadinske službe moraju neprestano održavati međusobnu vezu, uvek poznavati opštu situaciju, obezbeđenost jedinica i stanje pozadinskih ustanova i usklađivati njihovo premeštanje sa dejstvima jedinica. Da bi se pitanja komandovanja brzo usklađivala i vršila uzajamna razmena podataka o situaciji, poželjno je da se u štabu, stalno ili povremeno, nalazi jedan od oficira pozadinske službe.

Topogeodetsko obezbeđenje

Ovaj vid obezbeđenja borbenih dejstava ima za cilj da pripremi i jedinicama na vreme dostavi podatke, potrebne komandantu i štabu za proučavanje i procenu zemljišta, kao i za izradu proračuna pri planiranju, pripremanju i izvođenju borbenih dejstava.

Za organizaciju i sprovođenje mera topogeodetskog obezbeđenja odgovara štab, koji i na ovim pitanjima radi u tesnoj saradnji sa drugim organima komande.

Osnovne mere topogeodetskog obezbeđenja borbenih dejstava jedinica su: snabdevanje jedinica topografskim kartama, planovima, šemama i drugim dokumentima, organizacija topografskog privezivanja elemenata borbenih poredaka jedinica. Pored toga, štab obezbeđuje da se jedinicama pripreme i dostave specijalne karte, šeme i priručni materijal o zemljištu, kao i podaci koji su im potreбni za orijentisanje na zemljištu i pokazivanje ciljeva.

Sve navedene mere obično se planiraju i unose na radnu kartu jednog od oficira štaba i dostavljaju se načelniku štaba na odobrenje, posle čega se izvršiocima izdaju usmena naređenja. Za pripremanje i umnožavanje grafičkih dokumenata (šema) mogu se iskoristiti postojeća sredstva mehanizacije.

Hidrometeorološko obezbeđenje

Ova vrsta obezbeđenja ima za cilj da pravovremeno prikuplja podatke o uticaju vremenskih pojava i hidrometeorološke situacije na borbena dejstva jedinica. Komandant i štab moraju uvek imati podatke o temperaturi vazduha, o brzini i pravcu vetra na raznim visinama, količini padavina, režimu reka, jezera, močvara i akumulacionih jezera. Sem toga, potrebno je da se poznaje i stanje hidrotehničkih objekata (nasipa, brana, ustava i sl), stepen vlažnosti tla i karakteristika ledenog i snežnog pokrivača. Štabovima rodovskih i specijalnih jedinica neophodni su, uz to, i podaci o oblačnosti, vlažnosti vazduha i atmosferskom pritisku, jer od toga zavisi efikasnost upotrebe mnogih borbenih sredstava, naročito raketa.

Osnovni instrumenti za dobijanje svih ovih podataka u opštevojnim štabovima su odgovarajuća tehnička sredstva i pribori za izviđanje. Sem toga, koriste se i podaci dobijeni od vlastitih izviđačkih organa, kao i iz raznih priručnika, opisa i dugoročnih i kratkoročnih vremenskih prognoza.

Prilikom proučavanja dobijenih podataka od velikog je značaja umešnost oficira štaba da predvide promene koje mogu nastati u hidrometeorološkoj situaciji usled upotrebe sredstava za masovno uništavanje, a naročito posle rušenja hidrotehničkih objekata.

Glava deveta

KONTROLA

Zadaci i metodi kontrole

Kontrola predstavlja značajnu mjeru u komandovanju jedinicama. Ma koliko potpuno bile razrađene druge mere koje se odnose na rukovođenje jedinicama, uspeh boja je još uvek pod velikim znakom pitanja ako se starešina ne uveri koliko su se savesno za to pripremili njegovi potčinjeni i u kojoj meri njihova dejstva odgovaraju postavljenom zadatku.

Potcenjivanje važnosti kontrole u boju obično dovodi do neželjenih posledica. To se može videti na sledećem primeru iz iskustva prošlog rata. Na jednom od odseka fronta u istočnopruskoj operaciji (januara 1945. godine) jedan puk je dobio zadatak da noću iznenada napadne i uništi neprijatelja koji je bio poseo jako utvrđene položaje. Komandant i štab puka razradili su i potčinjenima pravovremeno ukazali na mere obezbeđenja noćnog napada, ali su propustili da provere kako su ih potčinjeni sproveli. Međutim, potčinjeni se nisu pridržavali maskirnih mera u toku pripreme napada, što je neprijatelj odmah iskoristio: otkrivši pripremu za napad, on je preuzeo mere da ga slomi, nanoseći snažan vatreni udar po jedinicama puka koje su se pripremale za dejstvo. Usled toga jedinice su pretrpele znatne gubitke i u napad pošle neorganizovano, pa su i očekivani rezultati izostali.

Sudeći pa posledicama nije manje štetna ni slaba organizacija kontrole. Potrebno je stalno težiti tome da kontrola bude usmerena ka određenom cilju, neprekidna,

pravovremena i povezana sa ukazivanjem konkretne pomoći potčinjenima. To su najvažniji zahtevi koje treba ispuniti prilikom sprovodenja kontrole. Ostvarivanjem ovih zahteva važno je postići ne samo da se otklone već i, pre svega, spreče nedostaci u toku pripreme jedinica za izvršenje borbenog zadatka. Od naročitog je značaja i umešnost da se odrede glavni zadaci kontrole i pronađu odgovarajući metodi za njihovo oživotvorene.

Zadaci kontrole u boju su veoma raznovrsni i ne mogu se uokviriti u neki strogo određeni spisak, ali se mogu odrediti osnovne smernice za ostvarivanje kontrole. Ona se odvija u dva pravca: s jedne strane, komandant kontroliše rad neposredno potčinjenog štaba i drugih organa komande, a, s druge, komandant i njemu potčinjeni štab i organi komande zajedno proveravaju delatnost potčinjenih jedinica. Za svaki od ovih pravaca svojstveni su posebni zadaci kontrole.

Komandant stalno prati kvalitet rada štaba na planiranju i obezbeđenju borbenih dejstava, pravovremenom prenošenju borbenih zadataka potčinjenima, organizovanju komandnih mesta, veze i sl. Što se tiče zadataka kontrole u odnosu na potčinjene jedinice, oni su znatno širi po obimu raznovrsniji po sadržaju i obuhvataju najvažnije strane pripreme i delatnosti potčinjenih jedinica i organa njihovih komandi. U boju se najčešće proverava: da li su potčinjeni pravovremeno dobili zadatke i pravilno ih shvatili; da li su odluke potčinjenih komandanata u skladu sa osnovnom zamisli odluke prepostavljenog starešine; da li su potčinjeni pravilno i potpuno razradili mere u pogledu organizacije sadejstva jedinica, protivvazdušne odbrane i svestranog obezbeđenja njihovih borbenih dejstava, naročito u pogledu izviđanja, zaštite od neprijateljskog oružja za masovno uništavanje i pozadinskog obezbeđenja. U pojedinim uslovima borbenih dejstava jedinica značajno je proveriti da li su tačno i potpuno razrađene i ostale mere obezbeđenja jedinica. Tako, na primer, ako se pri izvođenju marša predviđa i borba u susretu ili ako pri razmeštaju jedinica postoji opasnost od napada kopnenih snaga neprijatelja, povećava se značaj osiguranja, pa se mere potčinjenih u pogledu ove vrste obezbeđenja u tim uslovima proveravaju prvenstveno i sa naročitom pažnjom.

Prvostepeni zadaci kontrole uvek će biti oni koji se odnose na tačnost nanošenja nuklearnih udara, kao i na proveru stanja protivvazdušne odbrane. Značaj provere protivvazdušne odbrane objašnjava se time što je njena uloga porasla. Od jedne vrste obezbeđenja ona je postala samostalan i složen vid borbenih dejstava, čiji je zadatak da vodi borbu protiv neprijateljskih vazdušnih sredstava, koja raspolažu kolosalnim borbenim mogućnostima. U vezi s tim proširio se obim mera u pogledu organizacije protivvazdušne odbrane pa, prema tome, i potreba da se kontroliše da li se one tačno i potpuno razrađuju. Do početka i u toku boja u odnosu na protivvazdušnu odbranu se, načelno, proveravaju: tačnost i elastičnost rada sistema vazdušnog osmatranja i obaveštavanja; stepen uređenosti položaja protivavionskih sredstava i njihova gotovost za odbijanje neprijateljskog napada iz vazduha, kao i druga pitanja koja karakterišu borbenu gotovost i delatnost snaga i sredstava protivvazdušne odbrane.

Potrebno je podvući značaj provere organizacije potčinjenih komandnih mesta i veze. Poboljšanjem tehničke opremljenosti komandnih mesta, povećanjem njihove pokretljivosti i poboljšanjem drugih kvalitativnih svojstava pojačava se međusobna veza komandnih mesta u okviru potčinjenih komandi i sa komandnim mestima više komande. Sigurnost sistema komandnih mesta i neprekidnost veze sa jedinicama obezbeđuje se time što pretpostavljeni starešina (štab) daje ovom sistemu organizovan karakter. On centralizovano sprovodi najvažnije mere, kao što su izbor mesta i vremena za razvijanje komandnih mesta do početka boja i način njihovog premeštanja u toku boja, dajući potčinjenima potrebna uputstva. Tim uputstvima određuju se i zadaci kontrole, tako da se ne dozvole ni najmanja narušavanja reda u razmeštaju, premeštanju i radu komandnih mesta i veze.

Borbena dejstva u savremenim uslovima odlikuju se velikom brzinom, što zajedno sa drugim činiocima uslovljava povećanu pokretljivost jedinica na bojištu. Maksimalno korišćenje te pokretljivosti u velikoj meri zavisi od brižljive organizacije službe regulisanja saobraćaja. Uloga ove službe u obezbeđenju brzog i planskog premeštanja jedinica u boju je ogromna. Stoga je od velikog

značaja da se kontroliše da li se ona pravilno organizuje i sprovodi. Važno je proveriti da li su potčinjeni pravovremeno i pravilno organizovali službu regulisanja saobraćaja u rejonima ili na marš-rutama koji su im ukazani i da li je tačno obavljuju. Pri tome treba imati u vidu da ova služba i sama ima vrlo široku i odgovornu kontrolnu funkciju. Ta se njena funkcija ogleda u kontroli reda pri premeštanju ili razmeštaju jedinica, u njihovom maskiranju i sl. Na taj način, služba regulisanja saobraćaja postaje jedno od najvažnijih sredstava ili načina kontrole i neposredno je povezana sa onim metodima kojima pretpostavljeni komandant (štab) proverava potčinjene jedinice.

Metodi kontrole su raznovrsni. U borbenoj praksi najbolje se pokazao metod odlaska odgovornih lica organa više komande neposredno kod potčinjenih radi provere najvažnijih pitanja. Racionalnost ovog metoda je neosporna. On dozvoljava da starešina na licu mesta proveri i da se uveri kako potčinjeni sprovode mere u komandovanju jedinicama. Pored toga, on omogućuje da se potčinjeni na licu mesta detaljno obaveste o situaciji, da se odgovori na njihova pitanja, kao i da im se ukaže konkretna pomoć. U tome se sastoji pozitivna strana ovog metoda; to znači da je potrebno iskoristiti svaku mogućnost za lični dodir sa potčinjenima i za proveru rezultata njihove delatnosti na licu mesta.

Međutim, uslovi za primenu ovog metoda u savremenom boju neće biti uvek povoljni. Maksimalno ograničeno vreme, složena radiološka i hemijska situacija i brzo odvijanje događaja ne samo da ograničavaju već ponekad i isključuju mogućnost da komandant lično i oficiri štaba odu u kontrolu kod potčinjenih. Ovaj metod se najčešće može primenjivati u više ili manje stabilnim uslovima, odnosno u toku organizacije boja ili marša, a u toku boja kada je lično učešće prepostavljenog ili oficira njegovog štaba jedino mogućna i celishodna mera da bi se situacija na frontu potčinjene jedinice popravila. Ali, i tada treba proceniti u kolikoj meri odlazak kod potčinjenih obezbeđuje udovoljavajuće zahtevima kontrole i nije li racionalnije da se primeni neki drugi metod.

Kontrola se ostvaruje i metodom proučavanja usmenih ili pismenih referata (izveštaja) potčinjenih komandanata (načelnika) ili raznih pismenih dokumenata (zapovesti, naređenja itd), koje oni razrađuju i dostavljaju višem štabu. Karakteristična osobenost ovog metoda je u tome što se on može primeniti i u pripremi i u toku boja, pri čemu pretpostavljeni vrši kontrolu proučavanjem podataka, formulisanih kratko i jasno od strane potčinjenih, što, svakako, ubrzava proces kontrole. Pored toga, činjenica da se podaci u dokumentima registruju, pojačava odgovornost potčinjenih za njihovu tačnost, što povećava stepen verodostojnosti podataka koji se tim putem saopštavaju. S druge strane, u dokumentima mogu biti registravana i dejstva koja su potčinjeni već ostvarili; to čini da dokumenti brzo zastarevaju, što umanjuje njihovu vrednost.

Ograničena primena ovog metoda uslovljena je time što nije uvek moguće ni celishodno zahtevati od potčinjenih dostavljanje pismenih borbenih dokumenata. Sem toga, ni sva pitanja (podaci) koja su potrebna pretpostavljenom da bi izvršio kontrolu ne mogu biti rasvetljena u dokumentima. Sve se to povećava i time što se otkriveni nedostaci kod potčinjenih pomoću dokumenata teško mogu popraviti i otkloniti, naročito u toku boja, kada je za objašnjavanje i davanje potčinjenima odgovarajućih uputstava veoma malo vremena ili ga uopšte nema.

U ovakvim uslovima može se primeniti metod direktnih razgovora sa potčinjenima posredstvom tehničkih sredstava veze; tim se putem saznanju rezultati rada potčinjenih komandanata i štabova u rukovođenju jedinicama i izvršavanju borbenih zadataka. Ovaj metod omogućuje da se od potčinjenih relativno brzo dobiju traženi podaci i daju uputstva o otklanjanju otkrivenih nedostataka u njihovim odlukama ili dejstvima. Ali, i ovaj metod ima više slabosti. Usmena referisanja potčinjenih ne mogu uvek, na primer, odgovarati objektivnom stanju stvari zbog toga što ih oni neveštoto ili netačno procenjuju. Svi zadaci kontrole se ne mogu rešiti u potpunosti, jer je mogućnost za proveru rada potčinjenih na planiranju i obezbeđenju borbenih dejstava, zbog njihovog velikog obima i složenosti, veoma ograničena. Pored toga, da bi se saču-

vala tajnost priprema borbenih dejstava, o nekim od tih zadataka se ne mogu voditi razgovori preko tehničkih sredstava veze. Stoga se kontrola metodom vođenja razgovora sa potčinjenima preko tehničkih sredstava veze vrši radi rešavanja jednostavnijih pitanja: radi provere vremena kada su potčinjeni primili borbene zapovesti (naređenja) ili vremena prolaska, odnosno zauzimanja pojedinih linija, itd.

Svaki od nabrojanih metoda ima svoje dobre strane i nedostatke. Zato efikasnost kontrole u odlučujućoj meri zavisi od toga koliko će se iskoristiti pozitivne strane svakog metoda. To znači da različite metode kontrole treba primenjivati u njihovoj kombinaciji, imajući u vidu konkretnе uslove u kojima se boj priprema i odvija.

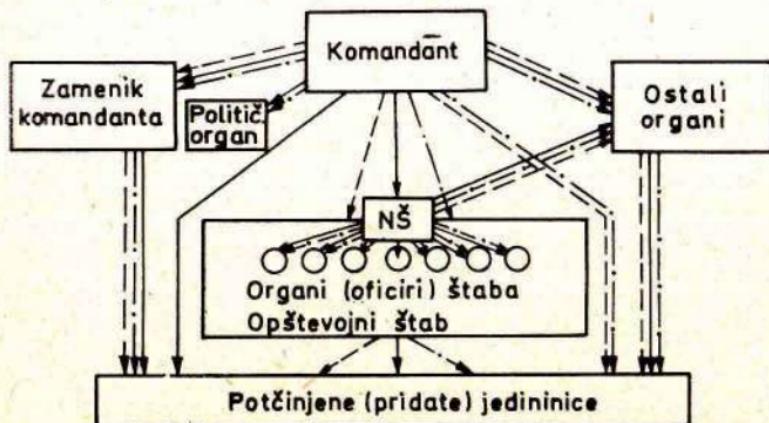
Organizovanje i sprovođenje kontrole

Kontrola se organizuje pravovremeno — u periodu od dobijanja zadatka do donošenja komandantove odluke, s tim da se istovremeno sa postavljanjem zadataka potčinjenima, a prema potrebi i ranije, otpočne provera njihovih priprema za borbena dejstva.

Organizovati kontrolu znači odrediti: zadatke kontrole; metode i rokove njihovog izvršenja; odgovorna lica koja vrše kontrolu; vreme i način referisanja o rezultatima kontrole. Na organizovanju i ostvarivanju kontrole angažuje se strogo ograničen broj lica. Njihov broj i sastav, zavisno od stepena komande, različiti su. Tako, na primer, u jedinicama koje nemaju štab, sve funkcije, vezane za organizaciju i sprovođenje kontrole, poveravaju se lično komandiru. U onim, pak, jedinicama u kojima postoji razvijeniji aparat komandovanja, učešće njegovih oficira u organizaciji i ostvarivanju kontrole ima drugičiji karakter (sl. 26).

Uloga komandanta u tim jedinicama svodi se na to da on odredi samo najvažnije zadatke kontrole i metode i vreme njenog sprovođenja, čime i polaze osnovu organizaciji kontrole. On lično proverava tačnost i doslednost izvršavanja naročito važnih i hitnih mera u pogledu pripreme boja, ukazujući potčinjenima svestranu pomoć.

Objekat njegove najveće pažnje su one jedinice koje imaju odlučujuću ulogu u izvršavanju borbenog zadatka. Sem toga, posebna komandantova obaveza je i kontrola rada potčinjenog aparata komande, naročito štaba — organa koji praktično izvršava sve što se odnosi na planiranje i sprovođenje kontrole.

LEGENDA:

- ← Lična - neposredna veza (kontakt)
- ← - - - Izučavanje dokumenata i usmenih izveštaja
- ← - - - Po tehničkim sredstvima veze

Sl. 26 — Organizacija kontrole

Štabu se stavlja u dužnost da: izradi plan kontrole; upozna sa njegovim sadržajem lica koja se angažuju u kontroli; sprovede kontrolu u okviru zadataka predviđenih planom a, prema potrebi, i dopunskih zadataka, izazvanih situacijom; uskladi svoje kontrolne funkcije sa radom ostalih organa komande; referiše komandantu o rezultatima kontrole.

Sadržaj i način izrade plana kontrole ne može se, svakako, svesti na neku šablonsku varijantu, jer oni zavise od realnih uslova. Ali se u sadržaju plana uvek moraju imati u vidu osnovni zahtevi kojima treba da udovolji kontrola, neprekidnost, celishodnost i pravovremenost njenog sprovođenja, povezani sa ukazivanjem potčinjenima svestrane pomoći. Sem toga, prilikom izrade plana uzimaju se u obzir i mnoga posebna pravila. Na većemo ukratko neka od njih.

U planu se izlažu zadaci kontrole i način njihovog izvršavanja samo u odnosu na potčinjene jedinice. Što se tiče zadataka i načina kontrole rada aparata komande potčinjenog komandantu, oni se, načelno, ne unose u opšti plan. To se objašnjava time što se komandant i načelnik štaba, koji su obavezni da proveravaju kvalitet rada oficira štaba i drugih odgovornih lica u komandi, zajedno sa ovima nalaze na istim komandnim mestima. Prema tome, kontrola se sprovodi metodom ličnog dodira u toku procesa u kome pomenuti oficiri izvršavaju postavljene zadatke.

Redosled izlaganja sadržaja plana kontrole potčinjene jedinice zavisi od važnosti i hitnosti predviđenih zadataka i dejstava, kao i onih čije je izvršavanje u toku. Podrobniјe se utvrđuju zadaci i način kontrole u periodu pripreme za boj, a orientirno za vreme njegovog izvođenja; ovo je izazvano time što je teško unapred do detalja predvideti mogućno stanje i načine dejstava potčinjenih. Dovoljno je samo u opštim crtama, po vremenu i linijama, predvideti način kontrole perspektivno planiranih dejstava potčinjenih, kao što su: forsiranje reke, uvođenje u boj drugog ešelona (rezerve), odbijanje neprijateljskog protivnapada, eksploatisanje rezultata planiranih u toku boja nuklearnih i vatrenih udara i dr.

Pri izboru metoda kontrole treba polaziti od toga da se pripremanje, tim pre i izvođenje borbenih dejstava, odvijaju u složenim uslovima i u krajnje kratkom vremenu. Brzo i naglo se menjaju položaj, stanje i načini dejstava vlastitih jedinica, odnosno objektivni činioci od kojih proističu zadaci kontrole; u vezi s tim treba korigovati zadatke kontrole, a često menjati i njihov sadržaj i rokove sprovodenja. To zahteva primenu takvih metoda kontrole koji obezbeđuju da komandant bude uvek upoznat sa borbenom gotovošću i rezultatima delatnosti potčinjenih jedinica.

Najefikasnije rešavanje zadataka kontrole u sličnim uslovima postiže se elastičnim i racionalnim kombinovanjem raznih metoda. Oni se usaglašavaju sa vremenom primenjivanja, tako da pitanja od prvostepene važnosti koja interesuju komandanta mogu biti proverena istovremeno ili u različito vreme i da potčinjeni komandanti ne budu duže odvojeni od rukovodjenja jedinicama.

Komandant je, recimo, doneo odluku da u toku boja nanese vatreni udar po neprijatelju, ali sumnja u tačnost izveštaja komandanta potčinjene jedinice u pogledu linije koju je ona dostigla. A poznavanje stvarnog položaja jedinice je veoma važno, jer ona dejstvuje na pravcu gde se nalazi objekat vatretnog udara. Da bi se proverio i utvrdio položaj ove jedinice može se kombinovano primeniti nekoliko metoda: uputiti oficira štaba helikopterom (oklopnim transporterom) da vizuelno osmatra; potražiti dopunske podatke od potčinjenog komandanta ili štaba preko tehničkih sredstava veze; dobiti te podatke od komandanta ili štabova susednih jedinica i sl.

Neće biti uvek mogućno odrediti posebno vreme i grupu oficira samo za obavljanje kontrole. Po pravilu, kontrola se vrši jednovremeno sa sprovođenjem drugih mera u komandovanju jedinicama. Tako, na primer, kada se potčinjenima prenesu borbeni zadaci utvrđuje se da li su oni na vreme primljeni i proverava da li su ih potčinjeni komandanti pravilno shvatili. Posle toga pretpostavljeni komandant i štab usmeravaju napore na kontrolu kvaliteta rada potčinjenih na donošenju odluka i odgovarajućih mera u pogledu rukovođenja jedinicama, kako do početka tako i u toku boja.

Oficiri ostalih organa komande određuju se u kontrolu zavisno od toga kome rodu vojske ili kojoj specijalnosti pripadaju, tj. zavisno od karaktera njihovih službenih obaveza, kao i od njihovih stvarnih kvaliteta i važnosti mere koja se proverava. Sem toga, partijske i komosomolske organizacije jedinica mogu ukazati veliku pomoć komandantu i štabu u ostvarivanju kontrole, naročito u pogledu održavanja čvrste vojničke discipline, maskiranja jedinica i objekata i održavanja u ispravnosti borbene tehnike.

Plan kontrole radi se na razne načine: u vidu tabele, zabeležaka koje na radnoj karti vode komandant i načelnik štaba, ili pribeležaka u njihovim radnim sveskama. Sadržaj plana se uskladjuje sa merama kontrole više komande, kako bi se izbeglo dupliranje, odnosno jednovremenno proveravanje jednih istih pitanja u istim jedinicama. Na osnovu plana kontrole, koji razrađuje opštevojni štab, organi komande, prema potrebi, rade svoje posebne pla-

nove, iznoseći u njima detaljno zadatke i metode kontrole jedinica svog roda ili službe.

Najvažniji uslov za uspešan rad lica koja sprovode kontrolu je da su temeljito i svestrano pripremljeni. Priprema je neophodna naročito oficirima koji vrše kontrolu metodom ličnog dodira sa potčinjenima. Kad dođe u jedinicu oficir je autoritativni predstavnik prepostavljenog starešine. On je dužan da izvrši komandantovu volju, ispoljavajući upornost i odlučnost u zahtevu da potčinjeni komandanti i štabovi tačno i potpuno sprovode predviđene mere u toku pripreme i izvođenja boja, bez obzira na složenost situacije u kojoj se on odvija. Ali, autoritet oficira koji je došao u kontrolu zavisi, u prvom redu, od kvaliteta njegovog rada i pomoći koju je pružio onima koje proverava; zbog toga on mora da se oslanja na partiskske i kom-somolske organizacije i, prirodno, da obezbedi visok stepen svoje pripreme. Ovo poslednje ne zavisi, prosto, od stepena njegove opštevojne spreme, već od veštine da u konkretnim uslovima izvrši one zadatke kontrole koji su mu postavljeni, tj. od njegove konkretne pripreme za izvršenje tih zadataka. Ta priprema se sastoji od mnogih elemenata, od kojih je najvažniji — da oficiri upućeni u kontrolu temeljito i pravovremeno prouče sadržaj zadataka i način kontrole.

Zadaci kontrole i rokovi i metodi njihovog sprovođenja ukazuju se oficirima pravovremeno, kako bi mogli da se pripreme za tu kontrolu i da svoje učešće u njoj vremenski usklade sa drugim poslovima rukovođenja jedinicama. Zadatke oficirima za kontrolu najčešće postavlja sam komandant ili načelnik štaba onim redom kojim će se i izvršavati i to najpre onima koji se upućuju u jedinice da sprovedu kontrolu najvažnijih i najhitnijih zadataka.

Svaki oficir koji odlazi potčinjenima u kontrolu podrobno proučava uslove sprovođenja kontrole i predviđa način svoga rada, pri čemu utvrđuje: pogodan, sa stanovišta brzine i sigurnosti, pravac kretanja; vreme dolaska na komandno mesto potčinjenog komandanta; odakle početi i kakvim redom vršiti kontrolu da bi se postigla maksimalna efikasnost; kada i kojim pravcem se vratiti posle kontrole, imajući u vidu premeštanje svog komandnog mesta. Potcenjivanje makar i jednog od pomenutih pitanja

dovodi do nepoželjnih rezultata: narušavanja rokova i kvaliteta kontrole, odvajanja oficira na duže vreme od rukovođenja jedinicama usled nepoznavanja rejona rasporeda svog komandnog mesta u momentu povratka, kao i do neopravdanih gubitaka od vatre neprijatelja ili napada njegovih divrezantsko-izviđačkih grupa.

Uslovi za lični dodir sa potčinjenima radi provere kvaliteta njihovog rada u savremenom boju postali su mnogo složeni. Brzo razvijanje borbenih dejstava nalaže potrebu da se jedinicama komanduje u pokretu — dok se komandna mesta nalaze u kretanju ili na kratkim zastancima. Sva ti uzroci, kao i postojanje prostranih zona (odseka) radiološke i hemijske kontaminacije ne dopuštaju da se uvek izaberu najkraći i u svakom pogledu najpovoljniji pravci kretanja do komandnih mesta potčinjenih i za povratak sa njih.

Priprema za kontrolu mora da ima jasno određen cilj i da se sprovodi u skladu sa karakterom zadatka kontrole. Ako se, na primer, kontroliše pravilnost sadržaja odluke potčinjenog komandanta, onaj koji odlazi u kontrolu dužan je da prouči odluku svoga komandanta i da podrobno shvati kako da se ona sprovede u život. Naročito savesno proučava se situacija na frontu jedinice u koju se oficir upućuje da izvrši kontrolu; pri tome se ne izučava samo momentalna situacija, već se ima u vidu i mogućnost njenе promene i razvoja u toku boja. Bez takve pripreme on ne može da proveri celishodnost odluke potčinjenog komandanta pa, prema tome, ne može ni da mu pruži konkretnu pomoć. Odgovarajuća priprema je potrebna i prilikom provere užih pitanja, na primer, kako potčinjeni razrađuju mere u pogledu izviđanja ili drugih vrsta obezbeđenja. Da bi provera njihovih kvaliteta bila objektivna i potpuna, oficir koji radi na tome proučava sva naređenja i podatke koji potčinjenima predstavljaju osnovu za razradu mera za pojedine vrste obezbeđenja.

Pošto je završio pripremu, oficir odlazi u kontrolu, usklađujući je sa uslovima i metodima rada potčinjenih. Da se ovi ne bi bez potrebe odvajali od rukovođenja jedinicama preporučuje se korišćenje elastičnih postupaka u proučavanju i proveri pitanja koja su od interesa. Kada je, na primer, potrebno da se ispita ispravnost odluka

potčinjenih, a vremena je izuzetno malo, nije obavezno da se u svim slučajevima od njih zahteva da usmeno referišu, jer bi se time odvojili od izvršavanja redovnih zadataka. Može biti pogodnije da se postupi ovako: doći kod potčinjenog komandanta u trenutku kada on saopštava ili оформљује odluku i, u radnoj atmosferi, ne odvajajući ga od drugih poslova, proučiti odluku i utvrditi njenu pravilnost — da li je u skladu sa osnovnom zamisli svoga komandanta i situacijom.

Prilikom sprovođenja kontrole drugim metodima, recimo, preko tehničkih sredstava veze, takođe je poželjno da se primene raznovrsni postupci dobijanja i proveravanja, zanimljivih podataka. Za proveru ili utvrđivanje nekog pitanja, na primer, nije uvek celishodno da se vode direktni razgovori sa potčinjenim komandantom ili oficirom iz njegovog štaba. Da bi se potčinjenom komandantu uštedelo vreme, mogu se samo prisluškivati njegovi razgovori sa komandantima (komandirima) nižih jedinica putem uključivanja u njihovu radio-mrežu.

Rezultati kontrole evidentiraju se u radnim sveskama ili na kartama starešina koji je sprovode. Beleži se stvarno stanje svega što se proveravalo, vreme i metod provere i ukratko se zapisuje sadržaj uputstava, datih potčinjenima za otklanjanje uočenih nedostataka.

O rezultatima kontrole referiše se komandantu ili načelniku štaba u toku provere ili kada se ona završi. Na osnovu kontrole komandant i štab treba da u svakom trenutku znaju: stepen gotovosti jedinica za dejstvo, šta je već učinjeno ili šta još ostaje da se učini, na kakve teškoće nailaze potčinjene jedinice i šta je potrebno preduzeti da se one brzo otklone.

Glava deseta

NEKA PITANJA PRIPREME OFICIRSKIH KADROVA IZ OBLASTI KOMANDOVANJA JEDINICAMA

Opšti zahtevi

Briga KPSS o daljem povećanju stepena pripreme naših oficirskih kadrova, koji predstavljaju skelet armije, izražena je u Programu KPSS: »Partija će se neumorno brinuti o pripremi bezgranično odanih stvari komunizma komandnih, političkih i tehničkih kadrova armije i mornarice, koje se popunjavaju najboljim predstavnicima sovjetskog naroda. Ona smatra neophodnim da komandni sastav uporno proučava marksističko-lenjinističku teoriju, da ima visoku vojno-tehničku spremu, da odgovara svim zahtevima savremene vojne teorije i prakse i da učvršćuje vojničku disciplinu. Svi pripadnici Sovjetske armije dužni su da se vaspitavaju u duhu bezgranične vernosti svome narodu, stvari komunizma, da su spremni da ulože sve svoje snage, a ako ustreba i živote za zaštitu socijalističke otadžbine«⁴².

Pri izvršavanju ovog zadatka, postavljenog na XXII kongresu KPSS, neophodno je imati u vidu da će karakter budućeg raketno-nuklearnog rata, ukoliko ga izazovu imperialisti, pripremi oficirskog sastava nametnuti nove, povećane zahteve. Znatno se povećao obim znanja, potreban oficirima u njihovoј praksi.

Sem opštih znanja, oficirima su sada potrebna temeljita znanja i čvrste navike, vezane za specijalna pitanja

⁴² Программа КПСС, Госполитиздат, 1961, стр. 111—112.

komandovanja jedinicama. Među takva pitanja mogu se ubrojiti: naučno-teoretski osnovi komandovanja; struktura organa komande i organizacija sistema komandovanja; tehnička sredstva komandovanja i osnovi njihove upotrebe; lenjinski principi, stil i metodi rukovođenja; načini sprovođenja konkretnih mera u pogledu komandovanja jedinicama (priključivanje i proučavanje podataka o situaciji, donošenje odluke za boj, prenošenje zadataka izvršiocima itd.).

Lenjin je učio da svako rukovođenje zahteva posebna znanja. Da bi se rukovodilo treba biti za to kompetentan; nužno je u potpunosti i do tančina poznavati sve uslove proizvodnje, tehniku savremenog stepena te proizvodnje i imati izvesno naučno obrazovanje.

Umesno je napomenuti da je dvadesetih i u prvoj polovini tridesetih godina na bazi tih lenjinskih uputstava u narodnoj privredi i armiji otpočela razrada naučnih osnova rukovođenja, o čemu svedoče, na primer, poznati radovi M. V. Frunzea, P. M. Kerženceva, P. K. Gasteva, M. N. Tuhačevskog i drugih autora. Mnogo pažnje je posvećivano naučnoj organizaciji rada i pripremi kadrova za rukovođenje u školskim ustanovama. Zatim je, u periodu kulta ličnosti Staljina, ovaj teoretski rad znatno oslabio, što je nanele veliku štetu.

U savremenim uslovima takvo stanje se ne može dopustiti. Pošto su jedinice dobine novu borbenu tehniku i pošto se u vojnem delu u celini danas odvija revolucionarni preobražaj, naučna razrada teorije komandovanja jedinicama i reorganizacija sistema pripreme kadrova u ovoj oblasti je jedan od prvorazrednih zadataka.

Oblici i metodi pripreme oficira iz taktike — uopšte i iz komandovanja jedinicama — posebno, raznovrsni su. Među njima su: samostalno učenje, predavanja, seminari i diskusije, vojnonaučne konferencije, grupne vežbe, kontrolni zadaci, uvežbavanje štabova i laboratorijski radovi, ratne igre, štabne i komandno-štabne vežbe i vežbe jedinica, individualno rešavanje zadataka od strane oficira i dr.

Ne dotičući se opštepoznatih stavova koji se odnose na primenu svih tih oblika i metoda, u ovoj glavi ćemo se zadržati samo na onim pitanjima koja, prema našem mišljenju, imaju veliki značaj za poboljšanje pripreme oficira u oblasti komandovanja jedinicama.

Primena osnovnih principa obuke i vaspitanja u pripremi oficira za komandovanje jedinicama

Pedagogiji kao nauci poznati su sledeći osnovni principi obuke i vaspitanja: partijnost, jedinstvo teorije i prakse, sistematičnost i postupnost obuke, svesno i trajno usvajanje znanja, pristupačnost obuke, naučnost i očiglednost.

Ovi naučni principi nesumnjivo se odnose i na obučavanje i vaspitanje oficira za komandovanje jedinicama u borbenim uslovima. Pa ipak, prilikom njihovog primenjivanja u praksi potrebno je imati u vidu osobenosti i ciljeve takve obuke i vaspitanja.

Princip partijnosti obuke zahteva da se celokupno obučavanje oficira zasniva na marksizmu-lenjinizmu i politici Komunističke partije i da se vešto usklađuje obuka sa vaspitanjem. Pri sprovođenju bilo kog zanimanja potrebno je objašnjavati slušaocima politiku i rukovodeću ulogu KPSS, vaspitavati ih kao aktivne borce za oživotvojenje istorijskih odluka XXII kongresa i Programa partije, stalno poboljšavati kvalitet borbenog morala oficira, jačati bezgraničnu odanost otadžbini, veru u pobjedu stvari komunizma i moć sovjetskih oružanih snaga i usađivati im crte moralnog kodeksa graditelja komunizma.

Sprovođenje zanimanja na kojima se obrađuju pitanja komandovanja jedinicama ne može se zamisliti bez primene marksističko-lenjinističkog dijalektičkog metoda. To znači da oficir koji je na zanimanju u ulozi komandanta (komandira) ili oficira štaba sve pojave borbene delatnosti mora da razmatra sa stanovišta njihovog neprekidnog razvoja i menjanja, međusobne veze i uslovljenosti, jedinstva i borbe protivrečnosti, kao i prelaza kvantiteta u novi kvalitet. Jedino takvim prilazom analizi borbene situacije mogu se doneti pravilni zaključci i odluka koja odgovara toj situaciji. Tako, na primer, ne mogu se rešavati pitanja komandovanja jedinicama u odbrani ako se ne vodi računa o uzajamnoj povezanosti odbrane i napada, jer je krajnji cilj svake odbrane stvaranje povoljnih uslova za prelazak u odlučan napad. Procena borbenih mogućnosti nekog roda vojske ne može se izvršiti ako se ispuste iz vida njegova pozitivna i negativna svojstva, kao i povezanost sa drugim rodovima.

U celini, marksističko-lenjinistička dijalektička metodologija je za svakog oficira moćno i jedino pravilno sredstvo u rešavanju praktičnih pitanja komandovanja jedinicama.

Princip jedinstva teorije i prakse proizilazi iz marksističko-lenjinističke teorije spoznaje, koja ukazuje na pravilan dijalektički put upoznavanja istine, odnosno: od aktivnog posmatranja ka apstraktnom mišljenju i od ovoga ka praksi.

Poznato je da Komunistička partija Sovjetskog Saveza i njen lenjinski Centralni komitet poklanjaju ogromnu pažnju povezivanju škole sa životom, teorije sa praksom. Nesumnjivo, ti se stavovi odnose i na pripremu oficira. Oni obavezuju da se pri obučavanju oficira ne ograničava na teoretska izlaganja sistema znanja iz vojne nauke, već da se konkretno pokazuje kakvu primenu ta znanja nalaze u životu, u borbenoj delatnosti vojske i u komandovanju jedinicama u boju. Reč je, dakle, o potrebi da se ovaj princip obuke uskladi sa zahtevom: učini ono što je potrebno za rat i za održavanje stalne borbene gotovosti jedinica u miru.

Pored teoretskih znanja o komandovanju jedinicama, oficiri treba da stiču i trajne navike u stvaralačkom primenjivanju tih znanja u praksi. Znanja su potrebna ne sama po sebi, već kao osnova za veštine i navike. U vezi s tim Lenjin je učio: »Bez rada, bez borbe, knjiško znanje o komunizmu iz komunističkih brošura i knjiga ravno je nuli, jer bi ono zadržalo stari jaz između teorije i prakse, onaj stari jaz koji je bio najodvratnija crta starog buržoaskog društva«⁴³.

Da bi oficiri stekli praktične navike u komandovanju jedinicama od ogromnog je značaja da se na zanimanjima i vežbama stvaraju složene i poučne situacije, maksimalno približene uslovima borbene stvarnosti.

Princip sistematičnosti i postupnosti obuke obavezuje da se sistematski, u toku čitave službe oficiri naoružavaju ne fragmentarnim, delimičnim, već temeljitim i trajnim znanjima. Oblici i metodi obuke moraju celovito obuhvatiti čitav kompleks mera za rukovođenje jedinicama raznih stepena i u različitim vidovima borbenih dejstava. Samo

⁴³ В. И. Ленин. Соч., т. 31, стр. 260.

pod tim uslovima oficiri mogu steći stvarno naučna znanja, usvojiti i shvatiti čitav sistem komandovanja jedinicama odozdo do gore i obratno. Veoma je važno, takođe, da se pravilno odredi mesto svakog zanimanja u opštem sistemu obuke oficira.

Tako, na primer, sprovođenju grupnih vežbi treba da prethode odgovarajuća predavanja, seminari, kao i individualni rad oficira na proučavanju teoretskih pitanja. Ne mogu se, na primer, oficiri obučavati izvršavanju obaveza štapskih starešina u napadnim dejstvima, ukoliko prethodno nisu proučili osnove opštевojnog boja, organizacionu strukturu i principe rada štaba. Da bi oficiri stekli takve praktične navike, kao što su, na primer, one koje su potrebne za procenu situacije, oni treba prethodno da nauče sadržaj i logičnu postupnost te procene. Pored toga, grupnim vežbama treba da prethode razna praktična zanimanja na kojima bi oficiri proučili tehnička sredstva komandovanja i stekli osnovne praktične navike u izvršavanju pojedinih mera komandovanja. Prilikom planiranja i sprovođenja zanimanja novi nastavni materijal treba povezivati sa prethodnim, ponavljati i utvrđivati pređeno gradivo, a zatim proširivati znanja slušalaca, idući od poznatog ka nepoznatom, od prostog ka složenom. Na taj način, svako zanimanje treba posmatrati kao kariku u jedinstvenom lancu (sistemu) obučavanja. Takođe je važno da se celokupno predviđeno gradivo znalački podeli na delove i da se u njemu jasno odredi ono što je glavno i odlučujuće u sistemu obučavanja u komandovanju jedinicama.

Što se tiče praktičnih navika, njih takođe treba sistemske i često ponavljati, utvrđivati i proširivati, jer će se inače izgubiti.

Princip svesnog i trajnog usvajanja znanja u obuci obavezuje da se ona planira i sprovodi tako da se oficiri ne zadovoljavaju time da pojedine odredbe pravila i uputstava koja se odnose na rukovođenje jedinicama uče formalno i napamet, već da materijal usvajaju sa razumevanjem i trajno.

Danas, u eri moćne tehnike i izuzetne dinamičnosti borbenih dejstava, nije dovoljno da oficiri jednostavno usvoje znanja, već je potrebno da ih pretvaraju u duboka

naučna ubedjenja koja će biti zalog stvaralačke delatnosti komandanata i štabova u rukovođenju jedinicama. Jedan od važnih zadataka u obučavanju oficira jeste svestrano razvijanje njihovih stvaralačkih snaga i sposobnosti. Zato je na zanimanjima i vežbama potrebno, osim sistematskog ponavljanja i utvrđivanja znanja i navika, oficire obučavati da se nalaze u činjenicama i pravilskim odredbama, da ih obrazlažu i prodiru u njihovu suštinu, da u njima nalaze ono što je bitno i odlučujuće i da svesno i stvaralački primenuju pravilske odredbe u praksi rukovođenja jedinicama. Duboko ovladavanje zanimjima je, u suštini, centralni momenat u opštem procesu obučavanja oficira. Zanemarivanje ovog momenta vodi ka formalizmu u obuci, površnom usvajaju znanja koja se predaju slušaocima.

Princip pristupačnosti u obuci sastoji se u tome što, bez obzira na postavljeni cilj obuke ili vrednost materijala koji nastavnik predaje na zanimanju, mnogo od toga može ostati na hartiji ukoliko se prilikom planiranja i sprovođenja zanimanja ne vodi računa o toliko važnom zahtevu, kao što je pristupačnost u davanju znanja i primenjivanju metoda u procesu obuke.

Da bi se obezbedila pristupačnost u obuci, na zanimanjima na kojima se obrađuju pitanja komandovanja jedinicama neophodno je, pre svega, strogo imati u vidu sastav slušalaca. Sadržaj i obim znanja koja se predaju moraju biti prilagođeni slušaocima i odgovarati njihovom praktičnom iskustvu i već postojećoj (ranije stečenoj) rezervi znanja. U toku zanimanja slušaoci se moraju čvrsto oslanjati na pređeno gradivo i nepokolebljivo ići dalje.

Da bi se obezbedila pristupačnost u obuci važno je još individualno prilaziti slušaocima i obezbediti postupnost u obuci.

Bogato iskustvo u radu naših civilnih školskih ustanova, objedinjenih na principu postupnosti u jedinstvenom školskom nastavnom sistemu, navodi na zaključak da postojanje takvog sistema u armiji daje mogućnost da se priprema oficirskih kadrova postavi na čvršće naučne osnove i da se postigne velika ušteda u vremenu. U takvom sistemu, vojne akademije, posebno, dobijaju mogućnost da veću pažnju posvete komandovanju jedinicama,

stvarno svojstvenim akademiji, a da ne troše mnogo vremena na pitanja koja treba da budu obrađena u učilištima i u toku pripreme starešina u jedinicama, kao što su, na primer: izučavanje naziva i namene delova automobila, tenka, radio-stanice i druge tehnike koja se nalazi u naoružanju jedinica; upravljanje vozilima; pravila vođenja radne karte i izrade pismenih borbenih dokumenata, itd.

Princip naučnosti znači da svaki program i svako zanimanje iz komandovanja jedinicama moraju biti zasnovani na naučnim osnovama, imajući u vidu poslednja naučna dostignuća i perspektive daljeg razvijanja nauke. Bez toga je nemoguće pripremiti visokokvalifikovanog i samostalnog oficira, starešinu koji stvaralački misli. Pored toga, prava nauka ima ogromnu vaspitnu snagu, što je takođe posebno važno u obuci.

Princip očiglednosti obučavanja olakšava slušaocima usvajanje znanja, doprinosi usklađivanju teorije i prakse komandovanja jednicama i znatno povećava interesovanje slušalaca za zanimanja.

Očiglednost na zanimanjima koja se odnose na komandovanje jedinicama postiže se znalačkim korišćenjem raznih tehničkih sredstava, kao i plakata, šema, fotografija, crteža i sl. Međutim, treba imati u vidu, da suvišno opterećivanje zanimanja očiglednim sredstvima može da odvuče pažnju slušalaca od osnovnog cilja zanimanja. Zbog toga, rukovodilac zanimanja mora pažljivo da razmisli i odluči kada, koja sredstva i s kakvim ciljem da primeni u toku zanimanja. Ako postoji više očiglednih sredstava celishodno je da se ona demonstriraju postupno, prema potrebi, u skladu sa pitanjima komandovanja jedinicama koja se obrađuju.

Sem toga, potrebno je imati u vidu nedostatak pojedinih šema, koje mogu prouzrokovati to da slušaoci šablonski shvate neka pitanja iz komandovanja jedinicama. Da bi se to izbeglo poželjno je demonstrirati po nekoliko varijanata rešenja svakog pitanja, što se može lako postići umešnim korišćenjem projekcionog aparata i druge tehnike.

Mogućnost upotrebe tehničkih sredstava u pripremi i izvođenju grupnih zanimanja iz komandovanja jedinicama

Grupna zanimanja na kojima se obrađuju pitanja komandovanja jedinicama danas se ne mogu izvoditi kao pre desetak godina, kada su rukovodilac i slušaoci sedeli za čistim stolovima, razvijali karte i samo na osnovu njih obrađivali odgovarajuća pitanja komandovanja. Pri tome su podaci o situaciji (uvodne situacije) često davani ne onako kako se to čini u borbenoj stvarnosti, već glasom ili u vidu ogromne šeme ili karte sa pretrpanim podacima, odnosno pismenog dokumenta na pet do deset stranica, itd. Rad u toku zanimanja (referat o situaciji prepostavljenom starešini, postavljanje zadataka potčinjenima, informisanje suseda, itd.) često se svodio na obične razgovore slušalaca sa njihovim rukovodiocem. U najboljem slučaju upotrebljavane su kreda i tabla.

Takva praksa obučavanja oficira u komandovanju jedinicama ne samo što je zastarela, već je postala i štetna. Ona nikako ne odgovara osnovnim (napred razmotrenim) zahtevima teorije obuke, naročito principu jedinstva teorije i prakse, i ne doprinosi da se kod oficira razvijaju kvaliteti koji su neophodni u boju. Šta-više, ona u izvesnoj meri deformiše slušaoce, jer kod njih neizbežno stvara očito lažnu predstavu o radu komandanta i štaba u savremenom boju i operaciji, ne pruža im mogućnost da uvide svu složenost toga rada, ne uči ih da cene jedan od najvažnijih faktora savremenog komandovanja — faktor vreme.

S tim u vezi život nameće potrebu da se znatan deo zanimanja na kojima se obrađuje pitanje komandovanja jedinicama, a naročito onih koja imaju za cilj da nauče oficire komandovanju jedinicama u toku boja, prenese iz neopremljenih učionica u laboratorije, koje su snabdevene ne samo savremenim već i perspektivnim tehničkim sredstvima komandovanja. Ove laboratorije treba da u izvenskom smislu predstavljaju »makete« odgovarajućih komandnih mesta i da se koriste za zanimanja, vežbe i igre koje se sprovode po karti pre nego što se izade na zemljište. Treba stvoriti takve uslove da naši oficiri mogu brzo prikupljati podatke o situaciji, znalački ih analizirati,

donositi smeće odluke i brzo ih oformljavati, pravovremeno prenositi zadatke potčinjenima, voditi radnu kartu i sl. Stoga je potrebno da se oni stalno, na svakom zanimanju obučavaju u sprovođenju navedenih mera iz komandovanja jedinicama onako kako će se to činiti u ratu. Pri tome treba imati u vidu da će komandno mesto u savremenom ratu predstavljati ne običan rejon razmještaja štaba, sa šatorima i barakama, već kompleks vozila visoke pokretljivosti, opremljenih raznim sredstvima veze i mehanizacije i automatizacije komandovanja, sve do elektronskih računskih mašina. Sva će ova sredstva obezbeđivati rukovođenje jedinicama, kako u mestu tako i u pokretu.

Da bi se maksimalno iskoristile mogućnosti ove tehnike potrebna su temeljita teoretska znanja i čvrste praktične navike ne samo specijalistima (radistima, telegrafistima, operatorima), već i svim oficirima. Takve navike oficiri ne mogu steći na nekoliko komandno-štabnih vežbi i vežbi sa jedinicama, organizovanih na zemljištu sa sredstvima veze, mada su te vežbe najvažnija forma obuke. Za ovo je potrebno iskoristiti i mnoga druga grupna zanimanja na kojima se obrađuju pitanja komandovanja, s tim da se navike oficira od zanimanja do zanimanja utvrđuju, proširuju, usavršavaju i dovedu do takvog stepena da u vreme sprovođenja komandno-štabne vežbe ili vežbe sa jedinicom na zemljištu oficiri mogu raditi na odgovarajućem komandnom mestu i operativno vršiti svoje funkcionalne dužnosti, lično primenjujući različita tehnička sredstva.

U celini, mogućna je i celishodna dvojaka primena tehničkih sredstava u obučavanju oficira u komandovanju jedinicama: u pripremi za zanimanja i u toku samih zanimanja.

U pripremi za zanimanja osnovni cilj upotrebe tehničkih sredstava sastoji se u pomoći oficirima da utvrde i dopune svoja teoretska znanja, stečena na predavanjima, seminarima, na prethodnim zanimanjima i samostalnim radom. Pored toga, pomoći tehničkih sredstava slušaoci mogu u ovom periodu uvežbavanjem izgraditi jasan komandni rečnik i steći osnovne navike u obavljanju funkcionalnih dužnosti oficira organa komande za rad na komandnom mestu.

U toku zanimanja osnovni cilj upotrebe tehničkih sredstava je u tome da se uslovi rada slušalaca na komandnom mestu u rukovođenju jedinicama maksimalno približe uslovima borbene stvarnosti. Na taj način slušaoci stiču praksu u rukovođenju jedinicama, realno primenjujući tehnička sredstva komandovanja i kvalitetnije se pripremaju za dejstva u višoj fazi obuke — na komandno-štabnim vežbama i vežbama sa jedinicama, kao i u borbenoj situaciji. Pored toga, deo tehničkih sredstava može se i u toku zanimanja uspešno iskoristiti za izgrađivanje komandnog rečnika slušalaca, za proučavanje teoretskih pitanja i za davanje uvodnih situacija.

To što je rečeno, svakako, ne znači da se tehnička sredstva moraju primenjivati na svim grupnim zanimanjima. Rešavanje ovog pitanja zavisi, uglavnom, od nastavnog cilja zanimanja. Tehnička sredstva najčešće treba primenjivati na zanimanjima na kojima se obrađuju pitanja komandovanja jedinicama u toku borbenih dejstava, a koja imaju za cilj da obuče oficire u prikupljanju i analizi podataka o situaciji, brzom donošenju odluke i prenošenju zadataka potčinjenima.

Razmotrimo konkretnе načine upotrebe pojedinih vrsta tehnike u toku pripreme i sprovođenja zanimanja na kojima se obrađuju pitanja komandovanja jedinicama.

Radio-stanice, telefoni i druga sredstva veze upotrebljavaju se u pripremi i u toku zanimanja prema njihovoj pravoј nameni — za obezbeđenje stvarne veze između odgovarajućih (prema temi zanimanja) stepena komandi. Time slušaoci stiču veliko iskustvo u predaji naređenja i izveštaja preko kanala veze, praktično koristeći sredstva veze, što će, nesumnjivo, doprineti bitnom poboljšanju komandovanja jedinicama, naročito povećanju njegove operativnosti.

Uređaji za registrovanje zvuka (magnetofoni i diktafoni) u pripremi za zanimanja mogu se uspešno upotrebiti za prenošenje slušaocima raznih podataka, koji nisu obuhvaćeni pismenim ili grafičkim zadatkom za zanimanje, na primer, naređenja i uputstava prepostavljenog u vezi sa sadejstvom i organizacijom obezbeđenja, rezultata sa-slušanja zaroobljenika i dr. To će omogućiti da se znatno skrati obim pismenih i grafičkih dokumenata (zadataka i

priloga uz njih), a što je najvažnije približiće rad slušalaca uslovima borbene stvarnosti, daće im mogućnosti da steknu praksu u percipiranju naređenja i uputstava slušanjem glasa, tj. onako kako to biva u stvarnosti. Pored toga, u pripremi za zanimanja slušaoci mogu, prema potrebi, pomoći magnetofona da saslušaju na traci registrovano predavanje po temi za zanimanje, primeran izveštaj o situaciji ili usmeno borbenu zapovest.

Kao što je praksa pokazala, upotreba magnetofona u toku zanimanja daje izuzetno dobre rezultate, naročito u pogledu izgrađivanja komandnog rečnika kod slušalaca. Uključivanje magnetofona za vreme referisanja (izdavanja borbene zapovesti) slušaoca, ostavlja na ovoga snažan psihološki uticaj: znajući da se njegov referat (zapovest) registruje i da će se zatim ponovo slušati, slušalac nastoji da bude pribran, da kratko i jasno izražava svoje misli, da ne dopušta upotrebu izlišnih reči, da održava najcelišodniji tempo, da prati svoju dikciju, itd. Time se postiže ono što je najpotrebnije u izgrađivanju komandnog rečnika. U te iste svrhe može se u toku zanimanja registrirati a zatim saslušati ogledni referat (zapovest) rukovodioca zanimanja.

Sem toga, u toku zanimanja magnetofoni se mogu iskoristiti za prenošenje uvodnih situacija (izveštaja o situaciji) potčinjenima, višem štabu i susedima, za predaju raznih signala i sl. Sve to znatno olakšava rad rukovodioca zanimanja i omogućuje da se oficiri obučavaju u prikupljanju podataka o situaciji gotovo onako kako to biva u stvarnosti.

Na zanimanjima na kojima se obrađuju pitanja komandovanja jedinicama mogu se uspešno koristiti televizijski aparat (industrijski) i razglasni uređaj u svrhu imitiranja televizijskog osmatranja i razglasne veze kako između komandnih mesta, tako i unutar ovih; tim se sredstvima mogu neposredno sa karte prenositi komandanu razna obaveštenja i podaci o situaciji u vreme donošenja odluke za boj, pratiti rad komandanata i oficira štaba prilikom oformljivanja odluke, uzajamno predavati informacije o situaciji unutar komandnog mesta.

Sve to, uzeto zajedno, omogućiće pripremu oficira sa stanovišta perspektive razvitka nauke i tehnike.

Računske mašine, računski lenjiri, tabele, grafikoni i nomogrami mogu se u pripremi i u toku zanimanja koristiti za obučavanje oficira u izradi raznih operativno-taktičkih proračuna. Značaj tih proračuna u komandovanju jedinicama sada je znatno porastao. Zbog toga, pri obučavanju oficira treba posvetiti posebnu pažnju izradi proračuna i pronalaziti načine za njihovo usavršavanje upotrebom navedenih jednostavnih sredstava, utoliko pre što ova sredstva neće prestati da se upotrebljavaju i u uslovima širokog uvođenja elektronskih računskih mašina.

Štambilji sa uslovnim znacima i napisima, lenjiri, katalogi, šabloni i obrasci ustaljenih borbenih dokumenata, sudeći prema stečenom iskustvu, znatno ubrzavaju proces oformljavanja borbenih dokumenata, naročito pri radu u pokretu. Zbog toga i njih treba široko primenjivati u toku zanimanja i obučavati oficire da se njima koriste.

Uredaj za umnožavanje (tipa »era«, TPA i dr, pored svoje osnovne namene, može se koristiti u pripremi i u toku zanimanja za umnožavanje raznih dokumenata, kopiranje podataka sa karte i predaju uvodnih situacija. To olakšava rad rukovodioca zanimanja.

Casovnici operativnog vremena, kao i magnetofoni, pružaju rukovodiocu zanimanja veliku pomoć u navikavanju slušalaca da cene faktor vreme u rukovođenju jedinicama, da kontrolišu i usmeravaju svoja dejstva, da budu maksimalno sređeni, da kratko referišu o situaciji i iznose svoju odluku i da budu ekspeditivni u razradi bilo kog dokumenta. Da bi pojačali svoj uticaj na slušaoce u toku zanimanja poželjno je da ti časovnici imaju mehanizam za zvonjenje ili drugo sredstvo signalizacije, koje dejstvuje svakih 5—10 minuta.

Projekcioni aparat zaslužuje posebnu pažnju svakog rukovodioca. On se može uspešno iskoristiti prilikom izvođenja svakog zanimanja. Taj aparat pomaže rukovodiocu da na razumljiviji (očigledniji) način i brže prenese slušaocima sadržaj zanimanja i umnogome olakšava njegovu pripremu za zanimanje.

Projekcioni aparati, posebno aparati »Leti« i »Mikrofot«, koriste se u pripremi i u toku zanimanja za demonstriranje dijafilmova o određenoj temi, što slušaocima omogućuje da dublje usvoje teoriju obrađenih pitanja.

Tako, na primer, prilikom obrađivanja teme »Rad komandanta i štaba u napadu iz pokreta« može se blagovremeno izraditi dijafilm, koji bi uključivao sledeće kadrove: organizaciju komande i štaba; sadržaj komandantove odluke za napad; načine prikupljanja podataka o situaciji; načine prenošenja borbenih zadataka izvršiocima; organizaciju, raspored i način premeštanja komandnih mesta u napadu i dr.

Pomoću sličnih dijafilmova slušaoci se mogu brže i kvalitetnije pripremiti za zanimanja. U toku zanimanja, imajući pripremljen dijafilm za demonstraciju, rukovodilac može, prema potrebi, da bilo kog trenutka na ekranu projektuje odgovarajući kadar i sa slušaocima obradi iskršlo pitanje. Takav je način znatno pogodniji od objašnjavanja rukovodioca na školskoj tabli.

Pored takvih tematskih dijafilmova, mogu se izraditi i dijafilmovi o pozitivnom iskustvu jedinica. U jedinicama je poslednjih godina obavljen izuzetno veliki stvaralački rad na traženju puteva da se poboljša komandovanje jedinicama i već su postignuti pozitivni rezultati. Zadatak je u tome da se šire iskoristi to iskustvo iz nastavnog procesa i da se ono učini dostupno svim oficirima.

Najzad, programirani metod obučavanja i mašine za obučavanje mogu naći primenu i u određenoj meri biti korisne pri obradi nekih pitanja iz komandovanja jedinicama. U ta pitanja, svakako, prvenstveno spadaju: metod izrade raznih operativno-taktičkih proračuna, upoznavanje sa tehničkim sredstvima i оформљавање mnogih borbenih dokumenata, jer će u tim slučajevima oficir obično imati da koristi više ili manje stalne pojmove, matematičke veličine i formule i standardne oblike dokumenata. Ima osnova da se smatra da će upotreba programiranog metoda i mašina obučavanja pri obrađivanju tih pitanja omogućiti da se oficirima najbrže pruže temeljitija i trajnija znanja i navike, da se poveća njihov interes za zanimanja, a i da se poboljša njihov samostalan rad. Međutim, kada je reč o obrađivanju takvih pitanja, kao što su shvatatanje zadatka, procena situacije i donošenje odluke, upotreba mašina za obučavanje je malo verovatna, jer ova pitanja zahtevaju od oficira duboko logičko mišljenje i stvaralaštvo. Na takva pitanja se ne može dati standardni odgo-

vor, koji bi važio za sve slučajeve, niti se oni mogu izraziti jednom formulom, jer je situacija u svakom boju drukčija. U svakom slučaju, nedopustivo je prenagljeno primenjivanje mašina za obučaavnje u obradi takvih pitanja; to može biti od velike štete.

Raspored tehničkih sredstava i linija veze u učionicama moraju biti maksimalno približni uslovima njihovog rasporeda na odgovarajućem komandnom mestu. Pored toga, njihov raspored treba bez veće reorganizacije da omogući upotrebu tehnike pri izvođenju grupnih vežbi, ratnih igara, vežbi štabova i sl. U ovako opremljenim učionicama moći će se raznovrsnim metodama obrađivati razna pitanja komandovanja jedinicama. Materijalni troškovi za takvo opremanje biće potpuno opravdani.

U nastavnim materijalima može se razraditi poseban plan korišćenja tehničkih sredstava u toku pripreme i na zanimanju, približno ovakvog oblika.

ODOBRAVAM

P L A N

KORIŠĆENJA TEHNIČKIH SREDSTAVA KOMANDOVANJA

NA ZANIMANJU OD _____

PO TEMI _____ (naziv teme, datum)

Vreme	Nastavna pitanja koja se obraduju	Koja tehnika i za što se koristi	
		U pripremi za zanimanje	U toku zanimanja

Rukovodilac zanimanja _____

Osnovne osobenosti izvođenja zanimanja pri obradi konkretnih tema iz komandovanja jedinicama

U praksi izvođenja zanimanja na kojima se obrađuju konkretnе teme iz komandovanja jedinicama, uporedо sa opštim postavkama metodike obuke, rukovodilac mora da računa i sa mnogim osobenostima koje potiču iz sadržaja svake teme posebno.

Prilikom obučavanja oficira *shvatanju zadatka, proceni situacije i donošenju odluke* neophodno je, pre svega, izbeći zastareli način rada organa komande u pripremi odluke za boj, kada je komandant pozivao potčinjene k sebi i saslušavao njihove opširne referate o situaciji i predloge za odluku. Sada komandant mora da radi zajedno sa starešinama iz ključnih organa komande i da sasluša samo kratka objašnjenja potčinjenih oficira i sa načelnikom štaba izmeni mišljenje o najvažnijim pitanjima. Iz toga proizlazi da slušaoci moraju usvajati i u shvatanju zadatka i proceni situacije primenjivati pravilan metod, i to ne samo u ulozi komandanta (komandira), već i u ulozi oficira organa komande, koji moraju biti spremni da pruže stvarnu pomoć komandantu u brzom donošenju odluke.

Prilikom referisanja o situaciji slušaoci u ulozi komandanta ili oficira štaba ne treba da ponavljaju podatke, izložene u zadatku, već su dužni da ih duboko analiziraju i da izvuku kratke zaključke i odrede konkretne mere u vezi sa donošenjem odluke.

Na osnovu shvatanja zadatka po karti, komandant, obično, već ima osnovne konture buduće odluke za boj. Stoga, na zanimanjima treba praktikovati da se odmah posle shvatanja zadatka i proračuna vremena jedinicama daju konkretna prethodna naređenja, koja potčinjenima omogućuju da brzo otpočnu pripremu borbenih dejstava, radeći uporedо sa prepostavljenim starešinom.

U toku procene situacije važno je naučiti oficire da otkrivaju njene glavne osobenosti u datim uslovima i uticaj tih osobenosti na komandantovu odluku. Zaključci koji se izvode iz situacije moraju obavezno biti potkrepljeni operativno-taktičkim proračunima, bez kojih komandovanje jedinicama u savremenim uslovima nije mogućno. Vreme referisanja slušalaca treba pratiti pomoću časovnika

operativnog vremena, kako bi se otklonila preopširnost i sasvim nepotrebna rasuđivanja na zanimanjima. Pri referisanju je važno naučiti oficire da se koriste samo kartom.

Takvi referati sa odgovarajućim obrazloženjem mogu se saslušati i van operativnog vremena, tj. pošto slušaoci samostalno donesu odluku i jedinicama postave zadatke. To omogućuje da se kod slušalaca razvija stvaralaštvo, samostalnost i inicijativa, tj. osobine koje su neophodne u komandovanju jedinicama. Ne može se smatrati srećno izabranim metod kada rukovodilac u ulozi prepostavljenog starešine zahteva od slušalaca da izlože zaključke iz procene situacije i donete odluke nezavisno od raspoloživog vremena. Takav metod neizbežno dovodi do toga da slušaoci nepravilno shvataju karakter komandovanja jedinicama u savremenom boju, ne uče se samostalnom radu i navikavaju se da iza njihovih leđ uvek стоји prepostavljeni starešina, spreman da usmerava njihova dejstva.

Odluku komandanta, takođe, ne treba opterećivati raznim merama obezbeđenja borbenih dejstava. Celishodno je zadovoljiti se time da komandant o tim merama izda samo najvažnija uputstva, dok su slušaoci dužni da sve ostalo rešavaju sami u ulozi načelnika štaba i drugih oficira organa komande, ne očekujući za to uputstva od komandanta. To ima veliki vaspitni značaj, naročito u pogledu razvijanja stvaralaštva i inicijative u oficira.

Najpogodnije je da se sam proces izrade i formulisanja odluke obrađuje po elementima. Pri tome, slušaoci u ulozi komandanta postupno određuju cilj borbenih dejstava (koju neprijateljsku grupaciju treba razbiti i kojim rejonima ovladati) i načine njegovog postizanja: postupnost u razbijanju neprijatelja, objekte i način upotrebe sredstava za uništavanje, pravac usmeravanja osnovnih napora, postrojavanje borbenog poretka i manevar snaga i sredstvima, borbene zadatke potčinjenim jedinicama, rejone rasporeda komandnih mesta, vreme gotovosti jedinica za izvršavanje borbenog zadatka. Sprovođenje zanimanja takvim metodom odvraća oficire od mukotrpног i dugotrajnog rada na donošenju odluke i proceni svakog elementa situacije posebno, omogućuje da se taj rad obavlja brzo, svršishodno i u isto vreme kvalitetno.

Oformljavanje donete komandantove odluke za boj na karti odluke treba u obuci vršiti uporedo sa njenim donošenjem, kao što sada rade iskusni komandanti i štabovi u jedinicama. Oformljavanje karte odluke na posebnim zanimanjima sa oficirima koji su pre toga već doneli odluku i postavili zadatke potčinjenima je nepotrebno i štetno; takav metod rada u savremenim uslovima je nedopustiv. Njega se odlučno odriču u jedinicama i usvajaju drukčiji, savremeniji metod, koji se ogleda u tome što komandant postupno, po elementima, saopštava svoju odluku, koju on sam, odnosno oficir štaba, odmah unosi na kartu.

Prilikom izrade drugih borbenih dokumenata u vezi sa oformljavanjem odluke važno je da slušaoci pravilno shvate celishodnost i neophodnost obrade toga dokumenta u konkretnim uslovima rada štaba. To je potrebno zato da se oficiri ne uče birokratskom (sa mnogo piskaranja) stilu rukovođenja jedinicama, već živom stvaralačkom radu.

U svim slučajevima treba iskoristiti sve moguće praktične načine da se ubrza obrada borbenih dokumenata, jer od toga mnogo zavisi povećanje operativnosti u radu štabova. Naročito treba postići to da oficiri znaju bukvalno napamet redosled obrade borbenih dokumenata (zapovesti, naređenja, izveštaja). Važno je, takođe, učiti oficire da obrađuju takozvana standardna borbena dokumenta, koja će naći široku primenu u praksi komandovanja jedinicama.

Pri obučavanju oficira umešnom prenošenju borbenih zadataka izvršiocima veoma je značajno da se pravilno kombinuju i primenjuju različiti načini: lični dodir komandanta i oficira štaba sa potčinjenima, upotreba tehničkih sredstava veze, slanje pismene ili grafičke borbene zapovesti (naređenja). Kako pokazuje iskustvo, ni jedan od ovih načina, uzet posebno, ne može u savremenim uslovima da obezbedi rešenje pomenutog problema komandovanja.

U obuci treba primenjivati i perspektivne načine prenošenja zadataka, na primer, pomoću standardnih dokumenata, fototelegrafa, signalnih automatskih uređaja, kao i elektronskih računskih mašina; prema gledištima prihvaćenim u savremenim armijama svi će ovi načini u bliskoj budućnosti naći najširu primenu, pa se oficiri moraju ranije pripremiti za njihovo korišćenje.

Da bi oficiri usvojili komandni rečnik korisno je da se njihove usmene borbene zapovesti i naređenja češće registruju na magnetofonskoj traci, a kasnije, na analizi, sa nje slušaju. Postavljanje borbenih zadataka treba vremenjski uskladiti sa izdavanjem dopunskih uputstava o sadejstvu. Organizovano sadejstvo treba uneti na kartu odluke, jer se sada u jedinicama odlučno odriču izrade tabelarnog plana sadejstva, pošto za tim dokumentom nema nikakve praktične potrebe.

Obučavanje oficira veštou komandovanju jedinicama u toku borbenih dejstava je veoma važno i u isto vreme veoma složeno pitanje.

Najveću pažnju na zanimanjima, posvećenim tim pitanjima, treba poklanjati razvijanju kod potčinjenih jakih voljnih osobina, naročito smelosti, odlučnosti, samostalnosti, stvaralaštva i inicijative, kao i brzog reagovanja na česte i nagle promene u situaciji. Veliki značaj u tome ima vešto postavljanje i dopunjavanje situacije. Podatke o situaciji u toku borbenih dejstava oficiri na zanimanjima treba da dobijaju isto kao i u stvarnosti. To se postiže time što se na zanimanjima umešno koriste raznovrsna tehnička sredstva, koja doprinose da se sa slušaocima praktično obrade načini bržeg prikupljanja podataka o situaciji, donošenja odluke i prenošenja borbenih zadataka izvršiocima u toku boja.

Odluke koje oficiri donose u toku boja obavezno se moraju uporno i sigurno dovoditi do svog logičnog završetka, tj. slušaoci su dužni da na osnovu donete odluke postave zadatke potčinjenima i od njih dobiju izveštaj o rezultatima njihovog sprovođenja. Pri tome, oficir na zanimanju ne sme da se oseća učenikom već komandantom. Sa svoje strane rukovodilac treba da izbegava suvišno tutorisanje, kako slušalac ne bi iza svojih leđa stalno osećao prepostavljenog koji je gotov da mu sugerira kako treba da radi. Stoga, pri postavljanju borbenih zadataka rukovodilac u ulozi prepostavljenog starešine ukazuje slušaocima samo na ono što je najvažnije i najpotrebnije, ne namećući im načine izvršenja borbenog zadatka. Dobre odluke i dopuštene greške slušalaca bolje je pokazati na rezultatima borbenih dejstava jedinica i objasniti na analizi, a ne odmah kad ih rukovodilac uoči.

Da svi slušaoci ne bi stupali u istoj ulozi, već u raznim, tok dinamike boja na zanimanjima korisno je sproviditi tako što će se kombinovati grupno uvežbavanje sa elementima ratne igre, pri čemu se organizuje odgovarajući kolektiv komande. To navikava oficire da rade u kolektivu i povećava njihov interes za zanimanja. Deo slušalaca može da dejstvuje i u ulozi potčinjenih.

Situacija u kojoj se obrađuju pitanja komandovanja jedinicama mora da bude opštevojna (za sve rodove vojske) i što je mogućno složenija, da se često i naglo menja, uz prekidanje veze sa potčinjenima i prepostavljenima i narušavanje sadejstva jedinica. Neprijatelja treba prikazivati kao jakog, aktivnog i lukavog. Potpuno je jasno da će oficiri, ako ih naučimo da komanduju u takvoj situaciji, u povoljnijim uslovima još lakše izaći na kraj sa svojim zadacima.

Veoma je važno obučiti oficire da pri komandovanju jedinicama uvek cene faktore vreme i prostor i da vešto biraju takve načine dejstava jedinica kojima će iznenaditi neprijatelja i dejstvovati visokim tempom, smelo se uklinjavati u dubinu njegovog rasporeda, koristeći za to međuprostоре, otkrivene bokove i breše, stvorene našim nuklearnim udarima.

U praksi obučavanja često će biti situacija u kojima će odluka koju donosi neki oficir biti neostvarljiva vremenski ili zbog toga što se neće moći svestrano obezbediti (vatrom, materijalnim sredstvima, protivvazdušnom odbranom i dr). Zato se pitanjima obezbeđenja borbenih dejstava jedinica na zanimanjima mora poklanjati potrebna pažnja.

Reagovanje slušalaca na uvodne situacije mora biti brzo, bez suvišnih razmišljanja i odgovlačenja, odnosno oni treba da reaguju onako kao što to čine komandant i stab u boju. To reagovanje može biti izraženo ili saopštanjem odluke i postavljanjem zadataka potčinjenom, ili referisanjem prepostavljenom starešini o situaciji i svojoj odluci. Vreme za referisanje i postavljanje zadataka treba odrediti (ograničiti), polazeći od načina koji se pri tome primenjuje, jer između postavljanja zadataka (referisanja) lično i preko tehničkih sredstava veze postoji bitna razlika ne samo po obliku, već i po sadržaju. Bolje

je da se sva obrazloženja vlastitih dejstava od slušalaca traže van operativnog vremena i pošto se ta dejstva završe. U protivnom rukovodilac i nehotice navikava oficire sporosti u komandovanju.

Posebnu pažnju na zanimanjima iz dinamike boja treba poklanjati umešnosti oficira da vode svoje radne karte, jer će karta u savremenim uslovima često biti osnovni, pa čak i jedini borbeni dokument u rukovođenju jedinicama u toku borbenih dejstava. Sva naređenja i izveštaji koji se usmeno izdaju moraju se zabeležiti. Praktični rad organa komande u rukovođenju jedinicama treba da bude primer reda i organizovanosti. U tu svrhu slušaocima treba postavljati čvrste zahteve, sve do davanja individualnih zadataka za samopripremu. To će doprineti da oficiri dobiju visoku šapsku kulturu.

Najzad, u istu svrhu, prema našem mišljenju, treba i dalje usavršavati *način na koji oficiri polažu kolokvijume i usmene ispite iz taktike i službe štabova* u učilištima, vojnim akademijama i u sistemu obuke starešina u jedinicama. Prema ustaljenoj tradiciji na tim se ispitim i kolokvijumima proveravaju, uglavnom, teoretska znanja oficira iz komandovanja jedinicama, a ne poklanja se uvek dovoljno pažnje tome kako oni umiju ta znanja da primene u praksi.

Pri polaganju usmenih ispita i kolokvijuma iz taktike i službe štabova u ispitne lističe treba uključivati ne samo teoretska, već i praktična pitanja. Može se preporučiti sledeća metodika polaganja usmenog ispita ili kolokvijuma.

Uoči ili na dva do tri časa do ispita (kolokvijuma) oficirima se izdaju karte sa borbenom situacijom u određenom vremenu, kao i zadatak na osnovu koga oni treba da prouče situaciju i pripreme se da praktično izvrše bilo koju funkcionalnu obavezu odgovarajućeg komandanta i oficira štaba. U ispitnom listiću, koji se dobija na ispitu (kolokvijumu), pored teoretskih pitanja ukazuje se šta oficir mora praktično da uradi. Naročitu pažnju pri tome treba obratiti veštini oficira da brzo cene situaciju, da jasno i kratko iz nje izvlače zaključke, da formulišu odluku, postavljaju zadatke potčinjenima, izdaju uputstva o sadejstvu i obezbeđenju borbenih dejstava, da razrađuju

kratko pismeno ili grafičko borbeno naređenje ili borbeni izveštaj. Pored toga, veoma je važno da se proveri umešnost oficira da sami koriste razna tehnička sredstva komandovanja, bez čije se primene komandovanje u savremenim uslovima ne može zamisliti. Od slušalaca u ulozi komandanta ili oficira štaba na ispitu (kolokvijumu) se može posebno zahtevati: da uključi radio-stanicu, uspostavi vezu s drugim oficirom i pomoću radija preda (primi) naređenje ili izveštaj i registruje ga na magnetofonskoj traci; da pomoću odgovarajuće računske tehnike, tabela i lenjira izradi neki proračun borbenih i marševskih mogućnosti jedinica; da načini kopiju nekog dokumenta pomoću specijalnog uređaja. Mogu se postaviti i drugi zadaci. Svakako, obim tih zadataka mora biti takav da ga oficir može izvršiti najviše za 20 do 30 minuta, jer bi se inače na sprovođenje ispita (kolokvijuma) sa svim oficirima utrošilo nedopustivo mnogo vremena. Da bi se uštedelo u vremenu, ponekad mogu da se iskoriste i neke mašine-ispitivači.

Takov način sprovođenja ispita i kolokvijuma istovremeno će doprineti učvršćivanju ne samo praktičnih navika, već i teoretskih i tehničkih znanja oficira, jer se ta znanja nigde ne utvrđuju tako sigurno kao u praksi. Taj način, takođe, zahteva od oficira da, putem vežbanja u laboratorijama i kabinetima, posvete veliku pažnju samostalnom radu na sticanju komandovanja jedinicama uz potrebu tehničkih sredstava.

ZAKLJUČAK

Sovjetska vojna nauka, koja bazira na marksizmu-lenjinizmu, razmatra komandovanje jedinicama ne kao prost zbir administrativnih mera komandanata i štabova, već kao veštinu koja se neprekidno razvija i usavršava u zavisnosti od promena u naoružanju, sastavu ljudstva, organizaciji i karakteru borbenih dejstava jedinica.

Najjači uticaj na komandovanje jedinicama ispoljile su revolucionarne promene do kojih je došlo u vojnem delu poslednjih osam do deset godina opremanjem jedinica raketno-nuklearnim oružjem. Ove promene znatno su povećale obim i izmenile kvalitativni sadržaj mera koje se odnose na komandovanje jedinicama i istovremeno oštro smanjile vreme za sprovođenje tih mera. Ogromno su porasli zahtevi kojima treba da udovolji komandovanje jedinicama u pogledu njegove sigurnosti, neprekidnosti, operativnosti i tajnosti, dok su uslovi za izvršavanje ovih zahteva pri izvođenju visokomanevarskih borbenih dejstava postali mnogo složeniji.

Po svemu sudeći, te tendencije u razvitku komandovanja jedinicama zadržaće se i u buduće, s obzirom na opremanje jedinica novim sredstvima oružane borbe. Zbog toga, neprekidno usavršavanje komandovanja jedinicama bilo je i ostaje jedan od najvažnijih problema savremene ratne veštine.

U ovom radu autori su pokušali da pokažu i objasne puteve rešavanja navedenog problema, polazeći od pozitivnog iskustva prošlih ratova, kao i od stanja i bližih perspektiva u razvitku naoružanja, organizacije i taktike jedinica. Najvažniji od tih puteva, prema mišljenju autora,

jesu: neprekidno podizanje nivoa sposobnosti oficirskih kadrova, poboljšavanje organizacione strukture organa komandi, primena najracionalnijih metoda rada komandanata i štabova i usavršavanje tehničkih sredstava komandovanja.

Život uporno zahteva dalju temeljitu razradu *naučnih osnova komandovanja jedinicama* uz upotrebu postojećih i perspektivnih tehničkih sredstava komandovanja. Pri tome, pored zahvaćenih pitanja u ovom radu, najvažnije teme koje treba istraživati mogu biti:

— filozofski, pravni i psihološki osnovi komandovanja jedinicama;

— putevi daljeg usavršavanja organizacione strukture i metoda rada organa komandovanja jedinicama;

— korišćenje dostignuća radio-elektronike, kibernetike, matematike, fizike, hemije i drugih nauka u praksi komandovanja jedinicama;

— putevi usavršavanja i praktičnog primenjivanja novijih tehničkih sredstava komandovanja jedinicama, u prvom redu sredstava automatizacije procesa komandovanja;

— metodika obučavanja oficira u komandovanju jedinicama uz upotrebu novije tehnike.

Teoretski radovi o ovim pitanjima komandovanja jedinicama nesumnjivo će doprineti podizanju nivoa sposobnosti naših oficirskih kadrova i uspešnom izvršavanju zadataka na učvršćivanju odbrambene sposobnosti naše otadžbine, postavljenih na XXII kongresu KPSS.

VOJNA BIBLIOTEKA

— INOSTRANI PISCI —

Osnovana 1950. godine

Dosada izdala ove knjige

- 1) knjiga: General AJZENHAUER, **OD INVAZIJE DO POBEDE**, rasprodato.
- 2) knjiga: Maršal MONTGOMERI, **OD EL ALAMEJNA DO BALTIČKOG MORA**, rasprodato.
- 3) knjiga: Kamil RUŽERON, **BUDUĆI RAT**, rasprodato.
- 4) knjiga: Pukovnik dr fil., BEŠLAJN, **RUKOVODENJE NARODNOM ODBRANOM**, rasprodato.
- 5) knjiga: Bazil H. LIDEL-HART, **STRATEGIJA POSREDNOG PRILAŽENJA**. Strana 397, cena 2,30 din.
- 6) knjiga: Kamil RUŽERON, **POUKE IZ RATA U KOREJI**, rasprodato.
- 7) knjiga: Džordž PATON, **RAT KAKVOG SAM JA VIDEO**, rasprodato.
- 8) knjiga: General ER, **ARTILJERIJA — NEKAD, SAD I UBUDUĆE**. Strana 405, cena 3 din.
- 9) knjiga: Omar BREDLI, **USPOMENE JEDNOG VOJNIKA**, rasprodato.
- 10) knjiga: Pukovnik LIKA, **EVOLUCIJA TAKTIČKIH IDEJA**, rasprodato.
- 11) knjiga: J. O. HIRŠFELDER, **ATOMSKA BOMBA I LIČNA ZAŠTITA**, rasprodato.
- 12) knjiga: Maršal PAPAGOS, **GRČKA U RATU 1940/41**. Strana 400, cena 2 din.
- 13) knjiga: Džon KRESVEL, **RAT NA MORU 1939/45**, rasprodato.
- 14) knjiga: ROZBERI, **BIOLOŠKI RAT**, rasprodato.
- 15) knjiga: General-pukovnik DAPČEVIĆ, **ZNAČAJ I SNAGA MANEVRA**. Strana 638, cena 5 din.
- 16) knjiga: General ŠASEN, **ISTORIJA DRUGOG SVETSKOG RATA**, rasprodato.
- 17) knjiga: SVEČIN, **STRATEGIJA**. Strana 452, cena 4,50 din.

- 18) knjiga: AJMANSBERGER, **TENKOVSKI RAT**. Strana 356 sa 3 priloga, cena 4 din.
- 19) knjiga: KAMON, **NAPOLEONOVI RATOVI**, rasprodato.
- 20) knjiga: KARPOV, **OBALSKA ODBRANA**. Strana 524, cena 7 din.
- 21) knjiga: MIKŠE, **TAKTIKA ATOMSKOG RATA**, rasprodato.
- 22) knjiga: MIDEILDORF, **TAKTIKA U POHODU NA RUSIJU**, rasprodato.
- 23) knjiga: AJRE, **RATNA VEŠTINA I TEHNIKA**. Strana 248, cena 3 din.
- 24) knjiga: PRENTIS, **CIVILNA ZAŠTITA U MODERNOM RATU**, rasprodato.
- 25) knjiga: HITL, **VOJNI ŠTABOVI**. Strana 336, cena 5 din.
- 26) knjiga: Maršal JERJOMENKO, **STALJINGRAD**. Strana 522, cena 10 din.
- 27) knjiga: FOJHTER, **ISTORIJA VAZDUŠNOG RATA**. Strana 503, cena 8,50 din.
- 28) knjiga: Admiral KASTEKS, **STRATEGIJSKE TEORIJE** (I sveska). Strana 430, cena 6 din.
- 29) knjiga: GUDERIJAN, **VOJNI MEMOARI**. Strana 623, cena 10 din.
- 30) knjiga: **VOĐENI PROJEKTLI**. Strana 546, cena 45 din.
- 31) knjiga: GRUPA POLJSKIH AUTORA, **ODABRANE OPERACIJE POLJSKE NARODNE VOJSKE**. Strana 432, cena 10 din.
- 32) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **PROBOJ ORGANIZOVANE ODBRANE**. Strana 487, cena 10 din.
- 33) knjiga: HERBERT FAJS, **ČERČIL — RUZVELT — STALJIN**. Strana 840, cena 15 din.
- 34) knjiga: MIDEILDORF, **TAKTIKA RODOVA I SLUŽBI**. Strana 671, cena 8 din.
- 35) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **TAKTIČKI PRIMERI BORBE**. Strana 264, cena 8 din.
- 36) knjiga: Ešer LI, **VAZDUŠNA MOĆ**. Strana 288, cena 6,50 din.
- 37) knjiga: MONTROS, **NEBESKA KONJICA**. (Studija o helikopterima.) Strana 307, cena 7 din.
- 38) knjiga: MELENTIN, **OKLOPNE BITKE**. Strana 448, cena 8,50 din.
- 39) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **RAZVOJ TAKTIKE SOVJETSKE ARMIJE 1941—1945**. Strana 593, cena 13 din.
- 40) knjiga: **ZBIRKA ČLANAKA IZ STRATEGIJE** (I sveska). Strana 646, cena 9 din.

- 41) knjiga: **ZBIRKA ČLANAKA IZ OPERATIVNE VEŠTINE** (I sveska). Strana 597, cena 16 din.
- 42) knjiga: **ZBIRKA ČLANAKA IZ TAKTIKE** (I sveska). Strana 803, cena 12,50 din.
- 43) knjiga: **ZBIRKA ČLANAKA IZ VOJNE PSIHOLOGIJE**. Strana 489, cena 10 din.
- 44) knjiga: Maršal JERJOMENKO, **NA ZAPADNOM PRAVCU**. Strana 336, cena 6 din.
- 45) knjiga: Maršal ČUJKOV, **ODBRANA STALJINGRADA**. Strana 423, cena 6 din.
- 46) knjiga: **TRANZISTORI** (prevod sa engleskog). Strana 464, cena 11 din.
- 47) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA pod redakcijom generala armije KUROČKINA, **METODIKA VOJNONA-UCNOG ISTRAŽIVANJA**. Strana 384, cena 6,50 din.
- 48) knjiga: NASTAVNICI VOJNOPOLITIČKE AKADEMIJE »LE-NJIN«, **MORALNO-POLITIČKI FAKTOR U SAVREMENOM RATU**. Strana 382, cena 11 din.
- 49) knjiga: ŠTERNBERG, **VOJNA I INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA**. Strana 360, cena 11 din.
- 50) knjiga: IVANOV i TJAPKIN, **INFRAČREVENA TEHNIKA U VOJNOJ PRIMENI**. Strana 351, cena 18 din.
- 51) knjiga: BUDONI, **PREDENI PUT**. (Memoari iz oktobarske revolucije). Strana 486, cena 7,50 din.
- 52) knjiga: POPELJ, **U TEŠKO VРЕME**. Strana 400, cena 7 din.
- 53) knjiga: LOKTIONOV, **DUNAVSKA FLOTILA U VELIKOM OTADŽBINSKOM RATU**. Strana 321, cena 16,50 din.
- 54) knjiga: POPELJ, **TENKOVI SU OKRENULI NA ZAPAD** (dru-
ga knjiga piševe trilogije). Strana 438, cena 11 din.
- 55) knjiga: Maršal SOKOLOVSKI, **VOJNA STRATEGIJA** (rad grupe autora). Strana 548, cena 11 din.
- 56) knjiga: SEMJONOV **RAZVOJ SOVJETSKE OPERATIVNE VEŠTINE**. Strana 405, cena 12,50 din.
- 57) knjiga: AKADEMIJA NAUKA SSSR, **VELIKA BITKA KOD MOSKVE**. Strana 366, cena 12 din.
- 58) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **O SOVJETSKOJ VOJNOJ NAUCI**. Strana 420, cena 12,50 din.
- 59) knjiga: KEGL I MENSON, **POMORSKI RAT U KOREJI**. Strana 564, cena 18,50 din.
- 60) knjiga: KOLESNIKOV, **ZORGE**. Strana 246, cena 7 din.

- 61) knjiga: GONČARENKO, **KIBERNETIKA U VOJNOJ PRIME-NI.** Strana 409, cena 10 din.
- 62) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **BITKA ZA LENJIN-GRAD.** Strana 785, cena 36 din.
- 63) knjiga: ROTMISTROV, **ISTORIJA RATNE VEŠTINE — I.** Str. 701.
- 64) knjiga: ROTMISTROV, **ISTORIJA RATNE VEŠTINE — II.** Strana 880, cena I i II knjiga 50 din.
- 65) knjiga: POPELJ, **PRED NAMA JE BERLIN.** Strana 470, cena 15 din.
- 66) knjiga: BUDONI, **PREDENI PUT — II.** (Memoari iz oktobarske revolucije). Delo je u štampi.
- 67) knjiga: EKLZ, **LOGISTIKA U NACIONALNOJ ODBRANI.** Delo je u štampi.
- 68) knjiga: M. N. ALEŠKOV, J. J. ŽUKOV, **OSNOVI RAKETNOG ORUŽJA.** Delo je u pripremi.
- 69) knjiga: PLJASKIN, LISUHIN i RUVINSKI, **INŽINJERIJSKO OBEZBEĐENJE BORBENIH DEJSTAVA.** Delo je u štampi.
- 70) knjiga: MANŠTAJN, **IZGUBLJENE POBEDE.** Delo je u pri-premi.
- 71) knjiga: IVANOV, ŠEMANSKI i JANOV, **KOMANDOVANJE JEDINICAMA U BOJU.** Strana 247, cena 17,50 din.

IVANOV, ŠEMANSKI i JANOV

KOMANDOVANJE JEDINICAMA U BOJU

Redigovao prema originalu
potpukovnik *Gvozden Vuković*

*

Jezički redaktor
Stana Stanić, prof.

*

Tehnički urednik
Andro Strugar

*

Korektori
Vera Obradović
Nada Vesić

Stampanje završeno novembra 1967.

Tiraž 3.000
Cena 17,50 n. d.